

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

1888⁹

00 725

ÖTÖDIK EVFOLYAM.

KIADJA

A „MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ-TÁRSULAT.”

FELELŐS SZERKESZTŐ:

TÜDŐS ISTVAN.

FŐMUNKATÁRSÁK:

MEZŐSSY BÉLA, RÁCZ KÁLMÁN.

SÁROSPATAK.

NYOMTATTA STEINFELD BELA, AZ EV. REF. FŐISKOLA BETŰIVEL.

1889.

TARTALOM.

	Lap		Lap
Előfzetési felhívás	1	<i>Zocányi Jenő</i> : Utrechti levél	46
VEZÉRCIKKEK.		" " A természettudományok befolyása a theológiára	111, 136
<i>Kovács István</i> : Titkári jelentés az önképző-társulat működéséről	165	<i>Ifj. Zsindely István</i> : Néhány szó a létminimum szabadonhagyásáról	10
<i>Rácz Kálmán</i> : A theologiai segélyegylet érdekében	18	KÖLTEMÉNYEK.	
<i>Szikszay András</i> : Colloquiumok után	89	<i>Bella</i> : Itt van az ősz	24
<i>Tüdős István</i> : Az újév kezdetén	2	<i>Emil</i> : Mint nagy beteg	65
" " Örömnünnep 1888. szeptember 15	17	<i>Mezőssy Béla</i> : Védszellemem	6
" " (Közönyös). Néhány szó az ifj. egylet- tek védelmére	37	" " Rachel	98
" " (Spectator). Szemle	73	" " Március 15.	117
" " Elmélkedés a szabadság ünnepén	109	<i>Szabó József</i> : Görög költőkből	79
" " (s. n.) Az ifjúság köréből	133	" " A Tatra alatt	138
KOMOLYABB IRÁNYÚ CIKKEK.		<i>Szikszay András</i> : Levél	155
<i>Csik Dániel</i> : Szuhay B. «Zengő bokor» cím alatt megjelent költeményeiről	29, 50	<i>Szuhay Benedek</i> : Megelégedés	44
<i>Figyelő</i> : Vidéki hangok. (Losonci levél)	72	" " Ború után derül az ég	172
<i>Rácz Kálmán</i> : A nőemancipatio Büchner Lajos véle- ménye szerint	3	TÁRCA-CIKKEK.	
" " A halhatatlanság hitének nyomai az ó-szövetségben	20, 39, 61	<i>Abelino</i> : A március 15-iki jogász-mulatság	146
" " Húsvéti egyházi beszéd	114	<i>Emil</i> : Úti képek. I—II.	26, 141
" " Az egész biblia első magyar fordító- járól és fordításáról	152	<i>Emődý László</i> : Az írrok	156
<i>Rácz Lajos</i> : A bölcsészeti isten-bizonyítékok	57	<i>Lukó László</i> : Gondolatok	71
<i>Szakal Károly</i> : A német egyetemi élet	124	<i>Mezőssy Béla</i> : Vonul a század	7
<i>Tüdős István</i> : Az elővégzés (praedestinatio) tana az iszlamban és a kálvinizmusban. 75,	82	" " Papkisasszony	80, 100, 119
" " A sárospataki theologiai önképző-tár- sulat története	143	" " Vig történet	173
" " Schopenhauer, mint theologus 149,	170	<i>Nagy József</i> : Egy falevél regéje	139
		<i>Szabó József</i> : Az ismeretlen	66
		<i>Rácz Kálmán</i> : Ünnepek	176
		<i>Tüdős István</i> : Hogy lettem én filozofitává?	24
		" " A pataki asszonyok hőstette	44
		EGYLETI ÉLET. { Minden számban.	
		APRÓ HÍREK. }	

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt. 60 kr., vidékre 1 frt. 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

Előfizetési felhívás

Az új év kezdetén.

„SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY“

V. évfolyamára.

A «Magyar irodalmi önképző-társulat» bizalma minket hívott fel arra, hogy közlönyét a jelen iskolai évben szerkeszszük. Megbízatusunk nincsen feltételekhez kötve, szabadon, saját belátásunk szerint járhatunk el a szerkesztésnél, szükségesnek tartjuk azért álláspontunkat megjelölni; az irányt, mely felé törekedni fogunk, kimutatni, s általában mindazt előadni, a mik irányzóink lesznek munkálkodásunkban.

Álláspontunk, melyet e lap szerkesztésénél elfoglalunk, az, a mely minden irányban a jónak dícséretére, a rosznak kárhoztatására fog irányulni. Törekvésünk iránya az lesz, a mi volt e közlöny előző szerkesztőié. Törekedni fogunk, hogy az a cél, melyet e lap megindítóit kitűztek, eléressék. Igyekszünk, hogy az «alma mater» gondjai alatt felnőtt, s most a közéletben működő egyének egy-egy boldog percet, avagy órát élvezzenek, a mikor e lapot elolvassa, visszaemlékeznek az «anyára.»

Közlönyünk berendezése marad a régi. Adunk alkalomszerű vezércikkeket, komoly irányú értekezéseket, költeményt, elbeszélést, rajzot; szóval igrkezzünk a közlönynt lehetőleg kellemes olvasmánynyá tenni.

Az előfizetési ár a régi leend.

Egész évre: helyben 1 frt 60 kr,
vidékre 1 frt 75 kr.

A t. olvasók hecses pártfogását kérve, maradunk tisztelettel

Sárospatakon, 1888. szeptember 15.

Tüdös István,

Mezőssy Béla,

Rácz Kálmán,

a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny“
ez évi szerkesztői.

NB. Az előfizetési pénzeket kérjük a felelős szerkesztő nevére címezve küldeni, a kihez intézendők a lap egyéb ügyeit illető közlemények is.

A sárospataki ifjúságról az utóbbi időkben nagyon eltérő, részint kedvező, részint kedvezőtlen vélemény volt elterjedve. Egy politikai napi lap hasábjain meg lett támadva, mint olyan, melynek «szemhatára nem terjed túl a pataki falak vakondtúrásánál»; egy másik megleckézteti, hogy inkább tanuljon, mint politikai mozgalmakban vegyen részt; legközelebb pedig egy, valószínűleg nem valami alapos képzettségű reporter, azért támadta meg ifjúságunkat, hogy a tavaszi árvízveszély alkalmával mért nem védte a töltéseket, akkor, a mikor nem is voltunk itt Patakon. . . No hát ilyen vádak s kedvezőtlen ítéletek ellen nincs szükség védekezésre. S nem is reflectálunk azokra, hanem az új-év kezdetén, épen ez alaptalan vádak hatása alatt, legyen szabad olyanokról szólnunk, a melyek alaposak s igazoltak. Hátha maga a felemlítés elenyésztetné azokat!

Alapos s igazolt vád ellenünk az, a mely kifelé gravitálásunkat hangsúlyozza. Ugyanis, a közelebbi időben, nagyon kezdünk másokat utánozni, valóságos majmolási mania vesz rajtunk erőt. Ha a főváros egyetemi ifjúsága valami, ottan egészen érthető mozgalmat indít meg, minekünk sem szabad elmaradnunk, habár teljesen érthetetlen s szükségtelen is az a mi helyzetünkben. Dehát így kívánja ezt a haladás! Ha a kir. jogakadémiaák hallgatói valami úton-módon jótékonyági mozgalmat indítanak meg, a pataki jog- és hittanhallgatóknak nem szabad elmaradniok, pedig legnagyobb részük az ünnepi keresményből tartja fenn magát. . . Dehát ennek így kell lenni! Így kívánja ezt a haladás! Jó! Nem mondjuk, hogy a nemes irányú mozgalmat ne pártoljuk, csak arra ügyeljünk, hogy «addig nyújtózzunk, a meddig a takaró ér.» Hazafiúi, jótékonyági s másféle irányú mozgalmat támogassunk, de ne erőnket túlhaladólag, mert tudjuk, mily keservesen esik aztán a megnövekedett számolási kötelezettség teljesítése! . . . Legyünk e tekintetben a szegények iskolájának gyermekei!

Egy másik, már nem annyira alapos vád az, a mely szemünkre veti azt, hogy a modern nyelveket nem nagyon tanulmányozzuk! Igaz, hogy az újabb időben nem hallgattunk sem német, sem francia vagy angol nyelvet az akadémián, de ez nem a mi hibánk

volt, s még e mellett is bátran mondhatjuk, hogy magánúton nagyon sokan tanulmányozták a modern nyelveket, s hiszszük, hogy most, a mikor alkalmunk lesz hallgathatni az akadémián a francia s angol nyelvet, nem lesz panasz reánk a hallgatók kevés száma miatt, s nem fogunk a debreceni collegák ismeretes sorsában részesülni.

Nem hallgathatjuk el a tanári karnak azt a panaszát sem, mely az előadási órákon való regényolvasást megrójjá. Azt hiszszük, hogy ez jogos s helyes is, s reményljük, hogy az ifjúság felhagy ezzel az illetlen szokással, már csak azért is, hogy itt a közönség elé hozzuk ezt a hibáját!

Még egy pár szót az ifjúsági egyletekben való szereplésünkről! Igen kívánatos volna, ha nagyobb komolyságot tanusítanánk az egyes társulatokban való működésünkben! Nagyon sokan vannak közöttünk, a kik a «nos numeri sumus» elvet vallják s herék módjára élnek, vagyis élvezik a munkás tagok által nyújtott kellemes szórakozást. Ne legyen ez így továbbra is! Komoly elhatározással legyen mindenki valamely ifjúsági egylet tagjává! Az aláírt társulati törvényeket ismerje el kötelezőknek és ne igyekezzék azok alól kibújni. A köteleéseket, melyek reá várnak, mint egyleti tagra, teljesítse híven, pontosan. Azt hiszszük, hogy mindenki ismeri közöttünk a társulatokká alakulás szükségét; ne hanyagoljunk el hát egy olyan egyletet sem, a mely humanisztikus célt igyekszik megvalósítani! Mindenki hivatásához, tehetségéhez képest álljon egyik vagy másik egylethe s teljesítse pontosan köteleességét.

Ezeket kívántuk az új-év kezdetén hangsúlyozni. A vádak eloszlatására, a panaszok megszüntetésére — azt hiszszük — mindannyian törekedni fogunk!

Tüdös István.

A nőemancipatio Büchner Lajos véleménye szerint.

Alig van társadalmi életünknek fontosabb és nehezebben megoldható kérdése, mint épen a nőemancipatio. E kérdést kétségkívül a humanitas szelleme hozta napirendre, mely igen sajtáságos s mélyen bosszantó ténynek tekinthette, hogy midőn a XIX. századnak hagyományos társadalmi korlátokat ledöntő szelleme egyebütt minden téren bevégzi áldásos munkáját; addig a társadalom egyik fele, a nővilág, minden társadalmi működés elől el van zárva. Mi ennek az oka? Nem lehetne-e ezen a bajon valahogy segíteni? Képesek-e a nők is oly munkák végzésére, minők eddig csak a férfiak vállaira neheztek, s ha igen, kell-e őket a férfivilággal egyenlő jogokban is részesíteni? (Oly kérdések ezek, melyek elég fontosak az ember gondolkodásának foglalkozást adni, mert tekintélyes számról, az emberiség feléről van szó, kiknek működése megkétszerezné a társadalom erőit; de e kérdések nehezen oldhatók meg, mert úgy mellette, mint ellene, számos érvet tudnak tudósaink felsorolni, melyek egy része a legnemesebb emberi érzelemből származnak, más részét önzés, érdeklődés stb. szüli.

Fontosnak tartom e kérdést főleg ma, midőn a

férfiak, talán az élet terhétől felve, nem mernek házasságra lépni, s már-már szíve szerint véli elmondhatni mindenki:

Nem házasodom meg soha.

Nem leszek asszony bolondja!

Távol legyen, hogy ezt a fontos kérdést én s itt e lapok szerény hasábjain akarnám megoldani. Céloom csupán csak az, hogy hallgassák meg kedves olvasóim egy bölcsnek ide vonatkozó gondolatait, melyekből kiki vonhat el magának bizonyos tanulságot.

Büchner L. «Die Stellung des Menschen in der Natur, in Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft. Lipese, 1869.» című művében az emberiség multjával, jelenével, jövőjével foglalkozván: a jövő fontos társadalmi kérdései között a nő helyzetét is tárgyalja (305—317. lap). Ő nincs megelégedve a nő jelenlegi társadalmi állásával, mert a nő alárendelt helyzete «csak annak a barbár korszaknak maradványa, mikor az erősebb férfi a gyöngébb nőt, dacára az ő csekélyebb erejének, eke elé fogta, s vele a legnehezebb s leginkább lealacsonyító munkákat végeztette, míg ő maga medvebőrön pihent.» Ezt a barbarismust a XIX. század el nem tűrheti, javítás, gyökeres reform kell, s ez a reform csakis a nők emancipálásától remélhető. A nő társadalmi állásának az emberiség művelődésével karöltve kell javulnia; minél magasabb a műveltség, annál inkább biztosítani kell megélhetésüket. «Nekünk, férfiaknak — mondja Radenhausennel — hozzá kell szoknunk ahhoz, hogy a nőket ne a férfiak hasznára s gyönyörködtetésére rendelt eszközöknek, hanem velünk egyenlőknek tekintsük s így bánjunk velök.» Ellenvetik némelyek — mondja ő — hogy a nőnek nincs ereje s képessége arra, hogy férfival versenyezessen, de még ez nem ok arra, hogy ezért őt a versenyből teljesen kizárjuk. Ezzel szemben azonban sok oly pálya van, ahol a nő épügy, ha nem jobban, eleget tud tenni, mint a férfi; ilyen pl. a földművelés (?), barom-tenyésztés, kertészet, órásság, szövés, hímzés, írás, postás-ság, könyvvezetés, pénztárnokság stb. Azután meg tanítói, orvosi pálya, a szegények és betegek ápolása, a gyermeknevelés stb. terén a nők hasznavehetőbbek a férfiaknál.

Szerintem is főleg a gyermeknevelés az, a mit egészen a nőkre kellene bízni, kiknek természetből nyert gyöngédsége, nyájas, megnyerő modora kedvezőbb benyomást tesz a gyermeki lélekre, mint a nem egyszer durva, sőt goromba férfi-tanító. Vajjon annak, hogy korunkban a rideg, a számító ész uralkodik és annak, hogy az igazi benső, szíves viszony kezd kiveszni társadalmi életünkéből, nem lehetne-e okát abban keresnünk, hogy a gyermeket még igen korán elszakítjuk a tanítatási viszonyok az édes anya befolyásától, s szerető szavak s bánásmód helyett durvasággal találkozva, maga is darabossá válik! Bizony-bizony több gyöngédség kell egy 6—8 éves gyermek nevelésére, mint tudomány, s ha a tanítóban igazi, odaadó szeretet nincs, minden tudomány hiabavaló, olyan, mint a «zengő érc és a pengő cimbalom.» Mi is azért Büchnerrel a legtisztább meggyőződésből valljuk, hogy a gyermeknevelést a nők kezébe kell teljesen letenni, még akkor is, ha tudomány dolgában nem versenyezhetnek a férfakkal. Mert a tanításnál fontosabb a nevelés, az ész dresszirozásánál előbbvaló a szív, a jellem képzése. Ezért üdvözljük mi is *De Gerardo Antonia*-nak, ennek az igazán hivatott nevelőnőnek azt a buzgalmát, melylyel rámatat tanítási rendszerünk legfőbb hibájára: a magoltatásra.

De messze útra tévedtem, térjünk tárgyunkhoz. A nőemancipatio fejtegetésénél Büchner tovább haladva, a nőnek a férfival teljesen egyenlő jogot követel a társadalomban, hogy képességeit ő is oly mértékben kifej-

hesse, mint a férfi. A kik e jognak ellene mondanak, azok, szerinte félnék a versenytől; félnék a megszokás által édessé vált uralmuk elvesztésétől. Dehát akkor miért «erősebb nem» a férfinem?

A nőemancipatio ellen 4 okot szoktak felhozni, melyeknek mindenikére találó ellenvetést, illetőleg cáfolatot lehet Büchner idézett művében találni.

Első ellenvetés az, hogy a nő már természeténél fogva családalapításra, gyermeknevelésre stb. van hivatva, tehát ez az ő rendeltetése a nyilvános, vagy társadalmi ügyekben való részvétellel, vagy más irányú működéssel összhangzó nem lehet. Ez az okoskodás Büchner szerint alaptalan, mert a sürgetett emancipatio távrolról sem követeli, hogy a nő egészen odahagyja az ő természetes működési körét, a családot. Aztán meg a kinek ilyen működési köre nincs, vagy a ki a családban kifejtett működésével nem véli hivatását egészen betöltöttnek, az szabadságában a legnagyobb szükségét érzi, mivel nincs hol kifejtenie testi és lelki tehetségeit. Ily körülmények között aztán mi természetesebb, mint az, hogy munkássági ösztönének kielégítésére tért keres és talál is, talál a piperében, a fényűzésben, társadalmi életünknek eme legveszedelmesebb betegségében. Büchner szerint tehát a nőemancipatio az a megváltó eszme, mely hivatva van társadalmunkat gyökeresen meggyógyítani; mert másfelől a képzett s dolgozni tudó nő mindig tud valami hasznos foglalkozást találni és mivel meg tudja keresni a maga életmét, nem lehet kitéve a durva férj önkényének, vagy szeszélyének, mivel nem mint szolgálo, hanem mint teljesen egyenjogú társ áll férjével szemben és — a mi bizonyára nagyon figyelembe veendő — a férj halálával nem lesz koldusbotra juttatva az árván maradt család.

A második ellenérv, B. szerint, egészen nevetséges, s ez az, hogy a képzés s a munka letörli a nőről az u. n. női nimbuszt, s hogy művelt szellemű és önálló nők férjeik iránt igazán odaadók nem lehetnek. Ezen állításnak éppen az ellenkezője az igaz. A nőemancipatio éppen a legjobb eszköze a hitvesi s családi hűségnek, mert már csak maga az a tudat, hogy ő magát fentartani nem képes, s férje terhére él, annyira elkedvetleníti a nőt (mégpedig annál inkább, minél előkelőbb), hogy ez maga megzavarja a megelegedést, tehát a boldogság főforrását. Aztán továbbmenve, ha a munka csakugyan letörölné a nőkről azt a sajátos nimbuszt, mely rájuk nézve annyira jellemző, akkor a nőiesség példányképei a háremhölgyek lennének, a mi már mégis csak merész állítás volna.

Büchnernek erős a hite, hogy a nők nagyobb része, mint mindig, úgy a jövőben is a házasságban fogja keresni és feltalálni igazi életfeladatát. Majd a legmélyebb elkeseredés hangján kérdi, hogy szellem és értelem csak azért nem érvényesülhet, mert annak esetleg nő a hirtokosa? a tehetség csak azért maradjon parlagon, mert nő-é az? a munkássági ösztön és a teremtető erő csak azért váljék haszontalanná az emberiségre nézve, mert nem férfinál jelentkezik? Ezeket meggondolva s a történelemre, mint tanubizonyságra hivatkozva, lelkének egész meggyőződéséből mondja ki ezt a principiumot: «a művelt nő époly áldás a házra, a minő atókká lehet a műveletlen!»

Harmadik érv a nőemancipatio ellen a bölcsészeknek s physiologoknak az az állítása, hogy a nő agyveleje nagyságra nevezve a férfiéval össze sem hasonlítható. Ez ellen a vád ellen Büchner két érvet hoz fel. Elsőben is a kisebb testalkat, gyöngébb izomfejlődés, valamint az idegrendszer központi részében összefutó idegszálak csekélyebb vastagságú átmérője, egész természetesen, arány-

lag kisebb agyat kíván, a nélkül azonban, hogy annak fejlettsége vagy erélye kisebb, s így a működésre kevésbé használható lenne. De meg másfelől a részek csekély fejlettsége a nőemancipatio ellenzésére nem bizonyíték. Valamint minden a világon, úgy az agyvelő is fejlődik, s valamint mindenütt, úgy itt is a gyakorlat fejleszt és erősít. Hogy a nők agyveleje nincs annyira kifejlődve, mint a férfiaké, ennek éppen a gyakorlat hiánya az oka. s ha ez megszűnik, a nőknek is fejlettebb lesz agyvelejük. De meg az agy szellemi értéke nem csupán annak tömegtől függ, hanem egyszersmind annak belső szerkezetétől, a részek finom kiképzésétől is, és e tekintetben a nők vannak előnyben a férfiak felett.

A negyedik s leghatalmasabb érv a nők politikai jogegyenlősége ellen irányul. Ez az ellenvetés, a jelen viszonyok közt, Büchner szerint is alapos, de másfelől állítja, hogy sok férfi politikai tekintetben hátrább áll a nőknél, a mint ő mondja: «csacskábbak a nőknél, s inkább helyük van a sutban, meg a szövöszékénél, mint a férfiak komoly gyűlésében.» Igazságtalan is, hogy annak a vargának, a ki mindennapi foglalkozásának szűk körén kívül sohasem tekintett szét, szavazatjoga van; ellenben a nőnek, a hármily magas műveltségű legyen is, nincs. De azért, mivel a nőnem a maga egészében szellemileg még éretlen, a teljes politikai emancipatióra Büchner sem tartja érdemesnek a nőt mindaddig, míg odáig ki nem képzi magát, hogy egészen otthon érezze magát, s a férfival egyenlő jogot gyakorolhasson.

* * *

De talán hosszúra nyúlt s unalmassá is kezd már válni ismertetésem olvasóm előtt. A nyújtott részletek talán eléggé körülvonalozzák Büchnernek az emancipatio kérdésében elfoglalt álláspontját. Ezért nem is untatom tovább szíves olvasóimat, s Büchner véleményét összefoglalva, mint ő maga is tevé, Lewald Fanninak e szavaiban: «Oktatást a tudatlan s középszerű nőknek, elismerést az érett eszűeknek!» — e pár szóban kifejezett igazságot a nőemancipatio oly formulázásának tekintem, melynek megvalósulását teljes szívemből kívánom! Adja Isten, hogy úgy legyen!

Rácz Kálmán.

TÁRCZA.

Védszellemem.

*Ha bűn felém kísértni szállt,
S csábos kezét kitarja,
Hogy engem a kis szalmaszállt
Tovább ragadjon árja;*

*Ha súlyosítja életemet,
Nyomor s a gyötrelmem készit,
Fogadjam el, mely élvezet
Igér, a szennyezett kézt;*

*Ha bennem ébredsz a rágy,
Mely jót s erényt feledve,
A kéjnek mámorára rágy,
S dobzódni volna kedve:*

*Védszellemem gyanánt követ
Egy csók, mely jóra hív s int,
S bár dob veám minden követ.
Nem érzem a nehéz kint.*

*És bár az ég villáma sújt;
Fájó sebhelyim égnek:
Béklésen hordom én e súlyt,
Nehéz kezét az égnek.*

*A sok keserű nem szítja fel
Panasz-szarát szívemnek,
Védszellemem csitítja el
Jaját e tört kebelnek.*

*Egy csók az én örangyalom,
Mely őriz és vezérel.
— Ah! most is érzem ajkamon —
Kétség között vezérem.*

*Egy csók, mely oly fagyos, hideg,
— Hisz nem szerelmi csók —
Haldokló jó anyámnak ez
Utolsó csókja volt.*

Mezőssy Béla

Vonúl a század.

(Rajz).

Jönnek a huszárok! A széles országútnak gyepes porondján úgy meg-megtáncolnak a tüzes paripák, s a ragyogó napsugár úgy meg-megcsillan a cifra szerszámokon. Jönnek a huszárok! Magasan szárnyalva repes a mélabús dal, s a távoli viszhang halk morajjal veri vissza: «Kossuth Lajos azt izente!» A kis pacsirta is kirebben árnyas rejtékéből, csicseregve repdes az üde léghen: az akácok lágyan susognak s a szellő fuvalmára aláhullatják piciny, fehér szirmaikat, mintha üdvözölni, mintha virágesővel elborítani akarnák a várva-vártakat.

Felharsan a trombita, mintha vidáman kiáltaná: itt vagyunk! És mikor odaérnek ahoz a kis városhoz, a melynek édes esendjéből távozni kellett a zord vidékre, hol olyan idegen volt a szegény huszár; mikor látja kiki azt a kis házat, melynek táján és lakóin egy hosszú éven át oly édes örömet pihent meg a képzelet s remény: úgy megdobban a szív, úgy hevül az arc, s még a «kapitány úr» is elérzékenyedve kiáltja azt a szigorú commandót. Kitérülnek az ablakok, a fukszia és rózsacserepek közül ki-kikandikál egy-egy bájos fő, egy rozmarin-szál.

Lobog a zsebkendő, hull a virágzáró, zokog a leánynép, de nem bánatában, s itt is, meg amott is egy-egy csók is esattan. Oly boldog mindenki, ragyognak az arcok, hevesebben kering s lüktet a tüzes vér, csak a «szép őrmester,» szegény Virág Józsi arca marad hideg, merev, érzéketlen. Selyem szempillái lassan lecsukódnak, két könnyesepp pereg le elsápadott arcán, a fájdalom kínos, epesztő érzése marcangolja szívét. Nem így képzelte ő, nem így gondolta el ezt a visszatérést! Mikor idegenbe, távol a hazától élt szomorúan, búsan, nem volt oly elhagyott, mint most itt e helyen, édes szülőföldjén. Hisz ha még ezelőtt elöntötte szívét a fájdalom úrja, kedvesére gondolt, könnyen elviselte, ha érzékeny lelke, mint sebzett galamb a sas körmei között,

repesve vergődött, nevét susogta el, felvidült az arca. És most szertefoszlott a csábos tünde kép, oly sok édes álom, előtte áll pusztán a rideg valóság! Még a hű kutya is csahol s nyihogva fut a gazdája elé, a paripa is nyérit, ha hallja a régen ismert kedves hangot és a «hű szerető,» ki fogadta egykor, hogy örökre szeret, szeret szívből, tisztán, nem jő köszönni a visszatérőnek, nem! csak ő nem, nem jó! . . . Óh ezt ki hitte volna?

Felsőhajt szomorúan, tántorogva lépdés, neki indul búsan a kicsi városnak, ő se tudja merre? Megyen önkéntelen, odavonzza szíve, a nélkül, hogy tudná, a futó csermelyhez, hol fülébe súgta egykor a hűtelen: szeretlek örökre. Itt minden a régi! Akkor is kékelte a nefelejt a parton, akkor is dalolt a kis madár az ágon; reszketett a virág a szellő csókjától, épen úgy, mint mostan.

Csobog a kis patak, csörgedezve halad, sikamló habjával csókdossa a partot. Illatos virágok kelyhökét fürösztik langyos hűs vizében; fürge, pici halak játszadozva úsznak ide s tova gyorsan, fel-felpattan egy-egy, s ezüstszín pikkelyén megtörik a napnak ragyogó sugára. A yén hárs is halkán bólingat fejével, hullatja alá hófehér levelét, mit sodorva viszen tova a sebes ár; gyökeri benyúlnak a locsogó habba, s libegnek-lebegnek, mint kis vízi kígyók. Ide jött el Józsi!

Leült a fatörzsre. Csüggedten hajtá le lejtét, s így susogott: —

«Ki hitte voln' róla? mint ígerte nekem, hogy szeretni fog és el nem taszít soha. S másnak adta kezét, jegy-gyűrű az ujján — így beszéltek nekem — vagy tán nem is igaz? . . . Óh de akkor mért nem jő el megnyugtatóni, hisz én nem mehetek; ejh! csapodár ő is, mint minden szép leány. Pedig, hogy szerettem! Itt e parton ültünk, s itt sugtam fülébe édes vallomásom: ha látsz bűgő gerlét, a mely párja után bánatosan eped, jussak az eszedbe! ha látsz sürgült levélt, mit a zúgó vihar gyorsan tovasodor, gondolj majd én reám! ha fülemile dalol az árnyas csalitban, szerelemről susog; ha szellő lengedez, édes hangan regél a tarka virágnak forró szerelmünkről. Esküvel fogadta, csókkal pecsételte, hogy gondolni fog rám és megérti szavát a kicsi madárnak, susogó szellőnek. És mégis elhagyott. Ki hitte voln' róla?»

Rábólint a vén hárs, mintha azt mondaná: ki hitte voln' róla? ki hitte voln' róla?

Ah! de mi az ottan. Megzörren a csalit, ketté hajlik a lomb, elrebben a madár: ott az «ítatonál,» kanyarulatánál a csörgő pataknak, ott áll Szabó Lidi. Csillognak szemei, piheg hókebele, fekete hajfürti vállára omolnak, s mint a kis özike, kit megriasztott a vadász hajtó ebe, remegve tekint szét. Meglátja őt Józsi. Felpattan helyéről és kitért karokkal megy, rohan eléje.

«Óh mily balga voltam! hittem az irigyek hazudó szavának. Csakhogy itt vagy végre, édes, jó angyalom, gyönyörű Lidikém!» — örömtől ittasan így kiált fel Józsi. Ölelni akarja, szomjazó ajkának kinjait oltani a csók tengeréből: s Lidike reszketve, mint a nyárfalevél, el-siklik előle.

«Nem! óh! nem, nem szabad!» — susogja Lidike —
«azóta sok történt . . .»

«Úgy? hát mégis igaz? Te hűtlen, csalfa lány, verjen meg az Isten!» — tör ki a fájdalom elgyötrött szívéből és távozni készül.

«Ne! óh ne távozzék!» — eseng a leányka — «átkát ne szórja rám, nem én vagyok oka. Hisz' én úgy szerettem! Ablakom előtt, ha fülemile dalolt, vagy a gerle búgott: magára gondoltam; ha láttam elsárgult levélt, mit a zord szél egymagába sodort, kebelembe rejtém s eszembe jutott, hogy minket is így dob, hány a keserű végzet. Hisz' én úgy szerettem! A sors kényszerített. Mikor maga elment, beteg lett jó apám, én reám nehezült a háztartás gondja. Súlyos nagy teher ez: kenyeret semmiből nem könnyű teremni. Éjjel is, nappal is dolgoztam én folyton, csakhogy testvérekém ne éhezzenek. Apám betegobb lett, a sok éjjelezés engem is azzá tett; nem volt pénz gyógyszerre, sem élelmiszerre, s testvérim kiálták: «kenyeret! kenyeret!» Ekkor jött el Csapó Gyuri édes anyja, ígért, a mit kérek; letérdelt előttem s úgy könyörgött esdve, ne hagyjam elveszni apám s testvéreim, mert az nagy bűn, véték. Ő segitend rajtam, ha, mit fia küldött, elfogadom a kis karika jeggyűrűt. És én ezt megtettem. most hát átkozz, átkozz! isten, isten veled!»

«Bocsás meg, angyalom!» — így könyörög Józsi — «a forró szerelem és a féltékenység elvette az eszem. Nem! az nem is lehet, nem szabad meglenni, hogy mi most egymástól örökre elváljunk: megküzdök a sorssal, holdogok leszünk még!»

Ezzel átöleli a karcos derekat, esókra tapad ajka. Lidike vergődik, szeretne elfutni és mégis oly édes megpihenni ott az ölelő karok közt; önkéntelenül ezt susogja az ajka:

«Szeretlek, szeretlek! nem választ el senki!»

Imbolyog a nyárfa, ágai benyúlnak a esörgő patakba. ezüstsín levele halkán zizeg, beszél. Átsuhan a szellő a csendes vidéken, megszólal a madár puha, pelyhes lécskén, mintha ezt susogná: «szeretlek, szeretlek!» Hallgass el kis madár! ne csacsogj te szellő! meg ne hallja ezt a nagy titkot valaki.

Pedig már is tudja: ott hallgatta végig ezt a forró, édes szerelmi vallomást az árnyas csaliban Szabó Lidikének jegyese: Csapó György.

* * *

Szól a zene vigan, kihallszik a nóta a csendes utcára. Mulat Virág Józsi. Széles jó kedve van, bánata kiröppent régen a fejéből, édes boldogsággal teli a kebele: kiesapott az árja. Peng a sarkantyúja, veres kis sapkája a szemére huzva, betyárosan járja azt a lassú csendest. Majd meg szép, férfias hangján kezd rá a régi «huszár nótát». Kiséri a banda, felsír a hegedű, sikolt a klarinét, közbe esendül búsan a cimbalom-hang is. Szárnyal a dal halkán, fájón, szívhezszólón:

«Stiriában, Oberkernél mi történt?» . . .

Benn most vigan vannak, künn meg a természet ugyancsak háborog. Lomha, terhes felhők borítják az eget,

megered a zápor, a sötét éjszakát áthatítja olykor egy cikkázó villám, s utána a dörgés megreszketteti az egész mindenséget. Istenítélet ez. Virág Józsi indul: «vártára» kell menni.

Kilép az utcára, megy lassan előre. Éles sikoj hallszik rémesen és fájón, aztán lassú hörgés. Megvillan az ég is . . . ott fut Csapó Gyuri reszketve, véresen.

Lent meg a kert alatt a megáradt patak gyorsan rohan tova s az iszapos fövenyt kavarja, sodorja.

* * *

Mennek a huszárok. Jött a parancsolat: vonulni kell felebb ki, ki a határra! Zokognak a lányok, tördelve rebegik fájó búcsúszavuk: látják-e valaha az eltávozókat, ki mondhatná ezt meg?

Mindenütt zaj, sírás, csak a Lidikéék háza olyan kiholt. A zöldsalugáter-ablak le van zárva, nem tekintget onnan két könyázott szempár; a kis kert is régen volt már megöntözve, a virágok egytől egyig elhervadtak, csak itt-ott látható egy-egy fonnyadt rózsza. Olyan pusztá, kiholt a háznak tájéka. A nagy némaságot néha zavarja meg a közel koresmából kihallatszó bús dal:

«Pazonny mellett, Oroson, hej! mi történt:
Szegény legényt, huszár legényt megölték!
Gyilkosa ott febreng a mély tömlőcbe':
Szegény Lidi nyugszik a temetőbe.»

Mezőssy Béla.

Néhány szó a létminimum szabadonhagyásáról.

A még csak új tudományágat képező s napjainkban már rohamos fejlődésben levő államgazdaságtan körében a problematicus kérdéseknek egyre nagyobb száma merül fel, a melyeknek értelmezése és eldöntése a legkiválóbb szakférfiak egész sorát hívta fel bűvárkodásra. a gyakorlati élet, a konkrét viszonyok tüzetes és alapos megfigyelésére, tanulmányozására. Mert nem kell azt gondolnunk, hogy eme kérdések a theoreticusok által csupán az elmélet szempontjából lennének felvetve; nem, a mennyiben nagy részüknek eldöntését a mindennapi élet közigazdasági viszonyainak folytonos haladása sürgetik legjobban. mint a melyekre ezek fontos behatást gyakorolnak. Ha vizsgálódunk a financia egyes tételei körül, lehetetlen be nem látnunk, hogy a társadalom egész rétegeinek emelkedése, jóléte; avagy ellenkezőleg, hátramarádása, sőt súlyedése függ attól, hogy eme tételek miként döntetnek el; s egyszersmind azt is, hogy ezért a pontos vizsgálódás hiánya, az így kiderült elvek gyakorlati foganatosítása s elhamarkodott itélet a legveszélyesebb s talán soha helyre nem hozható következményeket idézhetne elő, be nem gyógyuló sebeket okozván a társadalom testén. Nem szükséges — azt hiszem — más példát felhozni, mint a legfontosabb, legérdekesebb és épen ezért legvitatóbb adóztatás kérdését. Nem kívánatos, sőt szükséges-e az észszerű adórendszer; az adóügy practicus kivitele és elintézése mindenkor, de főleg napjainkban, midőn minden állam kormányférfiai (talán az egyetlen Amerika kivételével) azon törik fejüket, honnan terem-

senek új és új bevételi forrásokat e súlyos közgazdasági viszonyok közt az állam egyre szaporodó szükségleteinek fedezésére; nem lehetne-e még az adót valami módon csigázni, a nélkül, hogy ez a köztvagyon csorbítására, a fogyasztás megszorítására, szóval a gazdasági állapotok megzavarására vezetne?

Az adóztatás, illetve az egész adóügy tág körében ilyen érdekes kérdés az, mely a létminimum adómentesítéséről szól, szoros kapcsolatban a progressiv adóval, mely utóbbit azonban behatóan részletezni nem áll szándékomban.

Áttérve tehát e tárgy elemzésére, vizsgáljuk először a létminimum fogalmát, mely nem egész könnyen állapítható meg. Mert igaz, hogy az írók közt itt valami nagy controversiát nem találunk, miután a fogalom érthető és világos, de elbírálást követel, mivel köre ingatag. Létminimum alatt ugyanis az élet fentartására okvetetlenül szükséges legkisebb jövedelmet értjük. Ezt találjuk Leroy Beaulieunél is, mint minden szerzőnél, ki a „szükségletek minimumának“ nevezi, a mi egyre megy. A dologban csak az a sajtószőrű, hogy miután maga a szükséglet nagyon relatív fogalom, logikailag ennek is relatívnek kell lennie, a mi valóban áll is. Mert mit értünk szükséglet alatt? Nem valami hiányt, nélkülözést-e, a minnek az emberre nézve nem kellene hiányoznia? Igen, de egyenlők-e az emberek életkörülményeiket, foglalkozásukat, családi állapotukat tekintve; feltétlenül s olyan szükséges-e egyik embernek, mint a másinak egy bizonyos dolog; nem mindenkinek másra van-e szüksége? S e mellett, eltekintve a feltétlen életszükségletektől, s vizsgálva főleg a culturalis és szellemi szükségleteket, nem olyanok-e ezek, melyek megvonásával, habár nem nagy kényelemmel és fényűzően, de mégis meglehetünk; sőt maguk az életszükségletek tekintetében nem lehet-e megszorítást eszközölnünk? Épen ez okok mutatják a fogalom relativitását, hogy t. i. minden szükséglet «közünk s a természet közti disharmonia eredménye»... Mutatják egyszersmind, mért nem lehet elfogadni a híres Ricardo fogalom meghatározását (melyet szakembereink visszautasítanak), mivel nélküli az a határozottságot, perfect definitiot nem adván. Ő ugyanis egy angol parasztházhoz hoz fel, mondván: «sok kényelem megvan most egy angol parasztházban, a mi fényűzés volt a régi időben,» a mi tény; de az emberiség fokozatos fejlődései processusánál fogva nem természetszerű-e? Az emberi elme találékonysága nem hoz-e létre oly dolgokat és tárgyakat, melyek régen, habár célszerűségükről általános volt is a meggyőződés, fényűzésnek bélyegeztettek? Ilykép a létminimum fogalmát a kényelemmel kapcsolva össze, azt nagyon extensiv veszi fel; mert így minden oly nagyobb jövedelem is alája lenne vonható, a melyből kényelemmel meg lehet élni. Egyébiránt Smidt is, midőn „*Culturothwendige Bedürfnisse*“^{*}-ről szól, túllép az itt felállítandó határon. Ezekből tehát világos a fogalom relatív volta. A létminimum változik nemcsak a külön-

böző foglalkozású egyéneknél, de a különböző országok, sőt vidékek szerint is, s ezért oly nehéz az adómentesség határának megállapítása. Tévednek ennek következtében mindazok, kik ez összeget egy praecis megállapítható, állandó fix-összegnek gondolják, valamint azok, kik a létminimum tanát a progressiv adó tanától az összefüggés miatt külön tárgyalni s elfogadni nem is tartják lehetőknek.

Egyébiránt a létminimumról már a régieknek is volt tudomásuk. De, hogy e kérdéstről Montesquieu-ig, ki a progressiv adó dicsőítése közben tárgyalja, nem igen voltak tisztult fogalmaik, az valószínű.

Áttérve azon összefüggés megvilágítására, melyben a létminimum és a progressiv adó egymáshoz állanak, a kapcsolat a kettő közt abban áll, hogy a létminimum szabadon hagyása képezi mintegy a basist, melyen a progressiv adó felépül, tehát ennek előfeltételeként szerepel.

Mielőtt ez összefüggést példával is illusztrálnám, nem lesz célszerűtlen, ha az arányos és fokozatos (proportionalis és progressiv) adók elméletét röviden érintem.

A halhatatlan nevű Smith Ádám, ki valamint a nemzetgazdaságtan, úgy a financia megalapítójául tekinthető «*Inquiry into the nature and causes of the Wealth of Nations*» című remek munkája V. könyvében az adóztatás kellékeit, elvi szabályait állapítja meg, s itt egy pontban mondja: «általános elv az adózásnál, hogy mindenki képessége, szabatosabban szólva, tényleg létező jövedelme arányában fizessen.» Ebben az adó általánossága és arányossága van kifejezve. Az arányos adóztatás tehát abban áll, hogy ugyanazon jövedelem után egyenlő részt kell elvenni szegénytől, gazdagtól, ugyanazon adólat alkalmazva. S ez a rendszer az, mely napjainkban úgy a tudományban, mint a gyakorlatban tényleg dominál. Amott épen Smith óta fejlesztve és pártolva, főleg a német szakemberek által: emitt pedig azóta, mióta az adó-alany s adó-tárgy közti megkülönböztetés valósult. S ezzel helyezkedik ellentétbe a progressiv vagyis fokozatos adóztatás. Progressiv adó alatt ugyanis azon rendszert értjük, melynél az adóegységgel együtt az adólat is növekszik, melynél tehát nagyobb jövedelemből nagyobb hányadrész vonatik le. S e rendszer hívei az előbbi adót azon érvel támadják meg, hogy miután a proportionalis adó egyenlő nap illetményét veszi el szegénytől, gazdagtól: igazságtalan, sőt ép a progressiv adó fog helyesnek tekinteni. Nem lesz célszerűtlen a Jean Baptiste Say által felhozott példához hasonlóval illusztrálni a dolgot. Vegyük fel, hogy egyik embernek 300, másiknak 3000, harmadiknak 30,000 frt jövedelme van. Ha az arányos adóztatás szerint járunk el, 10%-os adólat használva, az elsőtől 30, másiktól 300, harmadiktól 3000 frtot veszünk el. Ezt támadják meg azzal, hogy e legutóbbi kevesebbet nélkülöz, mint az első, mert ez utóbbinak még mindig elég marad szükségleteinek fedezésére. Holott a progressiv adó a létminimumot szabadon hagyván, az ezen felüli összeg, tehát csak a nagyobb jövedelem adózik. E vitás kérdéstről, a nélkül, hogy részletesen belebocsátkoznám, később fogok szólni; most

* «Die Steuerfreiheit des Exminimums» kitűnő monographiájában.

már áttérhetünk annak fejtegetésére: 1. vajjon jogos-e a létminimumot adómentesen hagyni; 2. melyek azon okok, melyek a szabadonhagyás mellett szólnak?

Az első kérdésre azt kell felelnünk, hogy a szabadonhagyás, szigorúan, jogilag véve, egyáltalán nem lehet indokolt, csakis, mint látni fogjuk, célszerűségi szempontból. Mert nem minden adó az állam által nyújtott előnyök kárpótlása-e s megtérítése azon áldozatoknak, melyekben az állam a polgárokat részesíti? S kérdehetjük, hogy a kinek az élte feltartására kívántató minimalis jövedelemnél nincs többje, nem úgy nyújtá-e az állam annak is intézményei által azon előfeltételeket; nem úgy részesült-e ő is az állam oltalmában, mint más? Ez bizonyára áll, s mert e jövedelem sem állott volna elő az állam közrehatása nélkül, jogosan követelhetné ebből is részét az állam; az ő hibája-e, hogy az illető többet nem szerzett? A jogosság és igazság elve ez lenne, de a humanitás s a méltányosság mást javall. S lehetetlen, hogy hazai szakirodalmunk egyik legjelesebb alakjának, Kerkápolynak e pontra vonatkozó véleményét ne ismertessem. Szerinte ugyanis az állam nem oly széles körű, mint a társadalom, melyben az önérdek, de a jogos önérdek harcol; de nem is oly szűkkörű, mint a család, melyet a szeretet melege szorosán összetart, s így a legteljesebb önátadás jellemez. «Az állam kettős valóság, mely egyfelől polgáraiban, azok által s azok javáért él; de másfelől azok java az ő jólléte, úgy, hogy arra munkálva, semmi idegen cél szolgáltatásban nem áll, s ennél fogva öncélú lény, mely saját fogalmának megvalósítását minden másnak felébe helyezi» stb. Szükség tehát, hogy valamint a család keresetképtelen tagjait fentartja, ápolja, úgy az állam is segítse polgárait s ne vegye el azon jövedelmet, melynek hiányában tagjai magukat fentartani egyáltalán nem tudnák.

Általában megjegyzendő, hogy, amennyiben az alsó, főleg a munkásosztály az, mely a létminimumnál jóval felül álló összeget évente szerezni nem bír, ez az egész kérdés a nagyfontosságú socialis ügy egyik tételeként tekinthető, s az alsó osztály mai kedvezőtlen helyzetének rövid vizsgálatát is megkívánja. Azon törvénynél fogva, hogy míg a földjáradék emelkedik, a munkabér a népesség szaporodásánál fogva jelentékeny módon csökken, a munkás osztály helyzete bizonytalan és szomorú. A szoros értelemben vett physikai munka ugyanis, melyhez sem ingenium, sem eruditio nem kívántatik, legfeljebb a mindennapi edzés, napjainkban oly kevésre becsülik, hogy néha a munkabér alig üti meg az előállítás költséget. Már pedig ez azon niveau, melyen alólra a bér legalább tartósan le nem nyomható, s ez itt, mint létminimum, mint az erők reproductiojára szükséges összeg szerepel. Lehet-e tehát célszerűen eme csekély összeget megadóztatni; nem olyat tenne-e így az állam, mi a munkás életszükségletének jelentékeny megszorítását vonná maga után, s gyakran a verejtékkal keresett kenyér élvezetének kevesbitését idézné elő? Nem hódolni tartozik-e e körülmények közt a jogosság, a humanitás s könyörület követelményeinek?

A mi a szabadonhagyás melletti okokat illeti, ezekre nézve következőket kell megjegyeznünk: a) a létminimum megadóztatása az embereket, amellet, hogy őket elkeserítene, még életmódjuk megváltoztatására is kényszerítene, csak a takarékossgot fokozhatná, ha ugyan a takarékossg e ponton nem a szűkölködés fogalmával esnék össze. S miután az adózó az elvett összeget több munkája által kénytelen kipótolni, az egyszersmind a munkaidő szaporítását idézné elő; már pedig nincs-e egy oly időpont, melylyen túl a munkás legalább tartósan dolgozni nem bír, s így helyzete majdnem a római rabszolgák sanyarú állapotához lesz hasonlónak? b) A létminimum megadóztatása által a munkás jóllétéből vonunk le, addigi türethető viszonyát megnehezítjük, esetleg kivándorlásra adunk okot; szóval a népvándorlást lassítjuk, csökkentjük! Igaz, hogy a munkabér emelkedvén, az előbbi állapotok némileg visszajönek, de épen az átmeneti állapot a legsúlyosabb, a valódi nyomorúság kora. c) A létminimum megadóztatása már csak azért sem észszerű, mert a munkás adóit áthárítani nem bírja, mert a vállalkozók erősebbek lévén, nagyobb mértékben hártják vissza rájuk. d) A munkások a fogyasztási adók által úgy is eléggé meg vannak róva; a direct adók által tehát helyzetük nehezítettnek, érzékenyen sújtatnak; különben is a legnagyobb terhet a munkásosztály viseli, s végre az ily adó behajtása szerfelett nehéz lenne, mert amellet, hogy sok kellemetlenséggel járna, a beszédre fordított költséget az adó nem sokkal múlná felül, a mi pedig ellentétbe jönne a Smith által ugyancsak említett szabályal.

E körülmények eléggé világosan bizonyítják, hogy a minimális jövedelem felmentendő az adó alól; de nem lehet belőlük következtetni, hogy a létminimumnak megfelelő összeg a vagyonosabbaknál is menten lenne hagyandó, miután az eset ezeknél egészen más. Mert, ha egy napszámostól nem veszünk adót, ezáltal az arányosság elve nem fog megsértetni, s a tapasztalás szerint ez a gyakorlati élet körülményeivel is teljesen conveniál.

A létminimum mentessége ellen azt szokták felvetni, hogy ezt kivinni nehéz, ép a határ megjelölésének nehéz volta miatt. (Leroy Beaulieu Franciaországban 2000, Angliában 2500 frankot vett fel ily összegül). S ez az érv kétségkívül áll, s bár vannak egyes külső jelek, pl. lakás, ruházat, élelem, melyek segítségül szolgálhatnának ily felvéteknél, de ez a munkálat mégis csak a valószínűségi számítás alapján lesz megejtve. De ez az akadály nem olyan, melyen a törvényhozás magát túltenni nem tudná; mert, ha egy nagyon kis összeg állapítottának meg létminimum gyanánt, a nélkül, hogy a méltányosság elve keresztül volna teljesen vive: a humanitási szempontnak így — a mennyire lehetséges — mégis elégtételnék. Hogy egy személy esetleg többször részesülne a minimum kedvezményében, ez sem valószínűtlen; de ez egyrészt kivétel s szoros contról mellett még sem sokszor esnék meg.

Hátra van még, hogy a progressiv adóról szóljak röviden. Nem szándékom ugyan a korlátolt s korlátlan

progressiot is ismertetni; de kivihetlenségét lehetetlen fel nem említeni. Mert igaz, hogy a progressiv adó első tekintetre nagyon tetszetős! Azon körülmény, hogy a gazdagabbak súlyosabban adóztassanak meg, sok gondolkodó és világos főt is elragadott. De a pénzügyérek legnagyobb és legtekintélyesebb része mégis kikél ellene. A tömérédek okok közül, melyeket finansialis munkákban találunk, a legfontosabb az, melyet legelőször Rossi hangsúlyoz, hogy t. i. a progressiv adó a tőke lerontására vezetne. S ez kétségkívül igen hatalmas érv. Mert, ha a progressiot elfogadjuk, az elvesztett százalék a nagyobb jövedelemnél nagyobb lévén. utóljára az egész jövedelem elnyeletik, a mi, természetesen, a gazdasági tevékenység, emberi igyekezet és szorgalom megsemmisítését vonná maga után. Mert miért igyekezzem én dúsgazdag lenni oly adórendszer mellett, melynél, dacára annak, hogy az állam által nyújtott előnyöknek nem veszem nagyobb részét igénybe, mint egy szegény: jövedelem fő részét az állam élvezze?! Ezt hangsúlyozzák a legtöbben: Stuart Mill, Leroy-Beaulieu, Volovszky, még Proudhon is.

Ide járúl még az is, hogy ennek keresztülviteléről másképp nem lehetne szó, csakis a mai nap fennálló adórendszer elvetésével s az egyetlen adórendszer elfogadásával, melynek kérdése pedig még a progressiv adónál is meddőbb és problematicusabb.

Ifj. Zsindely István.

EGYLETI ÉLET.

A tanév ünnepélyes megnyitása után megkezdődött az egyes ifjúsági egyletek megalakulása. Fölvívások, aláírási ívek lettek kifüggesztve, forogtak közkézen, melyek lelkes szavakkal szólították fel az ifjakat, hogy ennek, meg amannak az egyletnek álljon be tagjául! Eddig a következő ifjúsági egyletek megalakulásáról szólhatunk:

a) A „*magyar irodalmi önképző-társulat*“ szeptember 11-én alakult meg. 30 tag írta alá az egylet alapszabályait s 26-an jelentek meg az alakuló gyűlésen. *Tanárnök*: V. Krüszelyi Bálint úr választott meg. Az egylet többi hivatalnokai a következők: alelnök: *Tüdős István*, III. éves theologus; titkár: *Kovács István*, IV. é. theol.; főjegyző: *Fuss József*, II. é. theol.; pénztárnok: *Rácz Kálmán*, III. é. theol.; ellenőr: *Emődly László*, II. é. jh.; aljegyző: *Gaskó Gyula*, I. é. th. Legközelebb már kitűzi az egylet a pályakérdéseket, s a rendes órák szeptember 19-én veszik kezdetüket.

b) Az „*ifjúsági olvasó-egylet*“ szeptember 12-én tartott gyűlést, melynek főtárgya az alapszabályok revideálására kiküldendő bizottság megválasztása volt. Kilenc tagú bizottság lett kiküldve a törvények átdolgozására, addig pedig ideiglenes elnökül *Szikszay András*, IV. é. theol. szerepel s vezeti az egylet ügyeit. A hordatandó lapok felett is határozott e gyűlés s a lapok száma, melyek járnak, 14.

c) A „*gyorsíró-kör*“ szintén 12-én alakult meg. 12 tag írta alá az egylet alapszabályait, s elnökül megválasztották *Rácz Kálmán*, III. éves theologust; alelnök-ellenőrül: *Kállay Miklós*, II. é. jh.; jegyző-könyvtárnokül: *Benke István*, III. é. th. Elhatározta az egylet azt is, hogy a „budapesti gyorsíró-egylet“ tagjai közé belép.

d) Az „*ifjúsági énekkar*“ szeptember 9-én tartotta az elnökelölő közgyűlést, s szótöbbséggel jelölve lettek: *Kovács István*, IV. é. th.; *Parkas György*, IV. é. th.; *Tüdős István*, III. é. th. Az elnökválasztó-gyűlés pedig 12-én volt, a mikor is a három jelölt közül, miután *Tüdős István* visszalépett, szótöbbséggel, 20 szóval 6 ellenében, *Kovács István* választatott meg elnökké. Az egylet ez évi szereplését már 13-án megkezdte, a mikor 12 karattal Gálszécsen, *Szemere István* földbirtokos temetésén szerepelt.

APRÓ HÍREK.

Lapunknak első számát minden múlt évi előfizetőknek megküldjük. Kik nem óhajtják ez évben járattni, legyenek szivesek vagy a lapot visszaküldeni, vagy más módon tudósítani minket arról, hogy nem lesznek előfizetők. Ugyanerre kérjük azokat is, kik netalán most kapnak mutatványszámot! Azokat, kik lapunk múlt évi vagy talán még korábbi évfolyamaiért tartoznak az előfizetési összeggel: kérjük annak beküldésére.

— A tanév ünnepélyes megnyitása szeptember 8-án volt. A szép számmal egybegyűlt ifjúság közzenéklése után, a főiskola lelkésze imázott, isten áldását kérve az iskolára, annak tanári karára, növendékeire, hogy a beállott új év szerencsésen folyjék el. Majd utánna Dr. Ballagi Géza, közigazgató mondott tanévnyitó beszédet, melyben hangsúlyozta a sárospataki ifjúságra, mint protestáns tanintézet növendékeire váró köteleességeket. A gimnáziumi ifjakhoz *Kérészy István*, igazgató intézett pár szót, a mely után felolvasta az iskolai törvények néhány pontját. Végül *Fejes István*, iskolai egyházi algnodnok, az igazgató-tanács nevében tartott hosszabb beszédet. Kiemelte, hogy a sárospataki ifjúság ellen az újabb időben nincsen nagyobb panasz. De erősen lelkünkre kötötte, hogy bizonyos irányú társadalmi corruptio kezdi felütni fejét közöttünk is, tehát attól tartózkodjunk; az adósságinálás kezd napirenden lenni, a mitől, óhajtandó, hogy távol tartsuk magunkat. Hangsúlyozta, hogy az egyes szakok hallgatói igyekezzenek a saját körükbe vágó tudományokban alapos ismeretekre szert tenni; alakítsanak az anyagi ügyekkel foglalkozó segélyegyletek mellett seminarium-féle köröket is!... Ily tartalmú beszédek után szétoszlottunk, hogy hozzáfogjunk mindannyian köteleseink teljesítéséhez. Bárcsak a jól eltöltött évek közé sorozhatnók e beállott tanévet!!

— Az első alapvizsga a theologiai szakon folyó hó 4. és 5. napjain tartatott meg, *Fejes István*, s.-a.-ujhelyi lelkész elnöklete alatt. Jelentkezett 13 theologus. Öt jelesen, 3 jól, 3 elégségesen tette le, kettő pedig javításra lett utasítva egy-egy tantárgyból. A kápláni s papi vizsgák szeptember 10—14-ik napjain tartattak. Amarra 13-an, erre 16-an jelentkeztek, s az elsők 8 jelesül, 3 jól, 2 elégségesen lett képesítve. A másodikon 13 jelesen, 3 jól lett képesítve. Ezek a vizsgák voltak az elsők, melyek szeptemberben tartattak. Vajjon jobb-e így, mint a hogy régen volt?

Tartalom: «Előfizetési felhívás.» — «Az új év kezdetén.» *Tüdős István*. — «A nőemancipatio Büchner Lajos véleménye szerint.» *Rácz Kálmán*. — «Védészellemem.» *Mezőssy Béla*. — «Vonul a század.» *Mezőssy Béla*. — «Néhány szó a létminimum szabadonhagyásáról.» *Ifj. Zsindely István*. — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt. 60 kr., vidékre 1 frt. 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

Örömnepünk volt szeptember 15-én. Nem mindennapi, nem közönséges ünnep volt az! Negyedfélszázados multú főiskolánknak öt tanára ülte 25 éves tanári jubileumát, s ezt ünnepeltük meg mi is, mint tanítványok.

És vajjon nem kellett-e ünnepelnünk nekünk? vajjon most szabad volna-e e lapokat szétküldenünk anélkül, hogy meg ne emlékeznénk ez ünnepről?

Kétségkívül ünnepelnünk kellett nekünk szeptember 15-én. Ünnepelnünk, mert nem lehettünk érzéketlenek, kik érezni, örömmre gyúlni nem tudhatánk! A tanítványi hála, tisztelet s szeretet nem maradhatott el a mi részünkről ama napon!

De e lapokat sem küldhetjük szélylyel úgy, hogy meg ne emlékezzünk a mi igazi örömnepünkről! Mi szeretjük hinni azt, hogy e lap az «Ifjúság Közlönye,» az ifjúság képviselője, s ha ilyen, nem szabad mellőznie azt a szép és magasztos örömnilyvánítást, mely szeptember 15-én az ifjúság részéről a jubiláló tanár urakkal szemben oly egyszerű s mégis megható módon jelentkezett!

A tanítványi hála, tisztelet és szeretet adóját hozzuk mi itt elő e sorokban. — Nem zengünk dicsőhymnusokat, nem buzdúl szertelen ömlengésekre érzelmeink árja, a mikor most, jóval utána az ünnepevénynek, kifejezést adunk örömnepünknek!

Orbán József, Emödy Dániel, Nemes Ferenc, Szinyei Gerzson és Kérészy István tanár urak kétségkívül szívesen veszik tőlünk azt, ha mi is részt kérünk abból az örömből, mely osztályrészül jutott nekik akkor, midőn 25 éves tanári működésük ünnepepélyét ülhették meg. Mint az ifjúság lelkes barátai, tanácsadói, védői mindig körül voltak véve az ifjúság tiszteletétől s szeretetétől.

Ez a tisztelet, ez a szeretet sugallja most is azt, hogy az egész ifjúság nevében, az egész ifjúság legbensőbb, legőszintébb kívánságát fejezzük ki eme pár szóban: «az Úrnak kegyelme adjon napjainkhoz napokat! Adja áldását e lelkes férfiakra! Sokasítsa meg rajtuk áldásait!»

T. I.

A theologiai segélyegylet érdekében.

Nem közönséges örömmel és jogos önérzettel jelezzük a sárospataki főiskola ifjúsága iránt érdeklődő közönség előtt, hogy az ige testté lett, a másfél évig vajdó s ez alatt körünkben folytonosan érlelődött eszme végre csakugyan megvalósult, láthatóvá lett: a theologiai segélyegylet megszületett.

Mily kellemes érzés támad egy szülei kebelben, ha a család egy új taggal szaporodott! Mennyi édes remény, mennyi kedves gondolat, mily rózsás jövő képzelete röpked a körül a rengő bölcső körül, melyben az újszülött világpolgár aluszszza első álmait! Pedig ott elvégre is csak egy ember, egyetlen egy «érzéki eszes lény» szendereg. Nem jogosultabb örömmre, nem több gondolatra, eszmélkedésre szolgáltatatható okot egy egyeletnek születése, egy szép és magasztos eszmének megvalósulása? Igen! egy szép cél megvalósulása felett a legédesebb érzelmenek kell eltöltenie az emberi szívet. Ez a jóleső, ez az édes érzellem foglalja el most is kebelünket; de int is egyúttal arra, hogy eszmélkedjünk, gondolkozzunk az újszülött jövője felett. Hiszen ez egészen természetes.

Mit is akarunk mi ezzel az egylettel elérni? Egy humanus célt, a jótékonyt; mert ennek célja: a hittanhallgatóknak, rendes tagjainak segélyezése, mégpedig: α) visszatérítés kötelezettsége nélküli egyes segélyek és β) kamat nélküli kölcsönök által. Az eszme mindenbizonynyal nagyon szép. De hát nem felesleges munkát végezünk-e mi, sőt — tovább menve — nem új alkalom nyílik-e ezáltal bizonyos társadalmi betegségeknek, a mit adósságinálás néven ismerünk, a megszokására? Ezek a kérdések állítanak meg legelőször, mint komoly intőjelek, mielőtt feladatunk oldozgatásához hozzáfognánk; nézzük meg azokat közelebbről.

A ki ismeri a pataki ifjúság anyagi helyzetét, mely a legtöbbször bizony nem valami nagyon fényes (hiszen szinte példabeszédszerű, hogy: Patak a szegények iskolája!), az első kérdésünkre minden lelkiismereti kétely nélkül egyszerre «nem»-mel felelhet. Mert hát vannak ugyan nekünk igen szép jótéteményeink az iskola részéről; van tápintézet, alapítvány, legáció, supplicatio stb., melyek igen tekintélyes összeggel járulnak szükségleteink fedezésére; de ezek

nem mindig képesek kiségeteni a bajból, mert az ilyen segély nem áll rendelkezésünkre minden lépten-nyomon; pedig nagy igazság van abban a bibliai mondatban: «kétszer ad, ki gyorsan ad!» S hogy az iskolai jótétemények mellett az ilyen egyleti segélyezés egyáltalában nem felesleges, azt a régi idők példája is megmutatta. a mikor célszerűnek látták a már megszűnt, de még frissen hantolt sírban nyugovó kölcsönpénztárt megalapítani. És habár a kölcsönpénztár iránya utóbbilag elfajult; hogyha pillanatra segített is annyira-mennyire valakit szorult helyzetében, utóbb ezért drága árat kellett fizetnie az illető adósnak: mégis e mellett is ki merné állítani, hogy felesleges lett volna? Annivalkevésbé lehet ezt mondanunk tehát a megalakult theol. segélyegyletről.

Igen! de hát a második kérdésre mi a felelet? Én a magam részéről nem látom oly sötét színben ennek az egyletnek jövőjét, hogy ez valaha alkalmat nyújtana ama veszedelmes társadalmi kor elharapozására. Az egylet vezetésével felruházott 12-tagú bizottság eléggé nagyszámú arra, hogy a szükségtelen adósságcsinálás útját elzárja és ha még e mellé figyelembe vesszük azt, hogy a theol. szakelnök a bizottság felett is ellenőrző felügyeleti jogot gyakorol, egész nyugodt lélekkel tekinthetünk a homályos jövőbe, s biztosak lehetünk arról, hogy ama betegség ott sohasem fogja felemelni hydra-fejét.

Ekként tehát az egylet jövőjétől nincs miért félnünk. De egy más kérdés áll most eléünkbe, az t. i., hogy *miből is fog történni az a segélyezés?* Van ugyan alapunk úgy 700 frt körül, beleszámítva ebbe a kölcsönpénztárból kapott 416 frtnyi osztalékot is; de hiszen ez édes-kevés egy ilyen nagyjövőjű egylet alapjául, s ha más forrásunk nem lenne, akkor legfeljebb kamatnélküli kölcsönben lehetne részesíteni a szegénysorsúakat s nem segélyben; pedig ez az egylet tulajdonképeni célja. Van azonban nekünk egy oly forrásunk, melynek vize kiapadhatatlan, s mely mindenfelé életet visz magával. Ez a kimeríthetetlen forrás pedig *a protestáns áldozatkészség.*

Ehez intézzük kiáltó szavunkat! Hiszszük, hogy a nemeslelkűség, áldozatkészség nyilvánulása nem fog adni okot panaszra; hiszszük, hogy megértve nemes célunkat, hogy átérezve a segélyezés szükségességét, nem fogja sajnálni, anyagi tehetségéhez képest, egyetlen, a pataki theol. ifjúság iránt érdeklődő, protestáns sem a maga filléreit meghozni annak az egyletnek, melynek alapjául, bizony szerény viszonyok között élő hittanhallgatók 150—200 frtot ajánlottak fel, s melyet br. Vay Miklós úr ő excellenciája — mihelyt nesztét vette mozgolódásainknak — 200 frttal gyarapított. Vajha ez a nemesszívű áldozat hasonló tettek követésére buzdítana másokat is!

Ha a bibliai irgalmas samaritanus példája követőkre talál; ha a jótettnek elég jutalma lesz az öntudat nyugtató hangja: akkor nincs mitől féltenuünk a theol. segélyegylet jövőjét. Legyen azért szabad abban az

édes reményben ringatni magunkat, hogy alapító és pártoló tagjainknak díszes koszorúját adhatjuk át, kegyelettel őrzendő emlékül, az utódoknak.* Gyülekezzenek azért a szent cél oltárához úgy a gazdagok, mint a szegények, mert egyedül a protestáns áldozatkészségtől, a szeretet gyakorlásától függ, hogy örömünk nem változik-e búra, hogy a bölcső feletti elmélkedésünk nem lesz-e egyúttal halotti beszéd is.

Isten áldása legyen a megalakult segélyegyleten!

Rácz Kálmán.

A halhatatlanság hitének nyomai az ó-szövetségben.

Azt hiszem, nem mondok a valósággal ellenkező állítást, ha az emberi értelem egyik legfontosabb kérdésének tekintem a «lenni vagy nem lenni» kérdését. Hiszen ez a kérdés egészen természetes; ez a kérdés egészen emberi természetünkben gyökerezik. Lépten-nyomon tapasztalni kell a gondolkozó embernek, hogy ez a világ nem lehet a mi egyedüli hazánk; hogy ez az egész élet igen sok oly jelenetet tár fel eléünk, melyeket természetes okokból kimagyarázni nem tudunk, s melyek között a reményeiben csalatkozott, vagy e földi igazságszolgáltatással egészen megelégedni nem tudó lélek vigasztalást csak egy más világban, a sírontúli életben remél feltalálni. Az a sok visszásság, mely a bűn és büntetés, az erény és jutalom között tapasztalható; az az önismeretből származó sejtélem, hogy a teremtő lélek, az alkotó erő, emberi természetünknek eme jobb fele. nem vegyülhet össze a testünkkel rokon porok- és hamvakkal a halál után; hogy az egykor forrón szeretni, magasztos célok felé egész az önlelaldozásig törekedni tudó szívnek a rideg, az érzéketlen göröngyökkel örökre egygőze lenni igazságtalanság volna: mindezek oda hajtják, oda kényszerítik az embert, hogy higgyen egy jobb, egy igazságosabb világban, egy jövő életben.

Ez az oka annak, hogy alig van tárgy, mely az emberi értelmet többször foglalkoztatta volna, mint éppen az a kérdés: *hová leszünk, ha az élet látkyája kiálszik?* Ez az oka, hogy nincs egyetlenegy olyan fejlettebb vallás, mely erre a kérdésre — már olyan, a milyen — feleletet ne adna. S aztán tovább menve, egészen természetesnek, egészen szükségszerű következménynek kell, hogy tartsuk az embereknek azt a hitét, mely azt véli éppen feltalálni ebben a jónak, tökéletesnek tartott életben, a mit földi életében talán nélkülöznie kellett, vagy a mi éppen a boldogság forrása az ő hite szerint. Így az alsóbb fokú vallások rendesen érzéki örömeikkel, az ember testi vágyainak kielégítésével biztatják az embert, mint pl. az indek s némi részben a mohamedánok vallásos felfogása; a fejlődésnek magasabb fokára emelkedett és szelleminek nevezhető vallások pedig egy tökéletes erkölcsi világrend megalapítását s abban a magas célok után fáradozó ember lelki vágyainak kielégítését helyezik kilátásba.

Én a magam részéről a halhatatlanság hitének eszméjét — megvallom — igen érdekesnek és igen vonzóknak találom, s ha szives olvasóim is érdeklődnek ez iránt a kérdés iránt, ne sajnáljanak velem együtt egy fáradságos ugyan, de talán érdekes és tanulságos sétát tenni az ó-szövetségi írók szellemi világában, minthogy

* Alapító-tag az, a ki egyszer s mindenkorra legalább 15 frttal gyarapítja az alaptőkét; pártoló-tag pedig az, a ki legalább 2 frttal segíti elő az egylet céljait

az ó-szövetség vezérő mester a Krisztusra, s ha talán virágokat nem találva ugyan, de mégis egy pár hasznos növényre bukkanva térünk vissza sétánkból, az én kalauzolásom fáradsága bő mértékben meg lesz jutalmazva.

Hogy a felölelt anyag, az ó-szövetség, a maga egészében a szétszórtság labirinthjába ne vezesse utunkat, jelöljük meg a határpontokat, a melyek felé haladni akarunk. Nézetem szerint, ha a hébereknek e tárgyra vonatkozó iratait búvárolni akarjuk, két dolog az, a mi kiválólag megérdemli figyelmünket, s ehez képest szólnunk 1-ször arról általában, hogy melyek azok a nyomok, a melyek arra mutatnak, hogy a halhatatlanság hite csakugyan ki volt fejlődve náluk; 2-ször, hogy miként gondolkoztak a halhatatlanság hitével kapcsolatban a feltámadásról.

* * *

Ha nyomozni kezdjük az ó-szövetségi íróknak a halhatatlanságra vonatkozó gondolatát, arra a tapasztalatra jutunk, hogy mint minden a világon, úgy ez a hit is változás alá volt vetve, s csak hosszú, nagyon hosszú időnek, évszázadoknak kelle elmúlnia, míg ez a hit köztudattá lett; míg a körülmények, a politikai viszonyok, a nemzetet ért csapások arra a gondolatra vezették az Izráel népét, hogy lesz még új ég és új föld is.

A kiindulási pont a világteremtés mythológiája, a mely szerint Isten az embert a maga képére s hozzá hasonlónak teremté, mint szabad személyiséget a természet fölé helyezte s a lég, föld és a víz lakóinak urává rendelte (I. Mózes I.). Az ember ezáltal már nagyon meg lett különböztetve, nagy magaslatra lett állítva a többi teremtmények fölé, a mely hatalom és kiváltság alapjául a teremtő akarata szerepel. Az ember ugyan éppenny testből és lélekből (עֶשֶׂה וְנֶפֶשׁ) áll, mint bármely más élő lény, de a lélek eredetere nézve nagy különbség van az ember és állat között; míg ugyanis ez utóbbi lelke Isten teremtő szavára a földből származott (I. Mózes. I. 24.), addig az embernek csak teste állott elő a föld porából s a lelket maga a teremtő közvetlenül adta neki azáltal, hogy «orrába életnek lehelletét lehelt» (I. Mózes. II. 7.). Már ebben le van téve annak a gondolatnak alapja, hogy az emberi lélek a teremtő előtt sokkal fontosabb minden más teremtmény élő lényénél, s ez a gondolat egész természetesen, egész logikai szükségszerűséggel maga után vonja azt a másikat, hogy vajjon a magasabb származású emberi léleknek ugyanaz lesz-e a sorsa a halál után, mint az alsóbb rendű teremtményeknek?

Ime! kész van az alap, a mire aztán a halhatatlanság eszméjét fel lehetett építeni. Hiszen a halál tulajdonképen nem egyéb, mint annak a köteléknek felbomlása, mely a testet és lelket összefűzi, mint az alkatrészeknek különválása. Ha a testnek az a rendeltetése, hogy mert az ember megszegte Isten parancsát, «por vagy s porrá kell lenned»; akkor a léleknek, mint a mely nem porból lett, nem lehet porrá lennie, hanem valami más a sorsa. Igen! dehát mi ez a sors, hova lesz a lélek a halál után?

Erre a kérdésre sokáig nem tudott megfelelni a héber nép. A bírák s jórészen a királyok korában is igen sok ingadozás, temérdek habozás, kétségbeesett ide-odakapkodás észlelhető még az istenek imadására nézve is; mennyivel többféle nézet jöhetett még létre az egyes vallásos eszméket illető kérdésekben! Az az örökös küzdelem, melyet részint ellenséges népek ellen, részint saját testvérei ellen vívott Izráel népe; a fogságból kiköltözés után észlelhető szétszórtság, mely az együvé-

tartozás érzetét nagyon kétessé tette: mindezek egyáltalában nem voltak alkalmasak arra, hogy mélyebben belehocsótkozhassanak a vallásos eszmék vizsgálásába, fejlesztésébe és hogy éppen valamely dogmára nézve közmegegyezés jöhetett volna létre a törzsek közt, ez fel sem tételezhető. Ez a vallásos eszmélődéseknek egyáltalában nem kedvező, s különben is homályos korszak tehát a halhatatlanság hitére is felemelkedni még nem lehetett képes, a mint ezt egyébiránt a Bírák, Ruth és Sámuel neveket viselő könyvek is mutatják, melyek egyetlen szóval sem árulják el, hogy még csak gondolkoztak volna is az embernek halál utáni állapotáról.¹

Tovább kell azért haladnunk a királyok idejére. Ebből az időből két történeti könyvünk maradt fenn; de ezek, éppen mert a nép történetét tárgyalják, a mi célunkra felhasználható anyagot nem tartalmaznak. Csupán csak annyi látszik a II. Kir. II. 1—18. verseiből, mely hely Ilyés prófétának égbe ragadtatását beszéli el, hogy Isten az ő kedves embereit megmenti a haláltól és elevenen magához viszi fel az égbe: legalább a nép hite úgy tartotta. Aztán pedig úgy látszik, hogy a halálból feltámadásról is kezdett a nép magának olyan, amilyen képet alkotni, a mint ezt a halottámasztó Elizeus mondája és az I. Kir. XVII. részében elbeszélte hasonló mythos mutatja.

A halhatatlanság hitének nyomai tulajdonképen a költészeti könyvekben tűnnek fel először. Az a sajátos viszony Jehova és az ő választott népe között, mely szerint közöttük bizonyos kölcsönösség fejlődött ki, mely kölcsönösség mind a két félt egyiránt kötelezi: ez a sajátos viszony és az ellen a régi igazságszolgáltatási elv ellen a gyakorlati életben felmerült kételyek, a mely szerint a kegyességet boldogság, a gonoszságot boldogtalanság követi csalhatatlanul, még itt e földi életben: mindezek igen alkalmasak voltak a halhatatlanság hitének felszínre hozására. Csakis ebből a sajátos viszonyból, s az említett kételyből magyarázható ki az, hogy miért foglalkoznak tárgyunkkal a költészeti könyvek közt legtöbbit a Zsoltárok és Jób könyve.

A mi a Zsoltárokat illeti, ezekből még nagyon gyéren van megvilágítva a sirontúli lét homálya; az erről szóló zsoltárok nagyon subjectiv ismereteket adnak. Annyi bizonyos, hogy ezek keletkezése idejében némi homályos sejtelem, némi, a fellegén átszűrődő napfényhez hasonló gyér világosság már kezd kibontakozni, sőt bizonyára a később korúak néha egész meglepően nyilatkoznak a lélek halhatatlanságáról (LXXXVI. 13., XLIX. 16.). Úgy látszik, hogy a zsoltárok keletkezése idejében általánossá, közmegegyezővé lett már az a vélemény, hogy az ember lelke a halál után az u. n. Seol-ba jut.

Arra a kérdésre, hogy minő volt ez a Seol, nagyon homályos feleletet nyerünk az ó-szövetségi íróknál. Hogy ennek a tannak olyan, amilyen formája egyidejű magának az ó-szövetségnek legrégebb történetével, azt elfogadhatóvá teszi maga a Mózes 5. könyve. Az ősöknek ugyanis valami közös helyet képzelt a nép, a hova aztán a meghalt kegyesek hozzájuk eltakarítottak, s ahol velük egyesültek. Ide, erre a közös helyre mennek Ábrahám, Izsák, Jákób stb., sőt még a nők közül is sokan. Hogy az «ősökhöz takarítás» fogalma alatt nem lehet egy közös temetkező helyet, valami nemzeti sírfelét értenünk, azt világosan mutatja az, hogy Mózes

¹ Anna énekében van ugyan szó arról, hogy «az Úr megöl és megelevenít, pokolra alávet és felhoz» (I. Sámuel II. 6.), de ez már a királyi korból való, amint annak tartalma világosan elárulja.

is odatér. ahol Ábrahám van; de vele egy sírban semmi esetre sem nyughatott. mert még csak nem is Kanaán földén temették el. A Seol név¹ azonban a Thórában nem fordul elő. csak a költészeti könyvekben és a prófétáknál, a mi azt bizonyítja, hogy ezzel a névvel csak később jelölték meg a holtak birodalmát. Itt komor sötétség borong (Jób XVII. 3.), örök éj, sötét halálér uralkodik. ahol a dél olyan, mint az éjjél (Jób X. 22.) s tőle senkisésem szabadulhat meg (Jób VII. 9., XVI. 22.). A ki egyszer a Seolba leszállott, onnan a földre vissza többé nem jöhet (Jób VII. 10.); a halál birodalmának kapui is vannak závarokkal (Jób XXVIII. 17.). A Seol az erőtlenség s öntudatnélküliség birodalma, ahol senki sem dicséri már az Istent (VI. Zsoltár 6. v., Ézsaiás XXXVIII. 18—19. v., 88. Zsoltár 13. v.), ahol sem élvezetről, sem valami munkásságról szó sem lehet. A Seol lakói felett király uralkodik (hasonlóan a görögök Plutójához), kinek a XVIII. Zsoltár 5. verse szerint Böljiaal², vagy népiesebben Beliál a neve, ki kegyetlen zsarnok, a megtestesült irtózat, mert az élőket elrabolja s örökkétartó kötelekkel lebilincseli.

Mindezekből s a több, fel nem sorolt vonásokból s a költőileg kiszínezett képekből annyit vonhatunk el eredményül, hogy a halál az emberiség ellensége, a Seol pedig egy, a föld leghensejében létező csöndes birodalom, melybe mindazok összegyűlnek, kik az élet terhei alatt elfáradva, nyugalomra térnek, akár jók, akár gonoszok lettek legyen. Ezért a Seol fogalma egyáltalában nem tartható azonosnak a keresztyén pokollal; Beliált sem lehet az ördög nevének tartani, hanem az valami közép állapot-féle, valami kezdetleges purgatorium, sem nem teljes boldogság, sem nem teljes boldogtalanság, ahol a holtak lelkei érzéketlen kövek módjára fekszenek egymásmellett erő és tevékenység nélkül.

Ezen, a továbbiak megérthetése végett, okvetlen szükséges kitérés után, térjünk vissza oda, ahonnan eltértünk. Vizsgáljuk meg tehát a zsoltárokat. Ezekben — mint mondók is — a sírontúli állapot felett még sűrű köd borong egyfelől; másfelől pedig a halhatatlanság hite kétséghelyvonhatlan bizonyossággal tűnik a vizsgáló elé, a mi mindenesetre a keletkezési idő nagy különbözősége mellett bizonyít. A XVI. zsoltár 10. versében pl. ez van: «Nem hagyod az én lelkemet a Seolban (Károli szerint: koporsó) és nem engeded, hogy a te szentéd rothadásra jusson.» Tovább halad ennél az általánosságnál a XLIX. zsoltár, melynek 16. verse azzal biztat, hogy Isten, miután a kegyest kiszabadítja a Seol hatalma alól, magához emeli fel. Eppenúgy nyilatkozik a LXVIII. zsoltár 21. verse, melyben a halál gonosz sorsnak, olyan új-szövetségi kárhozatfélének van feltüntetve, de a melyből az erős Isten kiszabadít. Ezekén kívül találunk ugyan még egyes vonatkozásokat a halhatatlanság hitére, vagy inkább a jóknak a Seolból kiszabadulására, de általában még igen sok ingadozás észlelhető a hitben. csak a tapogatózás a sírontúli élet labirintusában, a mint ezt főképpen a 88. zsoltár követelő, feleletet sürgető hangja s fürkésző kérdősködései fényesen bizonyítják. A kegyességet hosszú étellel gondolta megjutalmazottnak a zsoltárok képzelete. (Folyt köv.)

Rácz Kálmán.

TÁRCZA.

Itt van az ősz.

*Itt van az ősz: búsan sivít a szele,
Peregve hull le a fáknak levele;
Zizeg a fű, meg-megzörren a haraszt,
Dulos madár téged itt mi sem maraszt.*

*Miért csacsogsz? úgy sincs párod teneked,
Mely kísérje csicseregve éneked;
Zöld lomb sincsen, melynek árnyas rejtékén
Szerelemről, boldogságról csevegnél.*

*A csobogó, tova futó kis patak
Illatozó berkek között nem halad;
Lehullott a dísz a fáknak ágiról
És a réten színes virág nem virul.*

*Zörg az avar, sárgul a lomb s a levél.
Könyörtelen őszi vihar mit tevé?
Pusztá a táj, oly szomorú a róna,
Mintha az én búsz szívem képe vóna.*

*Komor felhő takarja el az eget,
Igy borítja egy gondolat lelkemet;
Nem tud a nap a mély ködön áthatni,
Én se tudok soha többé vigadni.*

*Bár eljő majd egy szebb idő s tavasszal
Nyíló virág, s zöldelő ág vigasztal;
Susogó lomb, csattogó madár dana,
Mintha nekem biztató szót mondana:*

*Oh de tudom, hogy addig nem élek én,
S nem nyughatom hű kedvesem kebelén;
Mert engemet még eltemet e vihar
És az új gyep hantjával majd betakar.*

Bella

Hogy lettem én filosemitává?

— Igaz történet. —

Igaz történet, nem költött história, a mit hallani méltóztatnak! Az igaz, hogy nem lesz olyan érdekes, mint a Jókai ugyanily című elbeszélése; de hát oka vagyok-e én ennek? Mért nem történt velem az, a mi Jókaiával? Mért nem vitatkoztam sémitával? talán én hozzám is eljött volna egy Mózes-utód, a ki hocsánatot kérjen, mert bizony nekem van igazam; a mint Jókaihoz elment afelől a bizonyos «h» betű felől való vitatkozás után, hogy az «csinál-e hangtorlódást, vagy sem»; denique nem olyan história ez, mint a Jókaié.

Első s fődolog hát az, hogy én filosemita vagyok. Ezt tessék jól megjegyezni! Antisemita képviselő nem lehetek, jelöltnék sem léptethetnek fel, mert én nem olyan vagyok, a ki titkon semita titkárt tartanék s nyíltan antisemita volnék. Mert hát van ilyen is. Én is ismerem egy hazafit, a ki antisemita képviselő jelölt volt, otthon meg híres pincéjében «jámbor Miska,» semita atyánkfia, saját szabad szakállára dolgozott! Hát én ilyen

¹ Magyarra Károli pokolnak, koporsónak; Kámori ürvénynek, s mások alvilágnak fordítják. Ez utóbbi név leginkább találó, mert a görög alvilág, a *Idis*, sokban egyezik a héber írők Seolával. Lehetne még árnyak országának is nevezni, emlékeztetve az «Orcus» névre.

² Károli ezt a szót «állok embereknek» fordítja, a mi egyfelől értelmellen az összefüggésben, másfelől meg nem is hű az eredetihez.

nem vagyok! . . . Igen! hát nem vagyok antisemita. Ezt tudjuk! «De mondd meg már, hogy lettél filosemita?» fordulnak önök felém. Tehát a dologra térjek, kívánják olvasóim. Szívesen, csak hallgassanak!

Hát úgy lettem én filosemitává, hogy volt nekem egy izraelita oskolatársam. Együtt kezdtük a progimnáziumot, együtt haladtunk a gimnáziumban mindaddig, míg el nem jutottunk ahhoz a nagy «árokhoz,» a melyet «érettségi vizsgá»-nak nevez a tudományos világ. Eddig mindig oskolatársak voltunk. Az igaz, hogy néha-néha a páratlan számú osztályok majd megmarasztották szegény társamat; de azért csak átúsztatott rajtuk valahogy, s mint mondám, eljutott velem együtt addig, míg «Hannibál ante portas» nem lett. a mint egyik tanárunk szerette emlegetni az érettségit. Itt aztán elváltunk! Én szerencsésen átestem az «állatkínzáson,» de szegény emancipált honfitársam, régi osztálytársam bizony nem tudta az «árkot átugrani!» Csak háromszori próba után sikerült neki. a mikor aztán beállt jogásznak, mégpedig azzal kezdte, hogy indexét becsapta, s valószínűleg ös-jogász lett volna. ha itt marad e pályán; de egyet gondolt s elment a vasúthoz. ott volt egy pár hónapig, ott is megúnta. s most találják ki: ugyan hol van? . . . Pesten. Egyetemi polgár. Orvostanhallgatónak iratkozott be; de, hogy lesz-e belőle «az összes orvostudományok tudora,» azt higgye, a ki akarja; én nem hiszem. . . Ismerik tehát már azt a semitát, a ki engemet «filosemitává» alakított, de nem tudják, hogy hogyan?! Pedig könnyen kitudhatnák!

Úgy történt az, hogy, a mint már említém, osztálytársak voltunk. Őkeme szegény, gyenge tanuló volt, hanem Patakon lakott! És ez megfontolandó! Én vidéki voltam s nem épen rossz tanuló. Tetszenek tudni, hogy barátokká lettünk. Én jó tanuló és vidéki, ő rossz tanuló, de pataki! . . . Én tanítottam őt a declinatio, conjugatio, törték osztására, szorzására, chria-írásra (persze úgy, hogy magam írtam neki), majd a $\delta-\eta-\tau\theta$ -ra, logarithmus keresésre; ő meg a zsebében most egy kis szombati kalácsot, süteményt, majd egy kis páschabarányt, így év elején szőlőt, almát hozott nekem; olykor-olykor, mikor már felgimnázisták lettünk, egy-egy üveg borocskát . . . és ezekkel engemet egészen filosemitává tett. Nem lencsén adtam el antisemitaságomat, hanem azért végeredményében én is ott vagyok. ahol Ézsau: neki nem volt öröksége, nekem nincs antisemitaságra jogom. Nincs, hiszen látják olvasóim, nem lehetek sehogysémi antisemita, mert le vagyok kötve! . . . Ah be jó is volt az a puha, tojásos, vajjas kalács: ah be jó volt ropogtatni a pászkát; ah, milyen felséges zamata volt annak a bornak! . . . Bizony ma sem vonakodnám tőlük, Ugyan elítélnék-e érte? . . . Én nem ítélem el magamat. . . Nem! Hiszen én csak a természet ösztönét követtem, mely kényszerített, hogy ne forduljak el az ajándékoktól, melyek úgy is fáradsággal szerezettek meg. «Verejtékhullással keresd kenyered!» — e parancsot én akaratom ellenére is követtem! Igen! Mert jóllehet, megfontoltam azt, hogy én vidéki, társam pataki fiú volt, tehát

az előnyt beláttam; mégis igen sokszor nem volt kedvemre a $\delta-\eta-\tau\theta$ magyarázatása, mert rettenetesen nehéz felfogású fiúval volt dolgom!

És látják, kérem, én azért mégis kihúztam vele 9 mondd kilenc hosszú esztendő. És e 9 esztendő engem filosemitává tett!! És ez természetes! Ezalatt a hosszú idő alatt nemcsak én, de más is átalakult volna, különösen, ha inycnc az ember, s e hibájának lehetőleg eleget tesznek! Már pedig velem így történt. s ennél fogva filosemitaságom természetes.

És tessenek elhinni: nincs okom s nem is volt még megbánni azt, hogy én nem vagyok antisemita! Mert hát, ha így hónap közepétől végeig nincs «apró-költségem,» engem, a filosemitát, uzsora nélkül is kiségitenek a semiták; már pedig, ha nincs okunk antisemitának lenni: akkor, azt hiszem bátran lehetünk filosemiták!

És még végezetre el kell árulnom, hogy miért vagyok én most különösen filosemita. A régi osztálytárs emléke már kezdett elhalványulni; az uzsoranélküli kölcsön csak egy fél hónapra tenne filosemitává; hanem van, a mi folyvást filosemitaságra ösztönöz. Nem találják ki? . . . Én pedig nem mondom ki, mert akkor . . . akkor megharagudhatnának a nem semita le . . . ok, már pedig jó az «asszonynépséggel» jó lábon állani!! . . . Azt hiszem, most még nem haragszanak. s—re.

Uti képek.

I.

A Balaton vidékén.

Julius 5-én jótékony erő frissítette fel a forró nyári levegőt; midőn 6-án reggel Enyingi Török Balint emlékezetes városából, Enyingből útnak indultam, mohó vágygyal szívtam magamba az üde léget. Útam Sió-Marosba vezetett. Hallottam, hogy a Balaton, melyhez elérni oly nagyon vágytam, már közel van. Szebbnél-szebb képeket idéztem lelkem elé, de nem került el figyelmemet annak a tájnak szépsége sem, a melyen épen áthaladtam.

Enying egy mély völgyben fekszik, körülte folyvást emelkedő fensík terül el; nyugati oldalán, a merre elhaladtam, gazdag szőlőskert van, túl rajta terjedelmes legelő, a fensík legtetején kitűnő szántóföldek. A város és a vár régen vízzel volt körülvéve, azért az ellenségre nézve nehezen megközelíthető hely vala. Az út folyvást emelkedett, gyakran visszazétem a városra, a körülte elterülő halmos vidékre s a távolban feltűnő népes falvakra, s kíséremtől azok nevei után kérdezősködtem. Egy órányi gyors menetben elértünk a fensík tetejére.

Sok szép vidékét láttam hazámnak, de ahhoz hasonló, mely e pillanatban tárult fel előttem, egy sem volt közöttük. Oh szép Balaton! Te drága kincse kedves hazámnak, te gyöngye ennek a változatos vidékekben gazdag szép országnak! Olyan vagy ott a szép vidék ölen, mint tündér lány kebelén a csillogó drágakő, mint tiszta kék egen a ragyogó nap. Szébb vagy, mint a minőnek a legmerészebb képzelet alkothat! . . . Ott álltam sokáig a

domb tetején, megbüvölve, szótlánul; néztem a nap sugárától tündöklő, ragyogó Balatont, a túl rajta kéklő szép hegyeket, melyek alján, mintha csak a vízből nőttek volna ki, kicsiny faluk fehérlettek sorban. Láttam hajókat úszni fel s alá, képzeletem fehér hattyúkat varázsolt a tó fölé és ringatózó sajkákat.

Merengésemből útitársam ébresztett fel, ki Enyingből idáig elkísért s a látványról eddig semmit se szólt. «Ügy-e szép vidék?» — kérdezé. «Óh szép!» feleltem lelkesülten. «Hisz itt lakni boldogság. Lám itt a nép is vidámabb, derültebb, mint mi nálunk, dal és öröm kíséri szüntelen, dal és öröm tán az imája is!» Míg így beszéllek, lent a völgyben megcsendül a pástor-leány dala, olyan szépen, olyan búsan énekl, hogy «Sír a kis lány a Balaton partján» . . . «Pedig ez még nem is minden, mondá társam, nézzen csak ön balra, ott a Sió völgye.» A jelzett irány felé fordulék, egy gyönyörű völgy terül el előttem. Mélyen alattunk nyúlt az el, északnyugatról délkelet felé. A völgyben kissé sűrű volt a lég a felszálló párától, s e légen át néztem a völgybe le, hol minden oly zöld volt, a fű, a fa. Kicsiny faluk vannak a völgy ölen, sugártornyú, mosolygó kis faluk, oly hívólag intettek felém.

Elbűcsúzva kísérőmtől, kettőzött gyorsasággal siettem a völgybe, a völgyön át a Balaton felé. Tihany volt jelszóm s Balaton-Füred. Pihenni sem akartam addig, míg a szép Balatonhoz el nem érek. Egyre azonban nem számítottam. A mily vidám, nyájas tekintetű a Sió völgye, époly szíves, barátságos a népe is. Csak négy nap múlva értem el Tihanyba; elébb azonban meg kellett ígérnem, hogy pár nap múlva visszatérek.

Julius 10-én reggel értem a szántódi révhez. Miu-tán a «Kisfaludy» gőzöst, mely Siófok és Balaton-Füred közt közlekedett, mint régi, fáradt szolgát, nyugalomba helyezték, csolnokon mentem át a tihanyi félszigetre. A Balaton itt legkeskenyebb, mintegy két-három kilométer. Már a csolnokról tekintve felséges látványt nyújt a tó, mely tudvalevőleg északkeletről délnyugat felé nyúlik s 1—2. mf. szélességben s 12 mf. hosszúságban. Alig léptem a Tihanyi félszigetre, a hegytetőre sieték azonnal, nem érezve fáradságot és melegséget, pedig a nap már magasan járt s veríték csurgott homlokomról. Nehány perc alatt fent valék. Előttem állt a Balaton teljes pompájában. Legelőször északkeleti végét tekintém meg, ez egészen belátható volt. A szalai parton, egy órányira tőlem, feküdt Balaton-Füred, hazánknak Ostendéje; vele szemben a somogyi parton Siófok, mit a vidék jó magyar lakossága tréfásan Zsidófoknak nevezett el, minthogy lakóinak fele zsidó, s vendégei a fürdő-idény alatt job-bára szintén azok. Különben élénk forgalmú hely, vasúti állomással. Mióta a «Kisfaludy» gőzös közlekedni megszűnt, a fürdő-vendégek száma nagyban emelkedett; kényelmetlen és célszerűtlen berendezése, aránylag nagy drágasága dacára is, Füred rovására nagy látogatottságnak örvend. E két helyen kívül számos kisebb falu díszíti a különben is ritka szépségű tó partját.

Sokáig álltam ott a hegytetőn, a Balaton hullámain

rengő sajkákat, vitorlás hajókat, a somogyi hegyes-völgyes vidéket, a zalai szőlőkoszorúta hegyeket nézve. Majd megfordultam délnyugat felé. Beláthatlan, 7—8 mf. hosszú víztömeg feküdt előttem, hegyes-dombos vidék közé szorítva, a tóba kissé benyúló boglári hegyek úgy tűntek fel, mintha a víz közepén állanának, velök szemben a magas Badacsony büszkélkedett erdőkoszorúta fejével. Csak egy kevés fantazia kellett, hogy a tavat kiszélesítsem s a végtelen tenger felett képzeljem magamat. Óh el fogok menni, gondolám, és megtekintem a tengert, fenségesebb látvány csupán az lehet! . . .

A közeli toronyóra hangja vert fel merengésemből. Az ekhó, az ekhó! kiáltám önkéntelen, hol van ő, hol, hadd hallgatom szavát? Felindultam a kettős-tornyú nagy templom felé, mely úgy áll ott sötét falával, háttal Füred s a Balaton felé, mintha megúnta volna már nézni a szép vidéket s elfordult volna tőle; komoran néz a félsziget közepén levő völgybe, mintha ott a kis tóban, a kopár hegyek által körülvett mély völgyben keresne, vagy látna valamit. Ki tudja, mit rejt magában az a kerek tó? Hisz itt még a kövek, a bokrok is beszélnek regényes dolgokat, régi lovagkorból, a török világból, midőn e félsziget biztos menhelye volt az üldözöttnek. Midőn Tihany várának lakói kacagva néztek alá a tó partján tomboló gögös ellenségre, gúnyolódva hívogatták az endrédi basát, hogy jöjjön át egy kis lakomára, hiszen csak félmértföldnyi széles a tó, s mélysége csak néhol megmérhetetlen.

De hova tévedtem el? . . . Tihany leánya, bocsáss meg nekem, hogy így megvárakoztattalak? Most már hozzád sietek, hozzád, ki lelkemet oly régen fogvatartod, beszélek neked kegyes dolgokat.

A tihanyi ref. lelkészt kerestem fel s kértem őt, hogy mutassa meg azt a helyet, honnan a viszhang legteljesebb. A fiatal lelkész szívesen elvezetett a helyhez, mely a templomtól nyugatra, mintegy 300 méter távolságra van; nincs megjelölve semmivel, csak a gyér fű van ott egészen eltaposva, eltaposták a kíváncsi utazók. Remegve kiáltám el az első szavakat: «Hazádnak rendületlenül légy híve óh magyar!» Méla viszhang felelt szavamra, a leggyöngébb, legédesebb női hangon. Óh nem viszhang, nem a természet egyszerű játéka volt az! Nemzetünk geniusa lakik ott a szent helyen, s az mondta nekem ez intő szózatot: «Hazádnak rendületlenül légy híve óh magyar!» Tihany leánya, lelkemig hatott szavad! Híve, híve leszek e szent hazának jó és rossz napjaiban mind halálig! . . . Kiáltottam azután még sokat, beszélgettem vele sokáig, s oly jól esett hallgatni méla hangját és buzdító, intő szavát.

Délfelé járt az idő, midőn Tihanyt elhagyám. Füredre siettem, hogy a Balaton vidékének e legszebb helyét megtekintsem. Útközben a látottakat forgatám elmémben, s a «riadó lány» szavai viszhangzottak lelkembe szüntelen.

Emil.

Szuhay Benedek „Zengő bokor” cím alatt megjelent költeményeiről.*

Mielőtt a részletesebb ismertetést megkezdeném, a t. olvasók becses engedelmével legyen szabad néhány szót általánosságban mondanom. Jól tudom azt, hogy egyedül az bírálhat teljes alaposággal, a ki a szerzővel szemben minden elfogultságtól ment és csak a tárgyilagosság szabályait tartja szemel előtt. Jól tudom azt, hogy mikor az elfogultság vezeti a kritikusként tollát: egyben-másban olyan véleményt is nyilváníthat, a mely ellen kifogások hozhatók fel. Dacára ezen meggyőződésemnek — noha érzem, hogy jelen esetben bizonyos mértékig magam is elfogult vagyok — fölveszem a tollat, s bírálattal egybekötött ismertetésemet bátor vagyok a t. olvasók elé bocsátani.

Szerettem hinni, hogy ahol majd olvasóim némi elfogultságot vesznek észre soraim között, mentségemre jön az a körülmény, hogy én szerzővel — áldom érte jó sorsomat — régóta már benső, tiszta barátságban élek. Alig egy pár év különbség van közöttünk, s ha jelenleg távol vagyunk is egymástól, közel van a szívünk, mely, mint eddig együtt érzett, így mostan is együtt örül, együtt búsul. Nem zártuk el egymás elől szívünket soha; együtt reménykedtünk itt a főiskola falai között, együtt szövögettük az ismeretlen jövő színes szálait, s ha a való rideg érintése megzavarta olykor-olykor egyikünk vagy másikunk örömét, előbb együtt szomorkodtunk, azután meg egymást biztatgattuk s mindig megértettük egymást. Tudom, hogy ő bizonyosságot teszzen róla!

Igy álván a dolog, könnyű megérteni, hogy én az ő költői lelkületét régóta ismerem. Hiszen nem titkolta el előttem legelső kísérleteit sem, melyeket még Rimaszombatban mint V-öd, VI od osztályú tanuló írogatott. De később is, a mikor már jobban értett a költői nyelv kezeléséhez, s fogékony lelkét megragadta egy-egy szebb gondolat, nem egyszer jött örvendezve hozzám és hát — bizony bevallom én — előadta lelkesedve az új tárgyat, a gondolatmenetet, a melyben a kidolgozást végrehajtja, úgy, hogy én már jóelőre megismertem költeményét. És mondhatom, sok fáradtság s próba után, sok tanulmány mellett jutott el odáig, ahol most áll, ahol elismerésünkre méltóképen számot tarthat. Eddig őt még kevesen ismertük; most, a mikor költeményeit kiadta, sokan fogják megismerni s többen fogják méltányolni érdemeit. Igen, érdemeikről szólok, mert erre a 120 lapra terjedő kötetben foglalt költemények méltán feljogosítanak. Jól esik nekem, hogy e tekintetben elismert, jeles egyének véleményére is lehetne már hivatkoznom, s a kedvező kritikát nem én, a *barát*, nyilvánítom legelőször.

A kötetnek több darabját én már régebben ismerem, sőt ismerik mindazok, a kik Szuhayval itt az iskola falai között közelebbi viszonyban állottak. Egyik-másik

lapokban is megjelent már, s így az újság varázsával nem hat reánk; de mégis én úgy érzem, hogy jól esik azokkal ismételtlen találkozunk; mert hiszen nem múlt hatásúak, nem olyanok, melyeknek csak ideig, óráig van értékük s azután meg feledésbe mennek; hanem a melyek újra meg újra kivívják elismerésünket. Ha a kötetet egészben tekintjük, látjuk, hogy abban túlsúlyra a lyra emelkedik, noha bátran elmondhatjuk, hogy itten a költészetnek csaknem minden műfaját képviselve látjuk. Játszi idyll, szerelmi dal, lelkesítő óda, hangulatos elégia, románc, ballada, népmonda, költői rajz, vallásos költemény stb. mind feltalálhatók Szuhay költeményei között. Szembetűnő mégis, hogy a szerző kiválóan lyrai tehetség. Meglátszik, hogy érező szíve van, hogy az érzelmek festése az ő igazi eleme, s akkor érzi otthon magát, ha sorait szíve mélyéből veheti s lelkét tárja fel előttünk. Kitűnik, hogy a bensőség, közvetlenség képezi erős oldalát, mint a mely tulajdonok az igaz lyra nélkülözhetlen kellékei. Itt találja el legjobban az igazi költői hangot is, mely egyedül képes arra, hogy lelkünket hangulatra keltse. Tartalom és alak e ponton áll igazi összhangban. Úgy az öröm, mint a bánat megtalálja kellő hangját, s épen ezért vonz magához. Áldozik a szép reménynek, a boldogító szeretetnek, meg a megnyugtató hitnek. Tud érezni mélyen s igazán, minden sentimentalismus nélkül. Tud szeretni tiszta szívvel, odaadólag. Emléksugarak tűnnek elébe édes anyjáról s könyezve festi le előnkbe a vonásokat. Majd a hit karjain boldogan ringatózik s hallatja a meglegedés hangját, a vallás biztató szavát és a jövő földerül előtte. Lángoló szerelme bearanyozza életét s messze űzi kebeléből a bánatot. Majd meghajol a nagyok halhatatlan érdemei előtt, s azokat gondos kezekkel, lelkesült szívvel összeszedi s a jelesek felmutatott példájával int és buzdít! Szóval, el lehet mondani, hogy a mily sok mindenféle az érzelem, annyi minden hangon talál az itt kifejezést.

Ezen nagy vonásokban adott jellemzés után áttérhetünk a részletesebb ismertetésre. A mi a rendszert illeti, legcélszerűbb talán műfajok szerint csoportosítani a költeményeket, s így adni a kiválóbbak bírálatát. Első helyen szólhatunk az u. n. szerelmi költeményekről, melyek a kötetben kétségtelül a legnagyobb számban vannak képviselve, s a melyekben, főleg dalok, s más, biztosan meg nem állapítható műfajú, de mind szívből fakadó költemények foglaltatnak. Ilyen mindjárt a kötetnek második darabja, a sokak előtt ismeretes «Őszi dal», melyhez Kálmán Farkas dallamot készített, s annak idején a sárospataki ifjúság széltiben dalolt. Ebben van szó először is arról a kis barna lányról, a ki tavaszt vitt szívébe és annyira elbájolta, megigézte, hogy a mint a «Vallomás»-ban kifejezi:

«Érzem, tudom, ő lesz nékem
Aranyos, kis feleségem!
Vagy ha enyém nem lehet:
Előbb-utóbb eltemet.

(Folyt. köv.)

k. l.

* Megjelent Miskolcon, a Forster Rezső könyvnyomdájában. Ára 1 frt.

EGYLETI ÉLET.

a) A „*magyar irodalmi önképző-társulat*,” mint jeleztük is, szeptember 19-én kezdette meg rendes működését. A pályakérdések is meg lettek már állapítva, s ezek a következők:

1. *Román*c vagy *ballada*, díja 6 frt. Beadási határidő november 10.

2. *Műfordítás*. Schiller: «*Kassandra*» című költeménye; díja 12 frt; beadási idő november 28.

3. *Beszély*. Díja 12 frt; beadási idő február 9.

4. *Pelóji „Apostol”* című költeményének tartalmi és széptani méltatása; díja 15 forint; beadási idő március 27.

5. *Kuzinczyt dicsőítő óda*. Díja 12 frt. Beadási idő: húsvételőtti utolsó óra.

6. *Legújabb lírikusaink bírálatos ismertetése*. Díja 20 frt. Beadási idő május 1. Továbbá ki lettek jelölve már a versenyszavalmi darabok is, abból a célból, hogy a versenyzni szándékozók már jóelőre készülhessenek. A tárgy a *komolyírdányúnál*: Csiky G. «*Spartacus*» című tragaediája V-ik felvonás utolsó két jelenete; a *vígjáték*: Arany J. «*Jóka ördöge*» című költeményének *első részlete*. Felemlítendő a társulat köréből az is, hogy el lett határozva s bizottság küldetett ki a végre, hogy az alapszabályok értelmében ajánljon a társulatnak tiszteletbeli tagokat, különösbbe azon egyének közül, kik a társulatnak hajdan tagjai voltak. Azt hisszük, hogy azok a tisztelt férfiak, kiket így majd megválaszt a társulat tiszteletbeli tagokul, el fogják fogadni a megválasztást, nem azért, mintha az valami elismerés volna számukra, hanem mint tiszteletnyilvánítást azon társulat részéről, melyben egykor, mint ifjak, jó kedvvel dolgoztak.

b) Az „*ifjúsági énekkar*,” mint már említettük, szeptember 12-én választotta meg a *kazelnököt*, Kovács István IV. éves hittanhallgató személyében, ki a következő beszéddel foglalta el hivatalát:

Mélyen tisztelt ifjúsági énekkar!

Mélyen megilletődve, a legnagyobb örömtől áthatva állok most itt önök előtt, hogy megpróbáljam gyarló erőmmel tolmácsolni azon érzelmeimet, melyek e reám nézve nagy pillanatban lekötötték egész valómat.

És valóban csak próbát tehetek! Csak próbát tehetek, mert hiszen tudjuk azt, hogy a nagy pillanat igen gyakran leköti a nyelvet, ilyenkor csak a szív érez! . . . Csak próbát tehetek, mert hiszen ez a nagy, komoly terem annyiszor visszhangoztatta már a legszebb eszméket, hogy az én erőtelen szavaim talán meg sem ütődnek falaiban! Csak próbát tehetek, mert ez a kiténtetés, ez a megtiszteltetés sokkal nagyobb, mintsem azt megérdemelném; talán meg is hálálhatnám! . . .

De nem festem tovább az én alanyi érzelmeimet, nem beszélek az én túlboldogságomról; majd meg fogja azt mutatni évi működésem! Nem mondom el a programot évi működésemről; nem ígérek eget-földet; csupán csak annyit óhajtok kinyilvánítani, hogy én az ifjúsági énekkart, a mióta ismerem s tagja vagyok, *ki-mondhatatlanul szeretem!* Hát én azt hiszem, hogy ezzel

a kifejezéssel a legmegnyugtatóbb bizonyítványt mutattam fel önök előtt. Azt hiszem, hogy ez a kifejezés a legfényesebb előjele az igazságos, a lelkiismeretes, az önzéstelen működésnek!

Csak egy dolog az, a mi aggodalomba ejt. Hátha a legjobb akaratom, a legőszintébb törekvésem mellett sem fogok megfelelni a rám váró feladatnak?! Hátha erőtelen leszek a teher hordozására s leroskadok a nyomás alatt; vagy hátha megtántorodom az úton, a melyen haladnom kell?! . . . Azonban eloszlik aggodalmam, megkönnyebbül lelkem, mihelyt rá gondolkodom egy testületre, mely hivatva van engem segíteni, törekvésemben gyámolítani, s ha leroskadnék, felemelni! . . . Ez a testület, a melyhez most fordúlok, az énekkar bizottsága. Szeretettel, bizalommal gondolkodom e testületre, kérve jóindulatát, segítségét. Bizalommal fordúlok igen tisztelt zene-tanárunkhoz, tek. Pásztor Sámuel úrhoz, kérve továbbra is jóakarati tanácsait. De még felkeresek kérésimmal minden egyes kartagot is külön-külön, hogy kötelességének pontos teljesítése által könnyítse meg az én, talán küzdelmes munkálkodásomat!

És ha mindezen helyekről szíves, önzéstelen támogatást enged az ég: akkor hiszem azt, hogy az ifjúsági énekkar ez évben sem fogja százados nagy multját megszegyeníteni; akkor hiszem azt, hogy a *sárospataki főiskolai énekkar* ez évben is képes lesz megállani a mindig előbbre haladó kor kritikája előtt! Örömmel gondolkodom így a reánk következő esztendőre; örömmel mondom így köszönetet azért a meg nem érdemelt bizalomért, s örömmel nyitom meg az ifjúsági énekkar életében az 188⁹. iskolai évet!

Az elnökválasztás után sem volt azonban még teljesen rendben az énekkar, mert bizottsága hiányos volt; tehát azt ki kellett egészíteni. Ezért volt szeptember 16-án újra közgyűlés, melyen aztán a bizottságba meg lettek választva, mint előénekesek, a tenor II. szólam részéről: *Gaál Ferenc*, IV. h.h.: a bass II. szólamból pedig *Pinkegy Ferenc*, II. é. j.h.: s az így megüresült alhangvezéri állásra *Gaskó Gyula*, I. é. h.h. választott meg. Ugyanez a közgyűlés egy háromtagú küldöttséget választott, a mely képviselte volna az együletet a debreceni polgári dalegyület 25-éves fennállási ünnepélyén; azonban a tanári kar többsége ezt nem engedte meg s így a képviselés elmaradt.

c) A „*hittanhallgatók segélyegylete*” szeptember 15-én tartá alakuló közgyűlését. A nagy célra, a legnemesebb szempontból alakult egyület, nagytiszteletű *Radácsi György*, theologiai szakelnök úr elnöke alatt alakított meg, s már e körülmény mindnyájunkban a legjobb érzelmeiket költi fel a nevezett egyület iránt, tudva azt, hogy *Radácsi* tanár úr nem fogja engedni az egyület tulajdonképeni céljától eltérni. Különbbe az egyület hivatalnokai a következő theologusok: *elnök*: Tüdös István, III-ad; *alelnök-ellenőr*: Rácz Kálmán, III-ad; *pénztárnok*: Pataki Pál, IV-ed; *jegyző*: Benke István, III-ad éves. A bizottság pedig így alakított meg: IV-évről: Kovács István, Szikszay András; III-évről: Szathmáry József, Váczy Dezső; II-évről: Bodnár Béla, Vass József; I-évről

Gaskó Gyula, Gulyás István; de sajnosan kell jeleznünk azt, hogy Szikszay András mindjárt az első bizottsági gyűlésen lemondott állásáról, s helyette más tagot kellett választani; a mi szeptember 24-én meg is történt, helyébe *Jánosi Béla* lett megválasztva. Ez egyesület érdekében írott vezércikket ajánljuk a t. olvasóink becses figyelmébe!

d) A „*jogász-egyesület*“ szeptember hó 17-én alakult meg, dr. *Szánthó Gyula*, jogi szakelnök elnöke alatt, a mikor is az egyesület hivatalai következőleg töltek be: *elnök*: Vékey Zoltán, III-ad; *alelnök-ellenőr*: Lükő László, IV-ed; *pénztárnok*: Márczy Gyula, III-ad; *könyvtárnok*: Emödy László, II-od; *jegyző*: Csiszár Gyula, I. éves joghallgatók. Bizottsága az egyesületnek a következő tagokból áll: Batta József, Péczeli Andor IV-ed; Batta Béla, Eperjesy Ferenc, III-ad; Horváth Zoltán, Mezössy Béla, II-od; Szilva Béla és Megyaszi István I. éves joghallgatókból. Pályakérdései az egyesületnek a következők:

1. Statisztika köréből: Fejtessék ki statisztikai alapon, hogy mily népességi, gazdasági, közoktatási és politikai okok miatt bír Ausztria sokkal nagyobb népsűrűséggel, mint Magyarország?

2. Nemzetgazdaság köréből: Miben áll a keleti kereskedelem fontossága Magyarországra nézve, s mit tett eddig a magyar törvényhozás és kormány, s mit kell tennie ezután a kelettel való kereskedelmi összeköttetés élénkítése és fejlesztése érdekében?

3. Magyar alkotmánytörténet köréből: «Adassék elő az 1790—91-diki országgyűlésnek, mint újabbkori alkotmányos életünk alapjának *először* iránya, szelleme és történeti lefolyása; *másodszor*: fejtessék ki, mi befolyással voltak az itt alkotott törvények későbbi alkotmányos életünkre s prot. egyházunkra; *harmadszor*: mutattassék ki, hogy azon törvények között melyek azok, melyek ma is érvényben vannak, s melyek azok, melyeket az idő szelleme vagy átalakított, vagy tovább fejtett, s a fejlődésnek minő fokán állanak azok ma?»

e) Az „*ifjúsági könyvtár*“ bizottsága szeptember 22-én tartotta első gyűlését, a mikor is a hivatalnokok így választattak meg: *alelnök-ellenőr*: Szikszay András, IV. éves theologus; *jegyző*: Szilva Béla, I. éves joghallgató; új bizottsági tagok: Batta Béla, III. é. jh.; Batta József, IV. é. jh.; Sütő Kálmán, I. é. th.; Szilva Béla, I. é. jh. Intézkedett a bizottság a leltár mielőbbi kinyomatására nézve, s ma már jelezhetjük, hogy az új leltár kezeinkben van.

f) A „*betegsegélyező-egyesület*“ szeptember 19-én választotta meg két hivatalnokát s a választmány tagjait. *Ellenőr*: Tüdös István, *jegyző*: Lükő László; választmányi tagok: Batta József, Kovács István, Benke István, Batta Béla, Horváth Zoltán, Szakál János, Gulyás István, Szilva Béla, akadémiai hallgatók; Mitrovics Gyula VIII. s Mocsary István VII. oszt. tanulók.

g) Az „*ifj. torna-egyesület*“ szeptember 16-án alakult meg. Tanárelnöke ismét *Molnár Lajos* úr lett; *ifj. elnök*: Eperjesy Ferenc; *jegyző*: Váczy Dezső; *bizottsági tagok*: Köcsi Péter, Kállay Miklós; *előtornászok*:

Höresik Lajos, Csiszár Gyula, Horváth Zoltán. Feltűnő, hogy a múlt évi hivatalnokok, bizottsági tagok közül, alig van egy pár a mostaniak között. Talán csaldott bennük az egyesület?

h) A „*theologiai önképzőkör*“ egyetlen hivatalnokául: titkáruul: *Benke István*, III. é. theol. választott meg.

i) Az „*Erdélyi önképzőkör*“ szeptember 22-én alakult meg nagy vajadások között, amennyiben már közel állott ahhoz, hogy megszűnjék, mert tanárelnököt nem kaphatott; míg végre *Csik Dániel*, főiskolai szénior megmentette e felette szükséges egyesületet a megsemmisüléstől, a mikor magára vállalta az egyesület elnöki terheinek viselését, s tapintatos vezetése alatt kezd is a kör magához jönni. Ifjúsági hivatalnokai az egyesületnek: *Bajusz József*, VIII. oszt. tan., *alelnök*; *Tarasovics László*, VIII. o. t., titkár; *Szabó István*, VII. o. t., főjegyző; *Kérészy Gyula*, VIII. o. t., pénztárnok; *Tárczy Pál*, VIII. o. t., könyvtárnok; *Eperjesy Lajos*, VII. o. t., ellenőr; *Székelly Miklós*, VII. o. t., aljegyző; *Kalassay Sándor*, VII. o. t., alkönyvtárnok. A kör pályakérdései a következők:

1. Irodalomtörténeti tanulmány: Kerényi méltatása. Díja 8 frt. Beadási határidő: húsvételőtti utolsó óra.

2. Történelemből: Boeckai István és Bethlen Gábor szereplése. Díja egy császári arany. Beadási határidő: március 3.

3. *Előadás*: Tompa, Petőfi, Kerényi Erdei lakó költeményének tartalmi s széptani méltatása. Díja 8 frt. Beadási határidő: január 12.

4. *Beszély*, díja 12 frt 60 kr, beadási határidő: húsvételőtti utolsó óra.

5. *Műfordítás*: Sappho két költeménye. Díja 1 arany. Beadási határidő: november 25.

Ezenkívül komoly versenyszavlati darabul ki lett jelölve: Arany János „*Katalin*“ című költői beszélyének egy részlete, míg a vigra a tárgyat most választják.

k) A „*sakk-kör*“ október 4-én alakult meg 18 taggal. *Tanárelnöke*: Szivos Mihály úr; *alelnök-pénztárnok*: Höresik Lajos, IV. é. theol.; *jegyző*: Szabó István, VII. o. t.; *ellenőr*: Kalassay Sándor, VII. o. t.

l) Az „*ifj. kölcsönpénztár*“ -nak nem megalakulásáról, hanem felosztásáról szolunk, amennyiben a nevezett egyesületnek a pénztára a tanári kar határozata alapján fel lett osztva a theol. segély-egyesület s a jogász-egyesület között. E felosztás szept. 23-án történt, s a theol. segély-egyesület 416 frt 1 krt, a jogász-egyesület 208 frt 1 krt kapott, ezenkívül még van követelhető összeg, mintegy 300 frt értékben, de nehezen remélhető, hogy ez be fog folyni.

m) Az „*ifjúsági olvasó-egyesület*“ tegnap, október hó 14-én tartá rendszeres alakuló közgyűlését, amennyiben ekkor választá meg hivatalnokait, s elnöke *Szikszay András*, IV. éves hittanhallgató lett, ki, mint ideiglenes elnök, eddig még szokatlan, nem tapasztalt rendben tartá az egyesület olvasó-termét, s az ifjúság aligha választhatott volna alkalmasabb egyént ez állásra.

Különben az egyletnek új alapszabályai vannak, melyek elsimitják azt a már évek óta tartó torzszalkodást, a mely a theologusok s jogászok között létezett, amelyben most már az elnök egyik éven theologus, másikon jogász leend. Ez egyletet a könyvtárral szeretnék volna egyesíteni igen sokan, hanem az ifjúság többsége a régi szokás mellett nyilatkozott, s így az egyesülés elmaradt.

APRÓ HÍREK.

— Kik lapunk mult évi árával tartoznak, kéretnek, hogy legyenek szívesek azt beküldeni, s tájékozás szempontjából az érdekeltek erről különösen is értesíttetnek.

— Örömmel ült az ifjúság szeptember 15-én, a mikor négy, illetve öt tanár 25-éves tanári működésének jubileumán vett részt. Nagyobb mértékben nem nyilvánult az ifjúság őszinte s mélyen érzett öröme, mert ismerve a jubiláló tanár urak puritán gondolkozásmódját, abban állapodott meg a szeptember 13-án *Csík Dániel*, szénior elnöklete alatt tartott bizalmas értekezleten a nagy számmal egybegyűlt ifjúság, hogy jegyzőkönyvi kivonatban fogja kifejezni azt az örömet, melyet érez a fölött, hogy *Orbán József*, *Emödy Dániel*, *Szinyei Gerzson*, *Nemes Ferenc* s *Kérészy István* tanár urak, a nem épen kellemes pályán 25 s ennél is sokkal több év óta működnek már. És az ifjúság jegyzője által szerkesztett kivonatokat az érdekelt tanár urakhoz három-három tagból álló külön küldöttségek vitték el, s valamennyien azzal a válaszszal tértek vissza, hogy jól esett az ünnepelt tanár uraknak az ifjúság örömnilvánulása, mely egyszerű ugyan, de épen ezáltal értékes módon jelentkezett az ő ünnepnapjaikon. . . Ez a válasz, aztán meg a fáklyásmenetet rendező joghallgató ifjúság szónokának, *Dókus Lászlónak* a beszédjére tett nyilatkozata az ünnepelt férfiaknak, teljesen megnyugtat minket arra nézve, hogy mi jól tettünk, s ha nem országra szóló ünnepély volt is a mi ünnepünk: annál bensőbb, annál igazibb volt az, a melynek most is, jóval később, a már lefolyt ünnepnap után, az a jelszava: éljenek igen sokáig a mi kedves tanáraink!

— *Ivánka Sámuel*, a főiskola hírneves ének- és zenetanára emlékkövének leleplezése tegnapi, október 14-re van kitűzve, s a tanári kar nevében *Kun Pál* úr tart beszédet, ki egy évvel előbb már koszorúba foglalta a megboldogultnak érdemeit, az évzáró-ünnepélyen tartott emlékbeszédében. Az ifjúsági énekkar, melynek a megboldogult oly sok ideig volt életetője, hivatott vezetője, s a melyet kiválólag ő emelt arra a színvonalra, a melyen most áll, bánatos dalok zengésével rója le háláját; hogyha temetésén nem szerepelhetett a megboldogultnak, legalább most jelenik meg a végtisztség megadására. Az ifjúsági énekkar történetében emléke sohasem fog elhalványulni!

— *Szuhay Benedek* még a mult hóban megjelent, s a fővárosi lapok által is kitüntetően megdicséret költemény-füzérének részletes ismertetését veszik olvasóink, mert sokkal közelebb állunk a szerzőhöz, sem mint ezt elmulaszthatnók. A legközelebbi számban, *Szuhay* úr engedelméből, mutatványt fogunk közölni a füzérből, hogy főlhívjuk így is a figyelmeket azoknak, kik eddig talán nem érdeklődtek a nem mindennapi költői tehetséggel megáldott ifjú működése iránt! . . . Mi, mint az ismertetésből is láthatni, teljes elismeréssel vagyunk az ifjú költő iránt s egész örömmel szavazzuk meg azt, hogy jogosult a Parnassus dicsőségéhez!!

— A mult hó 15-éig tartattak a joghallgatók alapvizsgálatai, a melyekre összesen 14-en jelentkeztek, mégpedig 9 az I-ső, 5 a II-ik alapvizsgára, s így az egyikén, mint a másikon egy-egy vizsgázó lett kitüntetéssel képesítve; mégpedig az elsőn: *Mezőssy Béla*; a II-on: *Lisszauer Lajos*.

— Az akadémián az angol nyelv hallgatására tizen jelentkeztek a mi nem épen sok, de nem is kevés, ha meggondoljuk azt, hogy az órák beosztása alig történhetett meg a rendes collegiumok nagy száma miatt, úgy, hogy sokan, kiknek lett volna kedvük hallgatni, kénytelenek voltak erről lemondani, mert az órák összeütköztek. — A francia nyelvből bizonyos okok miatt még nem kezdődtek meg az órák.

— *Zoványi Jenő*, ki a mult évben theol. segédtanár volt, s a mult évi szénior, *Szokol Károly*, már külföldön vannak, hogy tanulmányaikat a náluk meglevő ritka szorgalommal s kitartással folytassák. Az utrechti s lipcsei egyetemen levő ez egyetlen ismerősöknek a távolból sok szerencsét kívánunk!!

— Vettük a „*pozsonyi theol. akademiái olvasó-kör*“ lapjának a „*Gondolat*“-nak első számát. Gazdag tartalommal jelent meg, világos bizonyosságú, annak, hogy hivatott kezekbe van letéve a lap vezetése! Őszinte örömmel üdvözljük a lap szerkesztőit!

— Az akadémián a hallgatók száma 100-on felül van, mégpedig a joghallgatók többen vannak, mint a theologusok, kiknek száma 50-re tehető, a mennyiben még biztosan nem állapítható meg, mivel a decemberben tartandó alapvizsgától függ, vajjon a mostan még theologusok gyanánt szereplők csakugyan azok lesznek-e?

— *Kérelem*. Többek felszólítása folytán, azon kérelemmel fordulunk vidéki olvasóinkhoz, nem lennének-e hajlandók e Közlöny I. és II-ik évfolyamának példányait megfelelő árért átadni? A kik hajlandók, legyenek szívesek erről a szerkesztőséget tudósítani.

Tartalom: «Örömmel» T. I. — «A theol. segélyegylet érdekében» Rácz Kálmán. — «A halhatatlanság hitének nyomain az ó-szövetségben» Rácz Kálmán. — «Itt van az ősz» Bella. — «Hogy lettem én filosemitává?» s. — «Üti képek» Emil. — «Szuhay Benedek költeményeiről» k. I. — «Egyleti élet» — «Apró hírek»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt. 60 kr., vidékre 1 frt. 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útea 82. szám. —

Néhány szó az ifjúsági egyletek védelmére.

Még a múlt szorgalomszakban több oldalról hangzott a panasz ellenünk, ifjak ellen, azért, hogy rendkívül sok egyletet alakítunk körünkben. . . Megvallom: bántott e hang, mert nem tartottam jogosnak a vádat! Bántott, noha én épen nem vagyok tagja egy ifjúsági egyletnek sem, tehát egész közönyösen vehettem volna a dolgot. Usakhogy épen azért, mert kívül állok az ifjúsági egyletek körén, tehát elfogulatlanul ítélnék, s mivel igazságtalannak tartottam a panaszt, veszem kezembe a tollat, hogy a szerkesztő úr engedelméből* e közlönyben védelmükre keljek az ifjúsági egyletnek. Vegyük sorra ez egyleteket, s lássuk, vajjon kifogásolhatók-e ezek?

Első helyen áll, kétségkívül, az „irodalmi önképző-társulat,” meg az „énekkar,” ez a két legrégebb egylete az ifjúságnak. Egyik 56, a másik 106 éves múlttal dicsekszik. Azt hiszem, ezt a két egyletet a panaszkodók közül sem akarná senkisémet eltörölni! Hivatásból, képességérzetből állanak mindkét egyletbe az ifjak; az önképző mulhatlanul szükséges, hogy belejöjjenek az ifjak az élőszebéli előadásba, hogy tanuljanak irodalmi műveket írni, hiszen másutt alig tehetik ezt meg; az «énekkar» létjogosultságát, fennállási szükségét pedig maga a főtiszteletű egyházkerület mondotta ki, a mikor az egylet hivatalnokait — mondhatjuk az ifjúság nagy visszatetszése mellett — olyan fizetéssel látta el, melyet egyetlen más egylet hivatalnokai sem élveznek, holott pedig talán az önképző-köriek legjobban megérdemelnének valamelyes díjazást! . . . Végeredmény ezekből aztán az, hogy e két egylet megszüntetésére nem vonatkozhatik az a vélemény, mely az ifjúsági körök gyéritését hangoztatja.

Van két *segély-egylet* az akadémisták között; egyik a joghallgatók, másik a theologusok körében. Ez utóbbiaké csak most alakult; jövője, működési iránya még nem ítélni meg, s így azt hiszem, talán még korai volna megszüntetését kívánni; a másik, a joghallgatóké pedig tulajdonképen seminarium, szakönképzőkör, melynek alapszabályai szakszerű vitatkozások tartásáról, felolvasásokról, pályakérdések kitűzéséről szólnak, s az egylet ez ideig teljesítette is . . . tehát ez

* Szívesen, máskor is!

Szerk.

sem lehet azok között az egyletek között, melyeket a felmerült panaszhangok elejteni kívánnak, mert ez egylet nagyon is célszerű s szükséges a joghallgatók között. . . De lássunk más egyleteket!

A *betegsegélyző-egylet*, azt hiszem, senkisémet kívánja eltörölni, mert a ki ez egylet áldásos, valóban páratlan működését közelebbről ismeri, az azt fogja mondani: vajha mindenütt, minden iskolában, sőt minden helységében a hazának volna ilyen jótékony egylet, mely lehetővé teszi azt, hogy 2—3 frt.-ért gyakran egész éven át gyógykezelés alatt álljon a beteg, olyan kezelés alatt, minőt talán egy-egy szegényebb sorsú szüle, még saját gyermekének sem tudna adni!! Nem, ez egyletre nem vonatkozhatik az eltörlést kívánó panaszhang! . . . Hát ugyan melyikre?

Igaz! van *torna-egylet*, meg *tűzoltó-egylet*! kétségkívül erre vonatkozhatik a panasz, legalább már anynyiban, hogy e kettőből egyet kellene alkotni!! Vajjon helyes volna-e? . . . A *torna-egylet* feltétlenül szükséges. Annyi óra után, amennyit egy szorgalmas akadémistának le kell ülnie, azt hiszem, mindenki szükségesnek tartja, hogy a fiatal ember mozogjon, testét erősítse! . . . De meg ez egylet legközelebb is fényesen bizonyítja, hogy hivatva van a legnagyobb igényeknek megfelelni! . . . A mi a *tűzoltó-egylet* illeti, hát erre a leghumanusabb célból alakult egyletre, ki mondhatja ki a «delendam esse censeo»-t? . . . Ha van egylet, mely magasztos célt tűzött maga elé, úgy a tűzoltó-egylet az! . . . Segélyt nyújtani a veszélyben levőknek, ez az egylet jelszava s azt be is váltja minden felmerült alkalommal! Hát ez nem semmisítendő meg! . . . Nem is akarja senki — mondják a panaszkodók — de vonjuk össze az ugyancsak testgyakorlás, edzés szempontjából alakult torna-egylettel! . . . Igen, csak-hogy feledik az egyesülést sürgetők azt, hogy e két egylet egyszer már egyesült s ismét elvált! Egy évig tartott ez az állapot s alig-alig tudtak kijönni a tagok! Nem célunk itt fejtegetni az okokat, melyek miatt az akkori egyesülés nem volt előnyös; hanem egyszerűen a példára tekintve, egyáltalán nem tudjuk elítélni a torna-egyletet azért, hogy nem fogadta el a közelebb ismét egyesülést célzó javaslatokat! . . . S így az ítélet, azt hiszem, e két egyletre nézve, nem lehet más, mint az, hogy mindkét egylet fentartandó! . . .

Melyik egyesület hát a feloszlatandó? . . . Az *ifjúság könyvtár*, az *olvasó-egyesület* vagy talán a *gyorsíró- és a sakk-egyesület*? . . . A két első mulhatlanul szükséges! A főiskola könyvtára mellett, nagyon ránk fér a mi könyvtárunk is! Sok munkát gyakran még a kettőből sem tudunk kezünkhöz kapni! Hát ha csak egyre kellene támaszkodnunk?! . . . Lapokat talán csak kell olvasnunk! . . . Vagy talán a kettő egyesítendő? . . . Miért? Hogy ne legyen annyi egyesület? Ez nem elég! E két egyesületben a bizottsági tagok egyáltalán nem végeznek nagy munkát! Idejükből, úgyszólván, mitsem rabolnak el a gyűlések! Évenként 2—3 bizottsági gyűléssel beéri mindkét egyesület; nincs hát ok, még idői szempontból sem az egyesítésre!!

A *gyorsíró- és a sakk-kör* pedig, ha megalakulnak, ha vannak buzgó tagjaik, miért éreznék meg a panasz folytán, talán rajtuk beteljesülő megsemmisítést?! A gyorsírászat szükséges a mai villamos korban! . . . Sakkozni meg talán élvezetesebb időtöltés, mint a kártyázás?! Csak álljanak fel, alakuljanak meg ezek is mindig! . . . Hasznosak, jók ezek is! Ezekre sem kell kimondani a végítéletet!!

Igen! de hát mire mondjuk ki?! Hiszen nincs több egyesület! De van! A még meg nem alakult *zene-egyesület*. Talán óhajtható, hogy meg se alakuljon?! . . . Én részemről óhajtom, hogy álljon fel az is! A «zene, a világ nyelve» — mondja egy bölcsész és igazsága van — Erre is szükség van! . . .

Mint látszik, e sorok írója minden egyesületet védelmébe vesz, pedig egyiknek sem tagja. Mindeniket fentartandónak ítéli, mert szerinte azok nem rabolnak el időt az ifjaktól; ellenkezőleg arra vezetik, hogy minden órájuknak leszakítsák virágait! . . .

Szükségesek az ez évben is megalakult ifjúsági egyesületek valamennyien! Álljanak is fenn, virágozzanak mindvégig s az egyesületek gyérítését vitató sirályhangok csak hangozzanak el kiáltó szó gyanánt. Ez az én őszinte s közönyös óhajtam.

Közönyös.

A halhatatlanság hitének nyomai az ó-szövegségben.

(Folytatás).

Sokkal határozottabban domborodik ki a halhatatlanság hitének *Jób könyvében*, ebben a «legrégibb philosophiai tanköltemény»-ben — a mint Flügge nevezi.¹ Már maga a tárgy is, melylyel ez az örökszépségű költői mű foglalkozik, mintegy önként vezette az író arra, hogy gondolkozzék az embernek halál utáni sorsáról. A kegyessége dacára is meglátogatott Jób mindenét elveszti, a mi kedves volt előtte. Többé nincs reménye, életnapjait elfolytagnak tartja, mert hát szívének minden kedves köteleke szétszakadozott. Keservében meghalni óhajtott, de az fájt neki a legkeservesebben, hogy ő ártatlanságának teljes tudatával úgy haljon meg, mint a legutolsó gonosztevő. Ez felháborítja igazságérzetét. Újra remélni kezd Isten igazságos ítéletében. Mig korábban úgy gondolkozik, hogy

a Seol örök álm, örök nyugalom helye, a hol egymással együtt vannak az úr és a szolga, a zsarnok és az elnyomott, a hol mindenki egyenlően megpihen (III. 14—19.), a honnan senkise tér vissza (VII. 9.); utóbb. a halál gondolatával kibékülni nem tudván, a halhatatlanság hitébe, mint mentő eszközbe, erős oszlopba fogódzik, s a XIX. r. 25. és 26. verseiben így vigasztalja magát: «Tudom, hogy az én Megváltóm él és hogy az utolsó a földből feltámad, s miután bőröm és testem elenyész, meglátom Istent.» Kell-e ennél határozottabb nyilatkozat a halhatatlanság hitéről? Hasonló ehez a XIV. 7. «A fa, ha levágattatik is, ismét megújul s az ő csemetéi meg nem szűnnek.» Hát a mi egy fára nézve áll, azt az embernek ne lehetne remélni? . . . Különben az egész költői mű tele van a legszebb elmélkedéssel, hasonlatokkal; a halhatatlanság hite itt-ott egész drámai elevenséggel mutatkozik (XIV. rész), melyekben egészen plasztikai vonásokkal domborodik ki az önmagával s a hagyományos igazságszolgáltatási elv iránt felmerült kételeyével küzdő lélek. Az egész mű csakugyan nem más, mint «ingadozás a halál birodalmáról vallott hagyományos képzelet és azon vélemény között, mely a halált teljes megsemmisülésnek tartja.»² de elvégre is az előbbi, a halhatatlanság hite emelkedik ki győzedelmesen.

A *Példabeszédes könyv* már nem nyújt ily határozott véleményt a halhatatlanságról. Positiv adatokkal szolgálnak ugyan a XII. 27. («Az igazságnak útjában élet vagy az ő ösvényének útja a halhatatlanság»), a XV. 24. («Az élet útja felfelé viszi az értelmest, hogy eltávozzék a Seoltól, mely lefelé van») és a XIV. 32. («Elbukik az istentelen az ő gonoszsága által, az igaznak pedig még halálában is reménysége legyen»); de arról, hogy a halál után hova mennek hát az igazak, a bölcsék s mi lesz sorsuk? a *Példabeszédes könyv* írója semmit sem árul el. Hiszen különben is ez a mű egy, a világgal teljesen kibékült, egészséges észjárás szülötte, a ki pedig meg van e világgal elégedve, az nem sokat gondol a jövő élettel, hiszen neki elég jutalom az, hogy él. Már pedig ki tagadhatná, hogy a halhatatlanság s feltámadás hite, az e világgal elégtelen lélekben talál termékeny talajra!

Egészen más világnézet teremtette a *Predikátori könyvet*, mely a Jób könyvével homlokegyenest ellenkező, a halhatatlanság hitének teljes megtagadása. Allitásonkat igazolja a III. 21., mely azt kérde: «Ki látta, hogy az ember lelke fel-, a baromé pedig alá szállott volna?» hiszen a 20. vers szerint: «mindenik porból való és mindenik porrá lesz.» A lélek a halál után Istenbe tér vissza (XII. 9.), vele egyesül s önállósága teljesen megszűnik, épenúgy, a mint a buddhizmus vagy méginkább a brahmanizmus tanítja. «Ugyanazon sorsa van az igaznak, mint a gonosznak és a tisztának, mint a tisztátalanoknak»; mindnyájan meghalnak s többé semmit sem tudnak, semmi jutalmat nem kapnak (IX. 4—7.). Az egész mű azt a benyomást teszi reánk, hogy az egy vitairat, talán abból az időből, midőn a halhatatlanság hite már-már dogma tekintélyre emelkedett s ez ellen küzd.

Ennyi tartozik tárgyunkhoz az ó-szövegség költészeti könyveiből.

A halhatatlanság hitének kifejlődését kétségkívül leginkább segítették a proféták, ezek a nép sorsán bándódnak és örvendezni tudó, a nemzeti nagyság iránt édes reményekkel eltelt lelkes honfiak, a kik féltékenyen őrködve a Jehovatisztelet épsége felett, fenyegették az

¹ Geschichte des Glaubens an Unsterblichkeit u. s. w. Lipsce (1794.). I. kötet, 123. lap.

¹ Károli itt nagyon rosszul fordít: úgyszólván Komáromi Csipkés György és Kámori sem találják el az értelmet. Az én fordításom, ha nem egészen correct is, legalább érthető.

² Beck F. szerint l. «Baur's und Zeller's theol. Jahrb.» 1851. 475. lap.

ingadozót, vagy eltévelyedetttet s bízatták a csüggedező lelkeket s megtérőket. Ők az egész nemzetre irányozták figyelmüket, annak mint egységes egésznek jövő sorsa lebegett szemük előtt, s ezért nem is egyes emberek, hanem az egész népnek hirdettek jutalmat, vagy büntetést; nem annyira személyes halhatatlanságot, mint inkább az egész Izraelnek újjászületését jövendőlgették, a mikor majd az megszabadul a hozzátapadt sokféle bűnöktől.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a halhatatlanságra, az istenítéletre, az Úr megjelenésére vonatkozó részleteket a legnagyobb részben csak allegóriák gyanánt fogadhatjuk el, s mikor pl. Ezékiel a szétszórt és megelevenedett csontokról beszél (XXXVII. r.) az nem egyéb egy igen ügyesen alkotott allegorikus képnél, melyben a csontok módjára szétszórt s a fogságba hurcolt zsidóság van kiábrázolva, s a csontok egyesülése a fogságból kiszabadult zsidóságnak az otthonlevőkkel egyesülését jelképezi.

Legtöbbit foglalkozik a halhatatlanság kérdésével *Ézsaiás próféta*. Szerinte «az Úr elveszti a halált mindörökké s letörli a könyvet minden aعرól (XXV. 8.).» «A kik az Úrban bízna, azoknak ereje megújul; futnak és nem fáradnak el, járnak és nem lankadnak meg (XL. 31.).» mert az Úr örökkévaló. Sőt beszél Ézsaiás a feltámadásról, a halottak megelevenedéséről is, de erről majd később szólunk. Ézsaiás azon sajátos viszonyok hatása alatt, melyek között élt és működött, nemcsak a választott népre, hanem idegenekre s főleg Babylonra is kiterjeszti figyelmét; és ennél fogva szerinte a nagy, a hatalmas Babylon, Izrael zsarnoka, a Seolba bukik alá, s hogy a megaláztatás annál nagyobb legyen, még az árnyak is felszerkennek a bukás látására, hogy gúnykacajban törjenek ki (XIV. 9—25.). Itt tehát már a Seollal kapcsolatban az istenítélet is nyilvánul.

Az ilyen módon nyilatkozó isteni igazságszolgáltatás *Ezékiel*-nél is feltalálható. Ezékiel szerint az álnok meghal a maga álnoksága miatt, de ha megtér és az igazság útján jár, élven él (XVIII. 1.), a mi egyjelentésű azzal a keresztyén tannal, hogy a gonosz elkárhozik; ellenben a ki megtér, üdvözülni, örökké él. *Habakuk* szerint is, «az igaz él az ő hite által» (II. 4.). *Hózséás*-nak is nagy hite volt a halhatatlanságban s remélte, hogy e változást nem ismerő Isten veszedelmére lesz a halálnak s romlást hoz a Seolra, vagyis halhatatlanná teszi az embereket. A többi próféták is mindnyájan elárulják egy vagy más módon a sírontúli életbe vetett hitüket, de ezt részint nem körvonalozzák egész részletességgel, részint pedig a feltámadással kötik össze, a mit később fogunk vizsgálni.

Hátra van még, hogy szóljunk az ó-szövetség úgynevezett *apokrif könyveiről*. Ezek a fogság után jóval később keletkeztek, s ezért már ugyan meglátszik rajtuk a kháld bölcsészeti hatása, méginkább pedig egyiptomi és a görög philosophia befolyása, mely utóbbi az összes, akkor ismert philosophiai elemek keveréke lévén, a héber nép hitére s vallásos eszméire is fejlesztő hatást gyakorolt és azok közé idegen elemeket is kevert. Bizonyára ez az oka annak, hogy az apokrif iratokban a halhatatlanság hite már egészen az előtérbe nyomul, míg az autentikus héber iratokból csak úgy távolról csillog elő. Leggazdagabb forrásul szolgálhat itt a Jézus Sirák könyve és a Bölcseség könyve.

A *Siráki könyve* a Seolt már egynek tartja a keresztyén pokollal, vagyis a gonoszok lakóhelye az, a bűnösök kikövezett útjának a vége (XXI. 10.). Ez a bölcselkedő mű sokban hasonlít a Predikátori könyvhöz, s ahoz hasonlóan az élet örömpoharának teljes kiürítését ajánlja,

mert hiszen, «a mi földből való, mind a földbe tér vissza (XI. 11.)» és «a Seolban semmi feddés nincs az élet miatt (XII. 4.). A halálra emlékezés keserűbb a boldognak, mint a boldogtalannak; a halottért nem kell túlságosan búslakodni mert neki a könyvek semmit sem használnak minthogy többé már nem tér vissza.» De míg ekként egyfelől a halhatatlanságot teljesen megtagadja, addig másfelől meg is vigasztal, mert «élet és halál van az ember előtt, a melyiket akarja, az adatik neki (XV. 17.).» tehát mégis csak van halhatatlanság, a mi Isten ítélete folytán lesz az igaz ember osztályrésze. «Valamint a sár a fazekas kezében van, ki tettszése szerint eselekedhetik vele: úgy az emberek is terem-tőjük kezében vannak, ki megfizet nekik ítélete szerint (XXXIII. 13., XI. 24.). Az igazak jutalma jó hírnevük s nemzetségük sokáig fenmaradása (XLI. 13., XLIV. 10.).

Míg a Sirák könyve így ingadozik a remény és kétség között, addig a *Bölcsesség könyve* a leghatározottabban kifejti a halhatatlanság hitét, mégpedig az ó-szövetségi tanokat plátói ideákkal érdekesen összevegyítve.¹ Az alap gondolat, melyből a tárgyaltás kiindul, ez: Isten mindent oly célből teremtett, hogy éljen. Isten tehát az embert is halhatatlanságra teremtette, de irigység és gyűlölet szálltak alá a földre, az ember elvesztette bölcsességét és meg kell halnia. Az alvilágnak azonban nincs uralma a földön (I. 13.), az igazak és bölcsesek meg vannak mentve a haláltól: igazság, bölcsesség és halhatatlanság benső viszonyban vannak egymással (I. 15., VI. 18., VIII. 17.). Az igazak halála csak látszólagos (III. 2.), nem egyéb az, mint a különben is lelkét-nyü-göző testből átmenet egy magasabb állapotba, hol a lélek van (IV. 17.). A jók lelkei közvetlen a halál után Isten kezébe jutnak ugyan (III. 1.), de erényök csak az ítéletkor (*ἐρασίαν ἐπισκόπης*) lesz megjutalmazva; az Úr az ő jutalmuk, kivel együtt uralkodnak (V. 15—16.). A földi szenvedések csak arra valók, hogy az igazat megpróbálgják, mint a tűz az aranyat. A törvény megtartása halhatatlanságot biztosít, a halhatatlanság pedig azt okozza, hogy közel jutunk Istenhez (VI. 18—19.). A gonoszoknak ellenben, kik azt állítják, hogy mihelyt a gondolat kialszik, a test azonnal porrá lesz, a lélek pedig a nap-sugaraitól szétfűzött köd módjára széteszol (II. 1., 3.), s kik épen azért egészen a jelen mámorába törekszenek elmerülni: azoknak a halálban semmi reményök sincs (III. 18.), azok gúnytárgyai lesznek a többi halottaknak (IV. 18.). E mű szerzője tehát a halhatatlanság-tagadókkal már vitatkozik is (II. 1—20.). Beszél ez a könyv az ítélet napjáról is, arról a napról, mikor az igaz nagy bizalommal fog megállani azok előtt, a kik őt sanyargatták (V. 1.).

A többi apokrif iratokban is van ugyan némi nyoma a halhatatlanság hitének, de ezek már nem oly világosak és szembeütőek. *Báruk könyve* a régi Seol-tan alapján áll, melyszerint a Seolban levők nem dicsérhetik az Urat (II. 17.): ezzel ellentétben látszik ugyan lenni a III. 4. («halld meg Izrael Istene a megholt izraelitáknak könyörgését!»), de itt a megholtak s fogságba hurcolt, politikailag megsemmisült népet symbolizálják, s így az ellentét elsimul (Lásd III. 11.). E műben az isteni igazságszolgáltatás egészen erre a földi életre korlátozódik — a mint Flügge is mondja. A Tóbiás könyve a Predikátor skepticismusára emlékeztet, mert elve: jobb meghalni, mint élni! A haláltól megment a jötekonyság (XII. 9.), mely minden bűnt megtisztít. A Makkabeusok II. könyve sok adatot foglal magában a halhatatlanság hitére vonatkozólag; de — mivel ezt a feltámadással összekapcsolja — mi is a következő részben beszélünk róla bővebben.

¹ Herzog: Encyklopaedia, XXI. kötet, 426. lap

A halhatatlanság tana édes testvére a feltámadás hitének, egyik a másikat kiegészíti, feltételezi, s egyesülve megnyugtató, kibékítő hatást gyakorolnak a világ folyásával elégedetlen emberi lélekre. Mind a két hitnek ugyanaz az alapja. t. i. az emberben levő dualismus (a testnek és léleknek egymáshoz való viszonya) és az a tudat, hogy folytonos fejlődés, tökéletesedés csirája lakik bennünk, a mely fejlődés e földi élettel be nem végződhetik. De rávezette erre a hitre az euhoreket a természet élete is. A természet életében örökös körforgás észlelhető. A növényvilág a tél hideg lehelletére elhal, s a tavaszi nap éltető sugaraira ismét felébred; a zöld pázsitot, a vetést, a virágot elszárazsztatja a forró nyári nap, de a jóltevő harmat ismét felfrissíti azokat. A földbe vetik a magot s az kicsirázik. Ime! kész az analogia. Ha látja a vizsgálódó lélek, hogy a természetben a halál egy új élet kezdete, a koporsó egy más élet bölcsője: egészen természetes, ha azt hiszi, hogy a mi lelkünk is, ha leteszi testi sátorát, új, tökéletesebb szervezetet kap, mely alkalmasabb őt céljának, a tökéletesedésnek elérésére segíteni.

Igy gondolkozott a zsidó nép is. A halhatatlanság hite ő nála is együvé volt forrva a feltámadás gondolatával, de ez utóbbi mégis később jelentkezik az ó-szövegségi íróknál. Vannak ugyan olyan tudósok, kik azt állítják, hogy már Mózes ismerte a feltámadás hitét, s ezt az araboktól tanulta volna el, de mivel a Thóra egyetlen helyen sem árulja el ezt, alaptalan hypothezisnek kell tartanunk. Mások szerint a feltámadás hitét az egyiptomiaktól, a stoikus bölcsészeketől kölcsönözték, de erre a felvételre — Flügge szerint — semmi ok sincs.¹ Flügge elég alaposan ennek a hitnek gyökerét a babyloni fogásban keresi: a persáktól és kháldoktól vették ezt át már egészen kifejlett alakában. A számkivetés épen alkalmas volt e hit befogadására. A szolgaságba hurcolt népet nagy terhekkal rakták meg, politikai lételüket eltörölte a hódító zsarnok hatalom, s a nemzetiségére büszke, «választott nép»-nek nyomorúság, szenvedés lett az osztályrésze. A szenvedések azonban nem, hogy elvonták volna őket Jehovától, sőtinkább annál erősebb hittel tapadtak az ősök istenéhez. Hinni kezdték, hogy Jehova csak próbára akarta tenni a népet, de ki fogja azt szabadítani az idegen zsarnokuralom alól. Álmodozni kezdték a szent földre visszatérésről, az ország helyreállításáról; egy új honalapítóban, a szabadítóban, egy második Dávidban kezdték reménykedni. A várt idő azonban nehezen közeledett. A várakozás alatt meghal egyik is, a másik is, a nélkül, hogy a szabadítót megláthatták volna. Sejtteni, remélni kezdték tehát, hogy a meghalt testvéreket is részesíti majd a «mösijáh» a visszatérés s az új Jeruzsálem megalapításának örömeiben, s így hitték is, hogy ők feltámadnak. A legelőbb prófétánál azonban a feltámadás hite, inkább csak az egész népnek, az egész Izráelnek újjászületésére, egy erős zsidó birodalom alapítására vonatkozik s nem az egyes egyéneknek a sírból való kikelésére.

(Vége következik).

Rácz Kálmán.

¹ Bővebben szólnak erről a kérdésről Mosheim: «De mortuorum resurrectione in dissert. ad hist. ecclesiast.» és Calixtus: «De immortalitate et resurrectione mortuorum» című műveikben. Flügge i. m., I. kötet, 202. lap.

TÁRCZA.

Megelegetés.*)

*Csak fájdalom beszél ma a hírokon,
De én velem a méla bú nem rokon.
A büszke vágy nem csalogat magasra,
Nem is nyitom dalos ajkam panaszra!*

*Jobb énnekem a völgybe', mint a tetőn,
Ahol virág mosolyg minden rózsatőn.
Ha szép a bérc, — azon örök hólepel,
A fülmile bokor tövén énekel!*

*Szegény vagyok! . . . De nem baj az, ha nincsen,
Boldogságot ki szerze még a kincsen?!
Terítve van számomra egy kis asztal,
A mit adott a jó Isten, — vigasztal!*

*Ha majd a célt rövid időn elérem:
Panasz nélkül kevéssel is beérem!
Torony tövén ha lesz szerény kis lakom:
Reám ragyog üdvötadó csillagom!*

*A boldogság temploma lesz a hajlék,
Hol a hűség örök, szelid lánggal ég.
Csapás ha jő, hitves ölen a' biztat!
Letörli ő a homlokot, ha izzad.*

*Családi kép! mivel jövöm beszöttem,
Ragyogj reám, lebegj tovább előttem!
Remény csupán; de vágyam itt pihen meg, —
Mi sem kevés az én boldog szívemnek!*

Szuhay Benedek.

A pataki asszonyok hőstette.

Igen! a pataki asszonyoknak is van hőstettük feljegyezve a történelemben, nemcsak az «egriek»-nek. Hogy miért is nem mondják róluk: «kivívták a pataki nevet,» nem tudom felfogni, mert hát bizony megérdemelnék, hiszen ritka dolog volt az akkor is, most meg épen fehér holló volna! No de térjünk tárgyunkra, s olvasóim megengednek, ha egy kissé visszapillantunk a multba is.

A pataki iskola visszatért bujdosásából. A műzsa-fiak Nigrelli tábornok engedélyéből beköltöztek a rég nem látott falak közé. Tsétsi János uram is, kivel megtörtént, hogy nem volt több hallgatója egynél, s az is — a fia volt — hazatért, hogy az ősök szent örökségében folytassa nemes munkáját. Egy «becsületos öreg diák»¹⁾ ekkor már félig-meddig rendbehozta az iskolaügyeket, s a hazatért bujdosó tanár megkezdte tanításait.

Újra életre kelt hát az iskola. Újra zsi bongott falai között a játszi ifjúság zaja! De ime csak lecsap a váratlan esemény: Rákóczy Ferenc ügye elveszett. A szatmári békekötés szelleme kísérteni kezd a politikában s alig közeledünk az 1711. évhez, már iskolánk felett ki van mondva a vesztő ítélet, mely meghagyja Füleki András uramnak, hogy az iskolát adja át Görgei Imre paternek.

*) Mutatvány szerzőnek legközelebb megjelent költemény-füzéréből

¹⁾ Gönyüi Tamás.

Nosza van kétségbeesés, ide-oda futkosás, segélykérés, s a «becsületes öreg deák,» hogy-hogy nem, kiviszi az iskola megmenekülését!!

Csakhogy az öröm, a szabadulás öröme nem sokáig tartott! Az új király, *Károly* 1714-ben rendeletet ad ki s megparancsolja, hogy minden abban az állapotban legyen, a melyben volt a felkelés előtt. A jezsuiták kapva-kaptak e rendeleten s Zemplénmegye június 15-iki gyűlésén Ujhelyben kimondatják, hogy e parancsolat a pataki iskolával szemben is végrehajtandó s e végett *Kossovics Márton*, helyettes alispán vezetése alatt. deputatio küldetik ki. És itt kezdődik a pataki asszonyok hőstette!

A deputatio ugyanis egy hét múlva Patakon termett, s *Zorgel Gergely*, egri kanonok vezetése alatt. a megérkezést követő napon, katonák kíséretében, dobzóval az iskola kapuja elé vonult hogy a rendeletet végrehajtsa. Igen ám! csakhogy az iskola kapuján nem mehettek be — el volt az zárva, torlaszolja — a tanulók tanárjukkal, Fülelivel és Tsétsi Jánossal — az ifjabbal — meg a seniorral az élükön ott voltak harerakészen belül, hogyha kell, erővel is megakadályozzák a jogtalanságot. A helyettes alispán felszólítja kívülről az iskola vezetőjét, hogy engedjen a parancsnak, adja át az iskolát a jezsuitáknak! Tiltakozás hangzik feleletül belülről. . . Erre a deputatio elrendeli, hogy erővel kell felnyitni a kaput! A kíséretben levő hajduk kísérletet tesznek, de eredménytelenül.

Mit csináljon most a deputatio? Hogy szerezzen érvényt tekintélyének? Vissza csak nem vonulhat, a nélkül, hogy tekintélyének érvényt szerezne?! Gondol hát egyet s a hajduk rohannak segélyért. A Bodrog partján dolgozó ácsok s molnárok voltak, a kikben a deputatio reményét helyezé. Ezeket hivatá fel, hogy bárdjaikkal törjék be az iskola kapuját!

Villámgyorsan terjedt el a hír, hogy a molnárok betörtek az iskola kapuját! Nosza van lárma. Az asszonynépség egyszerre csak mindenfelől rohan a deputatiohoz, visongó gyermekserg kíséretében, hogy lássa, csakugyan igaz-e a hír! Betörtek-e hát a kaput a molnárok?

A helyettes alispán rögtön elrendeli a rohamot. A molnárok engedve a parancsnak, döngetni, hasgatni kezdik a kaput. Ezt meglátván az asszonyok, az ostromlók közé tolakodnak s ráncigálni kezdik őket. E váratlan közbelépés meglepi ugyan a molnárokat s pillanatig tétováznak, de az avatatlan mentőket mihamar lerázzák magukról. . .

Az asszonyok kétségbeesnek s egyszerre csak visszavonulnak, hazatérnek.

A deputatio jót nevet az asszonynépség felsülésén, a molnárok pedig folytatják tovább az ostromot, s a nagy kapu már düledezni kezd a bárd-csapások alatt, a bent védelmi állást foglalt tanulók elszánt serege is látszott már a réseken keresztül. Már nem sok kell, hogy az ostromlók s ostromlottak kéztusára keljenek, a mikor a hazatért asszonyok íme ismét jönnek! De nem pusztá kézzel. Mindeniknek a kezében van valami fegyver. Pemete, tésztanyújtó, szénvonó, lapát s isten tudja még

miféle konyhaeszközzel jön mindenik. Rögtön megtámadják a molnárokat. Van dolguk a konyhaszereknek. A molnárok pedig nem veszik tréfának a dolgot. hanem szégyenszemre hátat fordítanak s menekülnek az asszonyhad elől!

A vérszemet kapot asszonyok, a sikertől bátorítva, a nemes deputationak is neki esnek s az kénytelen-kelletlen szintén futásnak ered, nyomában a diadaltól megittasult asszonyokkal! És hogy teljes legyen a szégyenteljes visszavonulás, a katonák parancsnoka dobpergéssel kísérteti a csúfosan visszatérteket!

Íme, a pataki asszonyok hőstette! Megmentették az iskolát, csúfot tettek a vármegyén! . . . Persze, hogy aztán a vizsgálat nem maradt el; de azért nem görbült meg az asszonyoknak hajkuszála sem. Ma már nem igen történik ilyesmi s annál érdekesebb visszaemlékezni a régiekre.*)

Tüdös István.

Utrechti levél.

Édes szerkesztő barátim!

Megígérttem nektek, hogy a kedves «Ifjúsági Közlöny» novemberi számába egy cikket küldök, melyben az itteni egyetemi életet kísérlem meg lerajzolni.

Igéretemet tőlem telhetőleg igyekszem beváltani. De mielőtt levelemnek tulajdonképen való tárgyára térnék, nem állhatom meg, hogy ki ne nyilvánítsam előtetek, szent meggyőződéseim gyanánt, ama régi közmondást, mely hontalanságom magános óráiban már eddig is oly sokszor eszembe jutott, hogy: «Extra Hungariam non est vita. si est vita, non est ita.» Röviden ebben foglalhatom össze útazásom s itt időzéseim alatt szerzett különben nagymennyiségű és érdekes tapasztalataim eredményét!

Tizenhárom nap alatt tettem meg az 1855 km. utat, a közben eső nevezetesebb városokban több-kevesebb ideig tartózkodva. Mindjárt a megérkezésem után következő napon, október 1-én beiratkoztam az egyetem quaestori hivatalában, hol kezembe adták a «series lectionum»-ot, a mely, minthogy itt a tanév nincs felosztva két semesterre, egész évre szól. Ebből aztán mihamar összeállítottam az általam hallgatandó collegiumok jegyzékét. És pedig hallgatom a keresztyén egyház történetét *Kleijn*től; a hollandi ref. egyház történetét és jogát *Cannegietert*től; az ó-szövetségnek és Izráel valóságának történetét *Valetont*től; az új-szövetségi írásmagyarázatot *Cramert*től, a metaphysicát és bölcsészettörténetet *Opzoomert*től; a legújabb kor történetét *Wijn*nétől és a palaeographiát *Franckent*től. És ez a sok tantárgy összesen 16 órán adatik elő. Az előadásokat többnyire e hónap elején kezdték meg, noha az iskolai év hivatalosan már szeptember 18-án megnyitott. Egyébiránt az előadások tartama, leszámítva a vakációkat, alig valamivel több 5 hónapnál; tehát van idejük úgy a tanároknak, mint a hallgatóknak a tanulmányozásra.

Az említett tantárgyak közül a paleografia mellett

*) Forrás: Molnár Aladár: «A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században.»

melynek kitűnő tudósunk, Szilágyi Sándor tanácsára erősen nekifeküdtem, elsősorban az egyháztörténetet tanulmányozom. Ezt egyrészt azért, mert az e szakbavágó művek össze-visszaolvasásából legjobb esetben csak töredékes, rendezetlen ismereteket szerezhethetünk; másfelől meg mivel otthon teendő docensi vizsgám egyik kellékét szaktanulmány írása képezi, s ezt aként eszközölöm, hogy egy történeti részletet vettem fel, s az arra vonatkozó könyveket olvasgatom. . . Hanem meg kell jegyezni azt, hogy az a számításom, melyszerint mily sok magyar prot. egyháztörténeti adatot találok majd itt a könyvtárban: dugábadólt! Kimondhatlan örömet okozott már csak gondolata is annak, hogy mily jól fog telni időm a régi magyarokkal való társalgásban. És mily keservesen csalódtam! Ismeretlen dolog semmi sincs, ismert sem sok. Számítottam a dissertatio-gyűjteményre, azonban abban csak néhány magyaré van meg. Számítottam a kézirat-gyűjteményre, melynek testes kötetet képező catalogusát az idén adta ki a buzgó és a 200—250 ezer kötetes könyvtárhoz képest, bizony! kicsiny segédszemélyzettel dolgozó könyvtárigazgató. Átvizsgáltam e kötetet, semmi magyar vonatkozás nincs benne! Mondhatom, a pataki könyvtárban, mely talán ötödrészt sem képezi ennek, a hollandi egyháztörténetre vonatkozólag aránytalanul több adatot lehet találni, mint itt viszont!!

A mint a quaestornál beiratkoztam, azt hittem, hogy teljesen rendben vagyok; de íme, október 23-án csak beállt lakásomra egy egyetemi kiszolgáló s átadja a következőleg hangzó iratot: «Rijks-universiteit te Utrecht studiejaar 1888—89. No. 395. De rector magnificus verklaart dat de heer E. Zoványi aan de gedurende bovenvermeld studiejaar, toegang heeft tot alle lessen der rijks-universiteiten, alsmede tot de daarbij behoorende inrichtingen en verzamelingen. Utrecht den 23. oct. 1888. I. d' Aulnis de Bourouill.» — Nem is gondoltam, hogy olyan úr legyek, hogy lakásomra küldjék el az egyetemi polgárságomat igazoló okmányt, s íme most az történt, mert a fenti iratban a rector azt írja: «A rector magnificus igazolja, hogy Zoványi J. úr az 1888—89. tanév folyamán látogathatja az állami egyetem minden előadását, úgyszintén az ahoz tartozó felszereléseket és gyűjteményeket.» . . . Ez az eset azt hiszem eléggé bizonyítja, hogy mint nézik Utrechtben az egyetemi polgárokat!

Az említett tanárok szakmájokban mindnyájan tekintélyek, sőt Opzoomer, kiről már emlékeztem, s ki Hollandiának jelenleg első tudósa, a hollandi philosophia történetében Spinoza mellett áll, s a modern theológiának is ő az atyja Hollandiában. Theologiai és philosophiai művei egy jókora könyvtárt képeznek. Nagy sajnálatomra, betegsége miatt, még nem kezdte meg előadásait. Óhajtván várom felgyógyulását!

Az egyetem 5 szakra oszlik, u. m. theologiai, bölcsészet-nyelvészeti, mathematica-physicai, orvosi és jogi szakra. Legtöbbnyire rendes tanárok vannak. Ezek száma a theológián 6, a héber nyelv és bibliai régiségtan tanára a bölcsészeti szakhoz számíttatván, melynek vele együtt

7 tanára van; a mathematicai szakban 10 tanár működik, a kik közül azonban Wichmann geologiai kutatások céljából távol levén, ez évben nem olvas; orvostanár 13. jogtanár pedig 6 van. az észjog és politikai historiai professorával együtt: tehát a hollandok épen úgy, mint a németek, nem üznek oly nagy fényt a jogi oktatással, mint a túlságosan jogász magyar nemzet.

Hetvenedik évét betöltvén, a hollandi törvények értelmében, — az idén lépett nyugalomba Doedes, ez az itt tanult magyarok előtt oly kedves emlékü tanár, ki őket édes gyermekeinek mondta, s valóban mindig atyai szeretettel és pártfogással gondozta. A világhírű physiologus Donders, szintén ez évben kezdte meg nyugalma éveit, melyek, tekintve szellemi és testi rugékonyságát, sokra fognak haladhatni. Tiszteletére ez alkalom emlékeül, vaskos könyvek jelentek meg úgy Németországban, mint itt.

Doedes helyét Kleijn foglalta el, ki az idén adott ki egy terjedelmes művet, s ki székfoglalóját szeptember 25-én tartotta. Lelkészből lett ő is professor, mint általában a holland theologiai tanárok.

A theologiai tanárok theologiai álláspontjokra nézve inkább orthodoxoknak mondhatók, mert még azok is, a kiket már megérintett a haladó kor szelleme, tartózkodnak szakítani az utrechti egyetem hagyományos irányával, mely a szabadelvű Leydennel szemben mindig olyan forma volt, mint mostanában Debrecen szelleme Sárospatakkal szemben. Valeton, az ó-szövetségi tudományok jeles tanára, például előadásait megnyitó beszédében szükségesnek és hasznosnak állítá ugyan a tudomány vívmányainak a theológiában való érvényesítését; de egyszersmind úgy nyilatkozott, hogy a hit független a tudástól.

A jelenlegi tanárok irodalmi működése nem valami bőrkiterjedésű, de kellő szorgalomra vall. Cramer és Lamers tanárok 1884-től fogva önálló füzetekben adják ki tanulmányaik gyümölcseit, melyek e közös cím alatt jelennek meg: Új adalékok a theologia és bölcsészet köréhez. Valeton az imént írt a 22. zsolotárról egy tanulmányt. Aztán értekezéseket közölnek a hollandi 8—10 tudományos theologiai folyóirat közül azokban, melyek nem a szabadelvű theologia elveit terjesztik. Előadási modor tekintetében kiválik közülök Valeton értelmes, szabatos előadásával és Cannegieter szép hangsúlyozásával s elegáns gestusaival. Jegyzetök mindig előttök van, de többnyire nem olvassák, hanem szabadon beszélnek s csak egyszer-másszor néznek belé.

A tudományos művelődés és munkálkodás elősegítésére a könyvtár és a lees-museum van hivatva. Amarról egy keveset, főleg a magam szempontjából, már szóltam. Meg kell jegyezni még róla, hogy mintaszerűen van rendezve, a mi reám igen kellemes hatást tett, s hogy példátlan szabadsággal lehet használni. Naponként 5 óra hosszat van nyitva s ez idő alatt catalogusok, olvasószoba, az egész könyvtár korlátlan s közvetlen használat alá vannak bocsátva. Itt s a lees-museumban aztán legalább is 150 folyóirat (Magyarországról csupán az «Unga-

rische Revue») áll a tanári kar s az ifjúság közös és együttes rendelkezésére. Azonkívül holland, német, angol és francia egyházi- és napilapok; képes újságok szintén felette nagy számmal találhatók. És mindezekért semmi díjat nem kell fizetni.

Általában véve úgy anyagi, mint szellemi tekintetben mindent megtesznek az ifjúság érdekében. Nekünk például, magyaroknak és németeknek külön holland nyelvtanárt tartanak, a ki hetenként 3 órán igyekszik velünk a holland nyelv sajátosságait megismertetni.

Az ifjúság kebelében számos virágzó egyesület áll fenn. Én egyiknek sem lettem tagja; ellenben az eddig itt járt magyarok hagyományos szokásához híven, a németek «Kneipe»-jában mi is benne vagyunk. A «Kneipe» hetenként egyszer gyűl össze saját külön helyiségében. Sörivással, dalolással, dictiókkal töltenek el együtt néhány órát. Én rendszeren korán odahagyom őket, azzal az indokolással, hogy a sör a magyarnak »schädlich.« Egyébiránt e német fiúk «született barátai» a magyar theologusoknak. A múlt évben le is fényképeztették magukat együtt. A magyarok külön is, egyházi lapjaink symboluma alatt, de a melyek közül a sárospataki, melyet pedig szintén olvastak, kimaradt. Mily okból, ők tudják!?

A holland diákokkal nem vagyunk ismeretségben, csupán előadás alkalmával látjuk őket, s akkor aztán csodálkozunk nagy részöknek roppant gyerekes magaviseletén. Mult évi hallgatóim, a kik körülbelől az én mostani holland kartársaimmal egykorúak, valósággal meglelt gondolkozású, komoly férfiak ezekhez képest.

Az előadások ideje a holland étkezési rendhez alkalmaszva, d. e. 9—12-ig és d. u. 1—4-ig tart. Egyes collegiumok, melyek e keretben nem értek el, ebédutánra, estére tétettek. Ezért aztán a palaeographiát hétfőn este 8—10. kell hallgatnom.

Az egyetemi épületek roppant szét vannak szórva a városban s keresésök az idegen emberre nézve a változatoságánál fogva túlságosan gyönyörködtető, átlag 5 percenként esőből napfényre s megfordítva napfényből esőre változó időjárás és a lapapuesos kölykök fülsértő kopogása miatt nem valami kellemes. A tantermek elég jó berendezésűek, de a pataki akadémiáéit nem érik utól. Különben az általam mostanában elég nagy számmal látott főiskolai tantermek között a két véglét egyikét, a jobbikat a patakiak képezik. A másikat a pesti theologia tantermei.

Templomban is voltam néhányszor. És pedig az itt levő 12 protestáns templom és 6 kisebbszerű imahelyiség közül már négyben. Az istentisztelet rendjéből még eddig nem sokkal tudtam többet megérteni, mint azt, hogy közben perselyt hordanak körül, s nem is egyszer, hanem kétszer, a mely szokás, ha valami túlságos adakozási kedvemben volnék, mihamar lehetlenné tenné reám nézve a templomlátogatást.

... Ennyi az, kedves szerkesztő barátim! a mit érdemesnek találtam, bennem oly kellemes emlékeket felidéző közlönyötök olvasói részére az utrechti viszonyokról összeírni. Olvassátok az előadottakat olyan *elnézéssel*, mint a milyen *jóakarattal* én leírtam, s emlé-

kezzetek meg néha rólam, ki a sárospataki «alma mater»-re hálás érzelmekkel, annak nagyrésztben derék ifjúságára a legmelegebb vonzalommal gondolok önkéntes száműzetésem minden percében.

Utrecht, 1888. november 1.

Zoványi Jenő

Szuhay Benedek «Zengőbokor» cím alatt megjelent költeményeiről.*)

(Vége).

Ki tudná megmondani, miként születik a szerelem? Hosszas ismeretség, vagy pillanat alatt? Ezek az elsőt, ugyanannyiak az utolsót állítják. Mondják némelyek, hogy szerető szíveknek csak pillanatok kellene, hogy lelkeik örökre összeforranak; míg mások meg azt állítják, hogy a szeretet elrepül, mint a virágillat kikél, elvesz az idők hosszú folyama alatt; a gyakori együttlét kiirtja a szívből a gyöngédebb érzelmeket, s a legkegyelmesebb, legforróbb indulatok is megszokás által elvesztik ihlettségüket s mindennapiakká, sőt idővel megünöttakká is válnak. Szerzőnk — a mint szerelmi költeményeiből kitűnik — azok közé sorozható, kinek kedvese iránt érzet szeretete, nem hogy fogyna az idővel, ellenkezőleg egyre nő az, s míg kezdetben csapkodó láng, később izzó parázs s ez az igazi, hamisítatlan szerelem, ez a nemes léleknek legszebb virága, ez az a nagy hatalom, mely az életnek boldogságot, s a boldogságnak égi fényt kölcsönöz, mely nélkül hájtalanná válik a természet, sötétté a csillagos ég, örömtelenné az élet. Ilyen igazi benső szerelmet tükröznek vissza Szuhay Benedek összes szerelmi költeményei, közelebről a «Mint a fénylő esti csillag,» «Szeretlek én,» «Boldog vagyok» stb. kezdetű dalok. Az elsőben szép hasonlatokban ír kedveséről s végül a kétely feltámad lelkében: elnyeri-e majdan azt a boldogságot, mely kedveséről ragyog reá. Még a másodikban is csak a forró vágyódás őszinte hangjait hallatja a szerző, míg a harmadikban már csupa boldogságról beszél — noha távol van kedvesétől, — de hát ő is szerettetik s ezért írja:

«Boldog vagyok, mint senki e világon,
Mióta a legszebb angyalt imádom!
Vígán szálló kis galambját szívemnek
Ha elküldöm a távolba, az ő keblén pihen meg!

Bodrog partról fényes szárnnyon hirtelen,
Egy más galamb olajjával itt terem,
Keblemre száll és elmondja boldogan:
Azért repült egymagába, mert a párja fogva van!»

Nézetünk szerint a kölcsönös szeretetnek ilyen rövid s mégis sokatmondó, találó festése méltán dicséretére válik szerzőnek. Valóban lelki örömmel olvastuk e kis dalocskát, ennek élénk, derült hangját annyival inkább, mivel előbb még a «Csak egy csókot» című költeményben is, melynek létét a szerzőnek kedvesétől való elválása s az e fölött érzett bánat adott, még azt kelle olvasnunk:»

*) Megjelent Miskolcon, a Forster R. könyvnyomdájában. Ára 1 frt.

«Én elmegyek messze világgá,
Fájó szívvel reménytelen;
De kísérőm is lesz, mert a bú
Mindenhová eljön velem!

Még itt «kevés remény.» kevéssel utóbb a legnagyobb boldogság. Ime a szerelem átalakító hatalma!

Egyébként a fentebb említett költemény egyike a füzet legvonzóbb, lehangulatossabb darabjainak, mely régebben lapunkban is megjelent már. De hát a kölcsönös szerelemnek is vannak bánatai. Az egymástól elszakadás, a távollét felkelti a szívekben a borongós érzelmeket, s a jövő oly aggasztó színben tűnik fel. Panaszra nyitja ajkát a szerető s szeretett leány, mert hát ki tudja, mit hoz a jövő, de készen áll a távozó ifjú az édes vigasztalással: «Oh azért ne fájjon szenvedő kebeled. Jó ez az én szívem, távolban sem feled!» És aztán eljön az idő, a mikor a szerető felek, mint bájos menyasszony és boldog vőlegény állanak egymással szemben, s a boldogság könyve pereg végig az arcokon a jegyváltás komoly pillanatában. Földézik lelkükben a multat, melyben sokszor szenvedtek egymásért s most a jelen annál több boldogságot nyújt nekik. Valósulva látják fényes álmaikat s ebben rejlik boldogságuk. Valóban tiszta lélek s nemes egyszerűség sugárzik ki, a «Jegyváltáskor» című költemény ezen soraiból:

«Ne félj! nem száll lelkem föl a magas égig,
Hol a hír, dicsőség szép csillaga fénylik
Nem száll át végtelent.»

Megelégzik a költő menyasszonya szerelmével és ezt bírva nem törődik a világ zajával. Ilyen lelkülettel aztán nem fél a jövőtől; él szívében a boldogító remény, mely nem hagyja elcsüggedni, s midőn beteg menyasszonyát vigasztalja, olyan derült vonásokban festi jövőjüknek képét:

Midőn kies falun, torony tövében
Élünk, mulatva játszi, víg dalon;
Midőn közénk repül a boldog éden...
Tekints reám, szerelmes angyalom!

Ez a boldog, reménytelen várakozás van még szintén kifejezve a «Szülőhegyen» című darabban, mely érdekes formájával méltán figyelmet érdemel.

Lapunk keretéhez mértén ezeket láttuk szükségesnek megjegyezni Szuhay B. szerelmi költeményeiről. Láttuk a szerelem keletkezését, fejlődését; láttuk azon ponton, a mikor még reményekben ringat csupán és sok bánatot is okoz; de láttuk azon a ponton is, a mikor már boldog valót kínál. Láttuk hangjában a közvetlenséget, a bensőséget, mely az érzelem őszintesége mellett tanúskodik. A formára világot vet az idézett néhány sor is, s hiszszük, hogy szerzőnek erős formai érzékét s a költői nyelv kezelése körül kifejtett ügyességét ezek után nem vonja senki sem kétségbe. E pontra nézve különben eddigelé minden kritika dicséretileg nyilatkozott.

A szerelmi költemények után néhány fordított költemény következik németből és franciából. Ezekről röviden csupán annyit említünk meg, hogy könnyed hangulatos menetükkel, csinos formájukkal fordítói ügyességről tesznek bizonyosságot.

A füzet következő néhány darabja a leíró költemények közé sorozható. Ezeknek sorát a «Szülőföldemen» című nyitja meg. Talán még egy költő sem volt, ki szülőföldje leírását meg ne kísérlette volna. És ez nem is csoda! Hiszen az édes szülőföld a ringó bölcsővel, vessző-paripával, gyermekjátékokkal mind megannyi kedves emléket juttat eszünkbe.

Jólesik ez emlékeken elmerengnünk, s a gyermekkor örömeit lelkünkbe visszaidéznünk. De míg a legtöbb költőnél a szülőföld szemlélése a legnagyobb örömmel jár, addig itten borús érzelmeket kelt fel a költő lelkében. És ez itten nem is lehet másképp. Látni a pusztulófélben álló házat, melynek romjai közt csupán egykét bagoly tanyáz a mely mellett a kis kert nem virul, «csak szellő lengedez körülötte lassan,» a hol többé az érkezőt nem fogadja szerető jó édesanya, mert régen a csendes sírban nyugszik; itt, az ilyen szülőháznak képe, nemesoda, ha könyeket csal a szemlélőnek szemébe; nemesoda, ha elfogódik szíve a költőnek s lantja borús érzelmeket hallat.

Szuhay leíró költeményei, mint ezen egy példából is kiviláglik, általában mind olyanok, a melyekben meglehetősen szerepe van saját alanyi érzelmeinek is. A leíróban is mindig ott látjuk a lyrikust, a ki a szívében támadt érzelmeknek itt is szabad folyást enged, mert hát a lyra képezi az ő igazi elemét és jól teszi, hogy egészen hajlama után indul. Fenti állításunkat igazolja különben a «Margit-szigeten» és «Alföldi képek» című költemény is. Mindkettő szintén leíró költemény, telve úgy egyik, mint másik alanyi érzelmekkel. Egy dolog van, mi ezeknél kifogás alá eshetik s ez az alaki egyformaság, mely szerint mindhárom leíró költemény ugyanazon alakban van írva s még ez alak is olyan, mely inkább az elégiák alakja szokott lenni, noha itt is sikerrel alkalmazható, de mindig csak ez egyet használva, nem kielégítő. És a mit az igazság érdekében szintén föl kell említenünk, az «Alföldi képek» címűben nem kevés a reminiscencia!

Ezek után áttérhetünk azon költemények ismertetésére, melyek inkább az elbeszélő költészet körébe tartoznak. Előbb azonban meg kell említenünk még egy játszi idyllt «Estefelé» címmel, melyben a költői nyelvnek ritka ügyes kezelésével találkozunk. Csak úgy cseng bong a közép rímtől, fényesen mutatva nyelvünk nagy ritkaságát. Különben ez már évekkal ezelőtt íratott s annak idején itt az «Erdélyi önképzőkörben» pályadíjjal is jutalmaztatott. Ezt itt csupán azért említem meg, hogy kitűnjék, hogy Szuhay B. régi mestere már a költői nyelvnek.

A mi most már a «Szőke kis lány» című románcot, «Szeretőfa» című népmondát és «Népballada» című költeményt illeti: bár egészben véve sikerülteknek látszanak, de a szigorúbb kritikát nem mindenben állhatják ki. Különösen a «Népballada» kevés drámai erőt tüntet fel, s inkább csak ügyes formája érdemelhet elismerést. Ugy szintén a «Szeretőfa» sem viseli magán egészben véve az igazi népmondáknak sajátos színezetét. Nem hagyhatom ezek után említés nélkül a «Szép menyasszony és Gyermekek közt» című költeményeket sem,

a melyeknek műfaját ugyan igen nehéz biztosan megállapítani, de annyi tény, hogy költői tehetségről tanuskodnak és szerzőjük érdemeit bizonyítják. A «Karthausi olvasásakor» című költemény, melyben az elmélkedésnek sok szerepe van, szintén egyike a kötet legsikerültebb darabjainak. Bizonyára sokan olvasták br. Eötvös e remek munkáját, de kevesen annyi haszonnal, mint ezt Szuhay B. tette. Ő, mint költeményéből kitűnik, szinte beleélté magát az Eötvös gondolkodásába; átértette, mi volt célja az írónak e nagy művel s az abban foglalt szép gondolatokat szép sikerrel felszínre hozta. Tér szűke miatt, bármint szeretnők is, nem közölhetünk belőle részleteket; pedig csak igazolnák fenti állításainkat. Következik ezután a «Megalégedés» című költemény: később egy vallásos költemény és két elégia. Nevezett mű kevéssel beérő, légvárat nem építő, nemes egyszerűséggel párosult csendes boldogságnak nyugodt, derült hangon való kifejezése, mely egyszeri olvasásra is hangulatba ejt bennünket. Szép világot vet mindenestre a költő lelkületére, nemes gondolkodására. Méltó, hogy lapunk tárcájában egészben olvassák t. olvasóink.

A «Húsvét ünnepén» című vallásos költemény arról tanuskodik, hogy szerzőnek e téren is hívatottsága, ihletett lelke van. Az áhitat, mély buzgóság hangját szerencsésen eltalálja és bizony csak nyernénk vele, ha a kevesek által művelt egyházi lant húrjait még többször is megpendítné!

Két elégia következik ezután. Az egyikben édes anyját, a másikban jó barátját siratja meg. Mind a kettő, különösen pedig az első, a legmelegebb közvetlenséggel van írva és a műfaj szabálya mind meg van tartva. Valóban, az «Emléksugarak» című elégia megható panasz a forrón szerető gyermeki szívnek, mely nehezen tud beletörödni az árvaság gondolatába és csak az enyhíti kissé, hogy az elhalt édes anya jóságos arca, mint védszellem, megőrzi majd az élet útain. Érzelemben gazdag költemény ez, mely jámbusokba foglalva, bánatba ezt elrejtli s így szól:

Hasonló hatást gyakorol reánk az «Itthon» című költemény, mely ismét a költő szülőföldjének ridegségét festi megkapó vonásokkal; s ha olvassuk, könnyen megértjük a bánatát, mely a szívét elfoglalja a költőnek, de ezt elrejtli s így szól:

«Úgy vígadok, mint a boldog emberek,
Ne tudják, hogy a lelkem is kesereg!»

Mielőtt még átmennénk a kötet legutolsó darabjainak, az ódáknak ismertetésére: ha csak futólag is, meg kell emlékeznünk a «Búcsú» című költeményről. Azt látjuk ebből, hogy az ifjú szent lelkesedéssel, kedves emlékekkel távozott el főiskolánk falai közül, hol *hinni, remélni, szeretni* tanult, a hová édesen emlékszik vissza mindig az életben! De térjünk át ezután a lelkesedés lyrájára, s lássuk általánosságban Szuhay ódáit, a melyek, úgyszólván, koronáját képezik az ő lyrájának. Ezek: Kosuth, Februárban, Erdélyi emlékezete, Március 15., Tompa emlékezete, Ünnepeljünk és Fáy emlékezete. Mübecsüket tekintve, ezek képezik, szerintünk a kötetnek leg-

értékesebb, legmaradandóbb hatású darabjait. Különben is Szuhay, mint ódairó, már régóta jó hirben áll azok előtt, a kik eddig ismerték. Mi, a kik szemtanúi voltunk e téren szép sikereinek, s láttuk egy-egy ünnepélyes alkalommal aranyokkal kitüntetve, régóta tiszteljük benne a hívatott ódaköltőt. Szélesebb körökben is bizonyára ismeretes az a fényes erkölcsi siker, melyet Szuhay e kötetben foglalt utolsó ódájával, Fáy András emléktáblájának leleplezése alkalmával, Kohányban aratott az «Irodalmi önképző-társulat» részére. Mint akkor, úgy ma is beismerjük, hogy e téren ritka hívatottsága van. Tud lelkesedni az eszmék, a lángszellemek, a szabadság, a haza iránt. Kegyeletes gondossággal összegyűjti a jelesek érdemeit és leborúl azok előtt. Talál magas eszméihez méltóságos szókat, a magasztos tartalomhoz méltó formát, emelkedett nyelvet. Valóban, a jellemezve dicsőítő ódák terén kiváló érdemei vannak, melyekkel még a szigorú kritika sem számolhat le könnyen, sőt kénytelen elismeri azokat.

Lehetne még sokat írunk Szuhaynak költeményeiről, de hát terünk nem engedi. Azonban szeretem hinni, hogy ezen nagy vonásokban adott ismertetés is elég volt arra, a mit elérni akartam.

Egyedül csak az volt a célom, mint már az ismertetés kezdetén is említettem, hogy Szuhayt, a ki hozzánk oly közel áll s a kihez engem erős baráti viszony fűz, érdeme szerint méltányoljam e lap olvasói előtt. Nekünk kiváló örömünk telik abban, hogy hozzáfűzött reményeink már mostan is kezdenek megvalósulni; hogy közülünk került ki az ifjú költő, kinek művei irodalmi színvonalon állanak, s előkelő szakemberek elismerését vívták ki! Mi az ő költői tehetségéhez fűzött reményeket fenntartjuk a jövőre is! Csak előre!! Csik Dániel.

EGYLETI ÉLET.

a) „A magyar irodalom önképző-társulat”-ban e hó 13 án járt le az első pályakérdés, mely románra, balladára volt kitűzve. Nem jelezhetünk valami fényes eredményt, mert csak három pályamű jelent meg a versenyre, de hát az nem zárja ki azt, hogy esetleg a legjobb eredményről hozhatunk tudósítást a jövő számban, a mikorra a kiküldött bíráló-bizottság jelentése a társulat elé fog terjesztetni. Fel kell említenünk ez egylet köréből azt is, hogy *Zoványi Jenő* úr, ki két évvel előbb alelnöke volt e társulatnak, nem mindennapi örömet okozott, a mikor szívélyes sorok kíséretében 10 frtot küldött az egyletnek abból a célból, hogy az pályadíjúl tűzessék ki. A társulat hálás köszönettel fogadta a váratlan megemlékezést, s az adományozó kívánságához képest a díjra a kérdést már ki is tűzte, melynek tárgya a «magyar prot. egyháztörténettel összefüggésben levő beszély» s ennek a beadási határideje március 16. Vajha e nemes tett a régi tagokat legalább arra ösztönözné, hogy a társulattal szorosabb viszonyba lépjenek, koronként legalább soraikkal buzdítanak az utódokat, a mint a nagy Szemere Bertalan, Kazinczy Gábor, sőt a nem tag Kölcsey Ferenc tették a harmincas években!

b) „*A jogász-egylet*“ által kitűzött pályakérdéseket a múlt számban közöltük, most utólagosan kiegészítjük azokra vonatkozólag még azt, hogy a statisztika, s nemzetgazdaság köréből vett kérdések díja 25—25 forint, az alkotmánytörténeti pedig 20 frt, a beadási határidő ápril 1-seje. Megemlíthetjük még ez egylet köréből azt, hogy az alapszabályokat már ez évben lényegesen módosították, különösen a segélyezést illetőleg; továbbá, hogy műkedvelő szineloadás rendezésére tesznek egyes tagjai kísérletet, mely még e szorgalom-szakban történnék meg.

c) Az „*olvasó-egylet*“ megalakulásáról már hoztunk tudósítást a múlt számban, annak kiegészítésül közöljük még a következőket: az elnökön kívül hivatalnokai még az egyletnek: Bata József IV. joghallgató pénztárnok; Rácz Kálmán III. theologus, jegyző; rajtuk kívül van még 8 tagból álló bizottság az egylet ügyeinek rendezésére. A módosított alapszabályok egy pontja ellen a közgyűlés folyamodványt intézett a tanári karhoz, kérve azt, hogy az elnöknek az eddigi szokásos tiszteletdíj, ezután is adassék meg. Hogy a kérelem teljesített-e, még nem tudjuk.

d) Az „*ifj. tűzoltó-egylet*“ még a múlt szorgalomszak végén megalakult s tanár elnöke, mint a múlt évben dr. Kun Zoltán úr lett; az ifjúsági elnök, illetve parancsnok Eperjesy Ferenc, III. éves joghallgató; segéd-tiszt, jegyző és mászóparancsnok Szikszay András IV. theologus; pénztárnok, szertárnok, csövezető: Csizsár Gyula, I. joghallgató; szivattyúparancsnok: Horváth Zoltán, II. joghallgató. A bizottság tagjai még, mint kültagok: Simák János, I. joghallgató s Peterdy Károly, VIII. osztályú tanuló. Az egylet tagjainak száma jelenleg 32, s dicséretes buzgalommal dolgoztak valamennyien a most legközelebb, november 7-én dühöngő tűzvésznel s sikerült a fenyegetett szomszéd lakóházakat megmenteniök. Munkásságuk magában hordja az elismerést, mi itt csak azt kívánjuk az egyletnek, hogy virágozzék s megalakulása ne legyen minden évben olyan kétséges, mint ez idén is; az eddig elért eredmény serkentse a tagokat buzgó munkálkodásra!

APRÓ HIREK.

— Lehetetlen nekünk is meg nem emlékeznünk a korán sirbaszállott Tóth Miklós bákai h. lelkész haláláról. Nem mindennapi tehetséggel volt megáldva a megboldogult s azt igyekezett mindig jobban-jobban művelni kiváló akaraterővel s kitartással. E tehetsége iránt az ifjúság nem is volt méltánytalan. Mint VIII-ik osztályú tanuló a gimnáziumi önképzőkör titkára lett s hogy mily tevékenységet fejtett ki ebben a kis körben, arról fényesen tanúskodnak az ülések jegyzőkönyvei. Majd az akadémia feljutván, mindjárt II-od éves korában az „irodalmi önképzőtársulat“-nak lett titkára, a következő évben pedig egy tekintélyes része a társulatnak alelnökségre jelölte s hogy ez állásra nem lett megválasztva, kárpótolva lett azzal, hogy ő is egyike volt azoknak, kik e lapot megindították. Hogy mily készílttséggel forgolódott itt is, tanúli az első évfolyam hasábjai. A legnagyobb kitüntetés akkor érte a megboldogultat, mikor az ifjúsági énekhar elnökévé választatott meg. „Ézelőtt nem ismertem e szép egyletet — mondá megválasztatásakor — csak annyit tudtam róla, hogy itt a tagok a dal és

ének hatalma alatt lényegesen mások, mint egybűtt; most már én is fogom ezt az átalakulást élvezni, mert önökkel leszek együtt, s ez állást nem fogom másként tekinteni, csak mint olyat, mely a «primus inter pares» elvét valósítja meg.» És volt első az egyenlők között! Működése nem volt eredménytelen itt sem; az énekhar nem egyszer lett elnöksége alatt nyilvánosan megdicsérve!... De hát most már mindennek vége. Az ifjú, ki oly nagyra volt hivatva, kinek mi fiatalabbak oly szép jövőt jósoltunk, ki előttünk példánykép volt: most már nincsen. Az ősz hulló leveleivel ő is lehullott, s visszatért az anyaföld kebelébe. Legyen áldás emlékezetén!

— Pokoly József, IV-ed éves hittanhallgató Debrecenben, kiváló elismerésben részesült a tanári kar részéről, a mikor az elhunyt Nagy Pál helyére őt nevezte ki helyettes tanárul. A pataki jó ismerősök őszintén örülnek a megérdemelt kitüntetés felett.

— *A theol. alappvizsgái írásbeli tételek nálunk a következők:* 1. Waldesius, Wikliffe és Husz, mennyiben voltak a reformatio úttörői s melyek azon érintkezési pontok, melyek őket és követőiket a protestantizmussal összekapcsolják? 2. A Deüeronomium másolata-e a megelőző könyveknek, vagy nem; s írhatta-e, vagy szerkeszthette-e azt a megelőző könyvek írója vagy szerkesztője? 3. A rómaiakhoz írott levél két utolsó fejezetének kérdése. Debrecenben: I. A zsidókhoz írt levél igaz eredetűsége és tartalma. II. A kijelentés bölcsészeti szempontból. III. A képek behozatalának története a keleti és nyugoti egyházban s a protestáns egyház álláspontja e kérdésben a reformáció századában. Pápán: 1. A keresztes hadjáratok, azoknak magasabb és közvetlen okai, célja, eredménye valláserkölcsei és egyéb tekintetben. 2. Adassék elő a 12 kis próféta műveinek rövid tartalma a szerzők és szerzetési idő szabatos meghatározásával. 3. A keresztényiség és buddhizmus erkölcsstanának főbb vonásokban való jellemzése és bírálatos összehasonlítása. Budapesten: 1. A kijelentésben való hit összehasonlító ismertetése és apologetikus bírálata: 2. A franciák között keletkezett egyház-reformi mozgalmak a VIII—XVI. századok folyama alatt; 3. Baur Fr. K. és Hilgenfeld Adolfnak a kanonikus evangéliumok keletkezésére vonatkozó nézetei.

— Vettük a „Pápai H. Lap“ két első számát. E számok a szerkesztőség józsléséről, ügyességéről tanúskodnak, a mi természetes is, mert Fülöp József s Medgyaszay Vince, mint szerkesztők, már nem először szerepelnek. A valóban sikerült ifjúsági lapot, melynek előfizetési ára épúgy, mint a miénknek, nagyon is csekély — 1 frt 50 kr — kiválólag ajánljuk a közönség figyelmébe.

— Nemes mozgalom indult meg főiskolánk joghallgatói körében. Az országgyűléshez beterjesztett véderőtörvényjavaslat sérelmes pontjai ellen, az egyetemi ifjúság által kezdeményezett petícióhoz ugyanis a pataki joghallgatók is hozzájárulnak, az egyetemi tizes bizottság felhívására az aláírási ív ki van bocsátva, s az érdekeltek mindannyian készséggel írják azt alá. Csak süket fülekre ne találának a kérő szavak!

Tartalom: «Néhány szó az ifjúsági egyletek védelmére.» Közönyös. «A halhatatlanság hitének nyomai az ó-szövegségben.» (Folytatás). Rácz Kálmán. — «Megelégedés.» Szuhay B. «A pataki asszonyok hőstette.» Tüdős István. — «Utrechtli levél.» Zoványi Jenő. — «Szuhay B. költeményeinek ismertetése.» Csik Dániel. — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt. 60 kr., vidékre 1 frt. 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

A bölcsészeti Isten-bizonyítékok.

Szívünkben érezzük Istent, de eszünk is igyekszik öt felfogni, megmagyarázni; felölti a gondolkodás erős fegyverzetét, melylyel az ismeret széles mezéjét meghódította magának, s a legnehezebb feladatokat, a legmélyebb problémákat megoldotta — felölti, hogy Őt is megismerje, kit eddig csak «óhajtva sejtett», hogy lételet értelme előtt is bebizonyítsa, és így belé vetett rendíthetetlen hitét még szilárdabbá tegye, tudássá emelje.

A bölcsészet főtörekvése végeredményében mindenkor Isten megismerésére irányult, — ezen megismerésben jelentékeny helyet foglalt el Isten létének bizonyítása. Ezen bizonyítékok közt legrégebb a *kozmológiai* bizonyíték; már Plato, Aristoteles, Cícero, Pál apostol élnek vele. Legáltalánosabb, legegyszerűbb alakja ez: «a világ (kosmos) nem magától való, hanem teremtvé van, a teremtett azonban egy teremtőt föltételez, postulat: ez a teremtő Isten, így van Isten.» Vagy magasabb, szellemibb formája: «a világ nem saját erejénél fogva létezik, hanem folytonosan függ kívülről egy magasabb elvtől, de a mi függő, egy függetlent föltételez: ez Isten, s következésképp Isten létezik.»

A középkor egy híres scholasztikus philosophusánál, *Anselm canterbury érseknél* (1033—1109), egy más bizonyítékkal, az u. n. *ontológiai* bizonyítékkal találkozunk. Anselm, miután különböző hittételeket értelmi következtetések által bebizonyított, koronázásul Isten bizonyítását nyújtja. E bizonyíték «*Proslogium*» c. művében van. Anselm a bizonyítékot egy Istenhez intézett beszéd alakjában, mintegy a hit megbizásából adja elő, a mely mint ilyen jelen van, de értelmi megismerésre vágyakozik. A bizonyítás így hangzik: «*Úr Isten, ki a hitnek értelmet adsz, add nekem, hogy belássam mennyit tudsz eszközölni, mert te vagy, amint hiszünk, és az vagy, a minek hiszünk. Mi pedig azt hisszük, hogy te olyan valóság vagy, a melynél semmi nagyobbat gondolni nem lehet. Avagy nem létezik-e valami ilyen természet, mivel a bolond azt mondja szívében, hogy nincs Isten? (14 Zsolt. 1.). De bizonyára ugyanez a bolond, midőn hallja azt, a mit én, — «olyan valóság, a melynél semmi nagyobbat gondolni nem lehet», — névvel jelölök, megérti azt, amit hall, s a mit megért, az az ő értelmében van, még ha nem látja is be, hogy az létezik. Mert más az, ha a dolog csak értelmében van, s más belátni azt, hogy a dolog létezik. Ha u. i. az csupán értelmében van meg, akkor olyat is gondolhatok, a mi a valóságban létezik: ami pedig amannál nagyobb. Ha tehát az, a melynél semmi nagyobbat képzelni nem lehet, csupán az értelmében létezik, úgy az, a melynél nagyobb nem képzelhető, olyan, hogy annál lehet nagyobbat képzelni: de bizonyára ez*

nem lehet. Tehát az, melynél nagyobbat képzelni nem bír az ember, kétségkívül mind az értelemben, mind a valóságban létezik. A mi annyira igaz, hogy az ellenkezőt képzelni se lehet! Mert lehet gondolni, hogy van olyan valami a minek a nemléte elképzelhetetlen: a mi nagyobb, semhogy a nemlétét gondolhatnók. A miért ha az, a minél nagyobbat gondolni nem lehet, képzelhető, hogy ne létezzék az maga, «a minél nagyobb nem gondolható», nem olyan, hogy annál nagyobbat képzelni ne lehessen: a mi összeegyeztethetetlen. Így tehát igazán van olyan valami, a minél nagyobbat nem lehet képzelni, úgy hogy a nemléte nem is gondolható: és ez te vagy, óh mi Istenünk! ¹⁾

Az újkor megnyitó nagy racionalista bölcsésze: *Descartes* (1596—1650.) Isten léte mellett három bizonyítékot hoz fel. 1. «Bennem megvan Isten eszméje; az Isten neve alatt egy végetlen, örök, változhatatlan, független, mindentudó és mindenható substanciát értek. Én ezen eszmét nem az érzékek által szereztem s az sohasem jelentkezett bennem várákozásom ellenére, mint az érzéki dolgok eszméinél történik, midőn a dolgok a külső érzéki szervek előtt megjelennek, vagy megjelenni látszanak; de ez nem is lelkem pusztá productiója, vagy fictiója, mert nem áll hatalmamban azt bármivel is kisebbiteni vagy nagyobbitani: így nem marad egyéb hátra, mint azt mondani, hogy ez az eszme született és létrejött velem azonnal, mihelyt megteremttem, miként saját én-em eszméje. Nem származhat tőlem, ki csak véges substancia vagyok, s kibem még tehetéskéleg sincs tökéletesség. Egy eszme objectív létét csak egy formális lét hozhatta létre; s az okban legalább is van annyi realitás, mint az okozatban. S az nem olyan feltűnő, hogy Isten engemet teremtvén, ezen eszmét belém helyezte, azért, hogy legyen az mintegy a munkásnak a maga művére nyomott bélyege. (Dieu . . . ait mis en moi cette idée pour être comme la marque de l'ouvrier empreinte sur son ouvrage²⁾). — 2. «Vagyok, s bennem megvan Isten eszméje: tehát én nem vagyok létem szerzője, mert akkor mindama tökéletességgel felruháztam volna magamat, a miről csak némi eszmével bírok, miután már megadtam magamnak a legnehezebben megszerezhető dolgot, t. i. a substanciát. Ha föltesszük, hogy én mindig az voltam, a mi most vagyok, ez nem szünteti meg azt, hogy okom ne legyen, mert egy substancia tartama szakadatlan ismétlése azon actusnak, a mely által az előidézett. Hivatkozni szüleimre, vagy más, kevésbé tökéletesokra, mint Isten, ezzel sem magyaráztam ki; mert először is ennek az oknak nincs annyi

¹⁾ Lásd Anselm műveinek Gerberon Gábriel által eszközölt második kiadását, Páris 1721, *Proslogium, seu alloquium de Dei existencia* cap. II. és cap. III.

²⁾ Lásd: *Oeuvres de Descartes, nouvelle édition* par Jules Simon, Páris, Charpentier et Cie, éditeurs. 85 l. és 95. l.

realitása, mint okozatának, s aztán ki lehet mutatni, hogy az nem maga által létezik. Végre több ok nem járult közre az én formálásomra s nem csatolt bizonyos tökéletességi eszmét mindenik azon ismerethez, a melylyel Isten tökéletessége felől rendelkezem; mert az egység és egyszerűség főjellemvonása azon tökéletességnek, a mit neki tulajdonítok. Így tehát azon pusztán tényből, hogy én létezem, s hogy Isten eszméje bennem megvan, az Isten létezése ki van mutatva¹⁾. 3. A harmadik bizonyíték az Anselm ontológiai bizonyítékának más alakban való kifejezése. «Isten eszméje vagy lényege magába zárja létezését is; Isten eszméjét felfogni s felfogni világosan azt, hogy ő létezik: ugyanazon dolog. Midőn a lélek szemlét tart a benne levő különféle eszmék vagy képzetek felett; s itt megtalálja egy mindenható, mindentudó, végtelen tökéletes lény eszméjét; azokból, a miket ezen eszmékben észrevesz, egyenesen azt itéli, hogy Isten, ki tökéletes lény, van, vagy létezik; mert, bármily tiszta eszméi vannak is más dolgokról, ezekben semmi olyat nem érez, a mi tárgyak lételetét biztosítaná, míg emebben nemcsak lehető, hanem föltétlenül szükséges existenciát vesz észre. S valamint abból, hogy látja, hogy a háromszög eszméjében szükségképen benne értetik, hogy annak háromszöge egyenlő két derékszöggel, föltétlenül meggyőződik arról, hogy a háromszög szögei csakugyan egyenlők két derékszöggel, — úgy abból, hogy látja, hogy egy mindenekfelett tökéletes lényről való eszméjében annak szükségképeni és örök létezése is benne értetik, következteti, hogy ez a tökéletes lény van vagy létezik²⁾».

A rationalis bölcsészet másik hírneves képviselőjénél, Leibniz-nál szintén találkozunk Isten-bizonyítékkal. Először is elfogadta Descartes azon bizonyítékát, mely a legtökéletesebb lény eszméjéből, tehát a priori következtet Isten léte. De később jobbnak tartja az a priori következtetés helyett a tapasztalati tárgyak tulajdonságaira visszamenni, s itt a kielégítő ok tételét alkalmazni. Azt mondja: «Mindenhez, a mit látunk és tapasztalunk, esetlegesség (contingentia) tapad, és egy dologban sem rejlik olyan erő, a mi az ő létezését szükségképen föltételezné. E miatt az esetlegességgel felruházott dolgok összességé, vagyis a világ számára keresnünk kell az ő létezésének elégséges okát vagy alapját: ez ok csak oly substanciában rejthetik, a mely létezésének okát magában bírja, következésképpen szükségképeni és örök. A dolgok ezen első oka Isten (la premiere raison des choses) s a mennyiben ő az egymással szoros kapcsolatban álló dolgok összességének oka, így csak egy Isten van ez az egy elégséges³⁾».

Ez az *ex contingentia mundi* bizonyíték, benne Isten *ens necessarium*.

Van Leibniznak egy másik bizonyítéka is, a mely összefügg a praestabilita harmoniáról (előre megállapított öszhang) felállított tanával. Ezen tan szerint a világ önálló lelki monadokból áll, melyek egymással semmi oki összefüggésben nincsenek; de miután a tapasztalati világ számos oly tény mutat fel, a melyek nem engedik meg minden egyes monad izolált létének felfogását, ellenkezőleg az ezekben lefolyó események teljes öszhangját tüntetik fel: erre nézve okot (causa sufficientis) kell keresnünk s ez nem lehet más, mint egy olyan lény, kinek természete teljesen megegyezik azzal, a mi az

Isten-eszmében gondoltatik. A rend, a törvényes összefüggés, a szépség a monadokból álló világban csak Isten hatása lehet, a ki ezen öszhangot a teremtés alkalmával előre megállapította. Ezek a lények (t. i. monadok) úgy activ mint passiv (azaz immaterialis és materialis) természetűek egy általános és legfőbb októl nyerték, mivel máskülönben — minthogy egymástól függetlenek — sohasem hozhatnák létre ezt a rendet, ezt az öszhangot, ezt a szépséget, a mit a természetben észlelünk. De ez az érv, a mely csak moralis bizonyosságúnak látszik, teljes metafizikai szükségességet nyer az öszhang amaz *új neme* által, melyet én fedeztem fel (par la nouvelle espèce d'harmonie, que j' ai introduit, qui est, l'harmonie préétablie), t. i. a praestabilita harmonia által. Mert ezen lelkek (monadok) mindenike a saját módja szerint fejezven ki azt, a mi kívül történik és semmi befolyást nem kaphatván a többi külön lényektől, vagy inkább saját természetének mélyéből kellvén ezen kifejezést előhozni, szükségkép következik, hogy ezen természetet egy egyetemes októl kapta, a melytől mindezen lények függenek, s a mely eszközli, hogy az egyik a másikkal teljesen megegyező és neki megfelel, a mi csak végtelen ismerettel és hatalommal és ügyes elrendezéssel lehetséges¹⁾.

Ezen bizonyítást *teleológiai*, vagy Kant után, *physiko-theológiai* bizonyítéknak nevezik.

Érdekes és a fentebbi fejtegetésekkel rokon az az érvelés is, a melylyel Leibniz a *legjobb világról* vallott nézetét bizonyítja. «Ha a valóban létező világ nem a legjobb volna minden lehető világok között, akkor Isten a legjobbat vagy nem ismerte volna, vagy nem lett volna képes azt létrehozni és fentartani, vagy nem akarhatta volna azt létrehozni és fentartani; — úgyde az isteni bölcsesség, mindenhatóság és jóságánál fogva sem az első, sem a második, sem a harmadik nem igaz, tehát a való világ a legjobb minden lehető világok között.»

A fentebb előadott Isten-bizonyítékokat Kant erősen megbírálta (a ki ezen bírálat iránt érdeklődik, megolvashatja azt a «Kritik der reinen Vernunft» harmadik és legragyogóbb részének a «Transcendentalis Dialektiká»-nak harmadik, a rationalis theológiáról szóló fejezetében) és ő a *moralis* bizonyítékot állította fel Isten létének kimutatására. Ezen moralis bizonyíték a bennünk levő erkölcsi törvényben fekszik: ezen erkölcsi törvény föltétlen érvényű, azaz független a tapasztalat minden föltételeitől, tehát a priori bennünk levőnek kell tekintenünk; eredete az ember érzékfeletti természetében fekszik, s így egy törvényadóra utal, a kitől származik, az erkölcsi világrend szerzőjére, — s ez Isten! Az ő előadásában így hangzik: «Az erkölcsi törvény az ember feladatánál a *legfőbb jó* legelső és legelőkelőbb részének az *erkölcsiségnek* tökéletesítését tűzi ki; de épen ez a törvény postulálja a *legfőbb jó* második elemét, t. i. amaz erkölcsiségnek megfelelő *boldogságot* is. Úgyde az erkölcsi törvényben a legkisebb ok sincs arra nézve, hogy az erkölcsiség és a neki megfelelő boldogság szükséges összefüggésben áll egymással, mert az ember, mint a világ része, attól függ és így akaratával nem lehet ezen természet oka, és nem teheti saját erejéből, hogy az az ő gyakorlati alapjával teljesen öszhangozzék. Ennek dacára a tiszta ész gyakorlati feladatában ezen összefüggés szükségkép postulálva van: nekünk törekednünk kell a legfőbb jót előmozdítani! Így hát *postulálva van, egy a természettől különböző oknak létele is, a mely ezen összefüggésnek, t. i. a boldogság és erkölcsiség pontos öszhangzásának alapját képezi*. Ezen legfőbb elv a természetnek nemcsak az akarat törvényével, hanem a moralis érzü-

¹⁾ Lásd id. munka Méditation troisième 87 l. és 93 l. továbbá Descartes: Principes, 20 és 21.

²⁾ Lásd: Principes 14.

³⁾ Leibniz: Monadologie és Nouveau essays sur l'entendement humain. Lásd Leibniz műveinek Erdmann által való kiadását, 1840. Berlin. 506 l.

¹⁾ Leibniz: id. m. 376 l.

lettel való öszhangzását is magában foglalja. Tehát a legfőbb jó a világon csak úgy lehető, hogy egy legfőbb természetet veszünk fel, mely az erkölcsi érzületnek megfelelő causalitással bír. E lény, mely a törvény szerinti cselekvésre képes, *intelligencia*, és egy ily lénynek causalitása a törvények képzete szerint, annak *akarata*. Tehát a természet legfőbb oka, amennyiben a legfőbb jóhoz ilyet föltételeznünk kell, egy olyan lény, a mely értelem és akarat által a természetnek oka (és következőkép szerzője), t. i. *Isten*. Így a legfőbb jó lehetőségének postulatuma egyúttal a legfőbb őseredeti jó valóságának, t. i. Isten létének postulatuma. Miután kötelességünk a legfőbb jót előmozdítani, így nemcsak jogunk, hanem kötelességgel összekötött szükség számunkra ezen legfőbb jó lehetőségét előfeltételezni, a mely, miután Isten létének föltétele mellett történik, ennek föltételezését a kötelességgel elválaszthatatlanul összeköti, azaz moralis szükségesség Isten létét elfogadnunk.¹⁾

És mégis, e bizonyítékok dacára is, Isten, mint azt oly szépen és jól kifejezte koszorús költőnk, olyan lény,

kít a büles lángesze föl nem ér!

(I lelkét és értelmet mérlegel,
De ő hozzá azok nem érnek el²⁾.)

Rácz Lajos.

A halhatatlanság hitének nyomai az ó-szövetségben.

(Vége).

A mi az egyes bizonyítékokat illeti, a feltámadás hite mellett az ó-szövetségi írónál, azok homályosabb képet nyújtanak, mint magára a halhatatlanságra vonatkozó helyek. Némely írók a *test* (Jób XIX. 26.; Zsoltár XVII. 15.) feltámadását hirdették; mások szerint Jahve a *lelket* nem hagyja örökké a Seolban (XVI. Zsoltár 10.). *Ézsaiás* próféta, a héber nép legnagyobb prófétája, a *test* feltámadását jövendőli (XXVI. 19.), s a feltámadás hitét az isteni igazságszolgáltatás gondolatával hozza kapcsolatba, amennyiben Isten a jókra olyan lesz, mint «a harmat a füre»; az istentelent, a nép ellenségét pedig a «földhöz veri.» A minden népnél fentalálható hit az aranykorról, a boldogabb jövőről *Ézsaiás*nál a béke, a nyugalom birodalmának megalapításával valósul meg, a mint ezt a XI. 6—9 versei mutatják, melyek szerint a farkas a báránnyal, a párdue a kecskével, a borjú az oroszlánnal megférnek majd egymás mellett egy kis gyermek (a Messiás) őrizete alatt, a ki a 10. vers szerint az Isai gyökeréből származik: egy vallás és egy törvény lesz a földön, a «föld teljes lesz a Jahve ismeretével.» Épen abból, hogy *Ézsaiás* a jövő élet képét a Dávid utódjával hozza kapcsolatba, bátran következtethetjük, hogy ő nem egyes ember feltámadásáról, hanem az egész Zsidóország újjászületéséről, az egy közös fő alatt egyesülendő ország boldog jövendőről szól még. Ezt a nézetet maga a próféta még erősebbé teszi, midőn a XXIV. 22-ben azt hirdeti, hogy a nem-zsidó fejedelmek «tömlöche vettetnek» s Jehová-tól «sok nap mulva meglátogattnak.» A Jehova látogatása büntetés lévén, úgy látszik, hogy a próféta hite szerint ezek nem támadnak fel, csak a zsidók. Hasonlóképen gondolkozik a *babyloni Ézsaiás* is, ki azt hirdette, hogy az ellenséget pusztító tűz el nem alszik (LXVI. 24.), tehát az ő büntetésük a fel nem támadás. Ezt a

particularis álláspontot illusztrálják *Jeremiás* LI. 39. és 57. versei is, hogy t. i. a khaldok, Judának ez a veszedelmes ellensége, «örökkévaló álmot alusznak és nem támadnak fel,» míg a zsidókat Jahve örökké élővé teszi, azaz diadalra vezeti ellenein.¹⁾

A mint tehát e példák mutatják, egyes próféták, még a babyloni fogság ideje körül is, mitsem tudnak a személyes feltámadásról, hanem az egésznek a népnek, vagy jobban mondva: a nemzetnek megelevenedése, hatalmassá létele volt az, a minek hirdetése által lelket, bátorságot igyekeztek önteni a nekifásult, vagy saját jövőjén kétségbeesett zsidóságba. Vannak azonban még a babyloni fogság előtti s alatti idők prófétáinál is az egyéni feltámadásra vonatkozó s egészen meglepő gondolatok. Így *Hoseás* a haláltól való megszabadulásról (XIII. 14.) beszél, sőt a feltámadás napját is meghatározza, s az igaz Istenhez való megtérés után harmadnap mulva lesz (VI. 2.); *Ezékiel* is szól az istenitéletről, s az általános zsidó vallásnézlethez ragaszkodva hirdeti, hogy az álnok büntetése a halál, az igaz jutalma pedig örökélet (XVIII. f.); sőt *Joel* próféta, ki legélénkebb színekkel rajzolja a Jehova napját, még a helyet is ismeri, a hová az egész emberiségnek össze kell majd gyűlnie, hogy a «Jehova napján megítélje őket az Úr» s ez a hely a *Jósafát völgye* (III. 2., 12.). Mindebből tehát csak az következtethető, hogy némely próféta valódi értelmében fogadta el a népnek a feltámadásra vonatkozó közhitét; míg ellenben mások allegorikai magyarázatot adtak annak. Az ítélet, a kánoni sorrend szerint, az utolsó prófétánál, *Malkiás*nál is jelezve van, amennyiben azt megelőzi majd *Ilyés* próféta eljövetele s az istenteleneknek égő tűz által való kipusztulása (IV.).

Szándékosan szövegek utoljára *Dánielről*, az időrendileg legutolsó prófétáról (ha ugyan annak volna nevezhető), mert nála a legéjeltebb alakban tűnik fel a feltámadás hite az összes ó-szövetségi kanonikus iratok között. Ebben a nagyrészen apokalyptikus műben már határozott különbség van téve a jók és a gonoszok feltámadása s a halál utáni sorsa között; míg a többiek — mint fentebb láttuk — a gonoszok feltámadását általában megtagadják, s épen az örökös halált hirdetik azoknak büntetés gyanánt. De azért az egész mű kétségtelesen a mellett tesz tanúságot, hogy szerzője nem tudott felülemelkedni a particularis judaismuson és így a feltámadás hite is csak a Jahve népére terjesztetik ki. Az szintén lehet, hogy a feltámadás, mint másutt is láttuk, csak a zsidó nemzet hatalmassá lételenek a symboluma; de így is a mellett bizonyít, hogy az a symbolum már mindenestre hit tárgya volt.

A *Dániel* XII. 2. és 3. verseiben ugyanis ez áll: «Azok közül, kik a föld porában alusznak, sokan feltámadnak, némelyek örök életre, mások pedig gyalázatra és örök útálatosságra. És a bölcsék ragyognak, mint az ég fényessége és a kik sokat az igazságra visznek, mint a csillagok örökkön örökké fénylenek.» Habár ez a 2. vers, épen apokalyptikus természete miatt, homályos és ezért sokféle magyarázatra szolgáltatott alkalmat;²⁾ de

¹⁾ Némely próféta a feltámadás gondolatát egy eljövendő Messiás eszméjéhez köti, de ennek részletezése igen messzire vezetne, s nem is tartozik szorosan tárgyhoz.

²⁾ *Herzog* művében (i. m., XXI. k. 419. lap) az a nehézség, hogy *sokan* (tehát nem mindenki) támadnak fel, úgy van elsimítva, hogy ez a kifejezés «épen a nagy számot jelenti.» — *Flügge* nem folyamodik ily erőszakos magyarázathoz. Ő a történeti alapra állva, az uralkodó Mihály angyal alatt a III. Makkabeust, Simont érti, a ki Kr. e. 150-ben legyőzte Izrael zsarnokát, s feltámasztotta halottaitól az államot. A föld porában alvók szerinte a zsarnok elől elbujdosott honfiak, kik tehát sokan visszatérnek, s némelyek dicsőségesen küzdenek a vallási s nemzeti szabadságért (ezek örök életre támadnak fel); mások ellenben nem teljesítik honfiúi köte-

¹⁾ L. Kritik der praktischen Vernunft «Kants sämtliche Werke» (Rosenkranz kiadása) VIII-ik kötet. 265. lap.

²⁾ *Fürduzi* Sahnáméjából. I. Szász Károly: A világirodalom nagy époszai I kt.

annyi elvitázhatlan, hogy itt úgy a jók megjutalmazása, mint a gonoszok megbüntetése — ha nagy általánosságban is — de leginkább elkülönítve jelen meg az egész ó-szövetségi kánonban. Egészen hasonló a ker. feltámadási tanhoz.

A mint a fentebbiekből láthatjuk, a fogság idejéig még nem lehet feltételeznünk azt, hogy a zsidó népnél a feltámadás hite rendszeres, megállapodott dogmává fejlődött volna ki, s legfeljebb csak egyeseknél kezd mutatkozni, de itt is csak mint valami igen homályos sejtélem. A fogság idejéig még erősen állott az az ősköltől örökölt: de igazságtalan igazságszolgáltatási hit, hogy a kegyes, erényes élet még e földön megtalálja jutalmát, s az istentelenség is megkapja megérdemelt büntetését. Ha merültek is fel kételyek ez ellen a nézet ellen; ha a kegyes Jób példájára zúgolódtak is egyesek Isten földi igazságszolgáltatása ellen; ha az elvet meghazudtolta is az élet: ez a hit mégis megmaradt közhitnek. De mikor már a nemzetet vereség vereség után, csapás csapás után sújtotta; mikor megjelen az assyr s a testvért fogságba viszi; majd a khald is belép, elfoglalja a szent várost, szolgájává teszi a «választott» jelzőre büszke népet: mindezek igen alkalmasak voltak arra, hogy kételyek merüljenek fel a jobbik lelkében is, hogy miért mindez? hiszen ők ezt meg nem érdemlették! A babyloni fogság is elég hosszú volt aztán arra, hogy gondolatok merüljenek fel a régi elv igaz volta ellen, s a khaldok lélekvándorlasi tana épen alkalmas is volt arra, hogy mint helyesebb tant, azt elfogadják és saját eszméikkel kombinálják. De még hosszú, nagyon hosszú időre, évszázadokra volt szükség, hogy a farizeusi feltámadástan uralomra jusson.

Ezt a fejlődési folyamatot tüntetik fel az *apokryph iratok*: tekintsük meg mennyiben?

A legtöbb apokryph írat, már csak tárgyánál fogva is, mely esendben hallgat a feltámadásról, s a legtöbbben a halál utáni igazságszolgáltatásról semmi sincs ugyan elárulva, de azok, a melyek szólnak tárgyunkról, egész kifejelettségben tüntetik fel az utolsó ítélet s a feltámadás eszméjét. A *Jézus Sirák könyve*, mely a halhatatlanság gondolatával — a mint láttuk is — foglalkozik ugyan, de épenoly célból, hogy az ellen kételyeket támasszon: végeredményében oda jut, hogy Isten különbséget tesz az emberek között, amennyiben a gonoszt a Seolba veti (mely az apokryphok szerint általában már teljesen egy a keresztyén «pokol» fogalmával, mint mondtuk is), az igazat pedig az ő nemzetségének és nevének fennmaradásával megjutalmazza; de feltámadásról nem beszél. Judith könyvének írója — a próféták egy részéhez hasonlóan, — az ítéletet a választott nép ellenségeinek megbüntetésével hozza kapcsolatba, kik tűz és léleg által fognak elpusztulni (XVI. 20., 21.), de egyebet semmit sem említ a jövődökről.

Annál több adatot találunk a *Makkabeusok II. könyvében*, s ennek főleg VII. részében. Ez a rész ugyanis annak a 7 zsidó ifjúnak martyr-halálát beszéli el, a kik Antiokhus Epifanes parancsa ellenére vonakodtak serfészt enni s későbbek voltak meghalni, mintsem válásuk tilalmát áthágni. Ezeknek a martyroknak utolsó szavai a feltámadás hitétől sugalmazottak. Az egyik ugyanis

így szól a zsarnoknak: «Ez élettől megfosztasz ugyan bennünket, de a világ királya, ha törvényeiért meghalunk, feltámaszt az örök életre»; a másik martyr azzal vigasztalja magát, hogy azok, a kik emberek által hálnak meg, Isten által feltámasztatnak; ismét más az ő kivágott nyelvét és kezét remélte a halál után visszakapni; és míg ezek ily reménységgel hálnak meg, addig anyjok «férfias bátorsággal» mondja, hogy fiainak ismét visszaadja a világ teremtője az életet és a lélekzetet, mivel ők nem sajnálták azt az Isten törvényeiért elveszteni. A mint látszik tehát, a néphit már Antiokhus Epifanes korában magáévá tette a feltámadás eszméjét, mégpedig nemcsak az egyes testrészek (nyelv, kéz) viszanyerése, hanem az egész testnek is megelevenedése (de nem újjászületése) képezte a hit tárgyát; nemcsak a lélek, de a test is halhatatlan. Ezt igazolja a XIV. 46. is, melyben egy Razis nevű martyr kéri az élet és szellem Urát, hogy az életet adja neki vissza. Még tovább megy s világosabban fejezik ki a feltámadás hitét a XII. 43—45. versei, melyek szerint Judás, a «Makkabi» oly célból rendel áldozatot a haza védelmében elesett harcosokért, hogy «ők a büntől megtisztulnának», s az író Judásnak ezt a tényét a feltámadás bizonyítására hozza fel, mert «ha nem remélte volna — úgymond — hogy azok, a kik elesetek, feltámadnak, fölösleges és haszontalan dolog lett volna a halottakért imádkozni» (44. vers).¹ Ez indokolás mellett másat felhozni szószaporítás volna részemről, s csak még azzal pótolom meg, hogy e mű írója szintén particularis szempontból fogta fel a feltámadás eszméjét, a mint ezt a VII. 14., 17., 19., 31. és 35. versei igazolják. A zsidó magának foglalta le a feltámadás jogosultságát s minden más népet kizárt abból, mert hiszen a feltámadás az igazak (T77²) jutalma, igaz pedig csak Jehovatisztelő lehet.

Legfejelettebb fokán mutatja a feltámadás hitét a *Bölcsesség könyve*, melynek írója a feltámadást egészen a keresztyén tanhoz hasonlóan, világ ítélettel, Isten igazságszolgáltatásának utolsó nyilvánulásával kapcsolja össze. Szerinte a szenvedéseket, a nyomorúságot csak azért bocsátja Isten az emberre, hogy megpróbálja őt, mint az aranyat megpróbálja a kemence tüze (III. 4—6), s a kik jóknak bizonyultak, azokat magához veszi, a hol békeségben vannak s bevárják a világítéletet, a mikor fénytől lesznek környezve (III. 7.). Isten igazságszolgáltatása a halálban is nyilvánul ugyan, amennyiben a jókat magához veszi, a gonoszokat pedig a Seolba (= pokol) dobja; de legoclatásabban működik az majd az ítélet napján, a mikor az igazak népeket ítélnék, nemzeteken uralkodnak és az Úr lesz királyuk mindörökké (III. 8.). Az igazak ítélete, a mint az V. 17—23 versei mutatják, abból fog állani, hogy a gonoszokat, a kik a Seolból majd feljönnek, egész rendszeres harcban legyőzik: a «bölcsek», az «igazak» feltámadása egyszersmind a gonoszok, az igazságtalanok halála, legyőzetése leend, mindkettő pedig örökké tartó.²

* * *

De talán vissza is éltem már türelmeddel szíves olvasóm! Ideje, hogy vonjuk össze vitorláinkat s térjünk vissza unalmas sétánkból. Hogy minő eredménnyel? — te jobban tudod: én csak azt tettem, a mit a bűvár:

¹ Ezt a verset különben hajlandó vagyok a szövegbe tévedésből becsúsztott marginális megjegyzésnek tartani, minthogy a szövegből kirí, s mint marginális megjegyzés, könnyen kimagyarítható.

² Épenígy gondolkozik a «Jelenések könyvének» írója is, csakhogy szerinte a jóknak ez a küzdélme a gonoszokkal 1000 évig fog tartani (chiliasmus), s a világ urai, ítélői a dolog természeténél s az író álláspontjánál fogva Krisztus követői lesznek.

lességüket, s feltűkben eladják a vallást és hazát (ezek azok, a kik gyalázatra támadnak fel); a fénylő bölcsek a vezetők, a kik először buzdultak fel a nemzeti ügy védelmezésére (i. m. I. k.). Mily szép és természetes megfejtése az allegoriának. — *Hilgenfeld*, századunk egyik legnagyobb szabadelvű theológusa, itt a feltámadás alatt szintén a zsidó világalom felállítását érti, a mi a makkabeusi forradalommal indult teljesedésnek. Szerinte csak az Izrael népére vonatkozik a jóslat, épúgy, mint Ezékielnél a XXXVII. f. 1—4. versekben (Die jüdische Apokalypik. Jena, 1857. 45. lap.).

összeszededgettem a felhasználható anyagot az ó-szövet-ség rengetegéből és fáradságos munkámat nem bántam meg. Nem! mert tanultam. Megtanultam, hogy a halhatatlanság s feltámadás gondolata, a mely több-kevesebb hittel, egy vagy más alakban, talán minden keresztyén szívét ma is emeli, megvolt már az ó-szövetségi íróknál; meg, hogy a keresztyénségnek azokat az eszméket csak át kell vennie s Krisztussal kombinálnia, mert hiszen a «paruzia» (Krisztusnak megjelenése e földön a világ végén) hite is csak másolata a próféták által hirdetett משיח-*nak*; megtanultam, illetve egy új példával bebizonyítva látom végre, hogy míg egyfelől nincs új dolog a nap alatt, addig másfelől nemcsak a természeti, hanem az eszmei világban is minden változik a fejlődés törvénye szerint mozog és működik, s hogy az embernek vágya egy jobb lét után oly régi, a mióta csak eszmél a világnak sokszor szerintünk nem igazságos folyása felett. Fogyatkominden bizonynyal vannak művemben, de azt mondja *Abulfeda*: «Scientia particulae rei cujusdam melius totius ignoratione.» Jobb valamicskét ismerni, bármily csekély legyen is az, mint semmit. Igazam van-e?...

Rácz Kálmán.

TÁRCZA.

Mint nagy beteg...

*Mint nagy beteg a gyógyulást,
Ugy vártam, hogy magunk legyünk,
Mikor senki nem zavar meg,
A míg együtt beszélgetünk.*

*Annyi szépet, annyi édest
Gondolék ki a jövőről:
Jöelre láttam is már,
Hogy a lelked miként örül.*

*Elbeszélem, hogy fogunk majd
Kis házukban élni ketten,
Mint a liget csalogánya,
Zengő dalban, szerelemben.*

*A világnak zaja, fénye
Nem háborgat minket ottan:
Csak egymásért, csak egymásnak
Fogunk élni majd nyugodtan.*

*Nem kesergünk, hogy ha olykor
Az öreg bú hozzánk téved:
Elfogadjuk mind, a mit csak
Ad az Isten, nyújt az élet.*

*A lelkünket csüggedéstől
Hő szerelmünk óvja, védi:
A ki szeret, a ki bízik,
Azt az Isten megsegéli.*

*Magunk valánk tegnap. In' a
Várt pillanat eljött végre...
S én csak néztem, néztem szóltan
Szép kedvesem szép szemébe.*

Emil.

Az ismeretlen.

— Humoreszk. —

— Én meg nem foghatom ezt a gyermeket — szólalt meg a kereskedő-tanácsnok neje, s hangja ingerült és szemrehányással telt volt, jóllehet a papa már haragos arcot öltött és a jó mama hasonló esetekben mindig csillapodni szokott — nekem igazán megáll az eszem. Tárnok úr csinos ifjú, jól bírja magát, ügyes üzletember és a mellett kitünő jó fiú. Előtte ragyogó jövő áll és hogy szereti a mi Tildánkat! Miatta visszautasított egy más parthiet, melyet szülei tanácsoltak neki. Félév óta úgy él, mint egy barát, csak Tildánk körül mutatkozik tiszteletreméltó komolyságával. Ez pedig!?!... hogy ő nem akar, csak vállait vonogatja s a mellett marad konokul, hogy ő nem akar!...

— Bizonyosan valami ostobaságot vett a fejébe — veté közbe a papa sötét tekintettel csinos leányára.

— Tilda folyton azt állítja előttem — magyarázá a mama — hogy semmi másféle motoszka nem zavarta meg az eszét. —

— Nohát egyszerre már kivele! — kiáltá az apa türelmetlenül, — miféle ellenvetést tudsz felhozni az ifjú Tárnok ellen?...

A fiatal leány könyekben tört ki.

— Én neked nem magyarázhatom meg papa... de... de nekem ő épen nem tetszik.

— Ostobaság! S te még sem tudsz semmit felhozni, hogy miért nem tetszik?

Az apa hangja kissé meglágyult. — Tilda sirt, míg a mama nyájas tekintettel látóritotta őt a nyílt vallo-másra. A leány végre kiöntötte szívét. — Ah — mondá — én nem leszek fehérenemű kereskedő neje. Előttem olyan nevetségesnek tűnik az fel, ha egy férfiú teljes életén át ágyneműekkel, ingekkel, meg hálórokolyákkal foglalkozik. Ha azt a férfit Tárnoknak hívják, kész a cím: *Ime! a Tárnok-féle kiházásító cég* — — azután meg — Istenem! — milyen is az a fiatal ember: olyan hirtelen szöke, olyan édeskés, olyan gondosan frizirozott, hogy szinte megmozdulni is fél. Mindig csak úgy ömlik felőle a rezedapomádé illata, a mi nekem kimondhatatlanul kellemetlen. . .

Tilda elhallgatott, szavai nem nyertek helyeslést. A mama sajtáságosan mosolygott, a papa arca pedig még mindig tűzben égett. —

Ez dőreség! — kiáltá — a te apád egész életét szalagok, csipkék... no igen!... sőt függönyök között töltötte el és azért az hiszi, hogy mégis egész férfiú, a ki tisztességesen gondoskodik családjá sorsáról. Utóvégre egy embert sem életmódja után ítélnék meg, sem kereskedelmi állapota után, sem pomádéja után. Nekem — külső megjelenését illetőleg — mindig úgy tűnt fel a fiatal Tárnok, mint, a ki igen gondosan öltözködik ugyan, de minden öntetszelgés nélkül. Itt az idő, hogy ezt végre te is belásd, különben mindjárt más hürokat fogok pengetni. Most menj és végezd toillettedet. Ne

feledd el, hogy nálunk ma a társaság első sorban jegyeseid végett gyűl össze.

Tilda — még mindig sírva — kiment a kertbe. A család télen úgy, mint nyáron, az állatkert-útcái villájában lakott. A kert az év ezen szakában, mikor a rózsák virágzásban valának, különösen szép volt. Tildát máskor nagyon bosszantották a szomszéd házak hátsó homlokzatai, mert ezek kilesték ábrándos egyedüliségét. Ma persze nem gondolt erre, egész valóját a fenyegető veszély foglalta el. Mily kemény szavak hangzottak el apja ajkáról csak az imént is! Pedig még nem mondta el a tiszta igazságot. — Igaz! úgy volt, hogy Tárnok, a junior, neki nem tetszett; különösen egy, a mamával együtt üzletében rövid időre tett látogatás alkalmával tett reá képzelhetetlenül kedvezőtlen benyomást. — Az valami borzasztó volt, a hogy az akkor az ő rendkívül választékos, művészi damasztakaróit feldicsérte, a hogy ki nem tudott a kepelésben fáradni, magasztalván szövetének utólérhetetlen finomságát s a rostoknak hámulatos egyarányúságát! Ah! — bigyeszté fel csókra csucsorodott ajkait Tilda. Aztán — fonta tovább emlékeit a leány — mily kiálthatatlan udvariassággal hajlongott: méztassanak még maradni, óh mint sajnálom, véghetetlen fájdalomt okoz, valóban leverőleg hat reám, igazán búsít, hogy csak pár percre, alig néhány pillanatra, ily nagyon csekély, ennyire rövid ideig van szerencsém, pedig — kérem méztassék; szolgálhatok a legizlésteljesebb mintákkal. Ezekből ő királyi fensége, Frigyes Károly hercegnő is vásárolt; nemde, nagysád! e hölgynek kipróbált izlése mindenféle ismeretes? — — S mialatt ő mindezeket, mint egy jól betanult pensumot elhadarta, ott állott a lábtón mellette egy halványszöke segéd, épen olyan fád, épen olyan nyelvkelepelő, épen olyan édeskés és épen olyan pomádé-illatos, mint az ura. — — Mindez most emléke elé tolult. Nem! ezt az embert nem lehetett szeretnie, egy másvalaki töltötte el az ő lelkét. —

Szülei — kik kimondhatatlanul jók voltak, de rettentően prózaiak — egész bolondságnak tartották, ha előttük más valakiről beszélt. — Pedig úgy volt, ő szeretett, vagy legalább hitte, hogy szeret egy ifjút, a ki számára csak, mint egy árnyék egy ideal alak létezett. — Sohasem látta szemeivel, csak sejtette, hogy az a férfi az ő szerelme.

Ez egészen regébe illő, egészen csudálatos dolog volt. — Tavaszkor, épen mikor a kert zöldülni kezdett, egy napon kedvenc helyén, a szőlőlugasban ült. Egyedül volt, közelében sehol senki; a fakadó lombok között felfelhangzott egy-egy madárka vidám éneke, míg a kocsik robogása kellemes zsongásba olvadva jutott csak az útcákról füleihez. . . Hirtelen, mintha az égből jött volna, egy kis rózsacsokorba kötött levél hullott lábaihoz. — (Ő felugrott, zsebébe rejté. Majd megölte a kíváncsiság, de csak este, magános hálószobájában merte fölnyitni. — Ah! egy költemény! rebbent el sikolylyal ajakáról. Lázasan, remegve olvasta:

Óh jöjj velem, óh légy enyém!
Távol egy völgy — ismerem,
Hol majd sírom mély fenekén
Elpihen a gyöttelelem.

Te hideg vagy — én hőmeleg.

Gyermek te — s én férfiú.
Tövisektől érzik kebled,
Szívemben is annyi bú.

Folyvást epedsz oltárképen,
Hervadásban múlsz te ki,
Míg szívem bős csatatéren
Átok s harag átveri.

Légy te szellem, esdve értem,
Bensöm sötét, légy te fény!
Légy imám — óh mentsd meg éltem!
Hallgatlak, légy költemény!

Mily nagyszerű! Három hónapja immár, hogy gyönyörködik e pompás költeményben. Megtanulta könyv nélkül, mégis mindig, de mindig olvasgatta ezen sorokat. Még csak nem is sejtette, ki lehet az az ismeretlen? de azért az volt az ő ideálja, az ő szent képe. Tudta — nem lehet másként — hogy egy szerencsétlen házasságba akarják beleerőszakolni őt is, azért emlegeti szíve keserű fájdalmát. A boldogtalan!

A költemény regényes megjelenése óta szüntelenül volt valami jele Tilda ismeretlenének. — Friss virágok — égő szerelem színeiben — üdvözölték kedvenc lugasában csaknem mindennap és nem tudta, honnan jöttek. Kis idő múlva szerényen rejtőző apró cédulácskák kezdtek elárulni a csokrok hozójának dúló érzelmeit. — Röviden írt, nem áradozott. Egyiken ennyi volt: «Közeledben vagyok»; másikon: «Sejted, érzed-e az én mindenütt jelenvalóságomat?» — Hogy dobogott Tilda szíve, mikor felbontotta! Lehet, szabad-e ezt a nemes, nagy lelket elhagyni!? Egy este, mikor Tárnok felett harcoltak odabent, szíve szörnyű keservében egy heliotrop bokrétát hagyott hátra Tilda a lugasban, s benne egy cédulácskán eme szavakat: «Jöjjön Ön csak egyetlenegyszer, nekem szükségem van az Ön tanácsára.»

Reggel hiányzott a heliotrop, helyén egy fehér rózsacsokor díszlett, melyben megjött a felelet: «Nem mehetek. Egy átok fogva tart! Engedd, hogy ez álom legyen. Egy álom, mit sohasem lehet elfeledni!»

Ah! semmi kétség többé! Ő egy költő, egy szép, nagylelkű költő! De valószínűleg testi fogyatkozással, a milyen Leopárdi vala. — Mindegy! — Tilda szerette az ő szép, az ő csodálatos lelkét és vitézül akart küzdeni az erőszakolt házasság ellen. — Ha az ismeretlen tudja vala az ő állhatatosságát, bátran közeledhetik, dacára átkos voltának. — — De most a mama vékony hangja süvített végig a levegőn:

— Tilda! a frizura!

Még az is! ugrott fel durcás kedvetlenséggel az ábrándozásaiban megzavart leány, s hagyta magát ékesíteni és új ruhájába felöltöztetni. A toilette csudaszép volt.

Junior Tárnoknak csak reá kellett pillantani, hogy egészen elszédüljön. Tilda látta szemeinek kilövelő lobogását, s hallotta, mint bocsát ki kebléből egy mély sóhajt. — Ez az unalmas ember! — Persze tud össze-vissza darálni boltjában, de a társaságban hallgat, mint a sült hal és sóhajtozik, mint a malomkerék. — Valóban Tárnok néma udvarló vala, bókolni ritkán szokott; ő épen csak fehérenmü-árús volt.

Egy oldalasztalkán feküdt Tilda albuma, melyet egy barátónje épen akkor hozott vissza.

— Nem lenne oly jó egy verset beleírni? — mondá Tilda fitymálva. — Tárnok kissé zavarba jött.

— Oh egy pillanat alatt alig jut nekem eszembe valami oda illő.

— Csak ilyen improvisor? — veté oda csipősen Tilda. — Tárnok könnyedén elhalványodott.

— Ah! nagysád, az nem oly könnyű, mint ahogy kegyed hinni látszik.

— Igen? . . . *Őn nekem* semmit sem tud mondani?

Tárnok megtörülte homlokát és mély lélekzetet vett. Bizony, sokat kívántak tőle!

— Tilda kisasszony! — kezdé végre bizonytalanul — én kereskedő vagyok, s jól tudom, hogy az üzletek, miket nagy reklámmal visznek, ritkán hoznak hasznot. A *redlís* alapon állók hallgatnak. — Én azt hiszem, hogy a *redlís* érzélemmel is így van.

Tárnok tűzben égett és az utolsó szavakat egész halkán, susogva ejtette ki. Tilda csaknem megütközve tekintett reá. E szó kínosan érintette, de azért bizonyos fensőbbiséggel mondá:

Én abban a véleményben vagyok, hogy a valódi érzelem is tud beszélni az ő saját nyelvén.

— Nehéz felismerni — válaszolá Tárnok — a sok üres fecsegés inkább némaságra kényszeríti — s aztán komolyan és nyomatékkal tevő hozzá — a nyelv mindent össze-vissza csacsog, s valóban szomorú, ha az ember ebben hisz.

Oly különösen nézett, midőn ezeket mondva meghajtotta magát és visszavonult. — Eh! — gondolá — semmi hármónia, legholdogtalanabb házasság lenne! — Tilda pedig kicsinylőleg fordult el. Minő próza az egész ember! Ő hozzá csak egy férfiú illet, a ki az ismeretlennek lelkével bírt. — Ettől kellett bátorságot merítenie. Kiosont hát a kertbe, hogy egy kis friss levegőhöz jusson. — Az éjjeli esőnd, a ragyogó csillagos ég jó hatással volt izgatott kedélyére. — Önkénytelenül a lugas felé intézte lépteit. Talán ott fog találni egy titokteli virágüdvözlést. . . Valóban! Fehér rózsá. . . Oh milyen kedves! Hogy elbájolja ez a misteriosus üdvözlés!

Egyszerre csak összeröppen, közelében csörtetést hall s egy sötét alak mozdul meg a lugas mélyében. Tilda ajakáról elfojtott, ijedt kiáltás lebben el, s futni akar. De a sötét alak az útra veti magát és lábaihoz omlik. Tildának úgy tetszett, mintha a rezedapomádé illatoznék. Valóban ez a végtelenül kellemetlen szag áradozott annak ruhájából.

Maradj még, te olyan szép vagy — fuvallá egy tompahang — nappalaimnak és éjjeleimnek gyönyörű álmoképe, csak még egy pillanatig maradj! Sohasem volt bátorságom, hogy előtted térdelek; reszkettem, ha rágondolék ezen órának mennyországi üdvösségére, rabbá tett lelkem megenyhült mégis szemeidnek kék egében! Minő túlvilági gyönyör! mi mámoros üdv! hinni azt, hogy te gondolsz reám csak egy röpké szempillantásig is. Itt, ezen a padon pihensz te; itt, ezt a homokot érintik

pici rózsás lábacskáid és én merészelem ezen édes nyomokat követni. . . Oh ne haragudj, napomnak fényes istensége! Aljas járom alatt nyögve, átoktól terhelten, mint én, kinek lenne bátorsága csillagragyogású szenteségedhez nyíltan közeledni? De te óh éj! te vagy az én testvérem, vigasztalom, oltalmazóm. Szeretve elfödöd a te testvéredet és én szabadon beszélhetek neked, magas egedből nyájasan tekintesz alá az én szegény, megkínzott szívemre! . . .

Ki tekint szegény, megkínzott szívére? Az éj — avagy Tilda? Mily hallgatagon állott ez határtalan sokasága alatt az üres szavaknak, tétova határozatlansággal süté le szeméit, habozva, hogy elfusson-e, vagy jóindulatot mutasson? . . .

— Én nekem . . . nem . . . szabad — szólalt meg végre reszketve — én . . . nem akarom önt tovább hallgatni. —

De ki fojthatja el egy szerelemtől megittasult szív lázas kitöréseit? Az ismeretlen beszélt tovább, magánkívül, össze-vissza s virágos ömledéseit rosztul alkalmazott citátumokkal ékesítve.

— Oh királynő — deklamálta esküdözve — büszke lelkem nem szenvedheti az alacsony megalázódást, mégis tündérbájaid előtt porba hullva, angyali termeteden elomló ruháidnak csak szegélyét is megcsokolni — és egy olyanféle mozdulatot tett — oh! az volna nekem a legmagasabb ideál!

Tilda remegve húzódott hátra, s az alak térdein csuszva követé. Ekkor hirtelen egy fény sugar esett arcára — s Tilda közel volt az elájuláshoz. Egy halvány, iskolaporos, szikár ifjuncot látott lábainál, rizsporozott, pomádés, sárgabarna búbbal, egy kis bajuszocskával, melynek hegye, mint két tuspemsi, mereven állott felfelé. És szakálla és haja, mindez illatozott a rezedától. A kicsike ismerős volt Tilda előtt. Mintegy varázsütésre vonult el lelke előtt a Tárnok üzletében tett látogatás feledhetlen jelenete. Egy zsemlyesárga ifjunc mézédés mosolylyal nyújtotta le a kartont principálisának a lajtorjáról — és — ez a majmocska az ő lyrikus nyelvtrillájával — igen! ez volt az ismeretlen! Az egész kedves titok meg vala fejtve, az éj fátyola felfedezte azt. Tilda ismét visszanyerte bátorságát és önuralmát.

Uram! — mondá — én egy utálatos ostobaságot követtem el — de már elég. Én nem akarom, nekem nem szabad önt tovább hallgatnom. Kérem, hagyjon engem magamra és ne mutakozzék többé e kerthben.

Haragtól kipirult arccal rohant ki a lugasból, új ruhájának szegélyét össze-vissza tépték a kiálló tüskék, de csak futott befelé, elfulva, lélekzetnélkül. Ez borzasztó volt! Alig bírta magát rendbeszedni odabent. Tárnok úr épen kezdette magát ajánlani, s erős fejfájásról panaszkodott. Tilda keserűen érezte, hogy Tárnok érette van így, s ennek tudata neki most egyszerre olyan szívszorító fájdalmat okozott.

Irtam egy egyszerű verset albumába, a mely történetesen eszembe jutott. Talán kielégíti nagysádnak erős költői hajlamát is.

Tilda felnyitá az albumot s olvasta. — Kitől van ez a vers? — kérde új iszonyattal.

— Az én legkedvesebb költőmtől, *Meisner Alfréd-től*, a ki, mint lyrikus, gyorsan feledésbe merült. Nekem mindig igen tetszetek költeményei.

— Nem lenne szíves versfüzetét nekem ide kölcsönözni?

— E pillanatban nincs otthon, nagysád. Egyik segédem elkérte tőlem. Ah! — amint én látom — az egy bolondos fickó, a kinek anélkül is van elég baja?

— Miért? — kérde égő kíváncsisággal Tilda.

— A szegény fiú kissé hóbortos. Olyan szerfelett regényes olvasmány méreg neki — s egyáltalában senki-nek sem egészséges.

Tárnok Tildára gondolt ezen utolsó szavaknál. Hogy szeretett volna ez dühösködni és mégsem tehetette; arca lázban égett a lealázó szégyen miatt. Egy borzasztó törvényszék ítelt felette, ő szégyenteljesen blamirozta magát, s *önmaga előtt lett nevetséges*. Egy regényes prücsök felhajszolja, s kacagató módon törébe kerül. Pfuj!

Milyen férfiasnak, minő tiszteletteljesnek tűnt fel előtte egyszerre Tárnok. E szót „*redlis*“ nem találta többé izetlennék, ő is az volt már. Az ismeretlen merő paródia. Kérte, kényszerítette Tárnokot, hogy maradjon, kivitte az erkélyre, hogy ott majd elmúlik fejfájása. Egy-másmellé ültek. A mama és egy másik hölgy — kik szintén kijöttek hűsölni — a szolgálókról kezdtek beszélgetni, míg a két ifjú mély hallgatásba merült. Az örökké fénylő csillagok reszkető lobogással ragyogtak felettük. Tárnok törte meg a csendet. Egy költeményt mondott el Meisnertől, címe: A csillagok. Lám! mégis csak van érzéke a költészet iránt, de ő nem csinál tőkét abból.

Tilda másnap reggel egy vékony, aranyos kötésű könyvet kapott, a Meisner költeményeit. Azon a helyen, hol ez a költemény állott: *oh jöjj velem!* stb., egy kis cédulácskát lelt (elváltoztatott kézírással: *jöjjön Ön csak egyetlen egyszer* stb.), azon egy kóvér tintafolt díszlett, s ceruzával e szók: Hah! — triumph! — ő irt. Egy kedves teremtés — az egész tréfa pompás!

Tilda dühösen tépte szét a rút jegyzéket, Tárnoknak pedig a könyvvel együtt egy névjegyet küldött:

Kedves Tárnok úr!

Elolvasván Meisner költeményeit, *igazán redlissá* kellett lennem. Ezzel elenyészett közöttünk a véleménykülönbség, mit azért tartozom kijelenteni, mert ebből kifolyólag talán lesz még önnek valami szava *Tildához*.

Persze hogy volt!

Németből szabadon
Szabó József.

G o n d o l a t o k.

Lükő Lászlótól.

A szenvedély a legroszabb tanácsadó, mert mindent az önzés szemüvegén néz.

* * *

Míg az érett eszű bölcs szerényen meghúzódik, addig sok ostoba lángésznek tartja magát s szerepet játszik a társadalomban.

* * *

Különben a szalma szem nélkül, nagy fej ész nélkül, pénztárca pénz nélkül, a mai társadalomban biztos agioval dicsekednek.

* * *

Az is szerencsés manapság, a kinek nagy neve és sok pénze van; mert ha Midás-fülekkel bír is, mindenre képesítve van!

* * *

Nagy hang, öndicséret és üres fej édes testvérek és egyik a másik nélkül csak nagy ritkán jelentkezik.

* * *

A becsstelen nemzé a szélhámost, a szélhámos nemzé a széltolót.

* * *

Az olyan becsületbeli adósságot, melyről a hitelező látszólag megfeledkezett, ma már sokan nem tartják kilizetendőnek.

* * *

A ki sokat emlegeti a becsületet, annak bizonyára kevés van belőle!

* * *

Némely ember becsületét, mint féltett kincsét, úgy elrejtí, hogy sohasem tudja megtalálni!

* * *

Sokan a becsületet és barátságot úgy tekintik, mint rossz pénzt. Szeretik, ha megvan; de nem bánják, ha elvész is.

* * *

A ki a barátság leple alatt valakit rávesz valamire s azt kizsákmányolja a maga céljaira, az a legaljasabb ember.

* * *

A ki ellenáll a szemtelenek önzésének, legyen készen rá, hogy nevét, becsületét s mindent, mi szent előtte, sárba tiporják csak azért, mert a koncot kiütötte azoknak szájából!

* * *

Sokan a legszentebb törekvést, a legnemesebb eszméket kigúnyolják és kisebbitik, egyedül azért, mert ilyenek tőlük nem telnek ki.

* * *

Az alattomos és ravasz emberekkel szemben legbiztosabb fegyver a nyugodt okosság, párosítva bátor fellépéssel, mert csak így lehet az ilyeneket megfutamtani; hiszen olyanok ezek, mint az ebek, melyek a drogtól futnak s megmarják a simogató kezét!

Vidéki hangok.

Nemes gondolkodásának s elismerésének adta bizonyosságát a sárospataki «irodalmi önképző-társulat», midőn Szováthy Lajos losonci állami tanítóképzőintézeti igazgatótanárt tiszteletbeli tagjává választotta. A nagy s nemes munkakör, melyet ő több, mint negyedszázadon át, de azért még mindig ifjú lelkeséssel teljesít; azon kitartó ügybuzgalom s fenkölt gondolkozásmód, melylyel hivatásának: képzett tanítókat nevelni a nép számára, megfelel, önkénytelenül a tisztelet s elismerés érzelmét költi

fel még azokban is, a kik nem állanak hozzá oly közel, mint mi, kik szerencsések vagyunk tanítványai lehetni.

Nem akarom én itt az ő érdemeit elsorolni; avatottabb tollak megtették már azt, csupán nevelési irányának azon módját jelölöm meg: miként tudja növendékeiben az önképzés előmozdítása által elérni azt, hogy azok a népnevelés terén önállólag működve, tisztában legyenek azon képességek- s nevelési elvekkel, melyeknek okszerű s kellő időben tett alkalmazása által válhatik csak a tanítónövendék azzá, hogy rendeltetési helyén — érvényesítvén az intézetben nyert tapasztalatait s tanulmányait — a néptanító sokoldalú és nemes hivatását betölthesse. — Kezdeményezésére egy ifjúsági önképző-kör alakult 8 évvel ezelőtt az ifjúság kebelében, mely Gönczy Pál, államtitkár úr ő méltósága nevét viseli magán. E kör azóta fennáll s kötelekeivel az intézet magyar s felvidéki, tehát tótajkú növendékeit egy oly testületben egyesíti, a hol azok, míg egyfelől kellő gyakorlatot szereznek maguknak a tanítói eljárásokat illetőleg; addig a körben uralkodó hazafias szellem hatása alatt a nem magyar anyanyelvű jelöltek is megtanulnak szívvel-lélekkel azzá lenni, a mivé egy, a hivatását jó sikerrel folytatni kívánó tanítónak lennie kell: lelkes, magyar hazafivá. Sokan gondolhatják azonban: vajjon miként lehet egy ily kisszabású ifjúsági kör oly beható hatással, hogy az legalkalmasabb eszköznek tekintessék egy, a kor színvonalán álló tanító képzésére? Én azt mondom: igenis lehet! Szükséges azonban, hogy legyen kitűzött célja a körnek; a kör gyűlésein előforduló tárgyak s mintaelőadások legyenek az ifjúság előtt tanulságosak s érdekfeszítők, s mindenképpel legyenek azok az ifjúság szellemi köréhez mérten olyanok, hogy míg azok a tanító munkaköréből kiválasztva, egyfelől az ifjúság szellemi motivumát fejlesztik; addig, mintán feltárja előttük a kellemes egyesületi szellemet, a hol a feszes magatartás s idegenkedés helyére a szívélyes tagtárs viszonya lép, másfelől felkelti bennök a nemes versenyt egymás fölülmúlásában; tehát tevékenységre s munkára indítja őket, hogy tehetségeik öszhangzó képzése által szellemi nivójokat emelhessék. S ha az egyesület elnöke felfogva állásának ez iránybani fontos szerepét, a kör tagjait folytonosan munkában tartja s őket a haladásra serkenti; a cél még gyorsabban elérhető. Tekintetes Szováthy Lajos intézeti igazgató-tanár urunk nemes lelkének, s az ifjúság iránti benső rokonszenvének adta tanujelét, midőn a «Gönczy-kör»-t ezelőtt 8 évvel megalakította, alkalmat adván az ifjúságnak arra, hogy azok a tanórákon kívül is tanujelét adják önmunkásságuknak, s munkájok által kölcsönös hatással legyenek egymás szellemi épülésére. Az ő serkentő s tapintatos vezetésének köszönhető, hogy e kör munkájával, rövid multja alatt is oly maradandó nyomokat hagy hátra, hogy míg az, ápolván tagjaiban az egyesületi szellemet is, egyfelől fokozó hatással volt az ifjúság többoldalú kiképzésére; addig a körnek minden oldalú munkásságát föltüntetve nyilvános és ünnepélyes gyűlése, melyeken Losonc város értelmisége s az intel-

ligenciája mindig szép számmal voltak képviselve, másfelől a kör jó hírnevét s a közönség érdeklődését e kör működése iránt nagyban elősegítették.

A kör gyűlésének a tárgyai: szavalatok, szabad-előadások bármely paedagogiai tárgyból, tekintettel a folyékony előadásra és a tiszta kiejtésre; gyakorlati tanítások; felolvasások s értekezletek; vitatkozás, könyvismertetés sat. Ugyancsak a kör rendes gyűlésein adja elő betanult darabjait a kör 54 tagból álló énekkara s a zenekar, melyek mind önállólag szervezvék, élőkön a kör által megválasztott karmesterekkel. A kör már ez évben is működött nyilvánosan, midőn november 1-én a hála s kegyelet adóját róttá le a helybeli temetőben nyugvó 2 pályatársunk s néhai Terray Károly intézeti volt igazgató iránt. Az ezen síroknál elzengett gyászdalok közül különösen sikerültek: «Óh ne sirj», «Az öldöklő búk gyötrelmei» címűek. Az emlékbeszédeket Terray úr fölött Bussa Danó, ifj. alelnök; két pályatársunk felett pedig Matós István s Tokody István tartották meg. Az énekar szabatos és korrekt előadását, valamint a szónokok magvas beszédeit osztatlan tetszéssel fogadta a közönség. A kör olvasó-asztalán mintegy 12 különböző politikai s paedagogiai hírlap áll az ifjúság rendelkezésére. A kör szeptember hó 14-én tartott alakuló gyűlésén tisztviselőikül választottak: alelnökké Bussa Danó; főjegyzővé Hrabusay István; könyvtárnokká Surina Máté; pénztárnokká Szuhovszky Zsigmond; kismúzeumörré Gemziczky Béla; ellenörré Tokody István; énekkarmesterré Bussa Danó; mindannyian IV. éves képezdei növendékek. A zenekar vezetésével, méltányolva a szorgalmat, melyet ez irányban már két éven keresztül kifejtett. Tamás Antal IV-ed éves kép. növendék bízott meg.

Megalakulása óta folytonosan működik e kör: üléseket hetenként egyszer tart. szeretett elnöklő igazgatónk bölcs vezetése alatt, a ki még a kör gyűlésein is odahat, hogy tanítványainak nemes lelkével s atyai gondoskodásával minden tekintetben javára lehessen. Szívén hordja tanítványai sorsát; tanítványai is odaadó szeretettel viseltetnek iránta, mert tudják, hogy ő mindenütt csak arra törekszik, hogy a nemest. jót s szépet velök megkedveltesse, s édes megnyugvást talál nemes lelke, ha látja, hogy az általa elhintett magvak termékeny talajra találnak.

Adja Isten, hogy úgy legyen!

Figyelő

EGYLETI ÉLET.

a) A „magyar irodalmi önképzőtársulat”-nak valóságos örömnapijai vannak azóta, hogy megvalósítja alapszabályainak azon pontját, mely a tiszteletbeli tagok választásáról szól. — A megválasztottak — kik kettő kivételével valamennyien társulati tagok voltak annak idejében — mindnyájan kedvesen fogadták az utódok megemlékezését s megleghangú sorokban adtak kifejezést az érzelmeknek, melyek lelkökben támadtak ez alkalommal. A többek között *Margitai Dezső* úr így ír: «Úgy érzem magamat a díszes tagsági okmánynyal szem-

ben. mint a hosszú útazásból megtért fiú a szülei ház küszöbe előtt: a régi remények, a régi hit, a régi lelkesülés feszítik szívemet! *Usüler Károly, II. Kiss Kálmán, Király Pál* urak őszintén mondják: «E megemlékezés kellemesen újítja föl lelkemben az időnek emlékét, midőn én is működő tagja valék a negyvenes évek elején «szép műegylet» nevezettel már fenállott ezen egyesületnek s ma mintegy jubileumszerűleg érzem magamat a nemes-célú társulat tagjai sorába újból felavattatni;» «jól mondják önök, hogy azon figyelem, mely megválasztatásomat eszközölte, kedves emlékeket újít föl bennünk. megválasztottakban. Legalább magam részéről így vagyok. Én szívesen ismerem el, hogy életem legszebb időszakát töltöttem el a sárospataki ref. főiskolában, s az önképzőtársulatban, és nincs eset reá, hogy Sárospatakot valaha elfeledjem,» s «büszkeségemnek tartom, hogy mától fogva ismét tagja lehetek annak a derék társulatnak, melynek félszázadon immár túlterjedő sikeres működéséhez annyi jeles elődöm, kortársam és utódóm neve fűződik.» *Zsoldos* tanár úr pedig egyenesen rámutat arra, hogy ez az egyesület mily fontos tényező az ifjú emberre nézve, mint a mely megtanít arra, «hogy az iskolai tanulmány csak kezdet; hogy az iskola a tudományos fejlődéshez csak az alapot rakja le, s csak az lesz az én igazi sajátommá, lelkeimnek mintegy igazi kiegészítő részévé, a mit önmunkásság mellett magam szerzek meg.» S bevallja a tanár úr, hogy e társulat nagyon sokat tett arra nézve, hogy megtanulta ezt: a munka nem teher! *Felméri Lajos* kolozsvári egyetemi tanár úr is szívélyes sorokban köszöné meg a társulatnak a megemlékezést; «szívességök kétszeresen jól esik nekem — írja levelében — egyrészt azért, mert az ifjúság társasága a legbiztosabb szer a megvénülés ellen. másrészt pedig azért, mert nekem mindig jól esik Sárospatakra emlékezni, hol ifjú koromnak öt holdog esztendejét töltöttem. És most egygyel több okom van kedvesen gondolni arra az alma materre, melyet oly tiszteletreméltóvá tesz az erős nemzeti érzet tradíciója: ez a hagyomány, mely napjainkban oly becses, mint a régi ékszer, mint a szent ereklye.» S hogy az «alma mater»-re is van visszaemlékezés akkor, a midőn ennek egy szerény ifjúsági egyesületéhez intézik leveleiket a szárnya alól kikerült fiak, ez egész természetes, s nem különös midőn *Benda Kálmán* beregszászi ügyvéd úr egész dicsekedéssel vallja magát Patak növendékének, mint a mely főiskola pár század óta nevelő édesanyja családjának; «hiszen — úgymond — atyám, nagy-, szép- és ósatyám mindnyájan ott tanulták meg azt, hogy miként kell igaz vallásosságban, önéretteljes becsületességgel, ernyedetlen munkássággal, imádott hazánk és alkotmányos jogaink iránti tántoríthatlan hűséggel a rövid emberi életet átélni! . . . Tehát mindent, a mivel családom valaha bírt, a kedves közös alma matertől nyerte.» Az is egészen természetes, ha a «multat a jelennel» összekötő gondolatokkal fűszerezett leveleket kapunk, a minők *Bajusz József* s *Maklári Pap Miklós* uraké, s szinte jól esik a fiatal utódoknak hallani egyet-mást a régi időkről, mikor a «szép műegylet» nagyon

is kellett a latin nyelv uralmának idejében, s a mikor «az éjszaki, első emeleti szögletszobá»-ban a «súgár-termetű barna ifjú az «Anna keservé»-vel, a két szőke ifjú a könnyelmű szépség tragoediájával s «János diák»-kal, meg «A bajusz»-szal oly sok kellemes órákat szereztek társaiknak» . . . És ki tudná mindazt elősorolni, a mit a magyar irodalmi önképzőtársulat elért azzal, hogy megemlékezett régi tagjairól?! . . . Talán 4—5 évvel ezelőtt volt szándéka az egyesületnek e tervet megvalósítani, de nem tudni mi okból: akkor elmaradt. Talán jó volt ezt most helyrehozni! Hiszen, mint látszik, kedvesen fogadják a megemlékezést mindannyian, s nem tarthatjuk helyesnek egy némelyek azon vélekedését, hogy ez merő divatosság. Nem az! megmutatta a társulat jelen intézkedése! ki vonhatja kétségbe a föntebb elsorolt levelek íróinak igaz érzelmét? . . . Bizony jólesik e sivár korban az őszinte, az igaz s hálás megemlékezés! És e társulat ezt művelte, mikor tiszteletbeli tagokat választott! . . . Azt hisszük, nem ítéhető el érte! . . . y . . . E tudósításhoz még a következőket csatoljuk szorosán az egylet beléletéből véve: a *ballada-román*c pályakérdésre beérkezett három mű közül egyet sem díjazott a bíráló-bizottság s a társulat újlag kitűzte a díjat s a művek beadási határideje január 5-ike. A *német műfordítás* november 28-án lejárt határidejére szintén három mű lett beadva a titkári hivatalhoz s a bíráló-bizottság jelentése szerint a 12 forint pályadíjból 7 frtot a II. számú mű szerzője, *Tüdős István* III-ad éves theologus; 5 frtot a III. számú mű szerzője: *Rácz Kálmán*, szintén III-ad éves theologus érdemelt ki. . . Meg kell még említenünk azt is, hogy a tiszteletbeli tagok közül *Király Pál*, *Benda Kálmán*, *Buza János*, *Maklári Pap Miklós* urak a társulat számára pályakérdéseket tűztek ki, mégpedig *Király Pál* úr 10 forintot tűzött ki pályadíjúl úgy, hogy 5 frt adassék annak, ki a legjobb eredeti népballadát, vagy ennek hiányában a legjobb elbeszélő költeményt; a másik 5 frtos díj pedig annak, ki a legjobb eredeti népmesét kutatja föl és mutatja be. Figyelembe veendő az is, hogy a pályázó az illető nyelvjárást a lehető leghivebben utánozza a följegyzésnél s rövid értekezésben mutassa ki, hogy a pályázatra beadott darab vagy sehol sem jelent még meg nyomtatásban, vagy nem abban az alakban jelent meg, a melyben bemutatattik. Határidő: húsvét utáni első óra. *Benda Kálmán* úr 25 frtot tűzött ki egy *humoros költeményre*, mely az évszáró-ünnepélyen volna elszavalandó. Határidő a fentebbi. *Buza János* úr egy darab 20 frankos aranyat tűzött ki, melyet a társulat az állat-élettan köréből vett következő kérdésre jelölt ki díjúl: „*Fejtessék ki az ülegrendszer szerepe az ember életében.*“ Határidő május 1. — *Maklári Pap Miklós* úr egy darab aranyat tűzött ki oly célból, hogy az annak a társulati tagnak adandó, ki három, az elnök által, de nem előre jelzett, ülésen a titkár által felolvasott műhöz legalaposabban hozzászól. . . Van tehát az egylet tagjainak elég alkalmuk a verseny terére lépni, csak számosan lennének a hivatalosak s választottak egyaránt!

b) Az „ifjúsági énekkar“ novemberben két

közgyűlést tartott, s az elsőn a tenor-prim szólam főénekese lett megválasztva. *Eperjesy Ferenc*, III. éves joghallgató személyében; a másikon pedig alapszabályváltoztatás lett volna a tárgy; de csakis lett volna, mert tulajdonképen e második gyűlés oda vitte határozatával a dolgot, hogy minden úgy maradt, a hogy volt ennek-előtte, s feltűnő következetlenség volt, különösen az egylet theologus tagjaitól, az az álláspont, melyet elfoglaltak azon indítvánnyal szemben, mely kívánta, hogy az énekkar, mint testület, intézkedjék ama sérelmes pont kiküszöbölésére vonatkozólag, mely ez egylet hivatalnokainak öttel előbb eligálását mondja ki. Következetlen volt a theologusok magatartása, mert alig néhány héttel előbb még kérvényeztek a tanári karnál e tekintetben, s mikor az érdekelt egyletnek lehetett volna lépéseket tenni: az alkalmat elszalasztják. Miért? Talán a sült galamb szájukba fog repülni? — Csak várják! de aztán ne keseregjenek s ne méltatlankodjanak, ha a chórussal hivatalnokai előttük eligálnak!

c) A „*gyorsíró-kör*“ december 1-jén tartá első versenyírását, mégpedig oly fényes eredménnyel, a minőt az egylet fennállása óta nem producált. Ugyanis: míg 1883-ban volt a legnagyobb eredmény, a mikor Szabó Aladár egy perc alatt 222 szótagot írt; addig most *Kállay Miklós*, II. é. joghallgató, ugyanannyi idő alatt 250 szótagot írt le, tehát sokkal többet, mint az eddig elért maximum. Versenytársai messze elmaradtak mögötte, habár ők is dicséretes eredménnyel írtak, mert *Siposs József*, III. é. th. 207, *Finkey Ferenc*, II. é. jh. 177. *Benke István*, III. é. th. 172 szótagot írtak, a mi szintén elég gyorsaságról tanúskodik. A versenyen jelen volt *Ballagi Géza*, igazgató úr teljes meglepéssel constatálhatta az egylet sikeres működését, s hogy tetszését megnyerte a gyorsíró-kör, mutatja az, hogy az egylet kitűnő vezetőjének, *Rácz Kálmán*, III. é. theologusnak 2 frtot, a fentebbi négy versenyzőnek pedig egy-egy forintot adott jutalom s buzdítási díj gyanánt. A most elért fényes siker buzdítsa továbbra is a kiskörű, de nagyra hivatott s szükséges egyletet a további munkálkodásra!

d) Az „*ifjúsági torna-egylet*“ december 8-án zártkörű versenyt tartott. A versenyzőknek három szeren kellett tornászniok, s az így elért eredmény volt határozó a díjak odaítélésénél; vagyis általános ügyesség szerint kellett díjazni a versenyzőket. A szerep voltak: távol-magasugrás, súlyzódobás távolra, s magasugrás gyűrűhíntával. Az első szeren az első *Szabó Pál*, III. é. th. lett, ki 147 cm. magasat ugrott; második *Tüdős István* és *Váczy Dezső*, szintén III. é. theologusok, kik egyenlő magasat ugrottak, t. i. 140 cmrt; harmadik *Hörsik Lajos*, IV. é. th., ki 133 cm-t ugrott. A súlyzódobásnál első lett *Tüdős István*, ki 490 cmnyit dobott; második *Szabó Pál*, 410 cmnyi dobással, s harmadik *Váczy Dezső*, 380 centimeterrel. A gyűrűhíntával magasugrásnál versenytársait jóval felülmúlta *Hörsik Lajos*, utána *Váczy Dezső* ugrott legnagyobbat; *Szabó Pál* és *Tüdős István* pedig egyenlő magasat ugrottak. Az eredményt tekintve tehát, így voltak a versenyzők: *Szabó P.* és *Tüdős I.* egyenlő ered-

ményt értek el, mert mindketten voltak: első, második s harmadik helyen; *Váczy Dezső*-nek chancei jobbak végeredményben, mint *Hörsikéi*, de a súlyzódobásnál ez utóbbi nem sokkal esett el az előbbinél, míg a harmadik versenynél sokkal előbb áll társainál. Nem lett volna tehát nehéz dolog a díjak igazságos megosztása a versenybírósról, melynek tagjai különben *Molnár Lajos*, tanár-elnök; *Eperjesy Ferenc*, ifjúsági elnök; *Csiszár Gyula* s *Kócsi Péter* urak voltak, s mégis mi történt? *Szabó Pál* nyerte az első 5, *Váczy D.* a második 3, *Tüdős I.* a harmadik 2 frtnyi díjat; *Hörsik L.* pedig versenydíjazáson kívül 1 frtot! Hogy ez az ítélet nem volt igazságos, mutatja az, hogy a III-ik díj nyertese kijelenté az elnöknek, hogy a neki nem helyesen ítélt díjat nem veszi fel. Ez eljárásához nem kell commentár . . . y . . . z. — (Ehez csak annyit teszünk részünkről, hogy már a múlt évben is volt kifogás az ugyanilyen időben tartott verseny juryjének eljárása ellen, s így annál feltűnőbb e következetes helytelen ítélet, mintha ez is sport volna! Szerk.).

e) Az „*ifjúsági zene-egylet*“, mely pedig néhány évvel ezelőtt oly fényes sikerrel működött több alkalommal, ez évben nem alakul meg. Sajnosan kell ezt jelentenünk, mert mi, részünkről, nagyon óhajtanók, ha ez az egylet is virágoznék a többiek között. Annyit azonban meg kell vallanunk, hogy ez egylet olyan szervezet mellett, a minővel eddig is fennállott, csakugyan nem létezhetett. Más felügyelet, más rendszer, s mindegyiknek más készüllet kell hozzá, hogy ez egylet fennálljon, mint a minőt eddig tapasztaltunk. A folytonos egyenetlenkedés, mely ez egyletben napirenden volt, nem lehetett vonzó, s ez az oka annak, hogy még az is, a ki szívvel-lélekkel óhajtott volna az egylet virágzását, vonakodott a megalakítástól. Sajnáljuk, hogy így történt, de nem tehetünk róla.

Az „*Erdélyi önképző-kör*“-ben mult hó végén járt le a műfordítás határideje. A tárgy Sappho két költeménye volt, s két pályamű érkezett be. A II-ik számú a díjból 4 frtot nyert, szerzője: *Tárczy Pál*, VIII. osztályú; az első számú szerzője: *Tatár Balázs*, VIII. osztályú tanuló pedig két forintot kapott. Megemlíthetjük még azt is ez egylet köréből, hogy víg-versenyszavaltati darabul „A légy“ című monolog lett kijelölve.

APRÓ HIREK.

— *Porcs János*, I-ső éves joghallgató, Porcs János, miskolci főgimnáziumi tanárnak fia, folyó hó 10-én, reggel 7 órakor meghalt. Elhunytáról kartársai a következő gyászjelentést adták ki: „A sárospataki ev. ref. jogakadémia ifjúsága fájó szívvel, mélyen lesújtva tudatja, hogy szeretett tagtársuk s barátjuk, *Porcs János*, folyó évi december hó 10-én, reggeli 7 órakor, hosszas szenvedés után, jobblétre szenderült. . . A szépreményű ifjú nincs többé, elragadta tőlünk a könyörtelen halál. Hasztalan vérzik a szerető baráti szív utána; hiába szeretnők hallani édes szavát, látni kedves mosolyát: ő már

érzéktelen. Megszűntek gyötrő fájdalmi, verdeső szive többé nem dohog; örök álom ringató kebelére hívta el az anyaföld. Könyezünk a csapás terhe alatt; de vigasztal az a tudat, hogy emléke él szivünkben, s biztat a remény, hogy viszontlátjuk egymást ott, a hol örök tavasz virul. Legyen emlékezete áldott s nyugalma csendes! Az elhunyt temetése Miskolcon ment végbe, hol pályatársai közül heten jelentek meg, hogy megadják a vég-tisztességet annak, kit szerettek valamennyien. Csak most jött a főiskola falai közé a megboldogult, s már is megszerették őt mindannyian, kik vele érintkeztek. A csendes, szerény ifjú oly vonzó volt beszédében, tetteiben. Csak azért jött Patakra, hogy ne kelljen távol lennie azoktól, kik őt oly igen szerették. Nem ment az egyetemre, csakhogy közel legyen szülőföldjéhez. És íme, mily hamar örökre meg kellett válnia mindezekről! Vigasztalja a megszomorodott szívű édes atyát s a bánkódó testvéreket az, hogy sokan osztoznak fájdalmukban s a részvét hangja szól az elhunyt ifjú társainak ajakáról is!

— *Adományok.* A magyar irodalmi önképző-társulatnak, lapunk legközelebbi száma óta, többen küldöttek adományt; így *Ragályi György* úr 50 frtot, *Csieder Károly* úr 25 frtot, *Benda Kálmán* úr 25 frtot, *Király Pál* úr 10 frtot, *Makay Dániel* úr 5 frtot, *Futó Mihály* úr 5 frtot, *Buza János* úr egy darab 20 francos aranyat, *Maklári Pap Miklós* úr egy aranyat, s *Felméri Lajos* úr lapunk előfizetési árába egy csász. kir. aranyat. Fogadják a társulat hálás köszönését e helyen is

— *Több világosságot!* Habár valakinek házi ügyeihe egyáltalában nincs beleszólásunk, mert azt tartjuk: legyen kinek-kinek saját izlése szerint! de ha e privát kedvtelések oly túlságig fokozódtak, hogy másokban megbotránkozást keltenek, kötelessége a komoly kritikának tiltakozó szavát érvényesíteni. Nem volna szavunk debreceni kartársaink viselt dolgaihoz sem, tanulják és hirdessék azt, a mit lelkiismeretükkel megegyezőnek tartanak, a mi őket boldogítja! ám esküdjének az egyházi atyák dogmáira, mint csalhatatlan igazságokra s hódoljanak betű szerint a reformátorok tanai előtt; de ha szenvedélyöktől elvakítva: a történelmi igazsággal tiszteletlenül szembeszállnak; ha a való tényeket vakmerően arcúl ütök, az ilyen nem tisztességes eljárást kötelességünknek tartjuk megbélyegezni. Ilyen lépésre vetemedtek, midőn a «Közlöny» novemberi száma szerint a hittanszaki önképzőtársulatban a következő kérdést tűzték ki megvitatás végett: «Az unitáriusok — hitelveiket tekintve — tarthatók-e keresztyéneknek?» Már valaminek kérdésbe tevése föltételezi azt, hogy arra tagadó feleletet is lehessen adni; ha e miatt a kérdés föltevését ügyetlennek kell tartanunk, mit szóljunk ahoz, hogy akadt egy bátor lovag (Póth József IV. theol. személyében. Szerk.), a ki a kérdésre csakugyan tagadólag akar felelni! Vajjon mit bámúlunk ezen a fiatal emberen inkább: merészségét-e, az egyháztörténelemben való teljes járatlanságát-e, vagy merőben elhomályosult igazságérzékét-e? Nem bámúljuk

egyiket sem, hanem azt kérdezzük debreceni kartársainktól: vajjon mi határozza azt meg, hogy valaki a keresztyénekhez tartozik-e? Vajjon nem ez a két dolog-e: először, hogy *külsőleg*, hivatalosan Krisztust vallja egyháza alapítójának, azon valláserkölcsei elvek szerzőjének, melyeken egyháza felépül? és másodsor, hogy a Krisztus által hirdetett igazságok, valláserkölcsei követelmények ezen egyház hitelveiben valósággal, *bensőleg*, minden elfogulatlan vizsgáló belátása szerint is meg legyenek, azokban uralkodjanak? Ha e két tételt kartársaink elismerik, akkor azt kérdezzük tőlük: melyiket nem találják fel ezek közül az unitáriusoknál? Addig pedig több tapintatot és több világosságot kívánunk nekik! —z—s... Én meg kérem a nevezett «Közlöny» t. szerkesztőjét, ha csak valami magasabb journalistikai ok nem hátráltatja, legyen szíves elődei példáját követve, szerény közlönyünkért cserepéldányt küldeni becses közlönyükhől. Szerk.

— Vettük a «*Tompa-szobor*» alap javára, adakozásra buzdító felhívást! Mi ifjak erőnkhez mérten már adakozánk a nemes célra; most már a nagy közönséghez fordul a szobor-bizottság felhívásával, remélvén, hogy az áldozatkészség a célra, mely hazánk egyik legnagyobb költője nevével van egybekötve, örömmel fogja meghozni filléreit. Az adakozások dr. Veres Samu, rimaszombati gimnáziumi tanár úrhoz, mint a szobor-bizottság elnökéhez küldendők.

— Folyó hó 8. a jogász-egylet műkedvelői előadás helyett zártkörű táncmulatságot rendezett, mely virágos jó kedv mellett egész reggelig tartott. Az igaz, hogy nem volt szűk a terem a táncolóknak, s a kassza sem jövedelmezett búsásan, — de ez nem baj. — A jóvérű fiatalság így is táncolt kedvére!

— Az ünnepválasztók névsorának megállapítása — a húzás — december 12 én volt, az electio pedig 19-én lesz. Új ünnepválasztási törvényeket készített a tanári kar s a specifikálás mellett meg van szorítva a választás azzal is, hogy négy sátoros ünnep alatt egy helyre kétszer ugyanazon egyén nem mehet; továbbá a rendetlenül colloquálok egy osztályzattal lejjebb esnek. Az ünnepválasztás elnöke ezentúl a theologiai segéd-tanár s főiskolai alkönyvtárnok lesz, ki, mint ilyen, jogosítva van arra, hogy ünnepre menjen s így a chorus hivatalnokai mellett egygyel ismét hátrább esnek a többi ünnepre menő ifjak.

— *A theol. alappvizgáról* betegség miatt elmaradtak december 19-én fognak vizsgázni; valamint azok is, kik javításra lettek utasítva.

— *Helyreigazítás.* Lapunk mult számában a 47. lapon a 7. sorban e két szó: „s ezt” kihagyandó; az 53. lapon pedig alúlról a 21-ik sorban: «ezt elrejtí s így szól» helyett ez olvasandó: «ringatja fogékony lelkünket!»

Tartalom: «A bölcsészeti istenbizonyítékok.» Rác Lajos. — «A halhatatlanság hitének nyomai az ó-szövetségben.» (Vége.) Rác Kálmán. — «Mint nagy beteg.» Emil. — «Az ismeretlen.» Szabó József. — «Gondolatok.» Lükő László. «Vidéki hangok.» Figyelő. — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt. 60 kr., vidékre 1 frt. 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

Szemle.

Az 1888—1889-dik iskolai év első fele vége felé siet. Pár hét és kezdődik a második semestris. Álljunk meg egy kissé a vég- és kezdőponton, tart-
sunk szemlét első félévi életünk, működésünk fölött, mérlegeljük jó és rossz cselekedeteinket, ki tudja, nem lesz-e valami eredménye annak, ha e helyen hallunk magukról ítéletet, ha itt vétetnek tetteink bíráló alá? Hiszen jól esik, ha jó tetteink dicséretét hallhatjuk, s bár bosszant némileg, ha szemünkbe mondják az igazat, magunkban mégis elismerjük a figyelmeztetés jogosságát. Nem öltjük ugyan fel a csalhatatlan bíráló álarcát, de igyekeznünk fogunk tárgyilagosan, pártatlanul s jó lélekkel tartani szemlét magunk fölött, hiszen a *γρηγορευτικόν* elvet mi is igyekezhetünk megvalósítani és erre törekszünk kiválólag ez alkalommal.

Mindenekelőtt az egész ifjúságra vonatkozólag kell egy pár észrevételt tenni és örömmel kell beval-
lanom, hogy észrevételeim jó eredménnyel végződnek. Ugyanis az ifjúság a maga egészében véve e félév folya-
mán erkölcsi szempontból úgy viselte magát, hogy valóban ritkaság. Igaz, hogy az év elején úgy kezdtek indulni a dolgok, hogy attól kellett tartanunk, hogy ez év erkölcsileg nem lesz dicséretes az ifjúságra nézve, de már az első szorgalomszak közepe táján a rossz elő-
jelek tüneteinek kezdtek s most a félév végén örömmel tekinthetünk vissza a kifogástalanul eltöltött időre. Szerencsejáték, nyilvános helyeken való dorbézolás nem vonta magára az iskolai előljáróság figyelmét, pedig csak nem oly régen is különösen a szerencse-
játék oly veszedelmes kór kezdett lenni, melynek orvoslására a lehető legszigorúbb intézkedéseket volt kény-
telen az igazgatóság alkalmazni. E félév folyamán ilyenre nem volt szükség. S ez dicséretére válik az egész ifjúságnak, mert az, hogy akadnak még most is egyesek, kik már kénytelenek a kártya szenvedé-
lyének, mely valósággal betegségük lett, hódolni: egyáltalán nem von le az egésznek érdeméből, sőt az egyesek elítélésére vezet, mint a kik az egésznek szép harmóniáját oktalanul megzavarják.

De hogy mennyire dicséretes volt ifjúságunk maga-
viselete e tanév első felében, bizonyítja az a jel-
lemző mondás, melyet egyik tanár úrnak mondott egy vendéglős: «hova lettek, tekintetes úr, a régi

jó napok? Ma már az ifjúság szinte ellensége a mula-
tozásnak!» E szavak eléggé tanuskodnak ifjúságunk kifogástalan erkölcsi magaviselete mellett, mert csak-
ugyan igaza van ama vendéglősnek; hiszen olyan rit-
kák ma már a műnyelven úgynevezett «grand lum-
polások,» olyan ritkán hangzik ki a jó kedv az utcákra,
mintha bizony mi, ifjak is egészen megértettük volna a mai reális kor szellemét, mely arra int, hogy anya-
gilag igyekezzél lehetőleg biztosítani magadat!... Nem vagyunk mi ellenségei a jókedvű tarsaságoknak, nem íté-
ljük el, ha az ifjak felkeresik korunkint a nyílt helyeket, de örülünk azért, ha a fenti panaszra fakad-
hatnak a vendéglősök, mert valóban éktelen botrá-
nyokat láthattunk ezelőtt igen sokszor, a mikor jó napjaik voltak a pataki bormérőknek.

De meg kell emlékezmem, az egész ifjúságról szólván, arról is, hogy ez év — úgylátszik — a békeség, egyetértés kezdő éve lesz, mert példátlan eset, hogy theologusok és joghallgatók olyan egyet-
értésben legyenek, mint e félévben. Szükséges is, hogy így legyen. Kik az életben arra vannak hivatva, hogy az egyház vezetői legyenek, kell, hogy a türelem és szelídség fegyverét tanulják alkalmazni már itt, hol a fiatal korrallal együtt járó hevesség és bizonyos fokú meggondolatlanság könnyen szélsőségekre ragadhatja az egyeseket. Ki tudja: nem lesznek-e épen azok, kik itt az iskola kebelében — nem tudni mi okból — ellenségek voltak, ott künn az életben egy ugyan-
azon egyház, sőt politikai testület vezetői? És ha már ifjúkorukban talán a gyűlölet vezette őket egy-
más megítélésében: mi lesz velök az életben? Szerencsétlen lesz az az egyház, melynek lelkésze és világi vezetője ifjú korból származó ellenszenvvel visel-
tetnek egymásiránt, s szerencsétlen az a politikai tes-
tület, melyben az egyházi vezetőnek kövezetesen ellen-
zékeskednie kell a világi férfiú ellenében!... Valóban jól eső örömmel kell tapasztalnunk, hogy a félévben a békeség, az egyetértés kezd az egyetlenkedés, a visszavonás helyét elfoglalni. Jól esik tapasztalnunk azt, hogy a theologusokkal szemben a joghallgatók úgy viselik magukat, mintha több krisztusi érzület szállta volna meg őket! Dicséretükre válik, s hiszem, hogy a hittanhallgatók a baráti kezét ezután is époly szívésen elfogadják, mint e félévben!

Szinte rossz esik, hogy e dicséretetek után rögtön

roszaló véleményt kell nyilvánítani, mert csakugyan nem helyeselhető az a különösen theologusok között már dékáni figyelmeztetést kihívó eljárás, mely szerint az előadási órák nagyon gyéren voltak látogatva. Érthetetlen dolog ez a theologusok részéről! Azt hiszem: mindnyájan azt fogják tanítani, sőt már most is azt hirdetik, hogy mindenki igyekezzék kötelességét híven teljesíteni: no már valóban szembeszökő következetlenség, ha maguk nem teljesítik kötelességüket! Ez eljárásuk megrovásra méltó s nem hallgatható el, mert felsőbb helyről is kaptak érte figyelmeztetést. Reméljük, hogy jövőre ez nem fog megtörténni!

Röviden még arról kell megemlékeznem, hogy szemlém teljes legyen, vajjon az ifjaknak az egyes egyletekben való szereplése teljesen kielégítő-e?

Általában nem lehet panaszkodnunk az egyletek munkálkodása fölött. Jóakarattal, szorgalommal láttuk a tagokat az egyes egyletekben működni. Különösen ki kell azonban emelnem a joghallgatók működését a maguk egyletében. Tudományos értekezések felolvasása, legközelebb pedig egy vitatkozás rendezése ez egyletet nagyon emeli, s eltekintve némely nem régen történt összetűzésektől, melyek az egylet munkálkodását jó ideig feltartóztatták: eddigelé a jogász-egylet fejtett ki legnagyobb munkásságot. A többi egyletek is igyekeznek a maguk elé tűzött feladatokat megoldani; de ezekben van valami olyan lehangoló, olyan kedvet elvevő jelenség, a mely sokszor oly unottakká teszi különösen az önképzőköri üléseket,* hogy szinte menekülni óhajtunk az egyletből. De ez, azt hiszem, mindig így volt. Voltak érdekes, kellemes napok az egyletekben s voltak olyanok, a melyeken mintegy csak lemorzsolták a kitűzött tárgyakat. Nem esünk hát kétségbe a tapasztaltak felett, nem különösen akkor, a midőn magáról az egész ifjúságról annyi dicséretet elmondhattunk.

A mely testület egészében véve dicséretreméltó, lehetetlen, hogy tagjaiban végromlással fenyegető betegség düljön. S ha van elem, mely az egésznek működését hátráltatja, ki kell azt írtani; mert ha igaz is az, hogy jó, ha van valami, a mi a bajra figyelmeztet, tehát jó a rossz is: mégis csak jobb az, ha nincs szükség intőjelre, ha az egész minden félelem nélkül teljesítheti kötelességét, ha nincs gyökerén rágódó féreg, mely életét romlással fenyegeti.

Ime szemlém eredménye. Én megnyugtató érzéssel végeztem a magunk körül való széttekintést; vajha mások is így találják!

Spectator.

Az elővégzés (praedestinatio) tana az iszlamban és a kalvinismusban.

Az elővégzés (praedestinatio) tana kétségkívül egyike a legfontosabb dogmatikai kérdéseknek. Megállapítani azt: miként van elhatározva az embernek üdve; miként van kiválasztva az isten által az embernek élete, jóra-e vagy rosszra: ez a kérdés a nyugtalan emberi ésszt min-

dig fontolgatásra, elmélkedésre indította. Heves viták voltak e fölött a keresztyén egyház körében mindjárt az első századokban! Már az apostolok korától kezdve kiváló kérdés volt az: mi szerez az embernek isten előtt megigazulást, idvességet? Az V ik században *Pelagius* és *Augustinus* egészen élére állították e kérdést, s megvetették az alapját annak a tannak, mely elővégzés (praedestinatio) néven aztán oly fontos dogmája lett a keresztyénségnek. *Pelagius* a mai róm. kath. egyház, *Augustinus* pedig a protestáns s kiválólag a kálvinista egyház elővégzési tanának vetette meg alapját akkor, a midőn *Pelagius* azt állítá: hogy eredendő bűn nincs; velünk született bűn nem lehetséges; az embernek teljes szabadakarat van: az ember az üdvöt önére jén elnyerheti; istennek elővégzése az egyes emberek cselekedete módjának előrelátásán alapúl, s a mikor *Augustinus* azt tanítá, hogy: az eredendő bűn öröklés; ninesen szabadakarat; «isten öröktől fogva elvégezte, hogy Ádám maradékainak megromlott, szerencsétlen tömegéből, saját tiszta, szabad kegyelméből Krisztus által némelyeket megszabadít, másokat pedig kárhozatban hagy.»¹ . . . Majd a IX-ik században újból felvetett e kérdés, a mikor *Gottschalk* Augustinus tanát teljes merevségében, kettős elővégzés formájában hirdeti, vele szemben pedig *Rabanus* a régi elvet védelmezte, s a harcnak az lett a vége, hogy az elővégzés tana ezután sem lett határozottan körvonalozva, mert a «capitula quattuor Carisiacensia,» meg a «concilium Valentinum» határozatai homlokegyenest ellenkeznek egymással, a közvetítő savonniéresi zsinat pedig szintén nem tudta a pártokat kibékíteni.

Hogy az elővégzés tana aztán a reformatio alkalmával ismét tárgyalás és vita alá került, ez természetes. S a reformátorok közül, mint tudjuk, Kálvin volt az, a ki e tant szigorú merevséggel megállapítá, kimondván azt, hogy isten mindenkinek sorsát előre elhatározta, a mikor némelyeket üdvre, másokat kárhozatra választott el.

E szigorú tant próbálom meg összehasonlítani az iszlám oly híres fátumával, fatalismusával, arra törekedvén, hogy kimutassam: miért nem lett a praedestinatio tana a kalvinismusban fatalismussá?

E végből ismerkedjünk meg először a mohammedánismus híres tanával, a fátummal, előrebocsátván e vallásra vonatkozólag némi történeti ismertetést.

A keresztyén vallás ellenállhatlan hatalommal kezdett terjedni Ázsia területén. Virágzó egyházközségek alakultak keletnek majdnem minden fontosabb pontján. Az új persa birodalomban a 4-ik században már üldözésnek van kitéve a keresztyén vallás a nagy elterjedése miatt; Armenia a II-ik században virágzó keresztyén egyházakat mutat fel, s az V-ik században a keresztyén iskolák az armeniai irodalomnak megvetik alapját, — Arábia pusztáin is akadunk egyes keresztyénekre; tehát a világvallás eszméi itt is kezdenek gyökeret verni! De csakis kezdenek! Arábia arra lett szánva, hogy ott egy új vallás fejlődjék ki, mely arra volt hivatva, hogy a keresztyénség óriási terjedésének útját állja. Arábia pusztáinak harcias, szabadságra termett lakói nem arra voltak teremtve, hogy a keresztyénség áldó eszméit ismerjék el vallásul, hanem, hogy közülök kerüljön ki a „dicséretreméltó“ (Mohammed), ki az iszlámot megalapítsa s így olyan vallásnak rakja le alapját, mely hivatva van a keresztyénséggel szemben világvallási jogsúltságot követelni.

Mohammed az arab nép kebeléből próféta, vallásalapító gyanánt áll elő. És 20 évi működés alatt csakugyan leteszi alapját az iszlám jövődő nagyságának. . .

* Csak igen ritkán!

Szerk.

¹ Warga L. «A ker. egyház történelme.» I. kötet 200—201. lap

Mohammedről s vallásáról igen sokan s sokféleképen írtak. Sokan nem is tekintették őt prófétának, hanem csalónak, ámitónak tartották. ... Ma már ezt senki sem fogadhatja el, mert ha közelebbről megismeri a Mohammed vallását, lehetetlen, hogy tisztelettel ne hajoljon meg az előtt, mint olyan vallás előtt, melynek «legelső sarkköve, hogy az istenben hidjünk.» tehát a keresztyén-ségével azonos; mely «Krisztust az isten küldöttjének» mondja; hiszi a lélek halhatatlanságát, feltámadását, utolsó ítéletet édennel s poklallal¹⁾. És ezek mellett e vallás szent könyve, a Korán «telve van kitűnő erkölcsi tanácsokkal és szabályokkal» s e tekintetben, bátran kiállja a versenyt a keresztyén-ség szent könyvével; de meg maga a próféta is tiszteletet érdemel, ki egy óriási embertömegnek szellemi fejlődésére megadta az impulst, kijelölte az irányt, melyen haladjon; ki a «hanif»-ek sorából kilépve, megalapította a monotheismust, mely elvonta atyafiait a «sok isten- és bálványimádás» oly roppant területén divatozó vallásos szokásoktól is, s létrehozta az iszlomot. ... És bár igaza lehet Goldzicher Ignác-nak, mikor ezt írja: «Mohammed nem volt az arab nép geniusának kifejezése, hanem épen az ellentéte: tana nem az arab társadalom addigi fejlődésének eredménye, hanem egyszerűen mindannak cáfolata és tagadása, a mit az arab nép geniusának ismerünk,»²⁾ s bár elfogadja Sprenger Alajos nézetét, hogy t. i. «az iszlam nem Mohammed műve, hanem az idő szellemének eredménye, az arab nemzet szózata,»³⁾ s bár állítja, hogy «Mohammed csak szószólója volt annak a mély vallásos indületnak, mely az arabokban, mint sémi népben, már amúgy is lappangott»⁴⁾ mi mégis valljuk s állítjuk, hogy Mohammed méltó a próféta névre, «megérdemli, hogy neve azon jelesek között foglaljon helyet, kik életüket az emberiség javítására, tökelyesítésére, boldogítására szentelték»⁵⁾ hiszen Goldzicher is azt mondja, hogy az a vallásos indület, mely az arabokban lappangott, «a próféta föllépése által formát nyert és tudatos kifejezésre jutott»⁶⁾. ... Ézzel azt hiszem, el van ismerve általa is az, hogy Mohammed nem közönséges szerepet játszott az arab nép történetében.

Ez előzmény után térjünk át tulajdonképeni tárgyunkra, t. i. hogy a gondviselés, az elővégezéstanról szóljunk az iszlamban! ... Azonban itt is szükséges pár szót előrebocsátanunk. Az elővézés tanát e sorok a Korán alapján fogják ismertetni, s így egyenesen rosszúl indulunk el, mert Goldzicher ezt mondja: «Nagy tévedés az iszlám lényegét és valóját, tanainak tartalmát és irányát az iszlam szent könyvéből, a Koránból akarni megítélni!»⁷⁾ ... És bár csakugyan bebizonyítja, hogy a «Korán az iszlam összeségének symboluma, zászlója, de nem tartalmazója s mint valláskönyv, nem áll egy színvonalon az általa támasztott nagy vallásos revolutioval»⁸⁾ én mégis csak a Korán alapján fogok szólni a felvett tárgyról, mert én az iszlam szent könyvének praedestinatioját akarom összevetni a kalvinismus symbolikus könyveinek ugyanazon tanával, megjegyezvén azt, hogy az iszlam két ellentétes felekezetének a véleményét is kell, hogy felemlitsem annak helyén. És most lássuk tárgyunkat közelebbről!

Az isten igazságosságának a dogmája képezi az iszlamban az elővézés tanát, azt a fatalismust, mely fő-főjellemező sajátja. — Igazság és elővézés. — Törvény és kiváltság. Sajátos ellentétek és mégis megvannak! Mindkettő — igazság s elővézés, — egyaránt hangsúlyozva van a Koránban, holott pedig e kettő nem állhat meg

együtt! Nem, mert ha igazság van, úgy nem lehet elővézés, fatum, ha pedig ez van: úgy nem lehet amaz! És mégis mindkettő megvan! Azonban a kettőnek viszonya nincs megállapítva, s így az elővézést függetlenül kell figyelembe vennünk az isteni igazsággal szemben; mert ha együtt tárgyalnók, aligha juthatnánk kellő eredményre, mert mikor a Korán ezt mondja: «a kit akar az Isten, azt tévelygésbe hozza, ellenben a kit akar, azt vezeti az egyenes ösvényen:»⁹⁾ megállapítja azt, hogy isten némelyeket igazakul, másokat gonoszokul választott el; mikor pedig ezt mondja egy másik helyen: «... mindenkinek kezébe adatik a vétkeket magában foglaló jegyzőkönyv,»¹⁰⁾ kimondja azt, hogy az isten igazságosan fog büntetést szabni az emberekre az ő vétkeiknek száma szerint, — ez s az ehez hasonló több ellenmondás lehetlenné tenné, hogy az elővézést függetlenül, önmagában tárgyaljuk, mert mindig hátunk mögött állana az elővézéssel szemben az isteni igazságosság, a melyet mi most egyszerűen mellőzünk s szigorúan csak a kérdéses tanra fogunk ügyelni; tudva ugyan azt, hogy a Korán is kimondja, hogy az isteni igazságosság az embereket nem ítéli meg bűneik nagyságához mérten, mert ha ezt tette volna, egyetlen állat sem maradna a földön, de ezt nem tartjuk összefüggőnek tárgyunkkal s így ezt is figyelmen kívül hagyjuk.

Az iszlam elővézési tana szerint, a mint a Korán mutatja, Allah az embereknek sorsát előre meghatározta! «Ő meghatározta az elkerülhetetlen sorsot.»¹¹⁾ Meghatározta azt, mikor jö el valakinek végórája, mert «minden nemzetnek megszabott határa és mikor elérkezend pályájok vége, csak egy órát sem halasztódik el;»¹²⁾ s mert «minden, megkóstolandja a halált,»¹³⁾ melyet senki el nem kerülhet s épen ebben van letéve a *fatalismus* alapja. A halált nem lehet elkerülni semmiképen, mert az az Allah rendelése, mely alól nincsen kivétel s épen azért azt meg kell vetni; nem szabad attól rettegni s ez a haláltól nem rettegés szüli a fatalismust! Közömbös, érzéketlen az iránt a Mohammed követője, hiszen ez az ő végzete! A harcba bátran, félelem nélkül megy, nem retteg a haláltól, mert ha az a végzet, hogy élve maradjon: úgy akármilyen veszély környezze is a vérmezőn, megszabadul; ha pedig az van felőle elvégezve, hogy a csatában elvesszen: akárhogy óvakodik is a haláltól, utóléri végzete, elesik, mert hát ez volt a fátuma!

Dehát kik az elválasztottak? Kérdjük mindnyájan az iszlam-hívőktől! ... A Korán erre is megfelel, a mikor azt mondja: «Az isten nem vezérli a hamisan cselekvőket,»¹⁴⁾ s amikor kijelenti, hogy «a hazugot és hitetlen nem vezérli az isten!»¹⁵⁾ A jók, igazak, a hívők el vannak választva a boldogságra, a rosszak, hamisak, hitetlenek pedig a «gyehenna mélységébe rohannak.» ... És ez az elválasztás helyes s igazságos a Korán szerint, mert «ha megbüntetné isten az embereket gonoszságukért, nem maradna a földön egy állat sem.»¹⁶⁾ De nem teszi ezt az isten, hanem «megerősíti azokat, a kik hisznek és tévelygni engedi a gonoszokat.»¹⁷⁾ «Sokakat tévelygésbe ejt, másokat pedig vezérel,» de «nem nem ejt egyebet tévelygésbe, csak a hitetleneket!»¹⁸⁾ ... Tehát választ az isten a Korán szerint az emberek között. Választ némelyeket arra, hogy «az egyenes úton járjanak,» az «egyenes ösvényen haladjanak,» «igazak legyenek,» «vagyonuk öregbedjék,» «jövedelmük megnövekedjen,» má-

¹⁾ «A Korán.» Szokolay István. Pest, 1854. 73—74. l.

²⁾ G. I. «Az iszlam.» Budapest, 1881. 5. l.

³⁾ i. m. 3. l.

⁴⁾ i. m. u. o.

⁵⁾ Wurga L.: i. m. I. k. 157. l.

⁶⁾ G. I. m. 3. l.

⁷⁾ G. I. m. 102—103. l.

⁸⁾ U. m. u. o.

⁹⁾ Reinecius «Al Korán» ford. Buzitai Szeldmayer Imre és Gedeon Gy. Kassa 1831. 6. szúra 38. v.

¹⁰⁾ 18. s. 50. v.

¹¹⁾ 17. s. 99. v.

¹²⁾ 10. s. 49. v.

¹³⁾ 21. s. 31. v.

¹⁴⁾ 3. s. 85. v.

¹⁵⁾ 39. s. 4. v.

¹⁶⁾ 6. s. 61. v.

¹⁷⁾ 14. s. 26. v. ¹⁸⁾ 2. s. 26. v.

sokat pedig arra, hogy «tévlegjenek s ne találjanak kormányzót, segitőt, vagy gondviselőt,» hogy «haragja rájuk szálljon s a gyehenna mélységébe rohanjanak»; hogy «elesábitassanak s számukra út ne legyen,» hogy «elvesszenek,» «bilincsekben, nyakvasakban és égő tűzben szenvedjenek.» Mert «csak azt veszi irgalmába az Úr, a kit akar.» s tudja «ki fog az ő ösvényétől eltévelyedni s kik legyenek a vezéreltettek?»...¹

(Vége köv.)

Tüdös István.

TÁRCA.

Görög költőkből.

I.

Panasz.

— Mimnermos. —

Hideg verejték fut a testemen végig,
Ha szemeim vídor barátimat nézik;
Mert nem sokáig tart — szívremegve látom —
A játszi ifjúkor röpke, mint az álom.

A terhes öregség fejünk fölött lebeg,
Rút, rideg alakja lelkiünk fagyasztja meg,
S míg a sima arcon mély barázdákat szánt;
Homályosul a szem, s a szellem egyaránt.

II.

Intés.

— Simonides. —

Mulandó mindaz, a mit adhat e föld.
Megmondta a chiósi énekes:
Elhullunk, mint lomb, hogylha sárga mezt ölt!
Ám a halandó tűnő jót keres,
S ki ezt megérti, az nagyon keves.

Mindenki remél, — ifjú szív leginkább.
S míg a tavaszkor hinti kellemét;
Könnyen szenved az ifjú bármi kint át,
Aggság s halál is szint' feledve még,
Ha munkakedv hevíti kebelét.

Ifjú! terajta a szellem pecsétje,
S ha látod im: az élet elrepül;
A jó lelkek nemes körébe lépve
Gondolj végedre s küzdj szünetlenül.

III.

Sírfatok.

Kallimachos sírverse.

— Lukianos. —

Kallimachos voltam, csak öt éves, gondtalan éltű,
S Hádes elragadott íme könyörtelenül.
Ám ne sirass mégsem; ha rövid volt életem útja,
Hát rövidék voltak földi nehéz bajaim.

A 300 spártai sírverse.

— Simonides. —

Útas! vidd el a hírt, hadd tudja meg azt Lacedémon,
Itt nyugosznak egyig, halva parancsa szerint.

Szabó József.

Papkisasszony.

Tél van . . . és mégis oly tavaszias az idő. A fákon nem is csillingelnek a zuzmarák, puha szemfedő nem borítja a fekete föld kihült tetemét, a folyó sima tükörén nem hordja a pelyheket a kavargó szélvész, piszkos hullámai gyorsan hömpölyögnek tova.

Az utcákon térdig ér a sár. — ugyan kinek volna kedve ily rút időben künn lábatlankodni? Legfelebb a csiripelő verebek repdesnek elhullatott szemek után, s bozontos komondorok vonítanak a szűk sikátorokban.

A temetőből töredezett énekhangok hallatszanak. . . Rongyos ruhájú iskolás gyerekek kipirosodva fújják a méla dallamot, s az őszbe borult tanító tördelt, mély hangja szól közbe szomorúan, búsan. A tiszteletes urat temetik. . . Pitykés ruhájú, jól táplált, kékbeli benső emberek pöflészkedve állanak a sír körül, mögöttük néhány fekete ruhás anyóka vagy kackiás menyecske: ebből áll az egész temetési gyülekezet. Úgy kiválik ebből a mindennapi tömegeből az a halovány arcú leányka, ki remegő testtel, fuldokolva öleli körül a tölgy koporsót.

Fekete haja hullámosan ömlik le karcsú derekára, beszédes kék szemeiből alápereg a fájdalom égető könnyűje, ajaka meg-megremeg a benső keserv hevétől, s fuldokolva csuklik néha egyet-egyet. Nem sikongat, kezeivel nem kapkod görcsösen szívéhez, a fájdalom mesterien játszott színvegyületét nem erőszakolja magára, mereven, hallgatagon áll, könnytelt szemekkel nézi, hogy mint ragadják meg legkedvesebb kincsét gyöngédtelen kézzel a szolgálatkész atyafiak; letép egy levélkét az egyszerű örökzöld koszorúból, elrejtí arcát, hogy ne lássa, mint eresztik le a tölgy-koporsót oda, hol nem fáj semmi, nem hánt senki.

Dübörögnek a göröngyök, olyan fájó, oly kínos e hang; ki szeretné ezt nézni? Oszlik a tömeg. Csak egyedül ő áll még ott, a szép «papkisasszony.» Hová menjen?

Őt nem várja biztató szavának édes melegével és ölelő karokkal a gondos, hű anya; itt nyugszik rég e hantok alatt . . . s az ősz apa, egyetlen gyámola? . . . ő is elköltözött. Árva! óh! igazán árva! suttogja ajka keserűn. Nincs csendes otthona, édes tűzhelye. Nem fogja már kinyitni többé a repkényes verenda kicsi kapuját, nem fogja már öntözgetni kedvenc virágait, nem fognak étetés közben vállaira repülni a bűgő galambok!

Tanul tünni, szenvedni! Elmegy a «nagyságos» nénihez, kiállja az elkényeztetett cousine szeszélyeskedéseit; meg fog küzdeni a létért, az életért. S erre a gondolatra úgy elszorul a szíve, érzi a sejtelmes jövő reá váró gyötrelmeit, meg tudja mérlegelni annak nehézségeit. De mégis, mégis jobb így, mint magára hagyatva kiteszittatni az emberek zajgó tömegébe, szembeszállani az önzők sértő kicsinylésével s az irigyek maró gúnyjával. Hiszen oly keserű is egy árva leány sorsa! . . . Csengő poharak vidám zajában a tettetés szemérmetlen álcája alatt kacagva mondják rá ki a vérig sértő itéletet, s a kávé-nénikék párolgó csésze mellett teréscselhetnek róla kényők-kedvők szerint: nem védi őt senki, nem gondol rá senki.

¹ 6. s. 117. v.

Igazán az árva lány kétszerte is árva! . . . Felszívta a szél . . . tán azt kiáltja: igazán! igazán!

Megremeg a lány, s mintha nehéz álomból ébredt volna fel: téveteget tekint a borongós messziségbe.

«Ilonka kisasszony!» — szólal meg egy agg férfi háta mögött — «jőjön már! nem győztem várni, még halálra hűti magát ebbe a hidegbe!»

— «Hát maga János mit akar?» kérdezi elmerülve Ilonka.

«Éjnye no! hogy hát én mit akarok: ez már igazán furcsa!» — hümmög az öreg — «hisz a nagysága — a nénikéje — küldött érte, a kastélyba régóta várnak.»

«Vagy úgy?! Igaza van! Menjünk!» szól s egy utolsó csókot vetve a drága hantokra, könnyelt szemekkel indul el.

Úgy háborog a lelke! Hát érte küldtek?! Valóban nagy kegy! Hiszen csak nem kívánhatja, hogy a nagyságos nagynéninek, vagy épen a cukorbáb kisasszonynak méltóztatnék kimozdúlni ily csunya locs-pocs időben, meg különben is az öreg tiszteletes . . . eh! fátyolt a multra! Az érzékenységnek mai napság nincs már keletje; szeretet, ragaszkodás nevetséges, bohó ábránd, semmi más! . . .

Belép a fedeles hintóba! No lám, mily kitüntető figyelem, hisz bricskát is küldhetek volna, ha t. i. el nem törik útközben a tengely. . . Az öreg kocsis aggódva tipeg ide-oda; majd gyöngéden pólyálgatja a selymes pokrócokba a kicsi lábakat, meleg takarókkal burkolja be a reszkető testet, nehogy megfázzon az az áldott, jó «papkisasszony.»

Aztán megpattan az ostor, horkanva szágúldanak a tüzes paripák: Ilonka rohan az új életbe.

* *

Úgy-e kérem, talán tudják is, hogy a megboldogult öreg Tarnai Józsefről volt szó; hisz' ismerte őt mindenki a vidéken. Hát még az élettörténetét . . . a verebek is csiripelték! Nem volt ő se mindig tehetetlen összegörnyedt agg, galambosz-szakál sem köríté ráncos arcát; valaha — úgy mondják az öreg anyókák — igen szép ember volt. Szőke ábrándos haj, tüzes fekete szem, keleties metszetű ajak, csillogó fehérségű arc, déleceg termet a legdelibb ifjává tették . . . no de bizony az idő gyorsan eljár.

Nagy tehetség, kiváló szorgalom párosult benne előzékeny modorral, nemes bensővel; ifjú barátainak személfénye, büszkesége volt. Bevégezte tanulmányait, nevelőnek vitték nagy úri házhoz, első lépés szegény embernek magas állás felé! Ha jól tudja titkolni azt, a mi a szív mélyén lüktetve forrong, ha képes legyőzni a kebel oktan büszkeségét, nevetve az esetlenségek sikamlós tréfáin; ha meg tud hajolni sima arccal a hatalmasabb előtt: akkor megnyílik előtte a rózsás út, haladhat rajta könnyen, messzire.

S ő színlelni is tudott. Nem alacsony, önző szándékból, hogy a lajtorján kapaszkodhassék fölebb-fölebb; nem aljas önérdékből, hogy gond nélkül kéjelegjen a kényelem puha párnáin, hanem, hogy áldozhasson keble

oltárának, tiszta szentélyének. A nyíl ki volt löve, suhogva sebette meg szívét: feledte a korlátokat, nem törődött a különbségekkel, hisz' oly bolondos kis gyermek itt kebleinkben ez a dobogó hús-darab. Szeretett, s a lány? az is hajlott felé! . . . Dehát ki tilthatja meg a folyondárnak, hogy kedve szerint ne fusson a magasba; a csattogó madárnak, hogy párához ne repüljön, kis lépések, dongó méhnek, hogy ne szívja a virág illatos kehelyéből a mézet? . . . És mégis, mégis nagy bűn ez! S ők nem tudták, nem akarták tudni. Ilonka felesége lett. Jött az átok a büszke, gögös szüléktől, nem törődtek vele, éltek boldogan; lesújtott a család hatalmas karja, de azért ők küzdöttek bátran egy nyomorúlt kis faluban a megélhetés kínos terheivel. Feledtette fájdalmukat az a gagyogó kis ajak — mása a jó anyának — az a beszédes szem, nevető tekintet.

Azóta sok idő elmúlt! Kiket nem tudott megindítani a gyermeki szeretet s ragaszkodás: a büszke apát s anyát rég letörte a halál könyörtelen keze, és az engedetlen lány is s férje, az öreg tiszteletes, szenderegnek már az anyatermészet csendes ölében. Csak az árva maradt még meg a multnak zálogául!

És most, «feledve a régieket, nem nézve anyád bűnét te benned.» magához veszi a távoli szegény rokont szerető nagynénje, Berkeszi Lászlóné ő nagysága. Ime! ez már csak nagy kegy ám! sorsa biztosítva van, kitűnő «házi kisasszony» lesz a «papkisasszonyból.»

Megérkezett a tassi kastélyba. . . Hidegen fogadták, de nem mutatta, hogy fáj ez neki nagyon!

Tini nagysága — a jó nagynéni — csókra nyújtá természetes kacsóit, végig nézte műértőleg a reszkető leányt s odahíva «angyalos mucuskájához,» ki izgatottan dugta migraines fejét a puha pamlag párnái közé, édeskésen szólt:

«Sasa! az új ismerős megérkezett, csillapúl fájdalmad, ha Ilonka mulattatni fog! Úgy-e megteszed?» fordul kérdőleg feléje.

«Igen!» rebegi a benső izgatottságtól meghatva s könyei peregni kezdenek halovány arcán — «én mindent szívesen megteszek!»

S mégis a nyájas szavakra duzzogás: «menjen, beteg vagyok» a válasz Sasa részéről. A nagysága észreveszi a könyeket.

«Ilonka! mi bajod? Ki nem állhatom a folytonos sirást, paraszt lányok szokása! Remélem, nem vágyakozol az után a nádfődeles viskó után, mikor nálunk lehetsz; gondodat fogom viselni! nem kell félned a jövőtől. Szeresd Sasát, hisz ő oly jó, néha kissé szeszélyes: túrni kell neki, a hamis kis zsarnok uralkodik feletünk. Különben majd beleszokol, most izgatott vagy — nem is csoda — szobádba mehatsz!»

Kitámolyog, a szárnyas ajtó könnyedén csapódik be utána: a hús levegő magához téríti. Feje zúg, zsigong, kínos fájdalom marcangolja keblét, úgy sajog mindene: remegő lábain alig tud megállni, majd összeroskad. Szeretné kiönteni nehéz keservét, elbeszélni gyötrő bánatát, dehát kinek, ki hallgatja meg őt?!

«Húgom! kedves húgocskám!» szólal meg mögötte szelíden az öreg (Berkeszi. «jöjj, szobádba vezetlek, megtalálász hűlni e nagy léghűzamban!! Erre, erre... le a csigalépcsőn, meg ne csúszszál valahogy: no! itt lesz a kis madár fészke! Isten veled, jó éjszakát! Ne nézz hát rám oly szomorúan, te kis bohó! számold meg a gerendákat s álmodj szépeket. Ilonkám!» s egy csókot nyomva homlokára mosolyogva tipeg tova.

Belép szobájába... Csillognak szemei s fehér arca a nagy örömtől szinte kipirul: hát mégis van valaki, a ki vonzódik hozzá s nem a rideg gög hangján beszél a szegény rokonnal, hanem a szeretet édes melegével fűzi magához. E gondolatra föléd szívében a hit, kecsgeti a remény; nem bántja többé az egyedüliség kínos érzete, mert tudja, hogy van egy rokonszenvező kebel, hol nyugodtan megpihenhet.

A kandallóhoz lép: megigazítja az izzó zsarátnokot, s aztán gondolatokba mélyedve dől le ágyára. Nem tud aludni. Elmereng a jövőbe.

Tűrni kell! így mondta a nagysága s ezt meg kell tenni, mert Sasa akarja és az ő akarata parancs. Tizenhét éves és nem is csúnya! Az ifjúság üde pírja borítja arcát, s oly jól illik hozzá az a dacos, kihívó mosoly, mely folyton ajkai felett lebeg és jellemzi az elkényeztetett babát. Lenyírott, göndör hajfürtei kacérul övezik szabályos fejecskéjét, vakító fehér fogai ki-kicsillámlanak, ha félreacsucorítja piros ajkait. nevető szemei lövellik a szív mélyére ható pillantásokat: szóval szép leány, de nagyon tudja, hogy az, s neki minden szabad. Gyermekekortól hozzá volt szokva a parancsoláshoz; ő idomította tetszése szerint nevelőnőit, s nem azok őt és mégis, ha valamelyik nem tudta kiállani szeszélyeit, nem akarta tűrni különködéseit: Sasával szemben sohse boldogulhatott. Akkor is — mint most — elég volt egy ideges lábdobbantás, szívgörcs emlegetés, legvégső esetben pár kierőszakolt könyecsepp, hogy a ki nem nyerte meg legmagasabb tetszését: a mama által azonnal továbbittasék. Számokban fejezve ki az ő hatalmának rangfokozatát: Sasa volt az első, utána egy nagy csomó nulla s aztán Tini nagysága, kedves mamája.

Pedig ő is hangadó egyéniség volt a megyében; az igaz, volt is tüdeje, miből kiadni a hangot!

Termetes hölgy, aristokratikus hajlamokkal, a mit legvilágosabban tanusít az orra, elhízott arca, beesett szemei, rythmikus járása pedig főhajlandóságát, hogy t. i. kellő mérvben szereti élvezni az ingyenc mesterség készítményeit, minden kétséget kizárólag igazolja. Gyöngéje, hogy majomszeretettel övezi egyetlen gyermekét, kit a legkedvesebb, legangyalibb lénynek képzel e földkereken. Érté megtenne mindent, másért semmit. Különben nagy zsarnok s ebeli tevékenységét leginkább gyakorolja a cselédségen kívül szeretett férjén László bácsin, ki minden elkeseredés nélkül rezignálva húzza a papucsos hymen könnyű igáját.

Igen szelíd ember! Képzeljünk egy nagy tapló-sipkát, meleg téli shawlt még nyárrban is, hosszúszerű pipát — belé jó verpelétit — : s előttünk áll az öreg úr a maga

valóságában. Különös szenvedélyei nincsenek, ha a méhesben egy jól eltöltött ebéd után lecsucsulhat, s nem hall semmi reá vonatkozó hívó szót: nem cserélne a föld leghatalmasabb emberével. A házi — családi — ügyekbe beavatkozni nem akar, valószínűleg mert nem lehet; neki csak óhajai vannak, a melyeknek esetleges beteljesülése a felsőbb parlament döntő szavazatától függ. Így a László bácsi protekciója vajmi keveset ér!...

S Ilonkának félálmában mindez átvonult agyán, meghányta vetette helyzetét s belátta jól, hogy az elkényeztetett Sasától neki sokat, nagyon sokat kellend tűrnie. De nem esett kétségbe: bizott Istenében, anyjának szelleme fogja kísérni az élet göröngyös útain. S e gondolatra megszűntek fájdalmai, a bizalom jóleső érzete foglalta el keblét. Megnyugodott sorsában.

Nem sokára elszenderült, az álom jótékony angyala lezárta bágyadt szempilláit, s kicsi szívét betöltte a tündérképek kedves varázsával.

Ajkai mosolyogtak, keble halkán piheg, szépet, nagyon szépet álmodik... S mit idegen helyen először álmodunk, beteljesül! (Folyt. köv.)

Mezőssy Béla.

EGYLETI ÉLET.

a) A „magyar irodalmi önképző-társulat”-ban e hó 5-én járt le a másodizben kitűzött *románc-ballada* pályakérdés határideje s ezúttal négy munka érkezett. A bírálati előterjesztés csak a február 2-án tartandó ülésen fog felolvasatni, mivel a colloquiumok ideje alatt a társulat nem tart üléseket.

b) A „*theologiai önképző-kör*,” mint más-kor, úgy ez évben is szónoklasi, imáirási gyakorlatokra és egyes theol. kérdések megvitatására terjeszti ki a maga működését. Eddigélé 4 szónoklat, 12 ima került színre bírálataikkal együtt. A kérdések közül a következőket tartjuk érdekesekeknek lapunk t. olvasói előtt fel- említeni:

Az első tárgyalt kérdés ez volt: Mennyiben indokolható a gyülekezeti imában a verses alak használata? A feletre kiindulási pontul az szolgált, hogy az imának közvetlennek, szívből fakadónak kell lennie. Miután azonban a verses alaknál közvetlenségre már csak a külső kellékek megtartása miatt sem lehet mindenkor törekedni, a verses alak használata az imában indokolatlan. De nem indokolható az a gyülekezeti ima gyakorlati céljánál fogva sem (a mi tudvalevőleg a gyülekezet buzgó-ságának emelése), mert a külső kidolgozás a rím, ütem, stb. inkább az alakra s nem a tartalomra irányítja a hallgatók figyelmét. Ezen fontos okok mellett számbavehető nem lévén a némelyek által érvül emlegettetni szokott formai változatosság keresése, a gyülekezeti ima verses alaka nem indokolt.

Helyzetünknel fogva érdekesebb ennél ez a kérdés: Tudva azt, hogy a valláserköcsi nevelésnek az istentisztelet egyik leghatékonyabb eszközlője, elég van-e téve ennek középiskoláinkban? nem lenne-e szükség

iskolai istentiszteletet hozni be, mely imádkozási s szónoklási gyakorlatul is szolgálhatna az összes theol. ifjúságnak? — E komoly kérdés érdemileg lehetőleg minden oldalról szemügyre vétetvén, a hosszas eszmecsere eredménye a következő lett. Az istentisztelet és a valláserkölcsei képzés nem köthető össze, mert emez az iskola, az ész dolga, amaz pedig a kedélyé, és így a kérdés kiindulási pontja helytelen. De tovább menve, a valláserkölcsei nevelésnek, ha csak nem valami mystikus és pietistikus érzelmek szemüvegén át vizsgálódunk, egész nyugodt lélekkel elmondhatjuk, hogy középiskolainkban elég van téve. Lehetetlen ugyanis, hogy — ha valaki maga is érzi a valláserkölcsei igazságok elsajátításának szükségét — 8 év alatt heti 2 órán annak birtokába nem juthatna el. Ezek folytán következetesen jött a tagadó felelet az iskolai istentisztelet behozatalának szükségére vonatkozólag. Az esetleg kényszerítésből történendő istentiszteletek nem volnának üdvösek, sőt bizonyos tekintetben veszedelmesek lennének. De továbbá nekünk, ifjaknak a gyermeki kedélyre igazán építő, valóban szükségpótló hatást ily módon gyakorolni, lehetetlen, már csak azon oknál fogva is, mert nem ismervén a gyermekvilág hibáit, erényeit, szépen beszélhetnénk ugyan nekik egészen az értetlenségig, de őket meggyőzni, elhatározásra bírni képtelenek volnánk. Predikációnk olyan volna, mint a zengő érc és pengő cimbalom. A mi pedig a szónoklási gyakorlatot illeti: ez nekünk másutt eléggé módunkban lévén, ilyen úton egészen felesleges munkát végeznénk; de meg másrésről a szószék nem próbálgatás, gyakorolgtatás számára emelt hely, nem is említve azt, hogy a próbálgatásokkal szükségképen összekötött bírálat éppen lehetetlenné teszi, hogy az istentisztelet igazán a szó nemes és valódi értelmében istentisztelet legyen. Ezen okok miatt tehát, az indítványozó kérdés elesett.

Szinre került továbbá az a kérdés: Mivel lehet az úri ima eme passusánál: «a mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma,» az *is* szó odaszúrását indokolni? Felelet: «Azzal, hogy csakis így kipótolva tartható az *keresztyén* imának.» A használatban levő fordítása ez imának inkább illik egy zsidó vagy egy pogány szájába, a ki mintegy szerződéses viszonyban áll a maga istenével és így attól követelhet, annak parancsolhat is, hogy adjon neki egész életére való eledelt azonnal; de a keresztyén bizalommal tartozik lenni Istenéhez, s ez a bizalom feleslegessé tesz a messze jövőről oly eleve való gondoskodást. Különbben is az egész úri ima szövege sok kifogás alá eshetik, s így nem bizonyos, hogy mily szavakkal mondta azokat Jézus, s csak annyi a bizonyos, hogy az ő szellemével csakis úgy egyezik meg annak értelme, ha a rövid és senki előtt botránkozásul nem szolgálható *is* szócskát a nevezett passushoz odaragasztjuk. Inkább e kevés hozzátoldással igazítjuk ki az értelmet, mintsem a régi rossz fordítás helyébe egy jobb, de újságánál fogva nagyon is meglepő fordítást használjunk.

Ezek voltak a figyelmet megérdemlő kérdések. Most ismét több nevezetes kérdés van kitűzve előleges gon-

dolkodás céljából, melyek közt legértékesebb s legérdekesebb ez a nagyhorderejű kérdés: «Van-e valami alapja az úgynevezett igazhitű kálvinisták azon álláspontjának, melynélfogva az unitáriusoknak a «Magyar Prot. Irod. Társaság»-ba lépése ellen tiltakoztak?» Erről és más kérdéstről is majd referálunk t. olvasóinknak. R. K.

c) A „*jogász-egylet*” január 9-én, Ballagi Géza, jogtanár úr elnöklete alatt, vitagyűlést tartott, melyen az italmérés államosításáról szóló törvény került megvitatás alá. Először *Mezőssy Béla*, II. éves joghallgató, félóránál tovább tartó beszédben fejtegette a törvény elvi kérdéseire s gyakorlati kivitelére vonatkozó nézeteit, és pedig a kormány álláspontját védve. A tetszéssel fogadott, nagy tanulmányról s jeles szónoki képességről tanuskodó előadás után *Batta József*, IV. é. jh. támadta meg *Mezőssy* egyes érveit, s igyekezett a javaslat, illetőleg már törvény káros hatását és igazágtalan voltát kimutatni. Szót emelt ez álláspont mellett még *Lükő László*, IV. éves jogh. is, majd a két fővitázó zárszavai után az elnöklő szaktanár úr adta elő teljesen tudományos szempontokon alapuló nagyérdékű és tanulságos megjegyzéseit. Elismeréssel adózott a vitázóknak, kik szerinte a lényegben teljesen egyetértének, csak az actualis politikai kérdések okoztak köztük nézetkülönbséget. Végül kiemelve az ilyen viták kiváló fontosságát s hasznát, figyelmébe ajánlta az egyletnek azok gyakoribb tartását.

d) Az „*ifjúsági torna-egylet*”-ről mult számban közölt tudósítás váratlanul rossz hatást szült egyesekben, mintha azok a sorok célzatosan, sértő szándékkal lettek volna közölve. Ezzel szemben kötelességünknek ismerjük, minden kétséget eloszlatólag, kinyilvánítani azt, hogy a torna-egylet versenyéről adott multkori tudósítás egyáltalában nem azzal az intentioval volt közölve, hogy a nevezett egyletet, vagy annak különösen versenybíróóságát sérteni akartuk volna; nem volt szándékunk pedig legkevésbé az, hogy a nevezett egylet mélyen tisztelt tanár-elnökét megsértsük; s ha mégis félreértésből rossz hatást okoztunk volna, azt e nyilatkozatunkkal eloszlatni kívánjuk, s épen ez okból nem közöljük e helyen a hozzánk egy versenybíróági tag által beküldött helyreigazítást; annyival is inkább, mivel a beküldő túllépve a tárgyilagosság határát, olyan hürokat penget, melyeknek hangzásához t. olvasóinkat mi nem akarjuk hozzászoktatni; különben sem olyan a helyreigazítás, mely ellen felszólalni ne lehetne, s ha közölnők, csak újabb félreértést okozhatnánk, a mit pedig kerülni akarunk.

e) Az „*erdélyi önképzőkör*”-ben, e hó 12-én járt le a II. pályakérdés határideje. „*Tompa, Pelőfi és Kerényi, Erdői lak*” című költeményének méltatását kívánta e kérdés, melyre csupán egy mű érkezett, a mi egyáltalán nem tanuskodik valami nagy munka kedvéről, pedig e társulat, mint halljuk, különben igen nagy sikerrel működik, amennyiben eddig már két elemzés emlék-könyvbe vétetett, több, titkári hivatalhoz érkezett, mű megdicséretett, a mi mindenesetre szép munkálkodásról tanuskodik, s így annál feltűnőbb a fentebbi pályakérdés iránt tanusított részvétlenség.

APRÓ HIREK.

— *Adományok.* A Magyar irodalmi önképző-társulatnak újabban ismét érkeztek a következő egyénektől adományok: báró *Vay Miklós* ő excellentiájától 50 frt, mely a múlt évben küldött 100 forinthez csatolva, *Vay-alap* címen fog kezeltetni; nagytiszteletű *Gonda Balázs* úrtól 10 frt, *Szabó Endre* úrtól Budapestről 5 frt, *Tóth Pál* úrtól Miskolcraól egy darab arany. Fogadják a társulat hálás köszönetét becses adományukért.

— Háromszáz éve lesz immár, hogy Károli Gáspár, kinek az első teljes magyar bibliafordítást köszönheti magyar irodalmunk, s első sorban protestáns egyházunk, a gönci temetőben jeltelen sírban nyugoszsza örök álmát. Most jutott eszébe a nagy ember emlékét híven őriző Fűzy János, gönci lelkésznek, hogy az elődje iránti hálának nemcsak a kegyelet, hanem látható emlék által is kifejezést adjon a magyar protestantismus. E célból a «Sárospataki Lapok» múlt évi 53. számában nyílt levélben mondja el erre vonatkozó eszméit. Radácsi György tanár úr, mint szerkesztő, a nyílt levélre válaszolva, felszólítja a protestáns közönséget az adakozásra és kifejti, hogy az így begyűlt adományokból, az emlékkő felállítására után lenmaradó összeg, a népies irodalom művelésére fordítandó, a mely esetben az irodalmi társaság egész erejét a tudományos irodalomnak szentelhetné. A felhívás — reményünk szerint — nagy visszhangot fog kelteni az ősök érdemeiért lelkesülni tudó, s Károlink századokra szóló művét olvasni szerető közönség részéről. Hiszszük, hogy a sárospataki főiskolai ifjúság szintén lelkesedéssel karolja fel a nemes eszmét, s filléreivel ő is hozzájáruland a szent cél diadalra juttatásához. Adja isten, hogy hitünkben, reményünkben meg ne csalatkozzunk!

— A „*Debreceni Hittanszaki Közlöny*“ 2. számában *Nagy Gyula*, a hittanszaki önképző-társulat elnöke „*Több tisztességtudást s több szakképzettséget*“ cím alatt, válaszol lapunk múlt számában —z—s-től közölt „*Több világgosság*“ című apró hírünkre. Nem akarunk meddő polemikára tért nyitni, mert úgy sem egy alapon állunk a válasz írójával; csak annyit jegyzünk meg felelet gyanánt, hogy debreceni theologus kartársainknak önképző-körükben két szótöbbséggel kimondott azon véleménye, hogy az unitáriusok hitelveiket tekintve is keresztyéneknek nevezhetők, ez a vélemény —z—s. felszólalására, habár az később jelent is meg, mint a 2 szóval kivívott elvi győzelem már nálunk is tudva lett, olyan válasz, melynél kielégítőbbet nem is várhatott. Szolgáljon ez a mi részünkről feleletül annak, a ki nem épen illő hangon akar leckéztetni minket azért, hogy ama cikket közöltük.

— Legközelebb jelent meg Kristóf Jánosnak «*Diákélet*» című kisebb beszélykéket tartalmazó kötete. Sajátos cinikus hang ömlik el e mű minden során; a szerző az élet realis festésében túlzásokba téved, s a

valóságnak meg nem felelő alakokat fest. Meséi igen naivak. szerkezeti ügyesség nyomaira csak imitt-amott találunk; irányja pongyola s gyakran sérti a jó ízlést. Van azonban egy pár sikerült alkotás is a sok között, különösen a hazafias érzelmeket néhol ügyesen s elég avatottan tolmácsolja. A mű ára különben 1 frt, s Besztercebányán szerzőnél kapható. . . y.

— A múlt hónapban megtartott alapvizsgálat a jelentkezőkre nézve jó eredménnyel végződött, amennyiben valamennyien szerencsésen átmentek azon, s így most már biztosan megállapítható a theologusok száma, kik a IV. éven 12; a III-ikon 17; a II-ikon 14, az I-sőn 9-en vannak tehát összesen 52-en. Ajoghallgatók száma IV-éven 3: III-on 5; II-on 18; I-sőn 23, összesen 49. A gimnáziumban az összes létszám 421; mely az egyes osztályok között így oszlik meg: I-ben 75; II-ban 61; III-ban 73; IV-ben 64; V-ben 36; VI-ban 33; VII-ben 46; VIII-ban 33. A múlt évihez viszonyítva a létszám az akadémián 1-gyel; a gimnáziumban 23-mal több; az év végenit tekintve.

— *Meghívás.* A sárospataki ev. ref. főiskola tanári kara saját nyugdíj-intézete javára, 1889. évi január hó 26-ik napján, a városháza termeiben közvacsorával összekötött táncvigalmat rendez. Belépti díj személyenként 1 frt, családjegy 2 frt. Jegyek előre válthatók Eperjesy J. s Trócsányi B. könyvkereskedő uraknál.

— Megkeresés folytán közöljük a következő pályázati felhívást, melyet a «*Képes Családi Lapok*» szerkesztősege hirdet: «A városunkban s megyénkben is elterjedt s közkedveltségnek örvendő «*Képes Családi Lapok*» betöltvén pályafutásának első évtizedét: a második évtizedet, vagyis a tizennegyedik évfolyamot (1889. január 1-én) egy irodalmi pályázattal véli a legméltóbban megkezdeni. Kívántatik először egy *humoreszk* (beszélyke, rajz vagy tárcacikk). Tárnya az élethől legyen merítve. Díj 50 frank aranyban. Másodszer egy *költemény*, válfaja szabadon választható. Díj: egy darab 20 frankos arany. Beküldési határidő: 1889. évi február hó 17. A pályázat eredménye a «*Képes Családi Lapok*»-ban s az ország összes magyar hírlapjaiban közzé fog tétetni s ugyanakkor szolgáltatnak ki a pályadíjak is. A pályaművek jeligés levélke kíséretében a «*Képes Családi Lapok*» szerkesztőségéhez Budapesten, nagy korona-utca 20. szám küldendők. Reméljük, hogy az irodalomnak városunkban és megyénkben lakó munkásai közül is sokan vesznek részt a nemes versenyben.»

— Ismételve kérjük vidéki olvasóink közül azokat, kik hajlandók lennének e lap I-ső és II-ik év folyamának példányait eladni, sziveskedjenek erről a szerkesztőséget tudósítani.

Tartalom: «Szemle.» Spectator. — «Az elővégzés (praedestinatio) tana az iszlamban és a kalvinismusban» Tüdös István. «Görög költőköl.» Szabó József. — «Papkisasszony.» Mezőssy Béla. — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt. 60 kr., vidékre 1 frt. 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

Colloquiumok után.

A napokban egy tanuló társammal találkozám, kivel beszédbe elegyedve, azt a kérdést intézte hozzám: lecolloquáltál-e már?

— Még januárban, felelém.

— Mi az oka hát, hogy úgy elrejtőzöl, hogy látni sem lehet?

— Sok dolgom van, barátom!

— De mi az ördög dolgod lehet, ha már lecolloquáltál?

— Egy és más teendő mindig akad. Servusz! — mondám — sietnem kell.

Míg haza értem, e párbeszédem forgatám eszemem. Vajjon igazam van-e abban, a mit barátomnak mondtam? Mint az alábbiakból kitetszik, igazam volt, s hogy bebizonyítsam, e cikket a szerkesztő kérésére megírtam, hátha lesz valami benne, a mi minket ifjakat közelebbről érint?!

Az iskolai éveket megnyitó ünnepélyeken, ama nagyjelentőségű és lélekemelő napokon, minden szó, mely a legőszintébb atyai indulattal az ifjúsághoz intéztetik, a körül a gondolat körül forog, hogy az iskolai teendők mellett az önképzésre felmaradt időt igyekezzünk szorgalmasan felhasználni, hogy készülőnk kettőzött szorgalommal az életre, arra a hosszú, nehéz küzdelemre, melyben okvetlen elesünk, ha a kínálkozó s mindenütt felfalható fegyverek használatát nem igyekezzünk minél alaposabban begyakorolni. Egyes lelkesebb s a tanítványok javát mindig munkálni akaró tanáraink minden pillanatot gondosan felhasználnak arra, hogy a szorgalmas munkásokat megdicséressék, a hanyagabbakat munkára serkentésük, figyelmeztetésük bennünket a kötelességek mezejére, hol többé elnézéssel nem találkozunk, hol mindenkinek úgy, sőt többnyire szűkebb marokkal fizetnek, mint a hogy munkálkodott. Az élet ezer példája int, tanít bennünket arra, hogy készítsük el jól magunkat. A harcos, ki csatába megy, fegyvereit jóelőre elkészíti s ellátja magát elegendő töltényekkel, hogy mikor kell, készen legyen; a hajós, ha tengerre száll, elegendő erőt és élelmet visz magával, sőt rendszeren többet, mint szükséges, hogyha nem várt körülmé-

nyek jönnek elő, legyen. Pedig e nem várt körülmények az élet tengerén sem ritkák ám.

Az az ifjú, ki azt hiszi, hogy mindent elvégzett, ha a pensumot szorgalmasan betanulta; hogy ő már eleget tett kötelességének, ha lecke könyve jó tanjegyekkel van tele; hogy ő már készen van az életre, ha minden studiumot megtanult, a mit követeltek tőle: az rendkívül csalódik, az nem néz előbb a mánál, az nincs tisztában az akadémiai tanrendszer céljával, nem ismeri saját hivatását. Nem habozom kijelenteni, hogy sokan vannak közöttünk, kik az iskolai tananyag megtanulására évenként nem fordítanak többet két hónapnál; azt is bátor vagyok állítani, hogy e két hónap alatt egy kis tehetséggel az is elkészülhet, a ki az előadásokon nem figyelt, s e tekintetben valószínűleg többen bizonyíthatnának mellettem. Dehát az év nem azért osztatott tizenkét hónapra, hogy abból kettőt munkára fordítsunk, a többit aztán hiábavalóságokkal töltsük el; hanem, hogy annak mindenik szakában egyformán dolgozzunk, főképen addig, míg egyéb dolgunk nincsen, mint előre készülni arra az időre, midőn készülni többé nem lehet, hanem harcolni kell olyan fegyverekkel, a minőket magunkkal vittünk.

Nem késlekedem kijelenteni, hogy sok ifjat a szakszerű egyoldalúság ridegsége tart vissza a szorgalmatos tanulmánytól. Azoknak megnyugtatóul csak annyit, hogy az élet nem kívánja ám, sőt ellenzi, hogy mindnyájan szakemberek, hogy ne mondjam, szaktudósok legyünk; hanem, igenis, azt szereti, ha általában tudósok vagyunk, e szó legnemesebb értelme szerint. Tudósok úgy, hogy minden helyzetben tudjuk, mit és hogyan kell cselekednünk, a mely tudósság nem egyéb, mint az értelem és kedély összhangzó kimívelése, mit megszerezni mindenkinek lehet, a ki egy kevéssel jobban tud akarni, mint általában mi tudunk. Vannak közöttünk is — nem kell a példákért messze mennünk — derék ifjak, kik hivatásuk öntudatára ébredve, tudnak akarni. Nézzük meg csak és ismerjük meg őket: a többi aztán jön magától.

Nem hagyhatok itt említés nélkül egy körülményt, mit pár évi megfigyelésem meggyőződéssé érlett bennem. Vannak közöttünk többen — közéjük tartoztam egy ideig magam is — szakpályára készülő ifjak,

kik a szó szoros értelmében idegenkednek némely szaktudománytól. Nem vagyok rabja saját véleményemnek, de nékem úgy tetszik, s itt tapasztalásra hivatkozhatom, hogy az ilyenek távolról sem ismerik azt a tudományt. Az a körülmény nem bizonyít ellenem, hogy ezek között vannak olyanok is, kik a kérdéses tudományból jó tanjegyet kapnak. Láttam én már olyan embert, ki egy lélekzetvételre végigmondta Horac ódáit, de azoknak magas költői szépségéről fogalma sem volt. Az emberi értelem óriási mechanizmusra képes. Vannak, kik a keresztyén egyház terjedelmes történetét, megalakulásától kezdve napjainkig hiba nélkül elmondják, a nélkül, hogy meg tudnák mondani, hogy kik és mi célból vettek részt a harminc éves háborúban? Csakhogy e körülményből ám elvonhatunk egy tanulságot, azt, hogy nem ártana, ha egy kissé több haszonnal tanulnánk; azonnal észrevennők, hogy minő szépségei vannak ama tudománynak, melyet előbb semmire sem becsültünk. *Az értelem saját természeténél fogva irtózik attól, a mit nem ért.* Miért csinálnánk hát neki ilyenét kellemetlenséget akkor, midőn számára gyönyört szerezhethünk?

Van abban a kifogásban sok igaz, hogyha gyermekkorától rászoktatják az értelmet ilyenét gépies munka végzésére, akkor aztán igazán szellemi teendőkre, hol egyedüli működő a gondolkodás, többé alig képes. S ezt mai iskolai rendszerünk — valljuk meg az igazat — következetesen igyekszik a népiskolától kezdve végig elősegíteni. Így történik aztán meg, hogy még felnőtt ifjak is, midőn valamit elő kell adniok és véletlenül kiesik fejből az a szó, melyen a legközelebbi kikezdés kezdődik, egy tapodtat sem tudnak tovább menni; mihelyt azonban azt szájukba adták, a gép újból megindul és pompásan leörlí az egész anyagot. Ocsmány lealacsonyítása a magasra hivatott értelemnek! S a legnagyobb baj az, hogy alig lehet rajta segíteni, csak, ha alapjában kezdenők meg a javítást.

A főiskolának számos eszköze van arra, hogy módot nyújtson az önképzésre. Vessünk egy futó pillantást rájuk. Első helyen ellátogathatunk a *főiskola és akadémiai könyvtárak* helyiségébe. Ezek elég látogatottak ugyan, de látni fogjuk, hogy a látogatók egy töredékét azok képezik, kik pályaművekre készülnek, s mint a szorgalmas méhek, mindenünnen összegyűjtik az anyagot, hogy azokból majdan lépet készítsenek. A másik tekintélyes rész azonban kizárólag csak gyönyört keres a könyvtárakban, a mit ott fel is lehet ám találni mindig és mindenkinek; a különbség csak az, hogy egyszer több, máskor kevesebb haszonnal egybekötve. Nagyon csekély része a látogatóknak az, a mely a pályázóktól eltekintve, komoly, nemes élvezetet nyújtó tanulmányokkal foglalkozik. Pedig, ha ismerné az a nagyobb rész emez élvezeteket: a francia pikáns regények bizony-bizony nem igen szakadnának el a sok forgatás miatt.

De ott vannak az ifjúsági egyletek is. Lélek- és

test-, szellem- és kedély művelésre vannak azok hivatva! A colloquiumok utáni gondolataim ezekre is felhívják ifjú társaim figyelmét. Azokban az önállóságot, a magunk erejére való támaszkodást megszokjuk, gyakoroljuk, s ettől távol tartani magunkat, önérdékünk ellen elkövetett bűn. Értsük ezt meg ifjú társaim!

Szikszay András.

Az elővégzés (praedestinatio) tana az iszlamban és a kalvinizmusban.

(Vége).

Hát az elválasztottak nem vesztetik-e el jogosultságukat, mely felhatalmazza őket, hogy 'igazak', 'egyenes ösvényen járók', 'boldogok' legyenek? . . . Nem! mert 'nem szokása az istennek, hogy tévelygésbe ejtse az embereket, miután vezérelte őket' ¹ vagyis a ki el van választva, az nem lesz 'tévelygő', s 'az isten sem fogja vezérelni, a kit egyszer tévelyegtetni akar.' ² De az istennek kegyelme nem is változhatik meg, s az emberek nem is versenghetnek a végzet ellen, mert meg van írva: 'ne vetélkedjetelek előttem, már régen előre meghatároztam a büntetést, nem változik meg az én elhatározásom' ³ de meg 'ha akart volna, bizonyára mindeketek vezérelt volna!' ⁴ csakhogy nem akart, mert noha nagy veszélybe ejtethet mindeneket, mégis méltatlanul legkevesébbé sem bánik senkivel! ⁵

Tehát kiválasztja a Korán szerint az isten előre azokat, kik jók, igazak, s kik rosszak, hamisak legyenek! . . . Valóban kalvini elővégzés! . . . Noha Allah mindenkét kárhozatba ejtethetne, bűneiért mindenkit elpusztíthatna, s 'ha kegyelmet nem gyakorolna, egy ártatlan sem volna az emberek között'. Ő épen úgy mint a keresztyenség, a kalvinizmus istene: Kegyelmet, irgalmat gyakorol az emberiség iránt s csak a hitetlenekre szab halált a pokol kínjaival, a hívőknek pedig örök boldogságot ígér! . . . Ime az iszlám és kalvinizmus praedestinatiojának találkozáspontja! Mert hát lássuk csak: minő a kalvinizmus elővégzéstana?!

Megindult a 16. században a reformatio. Új életet kezdenek az egyház hívei! . . . A theokratikus, 'az egyedül idvezítő egyház' kezdett többé 'nem nyújtani vigaszt és megnyugvást a háborgó lelkiismeretnek', a mi nagy baj volt s előmozdítá az új eszmék, az új vallásos nézetek diadalmasodását, óriási elterjedését. A 'hívők' kezdettek 'hitetlenekké, eretnekeké' lenni. . . . Oly gondolatok nyertek kifejezést, melyek addig csak titkon óhajtott sejtelmek voltak . . . szóval az átalakítás megindult! . . . Luther, Melancton, Zwingli és Kalvin lerakják a protestantizmus alapját, tiltakoznak az ellen a felfogás ellen, mely a kath. egyházat így tünteté fel, mint a melynek nincsen szüksége reformokra, s kimutatták kétségbevonhatlanul a hiányokat, a szükségeket, melyek szembeűnők voltak az akkori kath. egyház körében; sőt tovább menve, pozitív módosításokat tesznek, a hiányok alapos kijavításáról, a szükségek helyes pótlásáról gondoskodnak — szóval megalapítják az 'eretnek egyházat'. . . . Hogy jogosult volt-e a reformátorok föllépése; hogy ugy kellett-e eljárniok Lutheréknek, a mint eljártak hivatásukban, s nem másképen-e: az nem tartozik ide; e kérdésre meg van adva felelet abban, hogy az általuk alapított egyházak ime ma is fönnállanak, világos bizonyosságán! annak, hogy nem áll az az elv:

¹ 9. s. 117. v.

⁴ 16. s. 9. v.

² 16. s. 37. v.

⁵ 4. s. 47. v.

³ 50. s. 26—27. v.

«extra ecclesiam non est salus» . . . de meg nem is lehet célunk e kérdés fölött elmélkednünk, hanem áttérünk tárgyunkra!

Hogy a reformátorok a keresztyénség dogmatikus kérdései fölött nem tértek egyszerűen napirendre, hanem saját felfogásuk szerint értelmezték s magyarázták azokat: ez egészen természetes. . . Így aztán az elővégzés tanára is kiterjesztették figyelmüket. . . Luther is sokat gondolkodott e kérdés fölött s szépen írja Lang Henrik róla e sorokat: «Luther sokat töprengett az üdvözülés felett. Mikép lehet biztos az ember üdvözülése felől, ha rajta kívül eső jöendő dolog, ha annak joga külső, elmúlt dolgokon alapszik? Mily sokat töprengedett Luther az isteni elválasztás kérdése felett, mely az egyiket az üdvösségre, a másikat a kárhozatra jelöli ki! Ki tudhatja azt, hogy ezen talányos, világon kívül álló isten mit fog tenni a porból való teremtménnyel? Az ember nem segíthet magán máskép, minthogy ezen gondolatokat valahányszor felmerülnek, kiverje fejéből. Olyan, mint a kiolt-hatatlan tűz, ha az ember vitatkozni kezd az elválasztás felett, mert minél tovább elmélkedik, annál mélyebben belebonyolódik, míg végül kétségbeesik. Az Úr isten a vitatkozásnak annyira ellensége, hogy azok ellen állította fel a keresztséget, igéjét, az oltári szentséget, a maga fiának igazi, természetes testét, mint biztos jeleket és kezességeket; azokon szilárdul meg kell állanunk, dacolnunk, dicsekednünk és mondanunk: meg vagyok keresz-telve, hiszek a Jézus Krisztusban és vettem a sacramentumot! Mit tartozik az rám, hogy el vagyok-e választva vagy nem? ⁶ Ez utóbbi sorok, melyek magának Luthernek szavait tartalmazzák, világosan kifejezik Luther álláspontját a kérdéses dogmára vonatkozólag! . . . E kérdésben ő is az Augustinus elvét vallotta. . . A lipcsei vitán *Eck* ellen *Karlstadt* mellett a római pelagianismust ő is megtámadta, sőt elvitázhatlan igazságnak tartatik az, hogy Luther nemcsak az Augustinus nyomain indult el, hanem az ő antipelagianisticus tanát még szigorúbbá tévé. ⁷ Luther tanítá: «hogy az üdv dolgában minden föltétlen s isten akaratától függő» . . . És ez állítását nem vonta vissza, nem is lágyította, «azonban mindig kívántam és kívánom» — úgymond — «hogy az üdv dolgában az istentől függés érzelve mellett illő figyelem tétessék a testben megjelent istenségre» ⁸. . . És ennek tulajdonítható aztán, hogy egyháza symbolikus könyvei elismerik ugyan azt, hogy «a természeti ember önerején megtérni teljesen képtelen, és hogy az újjászületés a sz. lélek egyedüli munkája, mégis azt állítják, hogy Isten sem az üdvre, sem a kárhozatra nem választotta el absolute az embereket, hanem *Istennek* Krisztusban való *kegyelmére mindenki előtt nyitva az út* (gratia universalis)» ⁹, vagyis a testben megjelenő istenségre illő figyelem tétetett, a mi aztán azt eredményezi, hogy Luher az egyházi symbolicus könyvek tanúsága szerint az «electis hypothetica» s a «praedestinatio conditionata» híve, vagyis Pelagius követője, a mint Somosy János mondja: «Luther és Melancthon előbb Augustinust követték, később a feltételes elővégzést fogadták el,» ¹⁰ a mi egyáltalán nem von le Luther érdeméből, mert az ő nézetét és álláspontját teljesen helyesnek s igazoltnak mondhatjuk a fentebb idézett szavai alapján s nem vádolható azzal, hogy egyszer felállított nézetét visszavonta vagy azt lágyította volna, hiszen ő «a testben megjelent istenségre,» a Krisztusra

kiváló súlyt kívánt, az üdv kérdését illetőleg, fektetni s az elővégzéstánában ez kereszttől is van híve, a mikor kimondatik, hogy «istennek *Krisztusban* való *kegyelmére* mindenki előtt nyitva az út» . . . Ez egészen igazolt s Luther álláspontján elfogadható vélekedés. . .

A Luther tanával szemben, melyet csak azért tárgyalánk a fentebbi sorokban, hogy a két protestáns egyház vezérférfiainak véleménye előttünk álljon, a Kalviné mily egészen elütő, a mikor ezt mondja Institutiojában, az Augustinus mitsem engedő szigorával: «Non pari conditione creantur omnes: sed aliis vita aeterna, aliis damnatio aeterna praeordinatur». ¹¹ Vagyis némelyek számára örökélet, mások számára pedig örök kárhozat van elhatározva, és ezzel kimondotta azt az elvet, mely a kalvinismust a maga merevségével, szigorú hajthatlanságával annyira jellemzi! . . . Örökélet egyik embernek; örök kárhozat a másikkak! Az egyik életre, a másik halálra; az egyik a legnagyobb boldogságra, a másik a legnagyobb boldogtalanságra van szánva! Ugyan miért ez az óriási, ez a rettenetes különbség? Hiszen mindnyájan az istennek gyermekei vagyunk s így mindannyian jogosultak az üdvre, illetve érdemesek, méltók a kárhozatra?! . . . Miért legyen az én felebarátom örökéletre, én meg örök kárhozatra szánva? . . . Ezekre ad Kalvin olyan választ, mely e gondolatokat elnyomja, letiporja, a mikor kijelenti a maga tanát eképen: «Lapsus est primus homo» vagyis bűnt követett el Ádám s bűnösök az emberek valamennyien, tehát örök kárhozatra méltók, s ha isten mégis boldogságra érdemesít némelyeket: ez nem igazságtalanság, hanem kegyelem, irgalom! . . . E tannal szemben el kell némúlni a kifogásoknak! Ebben ki van fejezve az elővégzés, a kiválasztás jogosultsága, igazsága! Mert az a kérdés aztán, hogy «miért követett el Ádám bűnt az isten akaratából?» olyan, melyre ez a felelet: «quia Deus ita expedire censuerat» ¹² megadja azt a hatalmas replicat, mely ellen többé nem lehet szót emelni. Akarta isten, hogy a bűnbeesés megtörténjék azért, hogy az ő nevének dicsősége ebből kivilágosodjék, s «ubi mentionem gloriae Dei audis: illic justitiam cogita!»

Istennek igazságossága nyilvánul az elővégzésben! Igen, mert az Ádám bűne mindenkinek bűne, mindenkinek vétke, melyért lakolniok kellene az embereknek, de a kegyelem, az irgalom istene az ő igazságossága szerint nem akarja az egész emberiséget elveszteni, hanem választ némelyeket, hogy boldogok, s másokat, hogy kárhozottak legyenek! . . . Ez a Kalvin álláspontja! Hogyan jutott erre? lássuk ezt is röviden, hogy világos legyen előttünk ez is!

A római kath. egyház a középkorban a végletekig fejté ki azt a tant, mely szerint az ember önmaga, saját jótettei által Istennek minden kegyelme nélkül elnyerheti az üdvöt, nemcsak, hanem még felesleges érdemeiket, felesleges jókat is szerezhet! . . . No már ezt a rettenetes visszaélést a reformációnak nem volt nehéz eltörölni s megállapítani azt, hogy az ember isten kegyelme nélkül nem képes betölteni a törvényeket, valamint Saul nem tudta a phariseusi rendszabályok korlátai között a lelki nyugalmat elérni, így a ker. ember sem tölthette be azokat a törvényeket, melyek elé voltak szabva a kath. egyház részéről úgy, hogy elmondhatta volna magáról: «az én lelkem nyugodt, mert minden törvényt betöltöttem»; de hogy mondhatta ezt, hiszen maga az egyház belátta ennek lehetetlenségét s közrebocsátja a bűnbocsátó leveleket, hogy így nyugtassa meg, biztosítsa a híveket az üdv felől, hát ezt a visszaélést a reformatio alaposan megszüntette, s kimondotta, hogy isten kegyel-

⁶ Lang H. «Keresztyén dogmatika». Ford. Keresztúri Sándor. Budapest, 1876. . . . 38. l.

⁷ Szeremley G. «Keresztyén vallástudomány.» Sárospatak, 1860. 337. l.

⁸ Sz. G. i. m. 338. l.

⁹ Symbolika. Wurga L. kézirat.

¹⁰ S. J. «Keresztyén hittudomány.» Sárospatak, 1838. 83. lap.

¹¹ C. «Institutio religionis christianae.» Genf. 1612. 327. lap

¹² C. J. i. m. 318. l. 23c.

méből a Krisztusban vetett hit által nyerhet az ember isten előtt megigazulást és idvességet. . . . Ez az első eredmény azonban Kalvint nem elégitette ki, s a maga szigorú, rettenetes következettségével megállapította fentebbi tanát, mert «nem elégedett meg azzal, hogy a nap jótékony sugaraitól melegséget nyerjen: erős szemekkel nézett, mint a sas, a megemésztő tűz fényébe; azon kőszikla csúcsra akart felhágni, mely magasan a felhők közé nyúlik, kopár tetején megszűnik minden tenyészet, s rajta csak egy szál hasznos növény sincs már». ¹³ Igen, kősziklacsúcsra emelkedett e tanával, hol nincs élet, nincs tenyészet, hol nem zöldel a bokor, nem virul a virág, hol nem hangzik felénk boldogság hangja, hanem az ész rideg, száraz szava szól hozzánk, mely megszorogtatja az agyvelőt; mely a hitet hívja fel, hogy e bölcs végzetten nyugodjék meg! . . . És ez az eredmény egészen érthető, Calvin életéből. Soha embernek nem volt oly nehéz helyzete, mint Kalvinnak Genfben. Ismerjük e helyzetet s kétségkívül nem tarthatta fel őt más abban, mint az ő rendíthetetlen hite, a «praedestinatio nagy eszméje, a melyet ő nemcsak elméjében formulázott, de lelke egész teljességében érzett, s melynek erejénél fogva, a ki egyszer az istenben nyugalmat talált, az előtt többé nincs más féltő kincs, mint maga e nyugalom». ¹⁴ . . . Ez tartotta fel őt, a mikor Perrin jutott a genfi tanács élére s alatta mindaz a roszt ismét felemelte fejét, melyet Calvin előbb már elnyomott; ez tartotta meg őt ekkor, midőn Perrinnek nejét, Favre leányát azért, mert egy alkalommal Poupin lelkészszel sétalovaglás közben találkozáván, ezt lovával letiporta s gúnykacajjal lovagolt tovább, a tanács elé idézvé, így utasította rendre: «a kegyed szemtelensége asszonyom, épen nem gátolja meg a konsistoriumot kötelessége teljesítésében. A kegyed családja épen úgy alatta áll a törvénynek, mint bármely más család. Ha a Krisztus ígéje által kormányoztatni nem akarnak: építsenek maguknak egy új várost; de míg Genfben vannak, alkalmazzák magukat az itteni rendszabályhoz; mert, hogy ha a Favrék családjában annyi diadem volna is, mint a mennyi eszeveszett fő van, mégis csak az isten fog lenni az úr Genfben». ¹⁵ ekkor is az ő nagy hite támogatója őt, mely nem félt attól, hogy a férj bosszúját fogja maga ellen felköltetni; ez a hit, az elővégzésben vetett hit tartá őt fenn annyi veszélyek, annyi megpróbáltatások között, s így érthetjük e tannak fontosságát az ő rendszerében; érthetjük, miért állapította ő azt meg oly szívós ridegséggel s merev következetességgel?!

Ismerjük tehát Calvin nézetét, tanát, mely az elővégzésről szól. Tudjuk, mit foglal az magában, úgy a mint azt megállapítá! . . . Lássuk már most azt, hogy az ő követői, a kalvinisták, symbolicus könyvekben mint állapítják azt meg, csak hogy előbb térjünk vissza az összehasonlítás céljából az iszlámhívókhöz is!

Láttuk a «Korán» tanát az elővégzésről; tudjuk, mit tartalmaz. Kérdés most már: vajjon úgy van-e az a Mohamed követőinél, a mint a «Korán» megállapítja? A felelet könnyű! . . . Két párt van a moszlemek között, melyek közül az egyik úgy fogadja el a tant, a mint a Korán tan van, s főntebb kimutattuk; a másik pedig nem fogadja el, hanem módosít rajta aképen, hogy nem fogadja el az abszolút elővégzést, mert a «Korán»-ból kimutatja azt, hogy isten minden ember tetteit bejegyzí egy könyvbe s az a könyv az ítélet, az «elkülönítés» nagy napján mindenkinek kezébe fog adatni, s bűneinek nagysága szerint fog ítélet alá esni! . . . Ime a két párt — szunniták és szíiták — halálos gyűlölségének az alapja! Pedig igazuk

van mindkét pártbelieknek! ¹⁶ Csakhogy az egyik a Koránt ismeri el egyetlen alapnak, s a fatalismust fanatismusával teszi versenytársá; a másik meg a hagyományokat is elfogadja ugyan, hanem végeredményében aztán amazokhoz jut el, mert hát mégis csak elismeri azt, hogy az embernek sorsa el van döntve! . . .

Hát ugyan a Calvin elővégzéstana el lett-e mindenki által fogadva? . . . Ismerjük e tan történetét! Tudjuk, «hogy soha tanfogalom hibás formulázás által ferdebb irányt nem vőn és valóban magas álláspontjáról alább nem sülyedt, mint az előrendelés» tana, írja Szeremley Gábor már említett művében! . . . ¹⁷ Ott vannak az armínianusok és gomaristák versengései, a supra-s infralapsaristikus torzítások; majd részleges, egyetemes elválasztás felett folytatott viták stb. stb. ezek mind azt bizonyítják, hogy a Calvin tana sem lett elfogadva egyszerre mindenek által, épenúgy, mint a Koráné! . . .

De hát oka-e ennek Calvin? Oka-e annak, hogy e tan oly sokféle eltorzult alakban jelent meg a tudomány, a gondolkodás, a hitélet mezején? Nem! «E hibás lépésért az előrendelet féle tan nagy mestere, Calvin, nem felelős, mivel ő elannyira szabad folyamatot engedett e tannak, hogy mai napiglan is vitatkozási tárgya, hogy supra vagy infralapsaristikák közé számitlathatik-e, vagy mint helyesebben állítható egyikökhöz sem!» ¹⁸ Nem felelős, az kétségtelen! Nem különösen akkor, ha ismerjük a mai kalvinismus tanát az elővégzésről, mely a nagy mester elvét keresztülviszi symbolicus könyvében úgy, a mint azt ő maga kívánta! . . . E tan ugyanis a «confessio Helvetica posterior» szerint ez: «Deus ab aeterno praedestnavit, vel elegit libere et mera sua gratia, nullo hominum respectu, sanctos, quos vult salvos facere in Christo» és pedig «non secundum opera nostra, sed secundum suam propositum et gratiam, quae data est nobis per Christum Jesum» ¹⁹, azaz Isten öröktől fogva szabadon, saját szabad kegyelméből előre elhatározta, hogy kik fognak az üdvben részesülni, és ezt az elválasztottak nem a saját tetteik, hanem az isten önelhatározása s Jézus Krisztus által irántuk tanusított kegyelme folytán nyerik! . . . Tovább menve így szól a symbolicus irat: «non probamus impias quorumdam voces, qui dicunt: pauci sunt electi et cum mihi non constet, an sim in illo paucorum numero, genium meum non fraudabo; alii dicunt: si praedestnatus, vel electus sum a Deo, nihil impediet me a salute certa jam definita, quidquid tandem designavero, si vero sum de reproborum numero, nulla me vel fides, vel poenitentia juvabit, cum definitio Dei mutari non possit. itaque inutiles sunt doctrinae et admonitiones omnes,» ²⁰ az az nem helyesli e confessio azt, hogy valaki így vélekedik magáról: én, ha elvagyok választva az üdvtől mi sem foszt meg, vagy egy másik: ha kárhözatra vagyok kiválasztva: mi sem ment meg; mert ezt mondja erre a hitvallás az apostollal: «oportet servum domini propensum esse ad docendum, erudientem eos, qui obsistunt, si quando det Deus illis poenitentiam, ad cognoscendum veritatem, ut respiciant a laqueo diaboli. capti ab eo ad eius voluntatem!» . . . a ki pedig el van választva, az nem lehet erkölesileg közönyös, mert a ki arra gondol hívő lélekkel, hogy ő az elválasztottak között van, ez a gondolat «az önzéstől, a kevélységtől» visszatartja, «önmaga felett feszült figyelemmel örködik, bizonyos levén arról, hogy ha bünt nem követ el, az annak a jele, hogy ő is választott!» ²¹

¹⁶ A szíiták mellett szólnak a következő — Korán — részletek: 4. s. 80.; 7. s.; 45.; 17 s.; 13.; 18. s. 50.; 35 s. 11.; 69. s.; 25—27.; 84. s.; 7—9.

¹⁷ Szeremley G. i. m. 349. l. ¹⁸ C. H. II. Fritzsche Ottó Turici. 1839. 30. l.

¹⁹ i. m. 31. lap.

²¹ Warga L. «Keresztlyén egyház története» II. K. 123. l.

¹³ Révész I. «Kalvin életes a Kalvinismus.» Pest. 1864. 304. l. ¹⁴ R. i. m. 145. l. ¹⁵ R. i. m. 136. l.

A másik *symbolicus* könyv — a heidelbergi káte — szintén így tanít s összefoglalva a kalvinizmus tanát az elővégzésről, az a következő: «az elővégzés Istennek változhatlan határozata az egyes emberek boldog vagy boldogtalan állapotáról, mégpedig ennek alapja nem az esetben és eredendő bűnben rejlik, hanem ezen határozat örök, teljesen szabad és független — *decretum aeternum, absolutum* — már a bűn előtt megvolt s így Ádám esete is előre el volt határozva. Ez örök elválasztása az emberek egy bizonyos részének, hogy Krisztus által üdvözüljenek, a másik részének pedig, hogy a kárhozatban maradjanak. E kegyelemnek az elválasztottak nem állhatnak ellent s azt el sem vezthetik.»²² . . . S bár ezt ily határozott következetességgel nem mindenütt találjuk meg, mégis ez fejezi ki az igazi kalvini tant, melyet a mester az elővégzésről tanított, s melyet ő a szentírásból vont le, mint olyan tant, mely az isteni feltétlen mindenhatóságnak mintegy szükségszerű folyománya. . . .

Ezek után az van hátra, hogy megállapítsuk: a Kalvinizmusban miért nem fejlődött ki e tan fatalismussá, mint az iszlamban?! . . . A megállapítás a fentebbiek után már nem lesz nehéz, mert ismerjük a két vallás tanát közelebbről, s elvonhatjuk a megfejtést, mely szerintünk a következőkben nyilvánulhat.

Fatalista az iszlám hívő szerintünk már csak azért is, mert istenről alkotott fogalma lényegesen más, mint a kalvinizmus követőjéé. Nem az egységről, az egyisten-ségről van szó, hanem arról, hogy míg a Korán azt tanítja: «az emberi szótár az istenségre alkalmazva minden pillanatban hamis hangot ad» s az istenségnek tulajdonságait a lehető legtöbb oldalról igyekszik kimutatni s ennek megfelelőleg a Korán az istennek 99 tulajdonságát sorolja fel, addig a keresztyénség, közelebbről pedig a kalvinizmus, istent az emberiség édes atyjának tekinti, s ebben öszpontosítja mindazokat a tulajdonságokat, melyek az istenségről elmondhatók. De meg a Korán istene egyenesen utasítja a hívőket a nem moszlemek elleni harcra! Érdemszerző cselekedet a hitetlenek ellen folytatott küzdelem, a mi természetesen jó talaj a fatalizmus kifejlődésére, s habár ma a régi ifjú pezsgő fanatizmust öreges merevség váltotta is fel, az ennek alapján kifejlődött fatalizmus, végzetszerűségben hívés mind a maig megvan, hiszen a fanatizmus alapja megvan ma is! . . . A kalvinizmusban ilyen alap nincsen, tehát annak fejleménye sem található fel. . . . Továbbá a kalvinizmus tanít Krisztus váltságmunkájáról; az iszlám pedig nem. Krisztus a mi hitünk szerint az emberiség megváltásáért jött, s e hit nem hagyja kétségbeesni a hívőt; a Korán váltságról, Krisztus által eszközölt megváltásról mit sem szól, mert az ő *Iszája*, a Marjám fia, csak próféta volt s nem küldetett az emberiség megszabadítására, hanem csak azért, hogy az isteni kijelentést előadja.

A kalvinizmus épen Krisztusban vetett hite által nem fatalista. Nem, mert hisz Krisztusban, ki azért jött, hogy magát az emberiségért halálra adja s idvességet szerezzen annak! . . . A Mohammed szerepe egészen más volt, mint a Krisztusé. Ő nem adta magát halálra a népért, melynek az ígét hirdeté, nem tiltá a híveit végzetszerűségtől, sőt maga ad arra utasítást; a Jézus tanításaiban pedig sehol sem találunk olyan pontot, mely erre utalna. Aztán meg maga Mohammed szintén fatalista volt, Kalvin pedig nem. Mohammed szerepében van bizonyos végzetszerűség, a Kalviné a józan számító ész, mélyen gondolkodó elme eredménye volt, s hogy aztán a két reformátor követői mesterük után fatalisták, illetve nem fatalisták lettek: az egészen természetes.

És végül egyik okát annak, hogy a moszlem fatalista, a kalvinista pedig nem: magának az illető vallásszekta követőinek emberi jellemében találom. Az arab nép a maga ábrándos természetével mintegy arra van születve, hogy a végzetszerűség rajta beteljesüljön, hogy annak hívője legyen, míg a kalvinizmust elfogadottakon az látszik meg, mintha rajtuk már kezdettől fogva a Kalvin erélyes következetességének nyomai tőnnének fel s arra tőnnének szárván már a természettől, hogy a végzetszerűségnek ellenemondjanak, s higgyék az isteni végtelen mindenhatóságon alapuló elővégzési tant, mely az el nem választottakat sem hajtja a fatum rideg s életet előlő tanának elfogadására, hanem arra indítja, hogy az isteni igazságosságot ismerje el, s amennyiben senki sincs arról biztosítva, senkinek sincs az tudomására adva: el van-e választva, vagy nincs, az isteni bölcsesség kikutathatlan mélységébe ne akarjon behatolni, hanem erkölcsileg jó, kétségbeeséstől ment legyen. . . . Ez a hit, ez a tan a kalvinizmusé, szemben az iszláméval, melyet Kalvin felállított s követői elé terjesztett. E tant én elfogadom s e hit engemet boldogít.

Tüdös István

TARCA.

Ráchel.

Pislog a mécs a sötét söntésben,
A halvány fény rezg a falon;
Oly szomorún ül itt feketében
S verdesi mellét hallgatagon
Tisztes, öreg kocsmás Salamon.

Ráchel lánya borúl az ölébe —
— Fesleni kezdő rózsavirág —
Szíve szerelme letérdel elébe:
„Szánj meg apám! oly kín a világ,
Szívemen a bú főrege rág!”

„Cifra beszéd! mondd hát ki őszintén:
Vágnak ölelni e pulva karok.
— Gyengébb vagy te lányom, mint én:
Megtved őt, a kit én akarok,
Megtör atyád te bulga . . .! konok!

Sírja ölén ha megérzeni tudná —
Édes anyád, mi epeszi szived;
Csendes nyughelyét odahagyná —
S jó híredet ki így elfeleded:
Átkozná meg örökre neved!”

Hallgat a lány: maga érzi a vétktét,
Szólni se mer, — hisz' szörnyü eset —
Ő a zsidó lány azt, a keresztyént
Szívibe zárta: lőn szeretett
S bűnbe taszítá a szeretet.

„Lányom! a vallás tiltja szeretned!
Elhagyja ügyis hűtelenen, —
Itt jegyessed, rég várja szerelmed,
Nászi öved már a fejedén:
Vétkedet én s ő elfeledem!”

²² W. L. «Symbolika» kézirat!

Oly szomorún szólal meg a Lévi:
 Ráchel imádlak: óh ne kerülj!
 Jöjj kebelemre — feledve a régi —
 Gyémánt gyűrű? lesz ékszeredül
 S drága ruhád: mily sokba kerül!”

„Mért habozol? hisz könnyű a válasz!”
 — Szól az öreg — „hát hű feleség
 Vagy szerető leszel-ó? nosza válaszs!”
 Itt a pokolnak vad tüze ég;
 Ott követ áldás, s a kegyes ég!”

Ráchelt gyötri e mély indulat,
 Keble zilál, csak néha sohajt...
 „Jól van apám!” — szól — „könnyei hullnak;
 Messzire küld egy méla sohajt,
 Úgy dobog a szív, halni ohajt.

Jönek a vének: „Béke reátok!”
 Körbe gyülnének Ráchel előtt;
 „Ily gyönyörű lányt én so'se látok!”
 „Mily kicsi volt és mennyire nőtt!”
 Egyre susognak, zsongnak a nők.

Jönek az ifjak ünnepi díszben;
 Ébred a kedv és kél a mosoly,
 Ámde a vígság fényözönében
 Lévi arája méla, komoly:
 Fátyla alatt a könnyűje foly.

Itt van a pap már: köntöse rajta
 — Némán álla elébe a pár —
 Térdét lassan a földre lehajtja,
 Halkan imáz: széttört a pohár,
 Ráchelt fűzi a frigy szava már.

Sír a menyasszony, úgy ver a szíve;
 Lüktet a vére, vágyik el innét, —
 Holt halovány arcának a színe,
 Félve oson ki, a teste remeg: —
 Titkon a szőke folyóho' siet.

„Álom volt, azt sugja a szívem,
 Óh de tudom, hogy pusztá való:
 Tiltja a vallás, tiltja szerelmem,
 Ő én hozzám úgy se való:
 Küzdeni érte hiábavaló.

Lombnak a lombra borúlni ki tiltja?...
 Harmat örül a virág kehelyén,
 S mégis a sors őt messze taszítja,
 Nélküle boldog nem leszek én:
 Jobb nekem itt a víz fenekén!”

Csobban a hab, tova siklik a sodra,
 Megrezeg olykor a nyárfalevél:
 Ott a játszi haboknak a fodra
 Rengeti őt a víz tetején,
 Búcsudalát elsírja a szél.

Serceg a mécs a sötét söntésben,
 A halovány fény rezg a falon;
 Oly szomorún ül itt feketében,
 Verdesi mellét s sírva nagyon
 Átkot szór az öreg Salamon

Mezőssy Béla.

Papkisasszony.

(Folytatás).

Az idő oly hirtelen megváltozott, hidegre fordult.
 A jó puha sár csontkemény göröngyökké fagyott össze,
 a szőke folyó erősen beállt, fürge gyermekek vígan sikál-
 kózhattak sima tükörén. Csak a hópihőkék hiányzottak
 még, hogy jó meleg takaróval vonják be a didergő föl-
 det, s az ártatlanság színével borítsák el fekete testét.
 Karácsonyra az is leesett. Hullt, hullt, szállingózott csen-
 desen addig-addig, hogy a csörgős szánkok vígan röpül-
 hettek a városba.

Igyekezett is mindenki bejutni ma. Ünnepszombatja
 van. Aztán annyi sok a bevásárolni való: egész halmaz,
 a mi csak a házhoz kell, hát még a gyerekeknek meg-
 lepetésül a sokféle ajándék. De azért szívesen veszi, a
 ki csak teheti, s ha tán elmulasztja egy-egy, nem az aka-
 raton múlik, más annak az oka. A gazdag örömet dobja
 oda aranyait a csecse-becse cifraságokért, a szegény
 remegve kínálja garasait egy-egy vézna babáért. Örömet
 szerez mindkettő egyformán, nagy lesz majd a becse.
 Bizony csak szép szokás az a krisztkindli: várják is azt
 már ma, oh de mennyi sokan!

Esteledik... a komor park öreg fái fölé ráborul a
 homályos szürkület, a mindenség felett uralgó ünnepe-
 lyes esendet nem zavarja senki, semmi sem. Ki is botor-
 kálna ily időben künn, ki hagyná ott meleg tűzhelyét,
 szerettei kedves körét?... A kastélyban is honn vannak.

Kigyúlnak a termek csillárai, a reszkető fényuga-
 rak áthatolnak a selymes függönyökön s verseyre kel-
 nek a hópolyhek vakító ragyogásával. Estéhez készülnek:
 vendéget várnak.

Sasa, mint mindig, most is izgatott Ötözködik, ilyen-
 kor nem jó a keze ügyében lenni. Most a szalag csú-
 szik félre, vagy a csipke van roszul feltűzve, majd meg-
 ráncot vett a ruha a derékba vagy a tömött hajába
 tűzött rózsá áll esetlenül. Ki adná meg ennek az árát
 más, mint szegény Ilonka, miért oly ügyetlen, hogy nem
 tud beletanulni. Hiszen ma Sasa szép akar lenni.

«Ilonka!» — szólal meg naiv őszinteséggel — «maga
 nem is tudja az új hírt. A mama mondta, hogy ideje
 volna nekem menyasszonynak lenni; mit szól hozzá?»

«A nagysága bizonyára tisztában van elhatározása
 indokaival!»

«Gondolja? furcsa!! Találja már ki, hogy aztán
 kit akar izé vő... no igen, tudja? mondja hát!» — aka-
 dozik kellemes zavarral. —

«Nem vagyok ismerős udvarlóival!»

«Udvarlóim?! Hát azok micsodák? Francia lecke

vagy vízi bogár. Jóformán nem is beszélgetett velem valamirevaló fiatal ember, csak Halászy Géza. Ismeri?»

«Hírből! Derék, jószívű embernek mondják: a nagy tűzvészkor sok szegényen segített.»

«Őt akarja a mama!» — nyilatkozik végre akadozva.

«Gratulálok!»

«Igen ám, de nem kért még meg; azért kell, hogy tessék neki: szép akarok lenni. — Az vagyok? —

«Nagyon!» s e válasz nem volt Ilonka részéről egyszerű bók, köteles felelet. Mert a mint Sasa ott a nagy álló tükör-előtt, mely ragyogva tüntette vissza kedves alakját elmerengett: igazán csábító jelenség volt. Szabályos alakja, melynek előnyeit élénken tünteti ki az ízléssel választott öltözék, kellemes kézmozdulatai, ügyes, vonzó előadása első tekintetre igen megkedveltették velünk. Csak a szív volt üres, hiú. Minden nemesebb érzés, magasztos gondolat nélkül, egyedüli vágya, kívánsága egy-egy csillogó ékszer, drága ruha s semmi más. — Szép test lélek nélkül. — Szóval egyike volt azon nőknek, kik feleségekké válva értenek a divathoz, toiletthez, a férj zsebeinek ügyes rafineriával való kiürítéséhez, de más valami nemesebb, nőiesebb dologtól isten ments. Pedig alapjában véve nem is volt rossz leány, hanem az az átkozott modern nevelés, a szülők majomszeretete bizony azzá tette.

Cseng, bong a szánka, a tüzes lovak dübörgése kihallatszik a néma csendből. Fogat érkezik, megjött a várva-várt vendég. László bácsi szeretetteljes puszival fogadja az előszobában kedves ura öcsését, s háttérbe szorítja még a keztyűs inast is, annyira sűrög-forog. A mama legkecsesebben nyújtja csókra termetes kacsóit a szalonba lépő Halászynak. Sasa is szívélyesen köszönti? Ilonka pedig — miután részesülhetett a bemutatás kitüntető szerencsében — pirulva hajol meg. Elkezdődik a köznapias egyszerű beszélgetés, s miután nem vagyunk kíváncsiak sem a tavalyi vetés kiázására vonatkozó alapos szakfejtetésekre, a melyek László bácsi ajakáról elég unalmasan buzognak; sem pedig az ő nagysága által egekig dicsőített fővárosi legújabb divat szörnyszülöttjeire: ez alatt az idő alatt lesznek hátor az olvasóknak bemutatni Gézát.

Halászy Géza a szomszédos faluban földbirtokos. Szép gazdaságát, mely ide-oda kiteszi az 1000 holdat, ügyesen, szakavatottan kezeli, s így belőle csinos jövedelmet húz. Különben árva fiú — apja s anyja régen elhaltak — függetlenül áll a világon; életmódja szolid, s nem pedig az uracsaink által felkapott, túlhajtott úrhatnáság: így nem is lehet csodálnunk, hogy a mamák körében megszerezte, mint legjobb parthie szerepel. De egyúttal a lánykoszorú kegyence is. — Szép, fiatal ember!... Karcusú — kissé talán nagyon is karcusú — magas nyúlánk alak, szabályos, göndörfürtű fővel. Szemein s arcvonásain meglátszik ugyan egy viharosan átélt élet nyoma, de keleties orra, kis szája, áttetsző halovány arcbőre, mely csak néha-néha pirul ki, valóban érdekessé teszik őt. Aztán tanult, szellemes, világlátott férfiú. Itthon a

jogi pályát elvégezve, külföldre indult utazni. Az idegenbe való tartózkodás kissé megviselte. Ügyszólván az iskola padjairól kerülve a világvárosok zajába, csábító cselszövényei közé, kissé mohón ragadta meg az ismeretlen élvezetek telt poharát. Rövid idő alatt sokat, nagyon sokat élt. Neve, állása, gazdagsága, személyes előnyei megnyitottak előtte minden ajtót s ő igyekezett is mentől több helyen tiszteletét tenni. Valóságos legendákat susognak akkori dolgairól. Szerencséjére azonban volt elég erkölcsi ereje, hogy akkor, midőn egészsége már-már romlásnak indult, s vagyoni viszonyai is mind-mind ziláltabakká lőnek, kiragadta magát a mulatozások karjaiból, s hazajött. Azóta két év telt el; birtokát rendbe szedte, könnyelmű adósságait kifizette s csendes visszavonult életet él.

Ép ezért ráfogták, mintha ember, de főleg nőgyűlölő volna. Ez azonban nem áll. Az igaz, hogy tudva és kitapasztalva a női természet számtalan és számtalan változatú átalakulását, egy viharos múlt emlékeinek élénk érzetében, hol természetszerűleg a nők vivék a főszerepet, felvilágosultsága dacára — vagy talán épen azért — bizonyos elő az az utóitélettel viseltetett a gyengébb nem iránt, mely természetesen nem volt épen a legkedvezőbb s legudvariasabb. De ezért Halászy egyáltalán nem vonta ki magát körükből — úszott az árral, — a vígságnak sohasem volt elrontója, s örömet kereste fel most egyik, majd másik szomszédját, hol idejét kellemesen eltölthetni gondolta. Berkesziékhez gyakrabban járt el a miből a mama — őszintén megvallva — minden alap nélkül mélyebb következtetést vont le, bár Gézának ez időtájt eszébe sem volt a házasság s annak fenséges gyönyörei.

Körülbelöl vagy két óráig folyt a fentemlített érdekes és kellemes tárgyakról a nagybecsű vitaközlés, midőn az inas a tálalást jelentette. «Ismerjük az ilyen falusi vacsorákat.» Kezdve a repdeső szárnyasok különféle nemeinek megszámlálhatlan mennyiségétől, s folytatva a vadpecsenyék szószos változataival, a gyúrott, fonott, süttöt és isten tudja miféle tészták tömegeivel egyetemben, le-le a csemegék és desszertek halmazáig minden megfordult az asztalon. A borok neveinek elsorolására csekély földrajzi ismereteimnél fogva nem érzem magamat hivatva. Hja kérem manapság ez így divat, s a szegény halandó, ki kénytelen végigülni az ilyen lucullusi lakomát keble szentélyéből rebeg hálaadó imát, ha végrevalahára végetért.

Most is épen 2 óra 20 percnyi ideig tartott a rövid, szerény vacsorácska. Az elköltött fekete után a szalonba vonultak. Faluhelyen társaságban, ha ugyan nincs valami kókler, a ki ügyességi mutatóványokkal kápráztatja a szemet, mindenkor, de főleg karácsony-éjjelen, főszerepet játsza a kártya. Igyekezett is László bácsi indítványát előterjeszteni. Helybenhagyatott.

Leültek... Ilonka miután a nagysága részéről nem nyerte ki a legmagasabb engedélyt, a kályhához húzódott, Halászy észrevette s csudálkozva kérdezé:

«Ilonka nagysád nem tart velünk? szabad kérnem, foglaljon helyet!»

«Nem tudok kártyázni!»

»Hisz ez a legkevesebb: szívesen megtanítom!»

Ily egyenes felszólításra jónak látta Tini nagysága, bár bosszantotta ez a gyöngéd figyelem, melylyel Géza Ilonkát, talán akaratlanul kitüntette, mondom jónak látta engedélyt adni.

«Ne kérsd hát magad! kérlek, ülj közénk!» mondatott ki a legfelsőbb határozat.

Ilonka leült tehát. «A la gèr» játszottok. Úgy-e, kérem, ismerik ezt az érdekfeszítő játékot? Géza igyekezett lehetőleg megmagyarázni fortélyos nehézségeit:

«Kérem arra kell törekedni, hogy egy szinből három legyen, vagy három hetes, három nyolcas: az még jobb. A «tüzet» ki kell mondani, mert ha nem, «strófot» fizet úgyszintén, a ki a más kártyájában néz vagy a ki kedvez! Nos úgy-e érti? Igen egyszerű, a ki bukik, egygyel belebb megy «a pokolba»; a ki legutóljára maradt az az «angyal», s a mi többet ér egyúttal nyertes. «Kezdhettek!» Géza nyakra-főre fizette a strófot. Ilonka nagyon ügyetlenül játszott, segíteni akart rajta; s most a harmincegyét titkolta el, majd meg ászt dobott, nem használt semmit, üldözte őket, összejátszva is, a pech. Ezzel szemben Sasa — kit bosszantott ez udvarias gyöngédesség — mintegy elégtételül folytonosan sepegte be a cásákat, s ilyenkor gyermekes örömmel, szinte tapsolva kiáltá:

«Hiába paktálnak!»

A mamának se jól esett Géza magaviselete, erőnek-erejével mélyebb vonzalmat akart felfedezni abban, a mely esetleg... s erre a gondolatra ráncba szedődtek a fenkölt homlokok. Pedig ez oly természetes volt. Nem akarjuk e vonzalom alapját valami mélyebb benső, okokban keresni, sem pedig esetleg Ilonka lényében — a mi azonban természetesen hozzájárulhatott, — hanem egy megfigyelni képes kedély udvarias nyilatkozata volt az. Géza látta a bánásmódot, a melyet e derék leánynyal szemben tanusítanak, ismerte a családi viszonyokat s kényes helyzetét: akaratlanul is feltámadt benne a gondolat, mily jól esett Ilonkának elhagyatottságában egy kis gyöngédesség. Meg hát oly furesa hitem az nekem, hogy azok a lelkek, kik izlették már az árvaság keserű kenyerét, s tudják, hogy mily nehéz lehet egy védelem nélkül hagyott gyenge lény sorsa: vonzódnak egymáshoz.

Sasa megint «angyal» maradt.

«Látja ismét nyertem!» fordult Géza felé, s nevetve mutatott a csillogó pénzhalmazra.

«Vigyázzon!» — feleli tréfásan — «a ki nagyon szerencsés a kártyában, szerencsétlen a szerelemben!»

«Igazán?»

»Egész komolyan!»

Sasát ez a gondolat egészen elbűsította. Igyekezett, rosszul játszani, hogy elveszithesse nyereségét. Örömmel nézegette, mint fogynak előle a pénzdarabok, s midőn már az utolsó is elvándorolt, hamisan nevető ajakkal, égő szemekkel sugta:

«Nos úgy-e szerencsés leszek a szerelemben?»

Mint várta dobogó szíve, hullámzó kebele a választ,

s mily könnyű is lett volna felelni rá: «azzá teszem!» — hanem azon a hideg arcon egy izom se rándult, vére csendesen patakozott s közönyösen lebbentek el a szavak: «Kivánom, őszintén kivánom!»

Sasa majdnem sírva fakadt, bosszantotta a fagyosság, mely még mellette se tud kiengedni, elkényeztetett hiú lelkének oly rossz esett e mellőztetés. Hisz' ő még álmában se merte gondolni, hogy csábjai, ha akarja, le ne tudnának nyügzözni egy férfit, s most minő keserű a felébredés. Óh, ha tudná, hogy minő más ideált alkotott magának valaki, nem is csodálkozott volna oly igen nagyon.

A percek lassankint morzsolódnak le, a társaság hangulata únott, nyomott. Géza szinte örömmel fogadta a fali óra tompa ütését, mely jelenti, mily későre jár az idő. Udvariasan búcsúzva távozott. Lelke visszavágyott már magányának kéjes ölébe, meghánytorgatni ez izgalmas nap kellemes benyomásait.

A kastélyban is álomra tértek, a sötétség vette át birodalmát mindenütt. De azért a jó puha ágyban oly igen sokáig nem tudott elszenderülni a két fiatal leány, a jótékony angyal nem akarta küldeni kedves tündereit. Ilonka agya égett, nyugtalanul hánykolódott, olyan sajátosságos, eddig nem tapasztalt forró érzelem dobogtatta meg vergődő szívét.

(Vége. köv.)

Mezőssy Béla.

EGYLETI ÉLET.

a) A „magyar irodalmi önképző-társulat” a II-ik félévet február 2-án kezdé meg. Ekkor dőlt el a *románc-ballada* pályázat sorsa, s a bíráló-bizottság jelentése szerint, a négy mű közül három érdemelt díjazást, habár a jelentés nem valami nagy dicsérettel szólt a pályanyertesekről. Első helyen díjaztatott a *Mezőssy Béla* «Ráchel» című balladája, melyet t. olvasóink a jelen számban olvashatnak. Második s harmadik helyen *Szathmáry József* «Herodes» és «Báthori Erzsébet» című balladái. Az első díj 5, a második 4, a harmadik 3 frt volt. E hó 9-én járt le a *beszély* határideje. Érkezett 2 mű. A társulat egy új pályakérdést is tűzött ki, két arany pályadíjjal, melyet *Varga Sándor*, Bereg megye törvényszéki ügyésze ajándékozott. *Dalt* kíván a társulat e díjért, s határidőül a húsvétutáni első óra lett megállapítva. A félévi pénztári állásról is hallott a társulat előterjesztést, mely szerint van az egyletnek *forgó tőkéje*: 824 frt 73 kr; *öt alapítvány* 641 frt 20 kr; *két banki részvény* 100 frt; *kötvényen* 80 frt; félévi pénztári maradvány 46 frt 94 kr; összes pénztári vagyona az egyletnek 1692 frt 87 kr. Február 23-án felolvasó estélyt tart e társulat, melyre a meghívót más helyen közöljük.

b) Az „Erdélyi önképző-kör” február 3-án kegyeletes köteleességet teljesített, a mikor nyílt ülést tartott, melyen *Mitrovics Gyula*, VIII. oszt. tanuló, „Emlékezés Erdélyi Jánosról” címen, tanulságos értekezést olvasott fel, s igazán nagyobb figyelmet érdemelt volna, mint a minővel találkozott. Versenyszaválását is ekkor tartá meg a kör, s a versenyzők mindannyian részesültek díjazásban. A *komoly* szavalmati versenyen, melynek

tárgya Arany J. „Katalin“ című költői beszélyéből volt választva, s meg kell jegyeznünk, hogy igen tapintatlanul volt kijelölve a részlet, mert olyan terjedelmes s szavalásra egyáltalán nem alkalmas volt az, hogy valóban kínos volt végighallgatni a szavalókat, *Szabó István*, VII-ed, *Sáfrány Lajos*, VIII. o. tanuló 2—2 frttal; *Kérészy Gyula*, VIII. o. t. 1 frttal lettek díjazva. A *víg* darab szavalásáért, melyre *Emile Guiard* «A légy» c. monológja volt kitűzve, *Kérészy Gyula* s *Elek István* VIII. o. tanulók az 5 frtnyi díjat megosztva kapták. A kör életéből meg kell még említeni a következőket: *Bajusz József*, alelnök lemondván hivataláról, a tagok egyhangú választása által, a megérdemelt állásra *Mitrovics Gyula*, VIII. o. tanuló jutott; ki, mint ilyen, tartá a fentebb említett emlékbeszédet Erdélyi János fölött. A legközelebb lejárt aesthetikai pályakérdésre beérkezett művet a kör nem tartá jutalomraméltónak, s a helyett új kérdésül kitűzte: Tompa Mihály „*Haldokló mellett*“ című költeményének elemzését. Beszélyt a kör nem kapott s megújította a kérdést is.

c) Az „*ifjúsági énekkar*“ e hó 10-én közgyűlést tartott, melyen a kar az elnök félévi jelentését hallgatta meg, azután meg egy bizottsági határozatot megváltoztatott, s ezzel kapcsolatban kipótolta az alapszabályokat egy hiányzó s a tagokra nézve fontos ponttal, t. i. hogy közgyűlést az elnök 10 kartag kívánatára tartozik összehívni. Egy fontos indítvány felett is kellett volna a gyűlésnek határozni, a fölött t. i. hogy a kar lépjen ki az *országos dalárszövetségből*, mivel a szövetségben létele az egyletnek csakis áldozatot követel és semmi előnyt nem nyújt; de az idő előrehaladott volta miatt ez más közgyűlésre halasztatott.

d) Az „*ifjúsági olvasó-kör*“ is február 10-én tartott közgyűlést, melyen a félévi pénztári vizsgálás eredménye lett bemutatva; egy fegyelmi esetben, melyre a bizottság hozott határozatot, a felebbezés elvettetett, s végül a tagok az akadémiai tanári karhoz újlag kérésrel fordultak, a végett, hogy engedje meg, hogy az elnök fizetést kapjon.

APRÓ HIREK.

— Kik szivesek voltak lapunkat elfogadni, kérjük, hogy az előfizetési pénzt küldjék be, hogy kötelezettségeinknek mi is eleget tehesünk!

— Abban a mély gyászban és lesújtó fájdalomban, mely felséges *trónörökösünk* halálával borult hazánkra, a sárospataki főiskola ifjúsága is a legőszintébb szívvel, a legigazibb könyekkel osztozott. Midőn ama minket, magyarokat szerető nemes lélek pormaradványai az örök nyugalomra tétettek le február 5-én, ugyanakkor a tanári kar a főiskolai ifjúság részvétele mellett, óriási közönség jelenlétében, a városi ref. templomban requiemet tartott. A „*Te benned bíztunk eleitől fogva*“ gyülekezeti ének két verse után az ifjúsági énekkar a *Dömötör Károly* által szerzett dallamra H. Nagy Lajos által írt „Mély veszteségünk érzetén, midőn itt könyezünk“ kezdetű gyászdalt éneklé, melynek utolsó sorai alatt nagytiszt.

Mitrovics Gyula, főiskolai lelkész úr, a gyászleppellel bevont szószékre lépett, s gyönyörű imában, megrendítő színekkel ecsetelte a nagy nemzeti veszteséget. «Csillag hullott le» — mondá — «a te végzetedből, magyar nemzetünk, sőt az emberiség egéről a földre és mi kezeinket tördelve, szívszaggató zokogással mondhatjuk el a prófétaival: elesett a mi fejünknek ékes koronája! porba hullott Atyánk! annak legdrágább gyöngyszeme!» mert hiszen «az a ravatal a legnemesebb, a legnagyobb, egy minket igazán és kegyesen szerető szívet, hazánknak reménységét, a népek csendes és munkás boldogságának biztos zálogát: a tudománynak, az ember kezében levő eme legfőbb hatalomnak lelkes bajnokát és művelőjét, a koronás fők e legmagasabb eszményképét; a fényben, a legmagasabb állásban és hivatásban is a te tetszésed szerint való igaz embernek drága porrészeit zárja el szemünk elől.» Majd a felséges szülék vigasztalásáért esedezett Istenhez, «a ki kezükbe odanyújtá azt a poharat, a mely legkeserűbb, legirtózatossabb ezen a világon, hogy temessék el azt, a kiért éltek»; s végül áldást kérve e szent esküre, hogy «mi mindnyájan életünkkel, tetteinkkel, az igaz és munkás hazafiúi szeretettel fogunk igyekezni fentartani elhunyt trónörökösünk drága emlékezetét és fejedelmi nagy példaadását» — eként rekeszté be fenkölt szellemű imáját: «Cselekedjed, atyánk! hogy ama drága kincs ravatala felett hullatott könyeink tanítanak meg mindnyájunkat imádni az Istent, szeretni a hazát s tisztelni a királyt.» Majd az «*Uri ima*» s zárfohász után ismét felzendült az ifjúsági énekkar gyászéneke, a „*Beteg leány*“ mélabús s megható dallama, melyre a gyülekezeti éneklés következett, s ezalatt a gyászoló közönség lassankint kivonult az imaházból. . . Istennek lelke örökdíjként gyászbaborult hazánk békéje s boldogsága felett. . . R. K.

— Ugyanesak őszinte részvétellel osztozott az ifjúság a *Kérészy István* tanár urat s főgimnáziumi igazgatót ért csapásban, mely azáltal érte, hogy legkisebb fia, a 12 éves *Pál*, jobblétre szenderült. Az elhunyt kisedre megváltás volt a halál, mely megszabadítá a születésétől tartó fájdalmak kínjaitól, s most már ott nyugszik, hol nem fáj semmi! A gyászoló szülőket s testvéreket vigasztalja meg a jóságos isten, ki azokat, kiket szeret, csapásokkal próbálja meg! Az elhunyt kis gyermek temetésén az ifjúsági énekkar szerepelt, s úgy ekkor, mint különösen a február 5-én tartott requiem alkalmával, valóban kiérdemelte a közönség elismerését s dicséretét, melylyel mi is adózunk az ifjúság által oly igen kegyelt egyletnek!

— Az *irodalmi önképző-társulatnak* legközelebb *Orbán József*, tanár úr, *Sárkány Imre*, gálszécsi ev. ref. lelkész úr egy-egy aranyat; *Varga Sándor*, beregmegeyi tisztii ügyész úr két aranyat ajándékoztak. *Fejes István*, főiskolai egyházi algondnok úr kisebb költeményeiből 10, egyházi beszédeiből két kötetet bocsátott a társulat rendelkezése alá, abból a célból, hogy azok a társulat ifjúsági tisztviselői s a kiválóbb szavalók között osztásának szét. *Kónya András*, hernád-németii ev. ref. lelkész, a társulat alaptökéjének gyarapítására 10 frtot ajándékozott; ugyancsak e célra *Dóczy Imre*, debreceni főgimnáziumi tanár 5 frtot s *Dr. Kiss Áron*, Budapestről

10 frtot küldtek. Fogadják a nagylelkű adományozó urak egyenkint és összesen a társulat hálás köszönetét e helyen is!

— Az országos ifjúsági gyűlés és a sárospataki ifjúság. Tudvalévő, hogy január hó 27-én, Budapesten, az ország összes intelligens ifjúsága, *Polónyi Géza*, országgyűlési képviselő elnöke alatt gyűlést tartott, abból a célból, hogy az országgyűlés által még jelenleg is tárgyalt véderő-törvényjavaslat 25. §-ának az ifjúságra nézve kedvező megváltoztatására valami módon rábírra a törvényhozó-testületet. Tiltakozás volt e gyűlés jelszava s ez lett határozata is. E gyűlésen, a mi ifjúságunk is részt vett, öt taggal képviseltetvén magát, kik az ifjúsági gyűlés tiltakozásához küldöik nevében hozzácsatlakoztak, s szavazatukat arra adták. Fel kell itt említenünk azt, hogy az a megjegyzése egy egyházi lapnak, hogy «érdekes tudni, hogy Sárospatakon az ifjúság gyűlésén ily tartalmú íveket írtak alá minden ellenmondás nélkül: «Mi alólírottak becsületszavunkra fogadjuk, hogy azon esetben, ha a tiszti vizsga letevése magyar nyelven nem engedélyeztetik, tiszti vizsgát nem téve, inkább két évig szolgálunk» — nem egyéb ráfogásnál, melyet a „*Debreceni Prot. Lap*” sem tudna igazolni. Nem, mert az az ív, melyet a sárospataki ifjúság kibocsátott az országos ifjúsági gyűlés mozgalmának megindításakor, így szól: «Mi, a sárospataki akadémia polgárai, kijelentjük és becsületszavunkra fogadjuk, hogy a folyó hó 27-én, Budapesten tartandó általános ifjúsági nagy gyűlés határozatait elfogadjuk és azoknak magunkat minden tekintetben alávetjük (még akkor is, ha a «status quo ante» az egy évi önkéntesi szolgálatra vonatkozólag vissza nem állítatik, tiszti vizsgát nem téve, inkább két évi szolgálatra kötelezzük magunkat).» Hogy ez a valódi aláírási ív s a nevezett lap fent idézett szövege nem egy és ugyanaz: ez világos! S nincs semmi érdekes e dologban, mert, a mint mi tudjuk, a budapesti küldöttek mindnyájan egyenlő megbízásokkal, útasításokkal jöttek a vidékre, s a vidéki ifjúsági gyűléseknek határozni kellett előlegesen a fölött, vajjon az általános ifjúsági gyűlés határozataihoz egyáltalán hozzájárulnak-e?! A sárospataki ifjúság, a fenti aláírási ív szerint, kimondotta, hogy az országos ifjúsági gyűlés határozatait elfogadja, még a „*Debr. Prot. Lap*” által érdekesnek nevezett esethen is, s hogy ezt «minden ellenmondás nélkül» tette, azt ismét csak az állíthatja, a ki rosztul értesült róla! Meggondolás, alapos megfontolás után határozta s mondta ki azt az ifjúság. Sőt szerette volna, ha az országos ifjúsági gyűlés egyenesen ezt határozza, mert ezzel sokkal többet nyerhetett volna az országos ifjúság, mint a pusztá tiltakozással. Nincs — ismételjük — semmi érdekes tudni való a sárospataki ifjúságnak általunk közölt valódi aláírási ívében; hanem, igenis, van érdekes abban, hogy a «*Debr. Prot. Lap*»-ot is felülteti olykor egy-egy roszt tudósítója. Ezzel kapcsolatban még azt a helyreigazítást is meg kell tennünk, a saját ifjúságunk érdekében, hogy az országos ifjúsági gyűlésen nem a sárospataki jogakadémia, hanem a sárospataki főiskolai ifjúság volt képviselve. Végül a kiküldött képviselők e helyen is megköszönik a budapesti tudomány- és műegyetem polgárainak azt a szívélyes fogadtatást, előzékeny vendéglátást, melyben részesítették őket az alatt az idő alatt, míg a fővárosban tartózkodtak. A kassai collegák pedig a testvéries ismeretséget megígért látogatással ne soká késsenek!

— „Az emelkedő társadalom” címen jelent meg legközelebb egy röpirat *Cynikus*-tól. Válasz ez *Brennus* „*A súlyedő társadalom*” című, karácsony táján megjelent röpi-

ratára. Nem másért, csak azért emlékezünk meg e helyen *Cynikus* röpiratáról, mert azt az ifjúsághoz intézi; «az ifjúsághoz, a melynek önlékebe való bepillantását nem homályosítja el ama felhő, a melyet a gyenge, a tévedésnek alávetett emberi szellem, sötét századok hagyományaként, természetünk egyoldalú és hiányos szemléletében ránk hagyott.» S valóban méltó elolvasni sorait, melyekből élvezetesen, tanulságosan okúlhat az ifjú lélek! *Cynikus* szerint, az önzés, az utilitarismus elvét az ifjúság van hivatva jó irányba terelni. Az ifjú, a ki szerinte «ideálokkal telve, pezsgő akaratú képességgel s érdeklődéssel mindaz iránt, a mi értelmét emelheti, hagyja el az iskolát s lép az élet színpadjára.» S ezt az ifjút a társadalom jónak tartja «egy friss hideg túss kijózanító operációjának alávetni.» Megtanítja arra, hogy a mit eddig tanult, az mind csak hiábavalóság, abból mi sem igaz, a mit magában lobogni érez. az káprázat és önámítás! És az ifjú kénytelen elhinni s megtanulni az új tanokat. «Önként s nem kényszerítve, magára veszi az utilitárius morál rabláncát.» Igen, mert nem segíthet másként magán, önként kell a járomhoz szoknia! De ne tessen így az ifjú! Legyen öntudatos, szabadakaratú, önzellen! Tűzze az ifjú küzdése zászlajára a *szabadság, egyenlőség és testvériség* eszméit, s azokat a *haladás* jeljelszavával egyesítve, igyekezzék az életben, a társadalomban megvalósítani! Olvassuk minél többen a tanulságos röpiratot!

— *Meghívás.* A sárospataki magyar irodalmi önképző-társulat 1889. február hó 23-án, a városháza nagy termében, táncmulatsággal egybekötött felolvasó-estélyt rendez, melyre tisztelettel meghív a társulat nevében a rendező-bizottság. Az estély műsora: 1. «Elnöki megnyitó,» *V. Krüszlyi Bálint*, tanár-elnöktől. 2. «A társulat történeléből.» Irta és felolvassa *Tüdős István*, alelnök 3. «Szavaltat» *Kovács István*, társulati tagtól. 4. «Könyv és mosoly» (Népdalcsokor). Szentirmay Elemértől. Előadja az ifjúsági énekkar. 5. «Költemények.» Irta és felolvassa *Szicszay András*, társulati tag. 6. «Szavaltat» *Bodolay Miklós*, társulati tagtól. 7. «Humoreszk.» Irta és felolvassa *Szathmáry József*, társulati tag. 8. «Magyar király-induló.» Huber Károlytól. Előadja az ifjúsági énekkar. A felolvasási estély kezdete 8 órakor. Belépti díj: Személyenkint 1 frt. Családjegy 2 frt. Jegyek előre válthatók Trócsányi Bertalan úr könyvkereskedésében s este a pénztárnál.

— A január hó 27-én tartott bál a tanári nyugdíjintézet javára. tiszta bevétel gyanánt 919 frt 43 krt jövedelmezett. Az ifjúság igyekezett e mulatságot minél élvezetesebbé tenni a táncoló hölgyekre nézve, s hogy sikerült-e, azt csak ők mondhatják meg.

— A colloquiumok mindkét szakon — theologiai s jogi tanfolyamon — január havában tartattak meg, s a mint az alábbi eredmény mutatja, fényes sikerrel. Ugyanis: *jeles* osztályzatú lett a *theologusok* között IV. éven 6. III. éven 8, II. 3. I. 5; *jó* osztályzatú: IV. éven 3, III. 6, II. 8, I. 2; *kielégítő* osztályzatú: IV. éven 2, III. 2, I. 1. A *joghallgatók* között *jeles* osztályzatú: IV. éven 2 III. 3, II. 6, I. 7; *jó* osztályzatú: IV. éven 1, III. 2, II. 5, I. 9; *kielégítő* osztályzatú: II. éven 1. Az előadások mindkét szakon február 11-én vették kezdetüket.

— Az ifjúság *március 15-ét* ez évben is meg fogja ünnepelni, s az ünnepély módozatairól már legközelebb intézkedni fog.

Tartalom: «Colloquiumok után.» Szicszay András. — «Az elővézés (praedestinatio) tana az iszlamban és kalvinizmusban» (Vége). Tüdős István. — «Ráchel.» Mezőssy Béla. — «Pap kisasszony.» (Folytatás). Mezőssy Béla. — «Egyleti élet.» «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt. 60 kr., vidékre 1 frt. 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útea 82. szám. —

Elmélkedés a szabadság ünnepén.

Ismét felviradt az a nap, melyen 41 évvel ezelőtt a szabadság, egyenlőség és testvériség szent eszméi fényes diadallal, a magyar nemzet történetében feledhetlen módon győzedelmeskedtek! Újra visszaszáll gondolatunk ama napra, melyen a nemzet rég óhajtott vágya beteljesült, s a melyen minden magyar egy szívvel-lélekkel fogadá:

«A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!»

Igazán lelkesedésbe, ismeretlen érzések hatása alá jut az ember, ha gondolatait 1848. március 15-ikére vezeti! Lehetetlen kegyelettel, a legnagyobb tisztelettel nem emlékezni meg azokról, kik ama napot arany betűkkel írták nemzetünk történetébe. A szabadság hajnala derült fel ama napon arra a nemzetre, melyről ezt éneklé a költő:

«Rég veri már a magyart a teremő
Azt sem tudja, milyen lesz a jövendő!»

És lett jövője! De mily rövid idő alatt eltűnt az a jövő; mily rövid idő múlva ismét nem lett jövő, mert a kilátás még sötétebb, még homályosabb lett, a remény csillaga távol tündökölt csak, melynek ragyogása magyar földön nem volt látható.

De a szabadság nagy napjainak emlékei nem mosódtak el végképen! Mikor nem volt szabad érezni, gondolkodni: akkor is hevített, akkor is táplált március idusának emléke minden igaz magyart!... Mikor pedig a 60-as évekkel új élet indult meg a magyar hazában: a szabadság emléknappját megülni mindenütt nemzeti kötelesség volt! És azóta nem mult el év, hogy a nagy nap ünnepe ne lett volna az igaz magyarnak. Csakhogy sok szó fér ma már ez ünnepléshez. Tekintsünk szét s mondjuk el gondolatainkat, melyek e napon olyan önként merülnek fel a szemlélődő lelkében.

Mit várunk mi e napon minden igaz magyartól? Hogy közérzelemmel szentelje meg e napot! Hiszen lehetetlen az, hogy ünnep ne legyen ez a nap, mely a magyar nemzet legújabb korának kezdő pontját képezi... Ha a honalapító névnapját országos ünnep-

ként ülik meg, e nap is megérdemelné, hogy szent érzések között szenteljük meg!

E naphoz fűződnek azok az eszmék, melyek a népet, nemzeteket s országokat fentartják, melyek nélkül nincsen élet, niucsen társadalom.

Dehát nem így van!

«Pedig mint egyes ember, úgy egész nemzet életében vannak szerencse és szerencsétlenség napjai, melyek mind pillanatnyi hatások, mind késő következtések miatt feledésbe nem menendők!» (Kölcsey). A márciusi napokat, mint nagy öröm napjait ünnepelni kellene minden magyarnak, mert a mi nagy, az a szívet, lelket kell, hogy érdekelje, még századok multán is, a mindennapi élet parányiségében. Már pedig ki tagadhatja, hogy ama napok nagyok voltak, s ki mondhatja, hogy a hatás nem volt még csak egy pár évtizeddel előbb is olyan, mely ünnepre készíté a kebleket!... Ünnepelni kellene ma mindenkinek... Azt várnók ma, hogy mindenki szent érzellemmel gondoljon arra az időre, a mikor egy jobb s szebb kor hajnala derült a sokat sújtolt, a sokat szenvedett magyar nemzetre.

És mit találunk várakozásunk helyett? Nézek, nézek, de hiába nézek! Látom «mindazon ezerféle tarka jeleneteket, mik a város utcáin naponként egymást váltogatják, csak azt nem, a mit keresek.»

Ünnepre gondol-e a nép?

Dehogy! Gondolják az emberek: ma is feljött a nap, «mint évenként háromszázhatvanöttször, majd tisztán, majd borongva fel szokott, s mi van egyéb hátra, hanem hogy dolgainkat vagy dologtalanságainkat ott, a hol tegnap elhagytuk, folytassuk?»...

Nem törődik e nap lélekemelő emlékével a gazdag, «ki hintáján vagy paripáján hurcoltatja magát», s még csak eszébe sem jut az, hogy ez a reggeli, éltető szellő, melyet magába szív, 41 évvel ezelőtt a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméivel volt tele, mely arra bírta, hogy a szegényt testvérjévé fogadja!... Nem törődik e nappal, e napnak emlékével a kereskedő, ki «számvető képpel nyitja boltját s jegyzőkönyve mellett a történet évkönyveire emlékezni ideje nem marad». Pedig ez is bezárhatná boltját a szabadság ünnepén, s honfűi szent érzelmeit, ha máskor nem, legalább e napon kinyilatkoztathatná!... Nem törődik e nappal, nem eszmél e nap emlékére az, a ki katona! «Gond

nélkül járdal a bástyákon, nem sejdítvén», hogy 41 évvel ezelőtt azok a bástyák a nemzet lelkesedésének, örömeinek hangjait visszhangozák!

Hát ki ünnepli mégis e napot? — kérjük valamennyien. — A tudós, a költő csak ünnepli, mert tudják e napnak nagy jelentőségét, ismerik e nap emlékét s tudnak lelkesülni! . . . Nem, ezek sem ünneplik e napot. A kiktől várják a példát, még azok sem ünnepelnek. «A tudós mindennapi kenyérről gondoskodván, érzélsre nem hevülhet.» A költő? «Ó a költőről ki tud valamit? Rejtve tolong ő a sokaság közt, mely nevét még nem hallá, vagy magányban ül, hol senkitől nem kerestetik!» Mi ifjak ünneplünk egyedül. A politikai viszonyok, az élet ügyes-bajos dolgai az államférfiakat, a képviselőket, a kenyér után futkosókat nem engedik ünnepelni: mi, ifjak ülünk ma ünnepet telve szent emlékezésekkel, telve lelkesedéssel s szép reményekkel, szent köteleességből, őseinktől örökölt szent buzgóságból. Legyen bár körülöttünk hétköznapi, közönyös a nép: mi öltözzünk ünnepi díszbe, s áldozunk a márciusi napok szent emlékének!

Ifjak vagyunk, most tanuljuk az életet ismerni! Fentebbi elmélkedésem Kölcsey Ferenc «Mohács, aug. 29. 1526.» című elmélkedésének a mai napra alkalmazása s hiszem, találó alkalmazása, mert az élet igazat ad az elmélkedésnek. Gondolkozzunk valamennyien a mondott igazságok felett, s ha az élet tengerén mint férfiak fogunk évezni, akkor se feledjük el azt, hogy ünnepelni kell azt a napot, melyet március 15-ikének nevezünk. A világtörténelemben nem egyszer van e nap fontos s emlékeztetreméltó nap gyanánt bejegyezve, a magyar nemzet történetében csak egy március idusa szerepel: ezt az egyet pedig meg kell ünnepelni szent érzelmek között. Most mint ifjak példát adunk, majd mint férfiak legyünk vezetők, mert szent köteleességünk ez nekünk! Ünnepljünk ilyen érzelmek között s emlegessük meg azt, ki e napot megteremté s ki a hontalanság bús magányából szívvel, lélekkel üdvözöl minden ünneplő magyart. Ünnepljünk; ünneplésünk nem szégyen!

A természettudomány befolyása a theológiára.*)

(Ista Langhans E.)

Gyakran vetik fel azt a kérdést, hogy melyiknek van igazsága: a vallásos hitnek e. vagy a természettudománynak? E kérdés, így feltéve, képtelenség.

Mi halálával és teljes bizalommal fogadjuk a természettudománynak minden kétségtelen hitelű vívmányát.

*.) Nem mindenben értek egyet e szép tanulmány írójával, s hogy mégis lefordítottam és minden változtatás nélkül közzéteszem, annak oka az, hogy megmutassam, mily eszmék is mozgatják azokat a külföldi protestáns egyházakat, melyek mintaképei a vallásos buzgóságnak. Megtehettem volna ugyan, hogy az általam nem helyeselt részleteket módosítva vagy elhagyva, épen főleg egyházi irodalmunkban divatozó szokás szerint, eredeti gyanánt közöljem fordításomat, már csak abból az érdekből is, mivel én a fordítást nem tekintem tudományos foglalkozásnak, hanem csupán nyelvyakorlásnak, vagy legfeljebb ismeretterjesztésnek. De az említett szokást óriási visszaélésnek tartom, mely az irodalmi tisztességgel homlokegyenest ellenkezik, s talán lesz is idő a midőn valaki leleplezi az aféle eljárást,

Fordító

Legkevesebb aggodalmunk sincs az iránt, hogy a természetvizsgálás következtében a vallásos hitet veszély fenyegetné, sőt felette megörvendeztet minden meglepő és új, a mi általa napfényre hozatik; így az is, a mi a földnek és lakóinak származása vagy története felől, s a naprendszer vagy a világegyetem eredetére vonatkozólag kimutattatott. A vallásos hit belsőleg elég erős, hogy összeférjen a természet és világegyetem helyes elméletével.

Csak akkor kezdődik küzdelem a természettudomány és vallásos hit között, midőn ez a maga lényegét félreismeri és görcsösen ragaszkodik hagyományos alakjához; másfelől pedig akkor áll elő viszály közöttük, a mikor a természettudomány az ő feladatát amannak ellenére igyekszik teljesíteni s a bölcsészséggel és theológussal való versenyt rendszeressé kezdi tenni. Különben pedig sohasem történhetik meg, ha mindkét fél megőrzi tulajdonképen való jellegét s hű marad hivatásához.

Már a szentírás első lapjai tanusítják, mily könnyedén sajátjává tette a vallásos hit a természet életére, a földnek és lakóinak keletkezésére vonatkozó új nézeteket.

A teremtésről két elbeszélést találunk egymás mellett: egyiket a Genesis II. fejezetében, ez a mi időszámításunk előtti nyolcadik századból való; a másikat a Genesis I. fejezetében, mely körülbelül Krisztus előtt 500 évvel keletkezett, mert a babyloni zsidók között volt elterjedve s általok fogadtatott el, hogy a teremtés hat nap alatt történt. Mindkét elbeszélő a természetnek alapos megfigyelésére támaszkodik.

A régebbi, a ki Kanaán földén lakott, híven rajzoló a teremtés kezdetét ama kép után, melyet neki a földművelés megkezdése évről-évre nyújtott. A kezdet a vetésre esett az első őszi eső után; a nyári nap által kiegészített föld ezt megelőzőleg nem volt munkálható; de mihelyest egy szelíd, őszi eső hullott, mely a talajt ápuhitotta, szántihattak es vethettek. Így gondolkozott aztán a szerző mindennek a kezdetéről; a föld sziklakemény anyag volt, melyen semmi sem tenyészhetett; miután pedig esett, nöni kezdett fű és fa.

De a pár száz évvel ifjabb író ezt nem így tudta. Kezdetben a föld iszapos és lágy volt, s a víznek először vissza kellett húzódnia a folyammederbe és tengerbe, mielőtt szárazföld jöhetett létre és növénytenyészet fejlődhetett ki. Miért mondja ő ezt? Mert Babylonban lakott, a hol a földművelési év egészen másként kezdődött, mint Kanaánban. Ott tavasszal a nagy folyamok hóolvadás következtében átlélik partjaikat és előntik az egész országot; ennél fogva csak akkor kezdhető el a szántás és vetés, midőn a víz visszavonul és száraz mutatkozik. Épen úgy beszéli tehát el, amint az ott most is látható, — kezdetben is úgy kellett annak lenni, ezért teszi a teremtés művében csak a harmadik napra, hogy a föld száraz lett s azután fű és cserje kisarjzhatott. Ez a szerző még e mellett mást is javított a régi előadáson; míg ugyanis az első feljegyző az isten teremtő munkásságát még igen emberileg fogta fel, mintha az isten kezeit vette volna használathá teremtőményei megalkotása közben; addig az ifjabb író megmondja a teremtési szót: «Monda az isten és lett.» És az isten nem is esetlegesen csinálta most ezt, majd azt, hanem a mindenség összefüggését tartotta figyelemben. A teremtés úgy állítatik elénk, mint a világnak lassú kifejlése a chaosból, az alakatlanból szervezetének szabályosabb alakjái; azután van az átmenet a szervezetre az emberek keletkezéséig. Az isten teremtő hatalmát, bölcsességét és jóságát ügyesen és érzelmelhetőleg állítja elénk ez a kép.

Ez tehát új eredménye volt a természet megfigye-

lésének, abban az időben kétségtelenül szép fejlettsége a természettudománynak! Könnyen belátható, hogy ez az új babyloni teremtés-elmélet, mikor azt Esdras Jeruzsálembé hozta, nem igen tetszett. Hiszen mindent egész másképen adott elő, mint addig tudták! Talán panaszkodtak is, hogy a tudósok új eszméket hoznak forgalomba, melyek a régieket alapjukban megsemmisítik; a régi elbeszélésekből még azt is megtanulhatták, miként alakította isten az ő teremtményeit; egy összetapadt göröngyöt vett ugyanis elő, abból gyúrta az ember testét. azután abba annak orrán keresztül életet lehelt és végre a testből kivett egy bordát, hogy belőle élvát alkossa. Ezek valának azok a dolgok, a melyeket maguknak előállítottak, de a teremtés új felfogásában mindez átszellemlült és elkárhoztattatott. Panaszkozhattak hát a jeruzsálemi zsidók az ő, Babylomból hazakerült tudós honfitársaikra, de végre is győzött az új és jobb elbeszélés. Határozottan el kellett ismerniök, hogy az isten teremtő munkássága az újabb elméletben méltóbban és nagyobb-szerűen van felfogva; hogy fejlettebb természetvizsgálaton alapúl az, ahol bizonyos oki összefüggés létezik és a melyben a teremtő bölcsesége visszatükröződik. Egy szóval az új vélemény győzött; a hat napos teremtés a bibliai elbeszélések élére jutott, a másik előadás pedig ez időtől fogva csak átmenetté és bevezetéssé törpült, azon alakban, a mint a következő fejezetben szó van róla.

Hasonló haladás történt 2000 évvel később, midőn Copernicus a világ régi képét megsemmisíté és az emberiség nagy megütközésére a földnek az ő meghatározott helyét a végtelen mindenségben kimutató! Ez időig a földet az egyik félnek tekintették, az eget, pedig a nappal, holddal és csillagokkal együtt a másiknak. Menyire beleillőleg szerepelhetett ebben a világnézetben az isteni világuralom, a kijelentés és megváltás története fenn és alant! És most ilyenekről szó sem lehetett többé; a föld, előbb egyetlen tárgya az isteni gondviselésnek, most a számtalan többi, sokkal nagyobb égi test mellett, ugyanama körben mozog és egyike a legkisebb csillagoknak. Most miként aggodalmaskodhatnak isten a föld lakóinak sorsa felől? Hogyan figyelhetne ő azok ügyeire és tetteire, azok óhajaira és imáira? Miért küldte volna el a saját fiát, hogy az ezen a jelentéktelen bolygón éljen és haljon? Így tette ez az új elmélet a tudást és hitet alapjában megsemmisítő földingás benyomását mindazokra, a kik következményeire gondoltak. Az egész kereszténység, igen, maga a vallás kérdésessé kezdett lenni.

A vallásos tudat mégis gyorsan visszanyerte nyugtáját. Akár a föld forog a nap körül, akár a nap a föld körül, mindkettő: nap és föld így is csak az istenéi és az ő rendelete szerint mozognak. Ahol az istennek valami parancsa teljesül, ott ő maga is jelen van és az utána sóvárgó ember-szívtől a legkevésbé sem vonja magát el.

Ilyen folytonos haladás mutatkozott csupán magának az embernek életét illetőleg is. Midőn azok az elméletek, melyekkel a vallásos hit össze volt szöve, a vizsgálódás következtében szükségképen fejlődtek, az első benyomás mindig olyan volt, mintha maga a hit tűnt volna el; de csakhamar tájékozódott a vallásos öntudat az új eszmemenetben és felismerte, hogy a hit nem ettől vagy amattól a felfogástól függ, hogy az az egy, önmagára álló eszmény erősen áll, és hogy az elméletek változásával mindig újból üdebb és belsőbb lett.

Napjainkban is tanui vagyunk a természettudományok hasonló fordulatának. Egy isteni teremtés és alkotás hagyományával szemben a természeti fejlődés eszméje állapított meg.

Midőn természetvizsgálóink a föld keletkezéséről és

történetéről beszélnek, már nem kezdenek arról, mint planétáról értekezni, mely egykor «ékeség nélkül való és pusztá» volt s felette az isten szelleme lebegett, hanem egy izzó gömbnek tüntetik azt fel, melynek nem volt szüksége a nap lángtengerére, s a mely ezer mással együtt ugyanegy körben kezdett forogni. A föld alakulásának korszakai többé nem úgy jeleztenek, mint külön teremtések; az isteni munkásság napjaiban jöttek bár létre, de mint a természetesen működő indokoknak, a kisugárzó meleg csökkenésének eredményei, a földkéregnek és számos hasadéknak összehúzódása által. A növények és állatok származása többé nem az isteni közvetlen beavatkozásból vezettetik le. Bizonyítékokat szolgáltatnak arra, hogy az őszanyag ereje huzamos fejlődés által először miként lett egyszerűbbé, később pedig hogyan öltött fel mindinkább rendszeres alakot. Már az ember előállása sem az isteni teremtő szó gyümölcse, hanem ő is könnyen felfoghatólag alkotott hosszas fejlődés útján alacsonyabb életalakokból.

(Vége köv.)

Zoványi Jenő.

Mi győzi meg az embert a halhatatlanság hitéről?

— Húsvéti egyházi beszéd. —

Alapige I. Kor. XV. 12. Ha úgy predikáljuk, hogy a Krisztus feltámadott a halálból: minődon mondják némelyek ti közöttetek, hogy nincsen a halottaknak feltámadások?

Van-e közöttetek K. H.! olyan boldog ember a kinek lelkét még sohasem szomorította el e földi életben tapasztalható visszásság, a kinek szívében ártatlan létére még nem ütött fájó sebet a világ, a ki a szenvedő Jézussal egyszer-másszor el ne mondhatta volna: «Atyám! ha lehetséges, müljék el tőlem e keserű pohár!» Oh bizony nincs; hiszen a szenvedések és keserűség poharát közölünk kinek-kinek meg kell kóstolnia, sem ártatlanság, sem becsületesség, sem szorgalom, sem tiszta erkölcsökben gazdag feddhetetlen élet nem tarthatja távol tőlünk a csapást, a veszedelmet. Küzd, fárad az ember ereje teljes megfeszítésével, a becsület útján, s mikor már a palmaág felé nyújtja kezét, egyszer csak a mások kapzsisága ejti martalékává a becsületes keresményt. Magas célok után törsz, éjet-napot egygyé teszsz az emberiség hasznára, a tied boldogítására: és oh! hány-szor kell önzetlen fáradozásaidért a halhatatlanság keserű gyümölcseivel megelégedned, hány-szor jutalmazza legnagyobb jöltevőit tövis koronával az emberiség!

És ezeket látva, nem önként merül-e fel előttünk az a nagy kérdés: hát sohasem lesz kibékítve az a ropant ellentét, mely e földön egyfelől az erény, a becsületes küzdelem és másfelől a jutalom, a boldogság közt sokszor tapasztalható? Hát meg fog-e fizetni egykor az isteni igazságszolgáltatás kinek-kinek az ő cselekedetei szerint? Bevégződik-e a sirnál az emberi élet, vagy talán csak átmenet-e az egy oly életbe, hol az erényt boldogság, a bűnt boldogtalanság követi egészen csalhatatlanul?!

E kérdésekre az emberiség egy része határozottan tagadó választ ad. Ki tért vissza — mondják talán közülök is sokan — abból a jobb, abból a boldogabb hazából, melyben az ellentéteket oly szépen kibékítve gondolja a hit képzelő ereje? S ha ezt még senki sem tapasztalta, hát hogyan győzhetne meg engem valaki a halhatatlanság hitéről! Oh! ez lehet boldogító ábránd, megnyugtató álmkép, de komoly valóság semmi esetre sem!

Jertek azért, ti kételkedő és ti hívő kereszténynek és hogy meggyőződést szereztek a halhatatlanság hit-

ről, elmélkedünk — Jézus feltámadásának emlékünnepehez méltóan — arról, a minket mindnyájunkat közelről érdeklő és nagyon fontos kérdésről: *mi győzi meg az embert a halhatatlanság hitéről?*

Hogy a halhatatlanság hite nem pusztá ábránd, erről meggyőz beununket

- I. *belvilágunk, saját lelkünk;*
- II. *a külvilág, a természet.*

I.

Sajátságos egy lény az ember: benne egész kis világ van, hol csodálatosan vegyül össze lélek és test, ész és érzékiség, erő és anyag. Ime! az ember lelke segítségével felülemelkedik az érzéki világ határain, megvizsgálja a csillagok járását, kiszámítja a bolygók pályáját, felszáll egy igazán ítélő örökbíró trónjához, keresi az istenség titkait, eszméért lelkesül, magas erkölcsi célok megvalósításán fáradozik: és mikor így egy felsőbb világkörben mozog értelmével, egyszer csak egy sötét gödör szélén állanak meg roskadozó lábai, ott kínál nyughelyet a rémületes sír, hogy kifáradt porhüvelyünk lefeküdjék a többi testvérporok közé, rideg, érzéketlen görönggyel egyesüljön az egykor nemesen érző, forrón szerető szív, s visszatérjen oda, a honnan vétetett.

És hát itt elvégződik már minden? Az emberi testtel együtt az isteni szikra is bevégezné pályafutását; a teremtő és alkotó erő, a magasan szárnyaló lelki tehetségek sorsa ugyanaz lenne, mint az élettelen anyagé? Óh! ez hihetetlen; óh ez ellen tiltakozik az emberi lélek természete.

A lélekkel mintegy együtt születik a végtelen tökéletességre törekvés, az az olthatatlan szomjúság, melyet minél inkább kielégítettünk, annál erősebben követeli a tovább haladást.

Nyomozod az *igazságot*, égető szomjúsággal keresed az igazság élő vizeit s tapasztalod, hogy minél előbbre haladsz, minél több ismerettel gazdagítád lelkedet, annál több kérdés nyomúl útadba, melyek feleletre várnak; annál több ismeretlent látsz magad körül, melyeket oly forró vágygyal szeretnél ismereted körébe vonni. És az nagyon természetes, hogy te ezt a folyton követelő vágyat kielégíteni nem tudod; a mily mértékben haladsz tehát ismeretről-ismeretre, igazságról-igazságra, époly mértékben vesz erőt lelkeden a fájdalomérzet is a miatt, mert égő szomjúdát lecsilapítani képtelen vagy, mert lelked az akadály miatt szárnyaszegetten hull alá a magasból, ahova a benned rejlő isteni szikra felemelt. Oh hát gondolod-e, hogy az igazság utáni vágyat csak azért oltotta volna beléd a jó teremtő, hogy az neked elvégre fájdalmat, boldogtalanságot szüljön? Óh! hát hiszed-e, hogy az a mennyei atya, ki a legalsóbbrendű állat ösztöneinek kielégítéséről és így jóllétéről is gondoskodott, téged csak fájdalomra teremtett volna? Lásd! itt már egész ösztönszerűleg fordulsz a jövő élet gondolatához, s hinni kezdesz egy oly jövőben, mely teljesen kielégíti majd az igazság forrásai utáu szomjuhozó lelkedet.

Mindnyájunk keblét emeli, K. H.! az *erkölcsi jóra* törekvő vágy, mely kinek-kinek erősen parancsolja: tégy jót, még ha áldozatodba kerülne is! Mennyei lemondást, mennyei áldozatot kíván ennek a szívünkbe írott erkölcsi törvénynek követése. Hány vértanú vérnyomai jelzik már az erény ösvényét: hányszor, óh hányszor dobálta már meg a világ a becsület hőstét a gúny, a rágalom sarával! Sokratesnek méregpoharat adott kezébe az önzetlen küzdelem, Krisztust keresztire juttatta az igazság lelkiismeretes hirdetése. Óh! hát miért ennyi önmegtagadás, miért ennyi lemondás? Miért tartjuk az emberi kebel legfenségesebb virágának a becsületet, az erényt, ha azok csak a sír szájáig kísérnének el? Hát csak az a

kapaföld lenne jutalma a magasztos célok után fáradozó s kifáradt embernek, melyet koporsójára vet az emberi szokás? Óh! hát annak a börtön fenekén sínlődő ártatlannak sóhajai, a meghurcolt becsület jajkiáltásai, az ártatlanul kiontott vérnek némán is boszút kérő szavai hiába hangzanának el? . . . Nem, óh nem lehet ez. K. H.! Hiszen Isten minden élőlénybe beleoltotta az önfentartás ösztönét, s csak az ember volna az a megvetett lény, kibe oly vágyak vannak ültetve, melyek az önmegsemmisítésre vezetnének?! Hiszen akkor az erény útja egy jelentésű volna az esztelenség ösvényével; hiszen akkor a becsületért mindent feláldozni kész lélek csak szánalmat érdemel; hiszen akkor a föld csakugyan siralom völgye, hol csak az nem volna boldogtalan, a ki az erkölcsi jóratörekvés ösztönét magában elnyomva, állat módjára tudna élni!

Dehát ez, K. H.! nincs így, nem lehet így, s a ki ilyen hitben él, az hitével káromolja az Istent. Lelkünk csodás szervezete, nagyszerű tehetségei, az Isten jóságába és igazságába vetett hit; az a sejtelem, hogy az ember legbecsesebb teremtménye Istennek e földön: mind azt bizonyítják nekünk, hogy kell lenni egy boldogabb hazának, hol az itt ártatlanul szenvedők kárpótást találjanak; kell lenni egy tökéletes világnak, a hol teljesen kielégíthetjük az igazság, az erkölcsi jó után való vágyunkat, a hol a test nyüge alól felszabadult lélek eljut majd arra a tökélyre, melyet itt e földön elérni a legnagyobb önmegtagadással sem lehetséges.

Imé! K. H.! így győz meg bennünket a halhatatlanság hitéről saját bensőnk, lelki világunk; de arról győz meg:

II. *a külvilág, a természet is.*

Lehetetlen, hogy ne vettétek volna már egyszermásszor észre azt, hogy mily nagy befolyással van kedélyünkre, egész belvilágunkra a természet, kétségbevonhatlan bizonyítékát adva annak a benső viszonynak, mely az embert a természetnek mintegy kiegészítő részévé teszi! Oh! ki tudná egészen érzéketlenül hallgatni a természet haldokló sóhajait, kinek keblében nem rezdült még soha meg egy érzékeny panaszszavú húr, midőn a fák sárga, hulló leveleire tekintett? Vagy hát kinek szive nem áradt túl sohasem attól az örömmérettől, mely ama dicső látványra gyűl fel, midőn az új tavasz életadó sugarai kicsalják a növényvilág bimbóit, hogy nyíljanak és örüljenek az életnek? Igen! az ember nem lehet közönyös a természet változásai iránt. Aztán az ember és természet ezen összhangzásából nem önként foly-e az a következtetés, hogy az ember és a természet sorsa egy, hogy tehát az ember saját jövőjét jogosan látja letűkrözve a természet jeleneteiben?

És vajjon mit felel nekünk a természet a halhatatlanság hitének kérdésére?

A virág pompázik, azután elharvad, az enyészet keze letörli róla a szépséget, szirmai lehullanak és az imént még bájos virág éktelen gyommá lesz. Ezt bizonyára számtalanszor láttatok már, de hát azt nem figyeltétek-e meg, hogy a virág kellemeivel életadó magvait is elhullatja, el azért, hogy azokból új virág fakadjon, el azért, hogy halála egy más virágnak életet adjon. A természet így örökösen ront és épít, rontva épít és építve ront és semmi sem veszt el. Az általános törvény alól az emberre nézve sem lehet kivétel.

Mi a sorsa a fűszálon rezgő harmatcseppnek? Rásüt a nap, forró sugaraival felégeti, elpárologtatja a vízcseppet. És vajjon semmivé lesz-e az az elpárologtolt harmat? Óh nem! Imé! ott úszkál mint bárányfelhő az égbolton, hogy megsűrűsödvén, összeverődve eső vagy harmat gyanánt ismét leszálljon a földre, itt ismét eloltsa

a virág, a fűszál szomját, vagy beszívárogon a föld gyomrába s táplálékot vigyen titkos csatornákon a növényekbe, hogy aztán ismét mint pára repüljön ki a levelek likacsain. Imé! a természetben minden folytonosan forog, de meg nem semmisül.

Avagy képes vagy-e bármily erőszakkal is semmivé tenni nem óriási sziklát, de csak egy kis kövecskét is? Semmi esetre nem; mert bármily apróra tördöld is össze, sohasem mondhatod el róla, hogy azt a természetből teljesen kiirtottad. Törd össze bár a legfinomabb porrá, az felszáll a levegőbe, egyesül az esőcseppekkel s ismét a földre jut, hogy növényt tápláljon, virágot neveljen.

Ila azért a fűszálon rezgő harmatot a forró nap heve, egy kis kődarabot semmiféle erő nem irthat ki a természetből úgy, hogy az teljesen semmivé lenne: hát akkor az ember, Istennek ez a legnemesebb és legmagasabb teremtménye hogyan lenne semmivé a halálban...? Ha a magból virág fakad, ha a hólepel mint egy halotti szemfedővel betakart föld a tavasz ébresztő szavára felszerken siri álmából s dicsőbb, fenségesebb ruhát nyer: óh! hát csak az ember, Istennek képmása, maradna örökké a halál karjai között; óh! hát csak az embernek nem szabad feltámadást, új életet várnia?!

Óh! ez ellen tiltakozik okosságunk, mely mi reánk is kiterjeszti a természet általános törvényét, s mely dadalmasan kiáltja: életünk nem végződik be a sírnál, a halál csak egy jobb, egy boldogabb életre való újjászületés, mely élet elégtételt ad földi szenvedéseinkért és melyben az igazságosan ítélő világbíró meg fog fizetni közülünk kinek-kinek az ő cselekedetei szerint; megbüntet és megjutalmaz!

Imé K. H.! láttuk azokat az okokat röviden, melyek meggyőznek bennünket arról, hogy a halhatatlanság hite nem pusztá ábránd. Egész lelki életünk a maga végtelen tökéletesedési vágyával, az igazság- és erkölcsi jóra irányult végnélküli törekvésével áll előttünk kézzelfogható bizonyítékul; másfelől meg a fa leveléről, a fűszálról, a köről olvassuk le e sokat ígérő szót: feltámadunk! Oszlassátok el azért szemeitek elől a kételkedés sűrű felleget, hogy ama vezérfény világánál tántoríthatlanul haladhassatok az erény pályáján! Ragadjátok meg e hit árbocát, ha éltetek hajóját vihartól felkorbácsolt hullámok csapdossák, hogy új erőt merítsetek e hitből a további küzdelemre, a melynek végén elveszítetek majd az örökélet hervadhatatlan koszorúját. Ámen.

Rác Kálmán.

TÁRCZA.

MÁRCZIUS 15.

1848—1889.

Letűnt a nap: fényt nem lövell sugára,
Sötét felhők borítják az eget:
A büszke bécsi „burg“ halottszagára
Zsákmányt leső hollók keringenek.
Kívül — észak felől süvölt a szélvész,
Határainkon ül a vad sereg;
Itt benn nyelvünk s hazánk virágít is kész
Tiporni most a felbérelt tömeg.

Borús a láthatár s vigaszt óhajtvá
A múlt időkre visszagondolok.
Már negyvenegy tavasz repült azóta,
Emléke mégis fényesen ragyog.
E nép igába törve oly soká volt,
Mig végre egy rózsás jövő derül,
Dieső nap ez! nincs rajta semmi szennyfolt:
Szabadságért küzdöttek emberül.

A zsarnok ellen bátran sikra szálla
Egy test s lélekként mind az ifjuság.
S miként az ős tölgy, bércek büszke szála,
Vagy mint a szirt, szilárdan is megállt.
Küzdőterre lépni egy magyar se kése,
Nem pillanatnyi szalmatűz vala,
És bár nem is villant az útca kése,
De szárnyra kelt a „szabadság dala“.

A sulyos békók mind a porba hulltak;
Zúg, mint a tenger, a népáradat,
— Feledve oly sok szenvedést, a múltat —
Harsog szava: „szabad vagyunk, szabad!“

Az óriás a bőre fokára lépe.
Az üdvezítő ime megjelent,
Elöttem áll magasztosúlva képe
S úgy fáj, ha látom e sivár jelent.

Lelkembe' annyi emlék újra éled,
A múlt varázsa terjed szerteszét:
Elöttem állsz, te fennkölt, büszke lélek,
Szavad bejárja a szív rejtekét.
Nézd! nézd! szemében óh mi szörnyű láng ég,
Az ajzott hír mi lelkesülve szól,
Ő nem remeg, szívébe szent merészség,
„Talpra magyar!“ zeng bátran ajkáról.

Beszél... „A büszke sasnak szárnya gyöngye,
Nem tud repülni: a sajtó e rab,
Sötét homályban él az elme gyöngye...“
Fölzúg a nép: „Legyen szabad, szabad!“
„Sötét börtönnek füledt légkörében
Sínlődvé teng, ki annyit harczola!“
— Felnyílt az ajtó: hősök körében
Buzdítani megy az eszme harcosa.

Mindazt, mit századok során keresztül
Nem vitt ki annyi véres küzdelem,
A nagy tehert, mit hordtál rég keresztül,
E nap levette rólad nemzetem.
Nem folyt a vér, a lelkesült morajba
Kétség'esett kiáltás nem vegyül;
Hitnek merész: mit a magyar óhajta
Megadva miud véres csaták nélkül!

Ekkor jött a csapás — bérencek régi vágya —
 S a cselszövény megint a porba sújt:
 Mozdúl a nép, harcolni készíti vágya,
 Bátran viselte ezt a szörnyű sulyt.
 Láttátok őt? miként a bére patakja
 Vagy mint a tengerszem zúgó vize,
 Úgy harsogott, kigyúlt nemes haragja:
 Csatára hív *Kossuth Lajos* neve.

Villám cikáz: a szikla-szirtek orma,
 A büszke cédrus összeomlanak;
 Sikolt a kürt, felzúg a harci lárma
 És ellenink a porba hullanak.
 Mesés idők! mint férfi küzd a gyermek,
 Az agg kezébe' a kard nem remeg.
 És hány dicső csatát dalolva nyertek;
 Ilyet nem láttak még a nemzetek!

Ekkor reánk zudult a tenger árja,
 — Bérenc hadak — és mégse félt e nép,
 A végső küzdést oly epedve várja:
 S gaz árulás megtörte fegyverét.

A végkifejlet? óh fátyolt a múltra!
 Dehogy, dehogy hulljon le a lepel!
 Rezzjen szívünkbe' fájdalomnak húrja,
 Bár most a hon örvendve ünnepel.
 Küzdő félistenink vonták bitóra,
 „Kössétek mind!” — így szólt itéletök.
 Bátran haltak, midőn ütött az óra,
 Örök példány magasztos életök.
 Ledőlt a szent szabadság ősi fája,
 Az új gyökért ismét elülteték,
 S midőn forrón sütött a nap sugára,
 Hulló vércseppel is megöntözték.
 Így nőtt a fa, dacolt oly sok viharral,
 Erős a törzs, szilárdan áll, virúl;
 És im, a szolgál-had most durva karral
 Letépní kész virágit ágirúl.
 Az ifjúság s nyelvünk forog veszélyben!
 Költsük fel újra hát e nemzetet!
 Most megsegít az ég a küzdelemben:
 Szabad valál hazám, az is leszesz!

Mezőssy Béla.

Papkisasszony.

(Vége).

Nem lehet a nőket sehol jobban kiismerni, mint öltöző-asztaluk előtt. A férfi kártya, csillogó borral telt pohár és víg zene mellett, a gyengébb nem pedig a »tükör előtt« veti le leghamarább a tettetés álcáját. Ott a négy szűk fal között lehull a lepel, önkéntelenül napfényre jönnek a kebel legrejtettebb gondolatai, tervei, a melyeket olykor-olykor elles s ügyesen zsarol ki a komornának nevezett hallgatózó automat. Ez öltöztető gépek s a szobalányok, a mélységes titkok letéteményesei, takarékpénztárai, s csak az a sajátságos, hogy nem ők fizetnek kamatot a bizalomért, hanem ők díjaztatnak egy-egy állítólag kiállhatatlan selyem ruhával, izléstelen ékszerrel a hallgatásért. Az ily intézetek biztos alapokon néha uzsorával is dolgoznak, de a forgalmi kimutatásban sohasem is szerepel a: »deficit.«

Sasa öltözködik, a mi annyit tesz, hogy előttünk áll az igazi Sasa, a mint figyelmesen hallgatja komornája tudományos előterjesztéseit. Hisz' a léhaság oly szépen összefér a pletykasággal.

«Ugy ám aranyos nagysága!» — Sikít a kedvenc, bosszantóan éles hangján — »széltibe-hosszába beszél a faluba. — De én azért nem mondom el, minek csinálnék zavart a házban!»

A kiszámított ravaszság hangja talált: a nemes kíváncsiság, a tudni vágyás erénye Éva leányainak nem ép' legutolsó tulajdona. Egy rövidke szó elegendő, hogy repülő nyílként megsebezze a gyengéd hölgyszívet, mely mindaddig vérzik, míg gyógyírt nem hoz reá az édes szóözön. Minthogy pedig a kérdezősködést túlbizalmasnak s magára nézve lealázónak találta Sasa, mint rendszerint, úgy most is a mozdulatlan nyelvnek pergő álla-

potha való hozatala céljából közvetett diplomatikus intézkedést fogantatosított.

«Az a kalap oly izléstelen s esetlenül áll nekem. Tegye el magának!»

«S a szalag hozzá?»

«Az is!»

E rövid dialoggal a szerződést megkötöttnek van szerencsénk nyilvánítani s az ékesszóló előadást egész terjedelmében ide iktatni.

«Nem is akartam elhinni: olyan angyal-szelíd arccocskája van, fel se tenné róla az ember. De hát az ördög nem alszik, szavát nem tudta elaltatni. Hallgattam sokáig, minek csináltam volna zavart, de most, midőn már a kastély hírneve forog kockán: bizony csak kimondom. Még ő mert engem gyanúsítani, hogy a gyémántos gyűrű az én kezemen sikkadt el, ő akarta sárba tiporni becsületesemet, hisz nem tudja mily drága az, mert neki nincs. A konyha-gyerek is tudja már, hogy a szép Ilonka ott találkozik minden este a hársak alatt!»

«Ne mondja tovább!» — tör ki Sasából, hár kissé későcskén a naiv szemérem, — »hogy mer előttem ily dolgokat fecsegni: a mamához menjen. Mit áll? siessen!» — sürgeti kipirult arccal a kissé habozó komornát.

Kebelében a szenvedélyek dühöngnek, marcangolja szívét a sárga szemű szörnyeteg. És akkor midőn megdöbbenés nélkül annak, ha vajjon van-e valami alapja ez aljas vádaskodásnak, készíti a bosszút állni vágyó komornát a mama felbőszítésére: ne gondoljuk, hogy egyedül a megsértett szüzies nőiesség volt az indító ok, sokkal fájóbb, égetőbb a seb.

Hisz mai napság — bocsánat e kitérésért — nem igen hódít a valódi szemérem. Szegény hímes lepel! Ezelőtt nyíló virág kehelyén szívtad magadba a mézet,

verőfényes nap sugaraiban fűrösztéd ringó szárnyaid, szűztiszta harmatcsepp volt italod és most... a zuhogó eső leverte színes himporod, a könyörtelen szél összerőzte gyenge testedet s fáradtan hullva le sodor tova a piszkos áradat. Modern világ, modern szokás! A nőnek, ha még tud pirúlni a sikamlós dolgok esetlen meséin, ha arcába kergeti vérét a szégyen, ha sértik gyöngéd lel-kületét a «bizalmas szavak»: akkor naiv baba, liba lesz a neve. De ha kacéron vágja vissza a rejtett értelmet, ha vígan nevet azon, ha szívesen kacsint akár százfelé, ha elrejtí a nőies kedélyt, pezsgőt iszik, rajong a szivarért, imádja Zolát: akkor hájos, elegáns, érdekes, hódító. Modern világ, modern szokás!

Sasa — valljuk meg őszintén — örült felfedezésének. Egy fizetett cseléd aljas vádaskodására, melynek semmi alapja se volt, kész tönkretenni egy védtelen lány hírnevét, jövőjét; rosz lelke elvakult önzésében nem riad vissza semmitől sem, csakhogy eltávolíthassa az alkalmatlan rokont. Vetélytársnőjének képzelte, s e hit annyira megrögzött agyában, hogy nem tudott tőle megszabadulni. Beszaladt anyjához, fuldokolva panaszlá, hogy ez szégyent hoz reá, házukra, a világ ítélete megrövjá őket is. Az út meg volt egyengetve: itt a kedvező alkalom, le lehet rázni a kellemetlen «nyügöt.» Ilonnan mennie kellett.

A scéna leírásával nem írasztom olvasóimat. Romlott világ, hálátlan könnyelműség, ferde nevelés, szégyent-hozó tett mind szemébe lőnek vágva. Hiába védekezett, könyörgött, hiába utasítá el a megsértett szemérem büszkeségével e nemtelen vádat: mitse' használt.

«Ismerjük az ily jeles kifogásokat, de hát nem messze esik az alma fájától!»

A lány arca lángba borúlt, a szégyen s a kitörő harag rózsái égtek azon. Mig becsületét, mely tisztább, fehérebb volt az aláhulló hónál, igyekeztek befeketíteni: mig az ő nevét akarták könnyelműen a világ szájába dobni: addig csak tűrte a méltatlan vádat, védekezett ellene. De most, midőn őrangyalának szent emlékét gyalázzák meg gyöngédtelenül, midőn a leányért sértegetik a rég porladozó anyát: akkor nem tudja tovább rejtgetni érzelmeit, indulatosan tör ki szívéből az elfojtott fájdalom.

«Nem hagyja büntetlenül az isten a rágalmazót!» — kiált elkeseredve — «Isten velők!»

Element, sietve távozott. Hova? Széles a világ, majd csak jut neki is egy kis odú benne, a hol meghúzhatja magát, s nem kell a lépten-nyomon felhánytorgatott kegyelem kenyeret enni. Egy kínos év nyomasztó emlékével s istenébe vetett bizalommal menekült a szívtelen emberek közül.

* * *

Halászy kastélyában is nevezetes változás történt. Az apáról hátramaradt öreg inas György órahosszat is el-elmotyog, hogy ugyan mi lelhetett az ő kedves «urát?» Máskor olyan vig volt, úgy el-elbeszélgetett vele s örömet hallgatta, ha visszaidézte gyermekéveinek letűnt napjait, csinjait, és most egy mosolya sincs számára, se

egy jó szó; mindig olyan hallgatag, komoly. S ez a jó öreget annyira elbűsította, hogy ő is fontoskodó arccal, hallgatagon járt. kelt ide-oda. Géza észrevette a változást s jóakaratólag kérdezé:

«Mi a baj, kedves öregem! tán az orra vére folyt, vagy kosarat kapott valami szép lánynál?»

«Én, én csak megvagyok valahogy!» — felel az öreg elkeseredve azon, hogy az ő haját észreveszi, a magáéval pedig nem is gondol, — «de hát az úrfi meg úgy néz ki, mintha a fél lába...»

«Ej! ej! roszúl látnak az öreg szemek, egy kis meghülés, ennyi az egész.»

Géza érezte, hogy nem mondott igazat, nem a teste fájt, hanem a lelke. Sajátságos változáson ment át egész lénye. A kora hajnal már álmatlanul találta, a késő éjjel még ébren. De azért egész nap nem csinált úgyszólván semmit: régi munkakedve, derült kedélye messze elkerülte őt. A kedvenc paripa ott nyeríthetett felnyergelve: féléje se nézett; a vizsla szűkölve emlékeztette régi szenvedélyére: most nem gondolt vele. Ujjonnan érkezett könyvei felvágatlanul heverték íróasztalán, az olvasatlan újság lapoknak egész halmaza gyűlt össze; nem érdeklődött a napi élet ezernyi változatú eseményei iránt. Tollát belepte a por, tintája kiszáradt, írományai érintetlenül feküdtek.

Gazdaságát is elhanyagolta. A mi talán soha nem történt meg vele, hetekig sem nézett ki tanyájára. Nem érdekelte őt az arató lányok dala, nem a fűrj pitypatyja, nem vágvakozott ki a szent természet ölére szívni a rét fűvétől s tarka virágoktól telült levegőt, nem kereste fel, mint oly sokszor a zöldelő erdőt, hogy megbámúlja a kicsi gyikot, sütkérező siklók füрге csapatát, hogy hallgassa a csattogó madarak édes dalát, melyet visszaver tompa morajjal a távoli visszhang.

Szobájában ült, mint egy bűnbánó remete. Fejét lehorgasztá, szemei bágyadtan csukódtak le s mozdulatlanul — mintegy félálomban — el-elmerengett. Gondolkozott, olykor maga se tudta miről. A legfantasztikusabb képzetek vonultak el előtte, a legkülönbélebb képeket rajzolta le elébe felizgatott képzelete. Az eszmények derüs világából, hol oly örömet pihent meg vergődő lelke, le-leszállt a reális élet körébe s maga elé rajzoló annak torzalakjait. De mindkét végletből csak egy alak tűnt elébe. Behunyta szemét, hogy ne lássa: a sötétségből is féléje mosolygott. Lélekölő munkába fogott, száraz számokat adott össze pedans pontossággal: eltévesztette, a sűrű sorokból is az ő szeme villogott felé. Puha párnák közé temette forró fejét, az édes álomban keresett megnyugvást: s az ő képe volt álmainak tárgya. Mindenütt az a szelíd arc néz féléje bánatosan, búsan, szép szemeiből könyvek peregnek s oly fájó dolgokat beszélnek a rózsás ajkak.

S neki meg jól esett, ha csak képzeletben is rajta nyugtatá epedő tekintetét, ha vigasztalhatta édes szavakkal, forró öleléssel, ki épen oly árva, oly elhagyatott, mint ő.

Beteg: a szerelem betegje. Szíve, a mely kevéssel

ezelőtt hideg, érzéketlen volt. melegülni kezdett, a régi vágyak és elmúlt álmok visszatértek s hevíték kebelét. Nem találta többé nevetségesnek, hogy egy férfi képes magát lekötni egy nőért az egész életre, el tudtak képzelni azt a nagy boldogságot, a mit érezhet s valóban érez is két, egymást igazán szerető kebel. Megjelent előtte egy kis család képe: a ragaszkodó hitves, ki ellesi szeretettjének még gondolatát is, kivel meg lehet osztani a bánatot s együtt élvezni az örömet; aztán az apró emberke, ki megtépázza az apa szakállát. összekuszálja, cibálja fűrteit, s ez mégis oly igen nagyon jól esik. Vágyott ez édes álmok, tünde képek után.

Szerelmes volt, szeretett úgy, a mint egy erős lelkű férfi szerethetett: nemesen, önzetlenül.

Az ily vonzalom megszületéséhez nem kellene hosszú hónapok, egymástérő találkozások: sokkal jobban kifejti azt a magány, az elmélkedés. Két egymást értő léleknek elég egy perc, hogy megszeressék egymást örökre.

Géza első látogatása után is oly furcsán érezte magát. Akkor még hólepel borítá a földet, nehéz fagy tartá bilincsekbe verve a vidéket s az ő kebelét is jégkéreg fődé; de mégis már első látására jótékony meleg futott át erein. Egy sajátos érzet lopózott szívébe: ő elnevezte szánalomnak, mi rokonszenvnek. Azóta hány-szor felkereste, hány-szor lebegett ajakán az a kérdés szócška. nem tette meg, hisz az a bohó lány folyton elkerülte. Két hete nem volt ott: — felejteni akart, nem tudott, — mint künn a nyári nap izzó heve, úgy égeté szívé a forró érzelm. Agya égett, vére sebesen keríngett, izgatottsága majdnem beteggé tette: a szabadba vágyott. A jó öreg György oly örömet vezeté elő háts lovát.

Nyeregbe pattant, a megsarkantyúzott nemes állat ragadta villámsebesen. A kastélyba akart menni, péntek van, holnap talán jobb lesz! Kantárszárát lova nyakába dobta, hadd vigye, a merre neki tetszik; az önző «Lilla» pedig oda tartott, a hol ezelőtt oly sok cukrot ropogatott. Zöld salugáteres ház előtt állott meg. Géza körülnézett s megveregetve a kifáradt állat nyakát nevetve mondá:

«Ugyancsak hamar ideértél, Lillácskám!»

Nevelő dajkájának volt ez a portája, máskor bezzeg sokat járt ide megpihenni, de most már rég hiába várta a jó Zsuzska néni, behütött zsendicével. Belépett a szobába: nagy meglepetésében köszönni is elfelejtett. Ilonka ott ült egy kis asztalnál, kötögetett; feléje rohant s alig tudta kimondani:

«Kegyed itt Ilonka? mit jelentsen ez?!»

A lány helyzete a legkényesebb volt. Ha nem tudja Géza, hogy a kastélyból eljött és miért kellett eljönnie: hogy mondja azt el épen ő, ő neki, ha pedig tudja, miért e kíméletlen kérdés? Kiterőleg kellett felelnie:

«Meglátogattam a jó Zsuzska nénit s ebben ön valami különöst talál?»

Géza ép' mentegetőzni akart, midőn belépett az öreg anyóka; nagy örömét nem tudta elleplezni:

«Csakhogy eljött valahára kedves úrficskám, bizony

alig győztem várni s már a sánta lábaimmal akartam átbizegni, hogy elmondjam, micsoda istentelenséget csináltak maga miatt ezzel az égből leszállt angyallal!»

Ilonka esdekelve nézett felé, szemei oly ékesszólón beszéltek: »hallgasson!» De az öreg csak tovább folytató:

«Ráfogták, hogy magának kedvese és kiúzték, mint az utolsó kutyát, hogy útjában ne legyen annak a nyafancs kisasszonynak, a kit magának akarnak megkeríteni. Menjen! vegye el: két kézzel adják. Én nem hagyom el az én áldott tiszteletesem lányát, megélnék mi ketteskén boldogan!»

Gézát mintha a villám sújtotta volna le erre a hirre, a lány arcába nézett s érezte, hogy ez nem mesebeszéd, hanem keserű való. Egy gondolat tölté el kebelét, letérdelt a zokogó lány elé s mosolyogva suttozta:

«Ne sirjon, édes Ilonkám: a hibát én jóváteszem, jóvá teszem! Ha megengedi, legyen ezentúl nem kedvesem, de jegyesem!»

Óh a boldogságnak mily édes özöne szakadt e szavakkal Ilonka gyötrött szívére, mily enyelegve esőkdosta az esti szellő s hintett arany fényt fűrteire a játsszi napsugár. Reményeinek teljesültével szinte maga előtt látja rég porladozó anyját, a mint örvendve susogja:

«Áldásom reád!»

... Az első álom beteljesült...

* * *

Kíváncsiak talán a Sasa sorsára is? Véletlen útra indult az angol nevelővel és férj s feleség lettek.

Most pedig a mamával egyetemben adják a «hangot» a nemes vármegyében. Kívánunk erőt, kitartást e derék kedvteléshez!

Mezőssy Béla.

A német egyetemi ifjúság életéről.

A német egyetemi ifjúság élete a legrégibb idők óta mozgalmas, s épen ezért a mozgékony s a versenyre mindenkor kész ifjakra nézve érdekes is volt.

Már a legelső (alapítási idő tekintetében) német egyetemek szervezete olyan volt, a mely elkerülhetlenné tette az egyetemi ifjúság egymás közt való folytonos versengést; tudjuk u. i., hogy a *bolognai* és *párisi* egyetem mintájára megalapított két legrégibb német egyetemen: a *prágai* és *bécsin*, az egyetemi hallgatók és tanárok négy nemzetiségbe osztattak be, a minek természetes következménye lett a közböző nemzetiségek közötti folyton tartó elkeseredett versengés, a mely sokszor véres utcai verekedésekben is jelentkezett. Épen ilyen nemzetiségi versengésnek köszönheti előállítását a *lipcsei* egyetem is. Az 1409. évben u. i. a prágai egyetemen erős verseny keletkezett a csehek és németek között bizonyos előjogokért; és midőn a király a csehek előnyére döntötte el a vitát, a német ifjúság tanáraival együtt oda hagyta Prágát és Lipcsében telepedett le, a hol megveté alapját a legszebb multtal dicsekvő s ma is virágzó német egyetemnek. A lipcsei egyetemen is megvolt ugyan a nemzetiségekre való beosztás, de itt

sokkal csekélyebb volt az egyes nemzetiségek közötti különbség, hogysen a kölcsönös féltékenykedés harcokat idézett volna elő; de meg kezdett mindinkább meghonosodni az u. n. *burschenschaft-élet* (*burschenschaft-egyesület*, vagy társulat a német egyetemeken) is már.

Párisban már a 13. században alakultak ifjúsági egyletek s céljukül tűzték ki főként a szegényebb sorsú kollegák segélyezését. A német egyetemeken csak a 15. században alakultak ifjúsági egyesületek s mint nevelő-és tápintézetek szerepeltek eleinte. Minden ilyen egylet élén egy *baccalaureus artium* állott, a ki aztán minden eszközt igénybe vett, hogy a felügyelete alatt álló *burschenschaft* részére minél több tagot szerezzen; így később, valóságos vadászatot tartottak az újonnan érkező *studentekre*.

Ilyen formán megszűnt a nemzetiségek közti vilongás s helyt adott a különböző *burschenschaftok* harcának; míg előbb egy nagy nemzetiség állott a másikkal szemben, most sokkal kisebb pártok állottak egymással ellentétben, s inkább előtérbe lépett már az egyes *individuum* is; s épen ezért a korábbi csoport-harcokból már a 16. században párviadatok lettek. A jelzett század végén oly nagy mérvet öltött az ifjúság fegyelmetlensége, hogy a *burschenschaftok* fel lettek oszlatva valamennyi német egyetemen. Ettől kezdve szokásba jött az ifjabb studenteknek egy idősebb kollega által való vezetése; ezen idősebb kollegát vagy maga választotta a kezdő student, vagy pedig az egyetemi tanács jelölte ki részére. Ezen az alapon a *pátrisiág* jutott érvényre az egyetemi életben, mert természetes, hogy a kezdő egyetemi hallgatók saját honfiak közül választottak felügyelőt, a különböző vidékek és nemzetiségeknek megfelelően. Ebben az időben állott elő a *fuchsok* vagy *pennálok* (újonc-diákok) és a *schoristák* (idősebb diákok) éles megkülönböztetése s az előbbieik szolgálai, lealázó szerepe az utóbbiakkal szemben. A *fuchsok* szolgálása különben azon elvből lett gyakorlathoz hozva, hogy a kezdő tanulóknak megmutatták, hogy ők még semmit sem tudnak s épen ezért alázatosaknak kell lenniök. Csakhogy ezen elv aztán oly durva módon lett keresztül vite a *pennálokkal* szemben, hogy előttünk szinte megfoghatatlan, hogy hogyan tűrhették meg az egyetemi előjáróság ilyen intézményeket. A 30 éves háború még kedvezett ezen egyleteknek. A tanároknak csekély jövedelmök volt ez idő alatt, s kényszerítve voltak studenteket elfogadni pensionba, a kiket aztán, könnyen érthető okokból, még több szabadságban részesítettek. A 30 éves háború alatt lett ismeretes a dohány is Németországban, s különösen a studentek között mindjárt mohó fogyasztókra talált; úgy, hogy nem sokára versenydohányzást (mint már régebbi idő óta versenyzést) is tartottak. A bor- és sörivás is különösen napirnden volt; szabályokat dolgoztak ki, a melyek szerint le kellett folyniök a dorbézolásoknak. Ezen kívül — a harcias időknek megfelelően — ismét gyakoriak lettek a párbajok, verekedések; gyakran nagyobb összecsapások is fordultak elő a katonasággal, a polgársággal, vagy a szomszéd falvak parasztjaival.

Miután a 30 éves háború által felvert hullámok lezajlottak, több figyelemben részesíthették az illető hatóságok az egyetemi ifjúság rakoncátlankodását is: szigorú rendeletek lettek kiadva a túlságba vitt dohányzás és ivás, a párbajozás, verekedés és a pennalismus ellen. Ezen rendeletek, ha nem jutottak is teljes mértékben érvényre, mindenesetre szelidítőleg hatottak az egyetemi ifjúságra.

A 18. század elejétől kezdve az egész ifjúsági élet szelidebb és erkölcsösebb lett. A század közepétől rendszeresen szervezett egyletek állottak elő, a melyeknek tagjai jelvényeket viseltek s ezenkívül volt még minden egyletnek egy címere, a melybe bizonyos betűk (a jelmondatoknak megfelelően) irattak: így pl.: F. F. C. V. = *Fratrum fidelium circulus vivat!* Az egyes egyletek tagjai következő osztályokba soroztattak: 1. *fuchsok* (rókák)¹; 2. brandezek (bagók)²; 3. ifjú *burschok*³; 4. öreg *burschok*⁴; és 5. bemohosodott fejek⁵; az egyesület élén állott: a szénior, alszénior és titkár. A különböző egyletek a különböző vidékeknek, tartományoknak megfelelő nevet — pl.: Franconia, Saxonia, Merseburg stb. — vettek fel. Ezen egyletek a szabadságharc alatt és után némi módosúláson mentek át, de lényegileg maradtak a régiek. Az állam azonban nem jó szemmel nézte a *burschenschaftok* virágzását, miután ezek lelkes hirdetői voltak a szabad eszméknek, s épen ezért különösen *Kotzebue* meggyilkolása után a legsúlyosabb rendszabályokat bocsátotta közre velök szemben, a melyek aztán megsemmisítették a *burschenschaft-életet*. Azonban csak kis időre szűntek meg a *burschenschaftok*, mert az egyleti élethez annyira hozzászokott német studentek nem nélkülözhatték a társasösszejöveleteket, vagyis jobban mondva, az *alapszabályos dorbézolásokat*.

* * *

Jelenleg, igazán, csaknem megszámlálhatatlan az ifjúsági egyletek száma a német egyetemeken, különösen Lipcsében. Az én eddigi tapasztalataim szerint két csoportba oszthatók ezen egyletek; az egyikbe sorozhatók azok, a melyek komoly dolgokkal is foglalkoznak összejöveleteik alkalmával; ezeknek számá azonban — sajnos — kevesebb. A másik osztályba tartoznak azon nagyszámú *corpsok*, a melyeknek alapszabályokba nem foglalt jelszavok: minél több sört inni. A 2-ik főosztályba sorozott *corpsok* aztán ismét *feloszlának* 2 csoportra; egyikbe tartoznak a *couleur-t* viselő *corpsok*, a 2-ikba pedig a *couleur*t nem viselő. E két utóbbi osztály folytonosan verseng a vezérszerep felett; azt észrevehettük már a folyó iskolai évben is, mindjárt a rektor-avatáskor, a mikor is, épen ilyen kicsinyes versengés miatt, nem vett részt egy egylet a beköszönő és távozó egyetemi rektor tiszteletére rendezett fáklyásmenetben.

A *couleur-ös burschenschaftok* általában — mint már jeleztem is — víg életet folytatnak; gyakran van-

¹ 1. szemesztert hallgató. ² 2. szemeszter. ³ 3. szemeszter. ⁴ 4. szemeszter. ⁵ a 10-ik szemesztertől felfelé.

nak összejöveleik, a mikor aztán — a wissenschaftlicher és geschäftlicher Theil után, melyeket rendesen igen rövid időre szorítanak össze — kedélyesen szűr-csölik, sokszor az elnök vezényszavára, a fekete bajor sört. Sokszor megtörténik — amint megbízható tanutól hallottam, — hogy egyik-másik jó gyomrú német atyánkfia, 40—50 $\frac{1}{10}$ literes pohár sört bevesz egy összejövetel alkalmával. Van is közöttük annyi potrohos, amennyi nálunk talán az idősebbek között sincs aránylag.

A jelenlegi corps-oknál is megvan a szokásos osztályozása a tagoknak, vannak u. i. fuchsok és öreg burschok: természetesen, hogy a fuchsoknak nincs most már olyan szolgálai szerepe, mint régen volt. Vannak olyan corps-ok is, a melyeknél csak úgy lehet a fuchs felvéve a rendes burschok közé, ha már megelőzőleg megverekedett (mensur), a mit csak az arcára kapott sebbel igazolhat. Meg kell ugyanis jegyeznem, hogy a német studentek mensurák alkalmával a test minden részét gondosan elfedik s csak az arcot hagyják szabadon; innen van az, hogy oly sok összeszabdalt arcú diákot lehet itt látni. A schmiss-ekre (arcvágás) különben igen büszkék mindannyian és sokszor még félig sem forrt be az arcseb, a midőn már büszkén lépdelnek vele az utcán. Egyesek, hogy nagyobb legyen a seb nyoma, késleltetik a begyógyulást, nevezetesen borral dörzsölik be. A fuchsok pedig — a mint hallottam — sokszor, még ha a legjobb barátok is különben, csak azért is kihívják egymást, hogy — összekarcolván egymás arcát, — a rendes burschok sorába vétessenek fel. A corpsok — ilyen alakban — csak a jogi és orvosi szak hallgatói között léteznek.

Sokkal szelidebb s munkásabb életet folytatnak már a philosophiai, philologiai és theologiai szakon létező egyletek. Áldoznak ugyan ezek is a barátságoknak, de emellett aztán munkálkodnak is. Én közelebről egy philologiai, philosophiai s theologiai egyletet ismerek; ezek hetenkint egyszer tartanak ülést, este 8 órától kezdve, valamelyik sörmérő helyiségben, külön teremben. Az ülés három részből áll, u. m. 1. *wissenschaftlicher Theil*, a mely munkák felolvasásával, interpretálással, vitatkozással, bírálattal telik el, 2. *geschäftlicher Theil*, a mely az egyesület anyagi ügyeinek megbeszélését foglalja magában, és 3. a *geselliger Theil*, a mely sokkal érdekesebb és mulatságosabb, de egyszersmind szelidebb is, mint az előbb említett corps-ok vig élete. Csak az a baj, hogy nem tudják a tudományos részt elég érdekessé s változatossá tenni, a sokat emlegetett német alaposság megakadályozza őket ebben; így pl. a philosophiai egyletben, ezen szemeszter folyamán, mindig Kant «*Kritik der reinen Vernunft*» című munkáját kinozzák.

Az egyleteken kívül igen különböző életet folytatnak itt is az egyetemi hallgatók; egyesek szorgalmasan járnak az előadásokra s jegyeznek; mások pedig felé sem néznek az előadásoknak. Azt azonban megjegyzem, hogy azok a kik feljárnak az előadásra, csaknem kivétel nélkül jegyeznek az előadó, illetőleg felolvasó tanár után.

Vannak tanárok,¹ a kik mindig telt padok előtt beszélnek, sőt olykor a legnagyobb auditoriumokban is állani kénytelenek egyesek a hely szűke miatt.

A studentek egymással szemben igen előzékenyek s udvariasak; egymás mellett elhaladva, nem csupán főbiccentéssel, szóval vagy a kalap megérintésével köszöntik egymást, hanem leveszik egészen kalapjukat, illetőleg sipkájukat.

Az idegenekkel szemben különösen előzékenyek s a legszívélyesebben szolgálnak felvilágosítással minden téren.

Ezzel berekesztem rövid ismertetésemet annak hangsúlyozásával, hogy szép élet a német diák-élet, de még szebb a magyar diák-élet; az a mi az utóbbinak az előbbi felett való előnyét biztosítja mindenkor: a magyar szív, a megvesztegethetlen vig magyar kedély.

Lipce, 1889. február 28-án. Szakal Károly.

EGYLETI ÉLET.

a) A „*magyar irodalmi önképző-társulat*“ köréből a következőket jelenthetjük t. olvasóinknak: a *beszély* pályakérdésre beérkezett két munka közül a 12 frtnyi díjat, kitüntető dicséret mellett, a „*Poros akták*“ című történeti beszély nyerte el, mely emlékkönyvbe írásra is méltónak ítéltetett. E mű szerzője a társulat elismert tehetségű tagja, *Mezőssy Béla*, ki ez évben már a 2-ik pályadíjat nyeri a körben. A szavlati versenyeket március 6-án és 13-án tartotta meg a társulat. Előbb a komoly versenyszavalat folyt le, s három versenyző közül elismerést érdemlő s társait jóval felülmúló szavalatáért *Vass József* nyerte el az 5 frtnyi versenydíjat. A vig szavalatnál: *Bodolay M.* és *Sovány D.* között a díj megosztott. Megemlítjük még, hogy a felolvasó estély által elért s kiérdemelt erkölcsi sikerről a társulat, mint testület, azzal a jóleső tudattal vett tudomást, mely arra bírhatja, hogy ezentúl, ha nem is az első kísérlet módjára, többször lépjen a nyilvánosság elé, mert csak így adhat életjelt magáról. A társulatban kellemes érzést keltett *Halmi Gyula* miskolci főgimnáziumi tanárnak üdvözlő költeménye, melyet tiszteletheli taggá választatása alkalmából intézet ifjú barátaihoz. Hadd álljanak itt mutatványul a következő sorok a költeményből, mely egész terjedelmében beiratott a társulat jegyzőkönyvébe:

«Kedves barátim! nagyreményű ifjak!

A megtiszteltetés nagyon jól esett,
Mert hívebb tagja képző körötöknek
Nálam a szép múltban alig lehetett.

Először nagy «Erdélyink» fénye mellett
Haladtunk a pályán elég híven,
Küzdés, kitartás volt buzdító szavunk,
Bőszült hullám után kikötve réven.

A költészet művészi csarnokában
Eszményünk volt Tompa, Petőfi, Arany,
Kik már a dicső, ragyogó Olympról
Árasztják fényüket reánk boldogan.

¹ A theologiai szakon: Luthard; a bölcsészeten: Wundt, Roscher; a jogin: Bieding, Windscheid, Wach, Friedberg.

Óh mert küzdés az élet, jó barátim!
Csalóka az öröm röpke szárnyival;
A boldogság sírontúl várható csak,
Ha a jövő ránk ismer s nyomunkra vall!

Előre hát kedves barátim, ifjak!
A szép, jó, nemes, igaz eszméiért,
Melyek felé korunk törekszik szépen:
Ti nyerhetitek el majd a dics-babért.

A győzelemből hiszszük mi hozzánk is:
Majd eljut egy vékony, éltető sugár,
Mert kinek multja kedves emlékével:
Az a végzettől remél s jövőre vár!

b) A gyakorlati teológiával egybekötött *theologiai önképzőkörben* igen érdekes vitagyűlés volt e hó elsején. Nemcsak a társulati tagok (3 ad s 4-ed éves theologusok) voltak jelen teljes számban, hanem az első és másod éves hittanhallgatók is nagy érdeklődéssel viselkedtek e gyűlés iránt, sőt joghallgató társaink közül is többen megkeresték e vitát, melynek tárgyalásra kitűzött tétele ez volt: «Van-e valami alapja annak az álláspontnak, melyet az u. n. *igazhitű kálvinisták* hazánkban a *Magyar Prot. Irodalmi társaság* azon, felhívásában is kifejezett célja ellen foglalnak el, mely szerint a nevezett társaságba az *unitáriusok* is felveendők? Mennyiben igazolható álláspontjuk jogossága és helyessége, avagy mennyiben nem helyeselhető az?!» ... E fontos és nagyhorderejű kérdés egész parlamenti vitát idézett elő (természetesen annak félszégei nélkül) Voltak az álláspontnak védői (Benke István és Réz László III-ad éves theologusok,) de annál többen elítélői (Tüdös István III ad, Jánosi Béla IV-ed, Dusza János III-ad, Szikszay András IV-ed, Szathmáry József III ad, Palaky Pál IV-ed s Rácz Kálmán III-ad éves theologusok) s jól esett tapasztalni, hogy az előre kitűzött tárgyhoz mindkét részről komoly és beható tanulmány eredményével szólottak. A vita központját az a kérdés képezte: *protestánsok-e az unitáriusok*, s így jogos tagjai-e egy prot. társulatunk? A szónokok többsége e kérdést az unitáriusok javára döntötte el a következő okok alapján: A protestáns név történetileg tekintve, pusztán csak a 2-ik speieri gyűlésen protestáló evangélikusokat illeti; de a protestáns elnevezésnek *elvi jelentősége* is van s ez az a nyíltan kifejezett eszme: a lelkiismeret kérdésében Istenen kívül senkinek semmi beavatkozási joga nincsen; továbbá a tudományos és szabadvizsgálódás jogait a vallás dolgaiból sem szabad kizárni és végre vallás dolgában nincsen abszolút emberi tekintély. E hármassal elv alapján aztán «protestáns» nevezet alá tartozik mind az a ker. felekezet, mely azt vallja, hogy lelkiismereti dolgokban csak önmagának és Istennek felelős; továbbá a keresztyén vallásnak mind az az ágazata, mely tiltakozik az abszolút emberi tekintély ellen, vagyis arra hivatkozik, hogy a vallás dolgában egyedül maga az Isten döntheti el, kinek van igazsága; végre a kik a biblián kívül más tekintélyt el nem ismernek.

Ily elvi jelentősége lévén már a protestáns névnek: az *unitáriusoktól e nevet megtagadnunk nem lehet.* Az unitarismusnak egyetlen tétele sincs, mely ezekbe az elvekbe ütköznék, mivel vallási kérdésekben ítélő bíról az unitáriusok is a lelkiismeretre hivatkoznak; minden vallásos tételüket az evangéliumokból igazolják s a mi dogmá-

inkkal, a szentháromságit kivéve, mindenben megegyeznek. ... Ilyen alapokon tehát az unitáriusokat egy prot. társaságból kizárni egyáltalában nincs jogunk.

De felmerülhet a kérdés, hogy előttünk magyarországi protestánsok, különösbbe pedig Kálvin követői előtt, nem állanak-e óvintő példák, mikor ismerjük azt az elkeseredett harcot, mely Melius és Dávid Ferenc között folyt: nem kötelez-e bennünket történeti multunk az ellenszenvre az unitáriusokkal szemben? ... Erre az aggodalmaskodó kérdésre csakis az lehet a felelet, hogy, bár «*historia vitae est magister*», de mikor a historiát a gyűlölet, ellenszenv intézi, azt tanítómesterül el nem fogadhatjuk. Már pedig amaz elkeseredett harcban csakugyan az ellenszenv és a magyar ref. egyháznak politikai érdeke, az egyház létjogának féltékenyen őrzött biztosítása adta Melius kezébe a fegyvert. Ma már a viszonyok megváltoztak, többé nem félhetünk attól, ha az unitáriusok protestánsoknak neveztetnek. Olyan módon adni vissza a győzőnek a revencet, a mint az igazhitű kálvinisták akarják az unitáriusoknak: erre a pártatlanul ítélő történetírás sem ad jogot, s így történeti alapon is bátran s joggal lehetnek tagjai az unitáriusok a Magyar Prot. Irod. társaságnak. ... A mi a dolognak *gyakorlati oldalát* illeti: e tekintetben sincs okunk féltetni érdekeinket az unitáriusoktól. Mert hát mit is akar a Magyar Prot. Irodalmi társaság? Az alapszabály szerint ennek a társaságnak célja: úgy a hazai prot. irodalomnak, és pedig első sorban a prot. egyháztörténelemnek, művelése; valamint a nép között az erkölcsi s vallásos irányú közhasznú olvasmányok terjesztése és egyházközségi könyvtárak létrejöttének előmozdítása. Vajjon van-e ezen célok között olyan, mely esetleg veszélynek tenné ki felekezetünket azáltal, ha unitárius is működik ez irányban? Egy sincs! A tudomány igazán művelni felekezeti szempontból sohasem lehet és nem is szabad, mert a tudományt tudománynyá, az igazságot igazsággá épen annak kétségvonhatatlan volta teszi s az felette áll minden felekezeti ségnek. Meg aztán az egyháztörténelemnek ilyen egyetemes szempontból való művelése csak ott idézhet elő aggályokat, a hol az egyháznak féltett érdekei vannak, a hol érdekében áll a felekezetnek a történet világos adataira homályt borítani: már pedig nekünk, magyarországi protestánsoknak, nekünk magyarhoni reformátusoknak, multunkban semmi szégyelni valónk nem lehet, arra mindig büszkén nézhetünk vissza. ... A vallásos, erkölcsi irányú s közhasznú olvasmányok sem szolgálhatnak felekezeti érdeket nálunk, protestánsoknál s ha azok igazán közhasznúak akarnak lenni, bármely felekezet híve haszonnal forgathatja azokat.

Igy aztán semmi ok nincs arra, hogy az igazhitű kálvinisták annyira féltékenyek legyenek, annyira aggodalmaskodjanak lelkiismeretükért, meg a felekezeti ségért, hogy egy oly szép és magasztos cél elérésénél, mint a minőt a Magyar Prot. Irodalmi társaság tűzött maga elé annyi akadályt s hozzá még kicsinyes aggodalmakat támasztanak. Egyáltalában nem lehet más válasz a feltett kérdésre, mint ez: az *igazhitű kálvinisták ismeretes álláspontja alaptalan és így egyáltalában nem is helyeselhető*, hacsak azt a kérdést nem vetik fel ezzel együtt: ugyan egyáltalában kell-e a debrecenieknek irodalmi társaság? ... Melyre aztán a felelet is más volna. R. K.

APRÓ HIREK.

— *Horváth Györgynek*, a főiskola volt széniorának, az ifjúság lelkes barátjának, a nagyreményű ifjúnak elhunytáról fájdalmas kötelességünk nekünk is megemlékezni. Mi ismertük az elhunytat közelebbről. Ismertük mint fejlődő ifjút s mint meglett férfiút. Most is előttünk áll a beteges alak, a kit ritka lelki erő, páratlan szorgalom, vas akarat hajt kötelességei hű s pontos teljesítésére. Az iskolakert fái mily sokat tudnának beszélni a nagyratörekvő ifjú nemes buzgalmáról. Mily sokszor láttuk őt kora reggel a felkelő nap sugaraitól üdvözöltetve s mily sokszor esett rá a búcsúzó nap megtört fénye, mintegy intve őt, hogy térjen ő is pihenni s majd másnapújult-erővel folytassa a félbehagyott munkát. Tanult, törekedett előre úgy, mint társai közül alig más! A tanulás volt éltető eleme, kötelességeinek teljesítése volt ifjú lelkének első vágya, s mint ifjú, a kiérdemelt kitüntetések meg is kapta. Megnyerte iskolái végeztével azt az állást, mely egy nemes törekvésű ifjúnak mindig célját képezte főiskolánk kebelében. Szénior lett. Mig élénken emlékszünk valamennyien hivataloskodására. Még mindannyian visszaidézzük a hivatalos komolysággal párosult szívéllyességet, barátságos jóindulatot, melylyel mindenkit fogadott, ha fölkereste hivatalában. Talán nem érülközött igen sokat az ifjúsággal, de hogy annak igaz barátja volt mindig, azt be kell vallanunk. És a nemes törekvésű férfiú mily korán elhagyá e földi hazát! Csalódások, megtört remények. időnap előtt sírba fektették. Az a testi betegség, melynek fulánkját egész életén át hordozá: lelki fájdalmakkal egyesülve megtörte az életre hivatott ifjút, s most már ott nyugszik az erdőbényei sírkertben, eltemetve vele oly sok szép remény! Az őszinte, igaz bánat érzetével gondolunk a korai halálra, mely egy boldogságról álmódó életet szüntetett meg. Legyen az elhunyt emléke áldott, nyugalma csendes!

— *Báró Vay Miklós* úr ő nagyméltósága a múlt hóban 50 forintot küldött a «Magyar Irodalmi Önképző-társulat»-nak. A társulat e helyen is kifejezi legmélyebb háláját és köszönetét a nagylelkű adományért, mely a „Vay-alap“-hoz csatolva külön fog kezeltetni. . . . Ugyancsak e társulat pénztárát növelte *Szováthy Lajos* losonci állami tanító-képezdei igazgató is, ki szívéllyes sorok kíséretében 20 forintot bocsátott a társulat rendelkezésére. Fogadja becses adományáért az Önképző-kör hálás köszönetét.

— *Február 17-én* az ifjúság közgyűlést tartott. melyen elhatározta, hogy *márc. 15-én* hazafias emlékűnnepélyt tart. Az alkalmi beszéd tartására egyhangúlag *Kun B.* jogtanár úr lett felkérve, ki a legszivesebben megígérte, hogy az ifjúság óhajának eleget tesz. Alkalmi költeményre két darab aranyat tűzött ki az ifjúság s a pályanyertes mű szerzőjéül a március 9-iki bizottsági gyűlésen felbontott jelíges levélke *Mezőssy Béla* II. joghallgatót tüntette fel; egy másik megdicsért mű szerzője pedig: *Szikszy András* IV. theologus, kinek költeményét. ha lapunk tere engedné, szintén örömmel közölnők. Az ünnepély a következő műsorozattal tartatik ma délután 3 órakor az iskola imatermében: I. Ifj. énekkar előadása; II. *Alkalmi beszéd*, *Kun Béla* jogtanár úrtól; III. *Szavalat*, *Kovács István* hittanhallgatótól, IV. Ifj. énekkar előadása. V. *Alkalmi költemény*, *Mezőssy Béla* joghallgatótól. VI. *Szavalat*, *Szikszy András* hittanhallgatótól. VII. Ifj. énekkar előadása. Hogy milyen hangulatban foly le ez ünnepély, azt mindenki tudhatja ki legalább egyszer volt március

15-én Sárospatakon. A lelkesedés, az ünnepi hangulat, az érdeklődés az ifjúságnál sohasem hiányzott, mikor március 15-ikének megünnepléséről volt szó. Annak a főiskolának ifjúsága, melynek célja volt minden időben a haladás s nem az opportunitás, a jelen viszonyok között kétszeresen érzi a márciusi napok emlékének hatását. A jelen viszonyok hatása alatt történt az, hogy február 17-én ifjúságunk körmenetet tartott a városban s hazafias dalok éneklése mellett tüntetett azon törvényjavaslat ellen, melyet az országgyűlés jelenleg is tárgyal. *Lükő László* és *Vékey Zoltán* vezették a kifogástalan lefolyású körmenetet, melynek érdekes mozzanata volt a kormánypárti „Nemzet“ két példányának elégetése. . . .

— Az „Irodalmi Önképző-társulat“ felolvasó estélye február 23-án megtartott. Nem nagy közönség szerezcséltette megjelenésével a társulat e nemű első szereplését s egyáltalán nem mondhatjuk el, hogy nagy érdeklődéssel viseltetett volna városunk intelligentiája a modern eszme gyakorlati megvalósítása iránt. Az okot fürkészni nem lehet célunk, de a tanusított közönyt sem lehet irányadó a társulat e nemű további működésére nézve s ha nem tart is egy hamar felolvasó estélyt, az csak azért lesz, mert várni fogja az alkalmasabb időpontot, mert, hogy az erkölcsi sikert kivítva a társulat a jelen voltak részéről, az kétségtelen s ez bizonyára buzdító leendő jövőben is. Az anyagi siker nem volt cél s a társulat nem is veszít a felmerült hiánnyal, mert tagjai fedezik a felüllevő kiadásokat s így a társulat alapítókéje nem csorbúl. . . . A felolvasási estélyt követő táncmulatság jó kedvvel, kedélyes hangulatban folyt le. A táncosnők nem voltak kitéve annak, hogy ülve feledtesenek, mert olyan sok fiatal ember állott rendelkezésükre, hogy bátran válogathattak volna közöttük, ha lady Florence «nő választ» elve nálunk is divatba lenne. A négyesek csak nehezen verődtek össze, de azért az első sikerült 22 párt állítani fel. Ott láttuk a sorban: *Maklárny Miklósné*, *Mitrovics Gyuláné*, *Pásztor Sámuelné*, *Turján Gáborné* (Petrahó) és *Ujlaki Istvánné* úrnöket; míg a leányok közül a következők voltak a kifáradhatlan táncosok: *Abaházy Erzsike*, *Elek Juliska*, *Köröskényi Erzsike*, (Kolbásáról), *Mester Anna*, *Ilona* és *Róza*, *Nagy Vilma*, *Németh Ilma*, *Szeghy Erzsike*, *Szinyei Mariska*, *Szivos Irma*, *Szunyogh Vilma* és *Zombory Margit*. A kellemes mulatság reggelig tartott.

— *Nyilvános nyugtázás és köszönet.* A «Sárospataki Magyar Irodalmi Önképző-társulat» által február 23-án rendezett felolvasó-estély bevétele volt 121 ft; kiadása: 162 ft 8 kr. *Bálint Dezső*, *Ballagi Géza*, *Both Istvánné*, *Chyzer Kornél*, *Finkey József*, *Gerenday Sándor*, *Kérészy István*, *Krüszelyi Bálintné*, *Kun Béla*, dr. *Knn Zoltán*, *Nagy Gábor*, *Nagy Gusztáv*, *Rácz József*, *Szekeérák Kálmán*, *Reményi Vendel*, felülfizetők fogadják a társulat hálás köszönetét felülfizetésükért. A társulat nevében

Rácz Kálmán, *Emődny László,*
pénztárnok. ellenőr.

— *Helyreigazítás.* Lapunk múlt számában a 97. lapon felülről a 27. sorban kezdődő mondat így igazítandó ki: «Nem az egységről, az egy istenségről van szó, hanem arról, hogy míg a Koránra egészen ráillik *Renan* Ernő ez a mondása.» A 98. lapon alulról a 4-ik sorban „elhagyja“ helyett „elhagy az“ olvasandó.

Tartalom: Elmélkedés a szabadság ünnepén. — A természettudományok befolyása a theológiára. *Zoványi Jenő*. — Hűsvéti egyházi beszéd. *Rácz Kálmán*. — Március 15. *Mezőssy Béla*. — *Papkisasszony*. (Vége). *Mezőssy Béla*. — A német egyetemi élet. *Szakai K.* — Egyleti élet. — *Apróhírek*.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt. 60 kr., vidékre 1 frt. 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi Önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

Az ifjúság köréből.

A «hosszú diligentia» érdekes mozzanatokban elég gazdag volt ifjúságunkra nézve. Hazafias mozgalmat háromszor is indított meg, mint hű letéteményese azon eszméknek, melyek örökség gyanánt szálltak reá az elődöktől. Az országos ifjúsági gyűlés érdekében, a véd-erő-törvényjavaslatnak az ifjúságra nézve sérelmesnek talált pontjai ellen, a márciusi napok emlékünnepe-
nek megtartására irányuló mozgalmi, intézkedései s tettei ifjúságunknak, mind arról tanúskodnak, hogy van érzéke minden iránt, a mi mozgásba, lüktetésbe hozza az emberi szívet s kedélyt.

Az utóbbi napok is mozgalmasak voltak. Mintha az előbbieknél utóhatásai lettek volna. Pedig távolról sem voltak az előzőkkel összekötetésben, aminthogy nem is lehettek, mert míg amazok az ország összes ifjúságát érdeklő ügyek voltak, addig azok, a mik a lefolyt szorgalom utolsó napjaiban izgalomban tartották ifjúságunkat: tisztán csak minket érdekeltek, csak reánk tartoztak. A saját magunk érdekében voltak az utolsó napok mozgalmi megindítva, de mint ilyenek is méltók arra, hogy e helyen is foglalkozzunk velök, mert némileg a nyilvánosság elé is tartoznak, s érdekelhetik azokat, kik közelebbről ismerősök az ifjúság viszonyaival.

Legélénkebb volt az a mozgalom, melyet az ifjúsági énekkar egynehány tagja indított meg oly célból, hogy a nevezett ifjúsági egyesület, mint ilyen, ne engedje meg azt, hogy hivatalnokai az ünnepválasztásnál öttel előbb válaszszanak, mint ahogy a sorshúzás szerint kellene nekik. Az egész ifjúság élénk rokonszenve kísérte a mozgalmat, s mikor sikerült az énekkar közgyűlésén kivinni azt, hogy a sérelmesnek talált pont az alapszabályból törültesse: az egyleten kivüálló ifjak is a legnagyobb elismeréssel adóztak a testületi határozat kieszközölői iránt. És ez egészen természetes dolog. Elismeri az ifjúság azt, hogy az ifjúsági egyesületek között az énekkar az, a mely a legnagyobb terheket rója tagjaira; elismeri azt, hogy a főiskolának minden ünnepélyén nélkülözhetetlen s tulajdonképen az énekkarnak a szereplései képezik a műsorozatoknak főbb pontjait; de mindezek mellett is méltánytalanságnak, sőt mondjuk ki azt is, hogy igazságtalanságnak tartotta kezdettől fogva azt, hogy a nevezett egyesület hivatalnokai olyan ki-

váltsággal rendelkeztek az ünnepválasztásoknál, a melyek semmiképen sem állottak arányban kötelességeikkel. Mert hát tudnunk kell azt, hogy az énekkar hivatalnokainak ez a kiváltsága olyan kárpótlás egy elvesztett, csekély mennyiségű fizetésért, mely kárpótlással a régi kötelességek nem maradtak meg.

Ugyanis régen a hivatalnokok tanítottak a gimnáziumban, s ezért kaptak 20—30 forintnyi fizetést. Az ének- és zenetanári állás rendszeresítése alkalmával ettől a fizetéstől elestek az énekkar hivatalnokai. Ezért kellett nekik kárpótlást adni, s ez az lett, hogy joguk volt az ünnepválasztásnál öttel előbb választani mint ahogy a sorshúzás szerint kellett volna. És ez a kárpótlás sokkal nagyobb lett, mint volt az a fizetés, melyet ennekelőtte kaptak az érdekeltek, s még az is figyelembe veendő, hogy a régi csekély fizetésért kötelességet is kellett teljesíteniök; most pedig kötelesség nem vár reájuk azért a kárpótlásért, mely például egy IV-ed éves hittanhallgatónál 100—120 forintba rámegegy.

Az ifjúság mindjárt felismerte ezt a reá nézve sérelmes kiváltságot, mely egyeseknek jó hanganyagukért lett megadva s kérelemmel fordult úgy a tanári karhoz, mint az egyházkerülethez, hogy szüntesse meg azt. Kérelme nem lett kedvezően fogadva, egyrészt azért, mert még igen rövid idő telt el azóta, hogy a határozat életbelépett, tehát annak előnyeit s hátrányait nem lehetett még kiismerni; másrészt azért, mert az egyházkerület nem gondolta azt, hogy a főiskola ifjúságában e miatt ellenségeskedés származhatnék, a mit a kérelem kiválóan hangsúlyozott. — Várt tehát két évig az ifjúság. Ez év elején az őszi egyházkerületi közgyűléshez akart ismét fordulni ez irányban, de mindjárt a legelső lépés is sikertelen volt, s így elmaradt a kérelmezés. De nem kell hinni, mintha ez végleges megállapodás lett volna! Ilyen tájon már rendszeresen foglalkozunk azzal, hogy kik lesznek a jövő évben az egyes egyesületekben a hivatalnokok. A főfigyelem természetesen az énekkarra irányul, már csak azért is, mert a jótéteményeknél annak a hivatalnokai a legelsőek. Az öttel előbb eligálás rémítően fenyegető színben tűnt fel, mikor gondolkoztunk az énekkar leendő hivatalnokainak választásáról. A IV. é. hittanhallgatók közül legalább is négyen lennének, kik előbbre rukkolva választanának ünnepet! Nem énekkari tagok tehát, vagy a kik nem

hivatalnokok az egyletben, ha első lennének is különben, legjobb esetben hatodik helyen választának ünnepet! . . . Ez ellen jóelőre kell tehát intézkedni s így lett a fentebb említett határozat kimondva.

Most a tanári kar előtt fekszik az alapszabály-változtatási kérelem. Az eddigiek után nem sok reményünk van ugyan a kedvező elintézésre, de az énekkar már elvileg olyan módot talált ki abban a határozatban, mely mód alkalmas lesz arra, hogy az egész ifjúság sérelme meggyógyíttassék. Vajha a kibúvó ajtóra ne lenne szükségünk!

A másik mozgalom szintén ünnepválasztási érdekű. Ennek tárgyalásába nem bocsátkozom bele, egyszerűen csak azt jelzem, hogy arra irányult, hogy a theologiai segédtanár s főiskolai alkönyvtárnoknak az a joga, hogy ünnepre mehet, az egyházkerület által megszüntetessék. Az ifjúság kérelmének főtámpontjául az egyházkerületnek 1876-ban hozott határozata szolgál, mely kimondja azt, hogy az ünnepi jótétemények első sorban a *papnövendékeket*, az iskolának azon növendékeit illeti, kik papi pályára készülnek, tehát nem egy végzett ifjút.

A harmadik ügy, mely mozgalomra indítá az ifjúság egy részét — t. i. a theologusokat — a supplicatio volt. A begyűlt összegből a supplicánsok $\frac{1}{5}$ -részt kaptak csak eddigelé, most azt kérik az egyházkerulettől, hogy $\frac{1}{3}$ -részt kapjanak, mint a többi iskolából kijárók. Ha tudjuk azt, hogy a szupplikálás nem valami nagy anyagi haszonnal jár s a legtöbb esetben még rá is kell fizetniök az arra vállalkozóknak; aztán meg, ha ismerjük e tekintetben a népnek szűkmarkúságát: méltányolható a theologusok kérelme. Ismeretszerzés, tapasztalatgyűjtés, vidékek látása a főcél, az igaz, a szupplikálások alkalmával; de hogy egy szegény fiú még a mellett, hogy sok fáradsággal teszi meg útját, adósságha is keveredjék, ez nem kívánható. Ha minden egyes spárta legalább annyit jövedelmezne, amennyi az esetleges úti költségek fedezésére szolgál: akkor megelégednénk; de mikor adóssággal kell tetéznünk a fáradalmakat, ez már nem kellemes dolog. Mi hiszszük, hogy a kérelem meghallgattatik.

Ezek a dolgok foglalkoztatták az utóbbi napokban az ifjakat. A húsvéti szünidőre azzal a gondolattal megyünk szét, hogy kérelmeink legalább annyit eredményeznek, hogy a figyelem úgy egyikre, mint másikra fel lesz híva. Ezt célozzák e cikk sorai is. Az ifjúság kérelmei nem túlzók, nem követelők. Az első a tanári karnál csak azt sürgeti, hogy az ifjúságra nézve sérelmes kiváltság szüntetessék meg, annyival is inkább, mivel az énekkar már talált rá módot, hogy főénekeseinek a kétszeres mulasztási díjak fedezetére fizetést adjon a forgó tőke kamataiból; a második és harmadik az egyházkerület közgyűlésénél olyat kér, mely, nézetünk szerint, minden kétségen kívül megadható. Vajha húsvéti ajándék gyanánt mindhárom kérés teljesítését kapná az ifjúság!

A természettudomány befolyása a theológiára.

— Irta Langhaus E. —

(Vége).

Ki fog-e egyezhetni a vallásos hit a természettudomány eme határozányaival is? Nem volt-e legfőbb szükséglet, hogy a világ ezek eredetét az isten hatalmának és bölcsességének tulajdonítsa? Most pedig a világ magától alakul és mintha többé nem mondhatnók a régi hitvallás szavaival: «Hiszek egy istenben, mindenható atyában, mennynek és földnek teremtőjében.»

Természetesen ez az első benyomás, melyet az egyszerű vallásos kedélyre a természeti felfogás tesz; megijednek és megbotránkoznak.

Pedig itt csak egy szempillantásig kell higgadtan elmélkedni, hogy a vallásos kedély nyugalmat tudjon abban találni. Csak körül kell nézni a természetben, amint az naponkint szemünk elé tárul, a mezőn, a kertekben, az évszakok folytonos változása alatt be fogjuk látni, hogy ezeknek s az embernek életében semmiféle jó létre egyszerre, hanem minden lassú fejlődés útján keletkezik.

Az élet nem teremtetik, hanem lesz, tenyészik és változik saját erejéből, változhatlan és belegyökerezett törvények szerint.

Ez a természet rendje úgy, amint az folyvást szemünk előtt áll, amint az kezdettől fogva ugyanaz vala; sohasem volt olyan idő, melyben valami az ő természetes burkaiból lassankint nem bontakozott és nem fejlődött volna, hanem eredeti egyszerűségében maradt.

Mi úgy hiszünk, mint a régi bibliai írók, a kik ugyanis megfigyelték a körülöttök levő viszonyokat és azokkal összhangban ítélték mindennek kezdetéről. Az egyik szóla: mindig látom, midőn őszszel az eső a kihalt természet megújítja; a másik mondá: én minden tavasszal látom, amint a kiáradt víz visszafoly és a szárazföld előtűnik; mi mondjuk: mindenütt látunk a természetben lassú fejlődést az eredeti korlátoltságból — és minden mondja: kezdetben is így kellett ennek lenni.

Van azonban e mellett is egy védő-eszménk, mely egyébiránt a természeti felfogást támogatja. Ez egy szükséglet, melynek a vallásos hitet bölcsészeti, tisztán logikai gondolkozássá kell tennie. És pedig e szükséglet az, hogy a természettudomány, a természeti fejlődésre vonatkozó elméletét illetőleg, folyton mélyebben vizsgálódjék. Midőn megkérdik eme természeti fejlődés oka felől, akkor neki viszont elő kell számlálnia minden okot, nemcsak az érzékelhető gépszerűt, hanem a szellemet is, melyben amannak első alapját találjuk. Mi nem egy vak valamit akarunk látni, mely sivár szabályok után halad; a természet alapjául egy vezéreszmét kell letenni, mely őt célszerűen vezeti.

Igaz! van sok természetbúvár, a kik erről semmitsem akarnak tudni; a kik tagadják a világban létét minden szellemnek, minden célirányos gondolatnak és csak természet- és vegytani folyamatról; anyagi, gépies okokról és okozatokról beszélnek. De épen ezek a természetvizsgálók elég élelmesek arra, hogy hasonlóan a korábbi századokban élt elődeikhez, ne emlékezzenek meg annak a véletlennek a játékaról, a melyből ez a mi jelenlegi világunk kifejlődött. Inkább szeretnek beszélni a szükségességről — és ez egészen helyes, — de itt aztán épen saját hálójokba bonyolódnak bele. Bizonyítják, hogy a világ szükséges következménye saját [végokainak; az egyetlen következmény, mely lehetséges volt. Az eredeti anyagok, az elemek] és parányok ezen meghatározott tulajdonságokkal, ebben a megszabott mennyiségű arányban egyszerre adattak volt, ezeknek úgy kellett össze-

köttetni és fejlődni, hogy csupán ez a világ és semmi más nem állhatott elő belőlök. Következőleg az egész világ, mindazzal, a mi benne létezik és él, szükséges folyamánya a természeti fejlődésnek? Igen, teljes egészében! Tehát az ember is, ki a természetet uralja és saját céljainak eszközévé teszi. — az ember az ő vágyakozásával a tudomány után, törekvésével a jóra, fogékonyságával a szép iránt? Igen, annak is mind az ő anyagból kellett származni, épen oly szükségszerűen, mint ahogy egy vegytani vagy természettani kísérletnél semmi más nem állhatott elő, csak a mit akartam. Tehát ez a világ mindazzal, a mi je rendben, értelemben és szépségben van, eredetileg így volt tervezve; a jelen világ alakját magában foglalta az ő anyag. Épenígy a természetvizsgálók gondolkozását és terelését, melylyel a kutatást úgy hajtják végre, hogy abból semmi mást nem következtethetnek, mint aminek következnie kell a szerint, ahogy még az ő anyag és ennek természetes kifejlésével együtt egy gondolat, egy akarat, egy szellem azt az egy célt felállította s amint azt létrehozta.

Miért nem keringett hát tovább a föld chaoticus zürzavarban, minden fejlődés nélkül? Miért törekedtek a természeti erők minden előlépés után egy még magasabbban fekvő cél felé? És a természet — életének eme nagyszerű átalakulása után — miért nem pihenhetett meg, mielőtt az emberi szellem munkatere lett s szolgál eszköze e szellemnek? Mert a teremtő erő, melyből előállott és folytonos fejlődését veszi, szellem; nem egy nyugvó világeél, nem egy homályos természeti törvény, de szellem, melynek célja van és azt a célt véghezviszi.

A természet célja teljes szellemi élet, amint eredete is szellem.

Midőn a mechanicus okok mellett a világnak egy szellemi oka is felismertetik, mely annak alapját letette és célját meghatározta: igen nagy örömmel fogadandjuk, a természettudomány amaz új eszméjét. miszerint minden fokozatosan, egészen természetesen fejlődik, sőt hála-teljes megelégedéssel vesszük át.

A vallásos hit épenúgy, mint a theologiai gondolkozás eléggé alkalmazkodik emez elmélethez és egyszersmind istenbizonyítékot találunk e mechanikai világnézetben, nagyobbszerűt, mint valaha gondoltak.

Mi végképen nem tartjuk szükségesnek a szellemi világ-ok munkásságát úgy előállítani, hogy az látható nyilatkozatokkal cselekvőleg szerepeljen a természeti összefüggésben; ez egészen megszűnt és akkor egy tiszta szellemi működésnek adott helyet a végre, hogy nagyobb erővel szője tovább az elszakított fonalat. Amikor is az a természetvizsgálásban sikeressé tesz minden fáradságot, melyet ez magának arra vesz, hogy bebizonyítsa és kimutassa, hogy a világ ő anyaga és a szellemélet közt teljes összefüggés uralkodik minden kézzelfogható kinyilatkoztatás nélkül. A vallásos hitnek nem szükséges nyugtalanodni, mivel csak azt követeli, hogy isten a világ alapja és célja. Ha kérdik, miként bizonyíthatjuk mi be, hogy a természet rendjében, mely soha nem zavartatott meg, a melyben semmi más nem látható, mint gépies okok és folyamatok; mégis isten szellemi világ-okká akar lenni egy mozzanat által és egy szellemi cél felé vezetni azt: akkor erre egy képpel felelek, egy visszaemlékezés-sel római látogatásomra.

A pápának egy pompás nyári palotája van Castelgandolfóban szép facsoportozatokkal és árnyas sétaterekkel, melyeknek tetején a déli nap arany sugarai játszadoznak át. Többször voltam ott és teljes odaadással élvezem az elragadó látványt.

Ugyanazon időtájt Rómában egy kiállításon látható volt két festmény, melyeknek tárgyát épen Castelgan-

dolfo facsoportozatai és sétaterei képezték. Az egyik derült színnel ugyanazt a nagyszerű szépséget ábrázolá, a melyet én ott láttam; olyan volt, mintha a festő mondani akarta volna nekünk, hogy ott a boldogság ege sugárzik és a föld barátságosan mosolyog vissza az égre.

A másik sötét színben állífa elő egy sivár vidéket. Mindeme rajzokban visszatükröződött a művészek kedélyállapota; ott egy vidám, életvidor, a szépség minden napsugaráért hálás kedély; itt egy levert lélek, mely azt a gondolatot, hogy a «vatikáni fogoly» ezt a nyári palotát nem használhatja, nehéz felhő gyanánt függeszté a tájék fölé. Mindkettő nagytehetségű művész volt, egyik sem hanyagolt el semmit a technica követelményeiből, hogy kedélyhangulatát a képre varázsolja; minden külső jel nélkül, teljes természeti hűséggel alkotá képét mindegyik és tette saját lelke tükrévé.

Igy munkálkodik isten is a mechanicus természeti erővel való, soha meg nem szünő összhangban és ezáltal alkotá a világot, melyben az ő lelke, fensége és jósága sugároznak vissza.

A művész saját lényét helyezi a tárgyak képébe; isten, a mindenség alapja, a mindenségbe helyezé lényét. (Bibliothek van moderne theologie en letterkunde. IX-de deel. 193—204. blz.).

Fordította: Zoványi Jenő.

TÁRCZA.

A Tatra alatt.

— 1888 aug. —

Magasba néznek vágyó szemeim,
Lelkem a végtelenbe révedez.
Az ég és föld ölekezésein
Köröppen a szó: Isten műve ez!
Ihletve van szív s lélek itt alatt,
Határok közt látván határtalant.

Fejével a csúcs a felhők felett,
Lába alatt festői táj terül,
S míg fent csatázik dülő fergeteg,
Lent nap mosolyg, szél és vihar elül. —
Mi áttör a komor borúlaton,
Az égi fény, talán az irgalom.

Köröttem a zöld fenyvesek susognak,
Szeli madár-dal lágy szellőre kél.
Habnyelve a leomló patakoknak
Zsongó zsbaj közt szép mesét regél.
— Szívem megindul, sejteni mit ér?
Könyeket ontok, s nem tudom miér'...

De csitt! . . . dübörgő zajra ébredek.
Örült szökéssel dörg egy szikla le.
Útjába mindent, mindent eltemet,
Mint rombolás pusztító szelleme . . .
— Itt is teremtő, romboló elem!
Hiába csak örök a küzdelem!

Pilláimon még ott ragyog a könnyű,
Fent tán azért is látok hómezőt,
Mely, mint fehér kicsilllogó kőöntvény,
Körülveszi a zord, kopasz tetőt.
. . . Nyár s hó! — mintha szívünk forró hevét
Hideg csalódások lehűtenék.

De mit csalódás! — — ép szemem előtt
 Piciny bogár tör a sziklára fel,
 S ha fáradozottan tart kis pihenőt,
 Gyopár alatt csendes nyugágyra lel.
 Vissza-visszahúll, mégis megy tovább,
 S lassan-lassan mindig magasbra hág.

Élni tanulok! — látva, halva már
 Kicsinyekben a nagyot és dicsőt.
 Lelkem kirepül, mint szabad madár,
 S égbe tör, hogy megközelítse Őt.
 Csalódom tán? — csalódni emberi, —
 De meg nem szünök soha küzdeni.

Szabó József.

Egy falevél regéje.

— Rajz. —

Peregnek a levelek a faágról, oly csendesen, oly búsan mintha azon gondolkoznának, fenmaradjanak-e még, vagy lehullanak, s hő szeretettel borítsák be az anyaföld édes ölét. Oh mily nehéz is az éltetőtörzstől való megválás.

Mégis lehullanak, a zord őszi szél lehordja őket, meghimbálja a levegőben a kis árva levelkéket, azután leteszi, s ezek oly szeliden simúlnak egymáshoz a sárga avaron, ott álmodnak azon elmúlt boldogság felől, mikor még oly szépen mulattak, enyelegtek a nap ragyogó sugaraival, s szívták a tavasz balzsamos illatát; mikor még a kis madárkákkal együtt vigadtak.

Most véget ért boldogságuk. Fájdalmas zörgéssel hullanak a természet ölére, hol egymást átölelve tartják; de a hűvös őszi szél elragad egyet-egyet társai köréből, sodorja kíméletlenül tovább-tovább, míg egy árokban a levelke feennakad s ott lesz nyugvó helye, ott lesz eltemetve.

Egy ilyen árva levelkét hajt most is a szél, oda hajtja egy nagy fa tövéhez, hol annyi társa nyugszik már. Ezek szoroson keblökre ölelik zaklatott testvérüket, nem akarják tovább eresztetni, ellenállnak a mostoha szélnek. A fa vastag törzse támogatja törekvésüket, a kis levelke nyugalmat talál; a rabló itt kudarcot vallott, de újult erővel sívít tovább a puszta avar felett, halálhirdető szava mindenütt hallható, árvává teszi a tájat, romlásról, enyészetről beszél.

A sárga levelek megijedve dugják össze fejüket, susognak a boldogságról, susognak a mulandóságról, azután szépen meghallgatják a megmentett testvér regéjét, s úgy-úgy bólingatnak rá, mikor szeremről regél nekik.

Illatos berek fái között — kezdé beszédét az újonnan jött levél — szépen folydogált a kis patak, partjai magas fákkal voltak körülültetve. Ezek között volt az én atyám is, égbenyúló lombkoronával, hatalmas törzsökkel. A lombkoronának a madárkák rendes lakói voltak, a törzset pedig repkények fonták szerelmesen körül. Eleinte féltékeny valék reájok, de később megbarátkoztam velök, s egy kis repkénylevéllel nagyon is szoros barátságot kötöttem. Sokszor átöleltük egymást s úgy élveztük a természet gyönyöreit, úgy néztük a méla holdas, csillagos eget.

A patak partján szép pázsit terült el, s e pázsiton állt egy ősi úri lak. Ablakai épen felénk néztek, sokszor láttunk onnan kinézni egy szép tündéri főt. Midőn először megláttuk, nem tudtuk, hogy kicsoda, s egy mellettünk levő kis fa magyarázta meg, hogy ő a ház urának leánya.

Később közelebről is megismertük a szép leányt; többször kijött a patak partjára, leült a mi törzsünk mellett lévő kis padra, ott gondolkozott, ott törölgette szemeiből a gyöngyöket. Én oda-oda simultam alabastrom arcához, meg-megcsókoltam, de a repkény-levél susogással adott ilyenkor kifejezést féltékenységének, s a bájos lény erre körül nézett, elsuhant, mint a tavaszi szellő.

Egyszer, midőn a hold régen fenragyogott már, a csillagok milliárdja oly pompásan tündöklött az égen, méla zene hangja hatotta át a tájat, a csalogány versenyre kél a zenélővel, a lanyha déli szellő pedig viszi a hangokat tovább-tovább.

Megnyílik a kertajtó, egy fehér lepelbe burkolt alak siklik a fák között, s a mi törzsünkhöz érve, leül a padra. A kert hátsó oldala felől pedig egy sötét alak közeledik, vállaira omló göndör haja olyan volt, mint a sötét éjféli, cikázó szeme, mint a villám, mely az éjfélt bevilágítja.

Midőn odaért a fehér lényhez, egymás nyakába borúltak, sirtak, fájdalomról s elválásról beszéltek. A csalogány még folytatta megkezdett dalát, a habok lágyan susogtak, az esti szellő pedig lassan bólingatta a hold aranysugarában fürdő lombokat. Oh mily boldogok voltunk akkor!

* *
*

Végefelé járt a nyár, már éreztük az ősz sorvasztó szelét, midőn egy este az úri lak fényesen ki volt világítva s nagy ünnepélyhez készültek. Ez a nap családi ünnep volt, ekkor tartotta eljegyzését a kastélybeli kisasszony a vidék egyik gazdag földesurával. Este megkezdődött a tánc, Peti cigány bandája húzta. Úgy megrikatta hegedűjét, hogy még a kő is megindult volna rajta, s mentől tovább húzta, annál inkább belemélyedt keserves nótájába, beleöntötte lelkét abba a száraz fába, szemei pedig fájdalmasan tapadtak a szép menyasszonyra.

Lemenőben volt már az esthajnali csillag, a keletfelől látszó fény a derengő napsugarak helyét mutatta. Peti cigány még akkor is húzta, ekkor volt nótája legfájdalmasabb, legszomorúbb, nem akart vége lenni soha; hisz olyan nehezen tudott megválni a szeretett lénytől, kivel oly sok boldog órát töltött lombjaink alatt. Most épen az ő nótáját húzta. A menyasszony nem tudta elnyomni felindulását, letépte kebléről az arcánál is féhérebb színű rózsát s odaadta Petinek.

Midőn vége volt a nótának, kijött a cigány fiú a szobából, egyenesen felénk tartott; elövette rózsáját, beszélt hozzá . . . ott zokogott, ott sirt keservesen.

«Te kis rózsza — kezdé — szerelmem szerény jutalma, talán általa izent valamin; hallottad szíve dobogását, óh mond, mit érez, szeret-e még? Nem felelsz. Fehér vagy, mint a halál; nem sokára én is olyan leszek.»

Szegény Petinek ettől fogva nem lehetett egy szavát sem hallani; néha esténként eljött a kert alá, ott húzta szomorúbbnál szomorúbb nótáit.

Eljött a késő ős, zord szele engem is lesodort s keresztülvitt a puszta mező felett, de a vidék oly bánatos, oly szomorú volt mindenfelé, mintha szegény Peti cigányt siratná, kinek nincs többé sehol maradása.

A levelkéik megsiratták a szerelmes legényt, azután elaludtak, hogy többé föl se ébredjenek. Tavasszal mások foglalják el helyüket, csak a szerelem marad mindig ugyanaz, mert az sohasem változik.

Nagy József.

Úti képek*).

II.

Balaton-Füred.

A kinek pénze nincs s utazni vágyik, az menjen el supplikálni. Nem kerül semmihe és mégis mily sokat láthat! Bejárhatja az ország jó részét ingyen. Íme én, rövid két aratási szünidő alatt, összejártam az országot Munkáctól Fiumeig, Béctől Aradig, néhány száz mértföldet jobbra gyalog s legtöbbszörre 25—30° R. melegben, izzadva, porosan; de látva és tanulva sokat, jól megnézve mindent, mit megnézni érdemes vala. Vasúton lát ugyan valamit az ember, de nem sokat tanul; a benyomások futólagosak s csak pillanatig gyönyörködte-tők, s a mi legfőbb, sok pénz kell hozzá s az nem mindnyájunknak van. Igaz, hogy gyalog utazni már csak a supplikánsnak. vándor-legénynek és kéregetőnek engedetik meg, másnak az szégyen. De sebjel diák-ember szívesen tűr ilyen szégyent nemes haszonért.

Hány, nálam sokkal gazdagabb úr nem látta például a Balatont, ezt az irigyelt kis tengert? Úgy tűnt nekem fel e maroknyi kis tenger a hegyes-dombos vidék ölén, mint a nagy Oceánnak egyik, évezredekkel ezelőtt itt felejtett árva gyermeke, mely édes anyját azóta folyvást siratja s könyei a Sió medrében folynak le a vén Dunába, mely édes anyjának, a tengernek adja át ott a távol keleten. Keserű könyek lehetnek, talán azért habborog olykor-olykor az öreg tenger, hullámaival ostromolva a gátoló partokat. Morogj, dühöngj vén Oceán, nem árt nekünk vad haragod; mi nem adunk semmit reá, nyugton fürdünk minden évben szép lányodnak könyűiben.

* * *

A tihanyi kopár hegyekről vágtyól eltelve néztem Füred felé, mely egy csekély emelkedésű hegy keleti oldalán fekszik; s rendetlen és ronda utcáival éppen olyan, mint más hegyvidéki mezővároska. Nagyobb épület nincs benne, csak az arccal keletnek forduló nagy kálvinista templom emelkedik ki magas tornyával az összevissza hányt házak közül, meg a fakószínű, emeletes iskola puszta udvarával.

De hagyjuk a várost, hiszen még nem is értünk oda, még csak a tihanyi hegyen vagyunk, honnan az előbbinél kellemesebb látványban is gyönyörködhetünk. A híres fürdő magas épületei kötik le szemeinket; a szép paloták közül különösen egy aranysárga színű épület válik ki, mint a többiek királynéja («Horváth-ház»), avatlatlan szemek valami nagy serfőzőnek nézték volna a helyről, melyen álltam; az én szemeim azonban nem haboztak azt tündér-palotának képzelni s szinte láttam

*) Az elsőt lásd a II. számban.

a körülötte járó-kelő s ablakain ki-beszálló tündéreket! A ritka látványban gyönyörködve, sok ideig egy helyben álltam. Milyen jó volna, gondolám, ha most repülni tudnék, hacsak úgyis, mint képzeletem! Mily jó volna ott pihenni fáradságos útam után! Miután azonban szárnyaim nincsenek, Füredet pedig minél előbb látni óhajtottam: nem volt más mód, mint a hőségben, apostolok módjára, emelni odáig kissé hízásra hajló természetemet.

A jó tihanyi adminisztrátor (nőtlen ember, még cselédje sincs) ebédre szívesen marasztott, de hát nagyon erős vágy szállta meg lelkemet, mindenáron mennem kellett. Elkísért hát a hegyek aljáig s megmutatta az egyenes utat, melyen át, mint mondá, fél órát nyerek.

Elindultam, de a réten eltévesztém a helyes ösvényt s egy pocsogóba jutottam, melyből alig tudtam szárazon kihatólni. Az országútra kiérve, hallottam, hogy Füreden delet harangoztak s én is érezém a delet! Most egy jó öreg urral találkozom, ki egy-lovas fogatával utazott s mosolyogva kérdé: «úgy-e öcsém, supplikáns? Üljön fel, elviszem Füredre!» Szótfogadtam s útközben azon gondolkodtam: «ugyan honnan ismer ez engem?» Csakhamar beértünk Füredre, s én a legelső vendéglőbe szálltam, mely ugyan cseppet se volt különb a «kutyakaparó»-nál, de hát nekem azt mutatták legelsőnek s mért ne lett volna az? Csakhamar lecsillapítám éhségemet. «Fizetek» — mondám oly hangon, minha fel akarna vetni a pénz. «Ön nem fizet itt uram,» jegyzi meg bizalmas mosolygással a vendéglős. Nagyot bámultam, hogyne? . . . Egy vendéglős, hol nem kell fizetni! . . . hiszen másutt meg nagyon is borsosak voltak a számlák. «Ön supplikáns, úgy látom,» szólott újra a vendéglős; «Füreden pedig a supplikánsok nem fizetnek.» Elbámultam. Hát engem már mindenütt megismernek? Körülnéztem magamat: ugyan miről ismerhetik meg supplikáns voltomat. Csak nincsen homlokokra vagy hátamra írva: ez pataki supplikáns!?

A vendéglős látván zavaromat, így világosított fel: «Hja uram, ezen a vidéken megismerjük az embert szőrőről; nálam sok ember megfordul és sok supplikáns (persze a supplikáns az öreg szerint nem is ember?), s itt egy alapítvány van abból a célból, hogy egy hétig minden supplikánsnak koszt és szállás ingyen adassék». Bravó, gondoltam magamban, ilyenformán nem is nagy baj, ha az ember Füreden supplikáns.

Azután a fürdőhöz mentem. A várostól odáig vezető út mentén csinos nyári lakok épültek, s boldog tulajdonosaik azokban töltik a nyarat. Olesó és kényelmes multságuk van, mindennap fürödhetnek, gondolám, s feltámadt bennem az irigység. A fürdőhöz közelebb mindig szebb az út, végül csinos sétatérre alakul, két oldalt boltokkal és szállodákkal, melyek együtt egy kis várost képeznek. A központot egy négyszögű nagy sétatér képezi, melynek közepén van a füredi savanyúvízforrás, melyből ingyen kap az ember üdítő italt. Keleti szélén áll Kisfaludy Sándor szobra. Megnéztem azután a színházat, az Eszterházy-, Kisfaludy- és Horváth-fogadó dísztermeit, akkor aztán a csinos parkba mentem. Sokáig bolyongtam a hűs lombok között, sokszor úgy tetszett, mintha suttogást hallanék, édes szerelmi hangokat, talán a kedves ifjak szavait viszhangozzák a lombok, melyek nem egy szerelmi vallomásnak lehettek már irigy tanúi.

Majd lementem a tó partjára, hol négy sor terebélyes nyárfa között sétatér van a fürdővendégek számára.

A nap éppen leszállni készült, piros palásttal vonva be az előttem messze elnyúló tavat. Óh mily fenséges szép látvány tárult fel előttem! A Balaton hullámaival délkeletről gyöngye szellő hajtotta part felé, hol számtalan kisebb-nagyobb vitorlás vagy evezős hajó, gondolák és sajkák himbálóztak a víz színén, csalogatva, hívogatva a

parton járó-kelöket, kik közül többen fel is szálltak egy-egy csinos járműre, mely aztán kedves terhével vidáman repült tova a szöke hullámokon. A tó egyszerre megnépesült; a locsogó habok csendes zajába egy-egy méla dal vegyült, a zenekar kint a parton andalító sere-nádba kezdett; a sétálók csevegése, a lombok suttogása, az evezők csapkodása, a zene és a dal édes harmóniába olvadt össze, mely aztán megrészegíté ábrándozó lelkemet.

Lassankint alkonyodni kezdett. A tihanyi hegyeket szürke homály övezé körül, Siófok és Kenese eltűntek a láthatárról. Visszatértek a csolnakázók, a sétálók a forrás terére vonultak, a zenekar követte őket. Magam maradtam. Csak a szellő suttogott a lombokkal, csak a habok csacsogtak a part köveivel. Óh mily élvezet itt lenni!

Aztán visszatértem a városba. Álomban a Balaton habjain jártam, hús vizében fürödtem, szelid hullámmain csolnakáztam. Ébredéskor is ő jutott eszembe, róla gondolkozám sokáig; mint egy édes-büvös álom, a lelkembe vésődött. Sokszor visszanéztem reá a somogyi hegyekről, s oly jól esett lelkemnek, ha mégegyszer megláthatám. Visszatérek még hozzád, szép Balaton! Amennyiszer az élet küzdelmeiben megfáradok, megpihenni mindig te hozzád megyek. Hiszen tudod, így búcsúztam el tőled: Isten veled, a viszontlátásig!

Emil.

A sárospataki theologiai önképző-társulat története.

A protestáns theologiák növendékei számára mindenütt vannak úgynevezett önképzőkörök, melyek arra valók, hogy azokban a theologiai tudományokat elméletileg és gyakorlatilag egymás között meghányják-vessék a theologusok. Nekünk, sárospataki theologusoknak, nincsen ilyen társulatunk, mivel a gyakorlati theologia nagytiszteletű előadó tanára társulaton kívül is ad alkalmat arra, hogy a theologia körébe vágó kérdések fölött tanítványai, az ő vezetése mellett nézetet nyilvánítsanak, és nem is lehet panaszkodni e tekintetben legkevésbé sem, mert a mit az önképző-társulathoz végeznénk, ugyanazt itten is megteszszük. Csak egy a baj, szerintünk, a minek megszüntetése végett mégis jó lenne, ha önképző-társulatot alakíthatnánk. Ez az, hogy azoknak a gyakorlati óráknak, melyek most *Mitrovics Gyula* úr vezetése alatt igazán a legélvezetesebben eltöltött idők közé tartoznak, a tárgyalásai nincsenek megörökítve, vagy szerényebben szólva, feljegyezve sehol sem, s így újra, meg újra kell egy-egy kérdést tárgyalni, a mi abban az esetben, ha jegyzőkönyvek vezetnének az órákról, nem fordulna elő, mert a tagok könnyűszerrel meggyőződhetnének egy s más dolog lényegéről a jegyzőkönyvekből. Meg még egy dolog tenné kívánatosá az önképző-társulatot, t. i. az, hogy pályázatok hirdetése által a theologusok munkakedve élesztetnék, míg most ez nincs elérve, mert a tanár által kihagyott egy, legfőleg két időszakos munka megírásánál többre nem vagyunk kényszerítve és serkentve. Aztán meg az egyházi szónoklatok is érdekesebbek s tanulságosabbak volnának, ha versenyre kelhetnének a tehetségesebb szónokok. Mindezekért tehát mi szükségesnek tartanók Patakon is a theologiai önképzőkört.

Volt is már mozgalom e célból megindítva a theologusok részéről, de sikertelenül. Theologiai tanáraink nem tartják szükségesnek az önképzőkör felállítását, a mi még, a fentebbiek alapján, amikor *Mitrovics* úr vezetése alatt állunk, egészen érthető. De nem nyugodhatunk meg abban az eljárásban, melylyel a múlt évben meg-

erősített theolog. segélyegylet alapszabályából kitorölték azt a pontot, mely azt célozta, hogy az egylet esetleg pályakérdéseket is tűzhet ki. Ezzel egyenesen annak vág-ták útját, a mit főnnebb fejtegettünk. És ez egészen feltűnő előttünk most, amikor tudjuk azt, hogy ezelőtt 18 évvel egy theologiai önképzőkör fennállása meg volt engedve s *Mitrovics Gyula* úr, akkori szakelnök vezetése alatt szép sikerrel működött. Erről írok most egy rövid ismertetést, történeti feljegyzést, mint a mely társulat talán könnyen feltámasztható lenne, ha a történet felújítása alapján kérelemmel fordulnánk tanárainkhoz. Hiszen a történet oly sokat segített már egyeseken úgy, mint társulatokon, hátha nekünk is mentőszerünk lenne!

Rövid lesz a társulatról szóló feljegyzésünk, már csak azért is, mert fennállása rövid ideig tartott. Az 1871^{1/2}. iskolai év volt a társulat alakulási s feloszlási éve. Hogy miért volt ily rövidéletű: nem tudhatni s nem is gyaníthatjuk, mert a felmaradt jegyzőkönyv nem árul el semmi olyast, a mi sejtetné azt, hogy a társulat tagjai már az első évben meghasonlottak volna s így lehetlenné vált volna a következő évben a szervezkedés. Aztán meg a társulat működése is elég kielégítő, kezdetnek nagyon is kedvező eredményű volt, a mi a theologusokat bizonyára csak rábírhatta volna a kör újonnan való megalakítására. Szóval a társulat csak egy évig állott fenn. Ennek az egy éves fennállással lejárt kis körnek története elég érdekes s jó tanúságul szolgálhat fentebb kifejtett nézetünk mellett. A történet a következő:

1871-ben, november havában, *Zsoldos Benő*, theologus, — jelenleg főiskolánkban a latin nyelv és irodalom tanára — kartársait gyűlésre hívta össze azért, hogy «a régóta szóbanforgó theologiai önképző-társulat eszméjét» megvalósítsák. Az egybegyűlt 55 theologus az életrevaló eszme megvalósítására lelkesen vállalkozott. Céljuk volt a társulat alapításával, az összehívó szavai szerint az, hogy a fellepsző theologiai élettől a sárospataki theologusok se maradjanak el, mert az «vétkes hanyagság s megbocsáthatlan mulasztás» lett volna, ha tétlenül néző szerepet játszva, nem érdeklődnek a dolgok fordulatai, fejleményei iránt. Szükségét érezték annak, hogy a korvilág nézetét megértessék egymással, felismerjék az orthodoxia geocentrikus, sőt anthropocentrikus teoriájának abszurditását, s az új világ-nézetet az ész követelményei szerint bírálgassák.

E célból alakult meg az önképzőkör, melynek hivatalnokai: *Zsoldos Benő*, *Osváth István*, *Kiss Lajos*, *Forgács Endre* s *Papp József* voltak. kiknek vezetése mellett a társulat elég sikeresen haladt kitűzött célja felé.

Az alapszabályok, melyeket a tanári kar erősített meg, a társulat működési körét a következőleg állapították meg: a tagok bármilyen munkát irhatnak, melyeket a titkári hivatalhoz adnak be, s a titkár által bírálás végett más egyéneknek adatván ki: a bírálattal együtt a gyűléseken felolvastattak s a társulat döntött azoknak sorsa felett. A tagoknak kötelességük volt egyházi szónoklatot végezni, mely híralat alá vétetett; vitakérdéseket tárgyaltak s kölcsönös eszmeeserét végeztek a beadott kérdés felett; pályakérdéseket tűztek ki, melyeknek sorsa fölött híralók határoztak. Elég tág körben dolgoztak tehát a tagok s a jegyzőkönyv tanúsága szerint az idő rövidsége dacára is kellő buzgóság mutatkozott minden irányban.

Ugyanis a titkári hivatalhoz több mű érkezett; ima, egyházi beszéd, tanulmány, melyek mind dicséretreméltó buzgalomról tanúskodtak. Különösen az imairás volt kedvelt s egyszersmind sikeres. Legkitűnőbb imairó a titkár, *Osváth István* volt, jelenleg simonii pap Gömörben; kinek egy vasárnap reggeli, egyházi beszéd előtt mon-

dandó imájáról a jegyzőkönyv következőleg szól: «az ima mély vallásos érzelem, rendületlen hit kifolyása, egyszerű s emelkedett irányban kifejezése; egységes tárgyat szakadatlan következetességgel átvive, részleteinek kidolgozásában a homiletikai szabályokat folytonos figyelemmel tartva, úgy tartalmilag, mint alakilag, kívánni valót fönn nem hagy»; s a mű emlékkönyvbe írásra érdemesítettet, a mi jó kezdet volt a munkálkodásban, amennyiben épen az első ülésen lett bírálva Mitrovics Gyula akkori szakelnök elnöklete alatt. Osváth mellett mint imairó, csak Warga János tűnt ki, kinek egy ó-év utolsó napján mondandó imája dicsértetett meg, mint hű kifejezése az év hanyatlásával fakadó érzelmeknek. Kiváló munkás tagok voltak a titkári hivatalhoz érkezett művek bírálatában: Kónya András, Dóczy Imre és Forgács Endre, kiknek bírálataik tetszéssel fogadtattak a felolvasások alkalmával.

Komolyabb s nagyobb készültséggel szerkesztett munka csak egy volt a társulatban, mely élénk érdekeltséget keltett, amennyiben *Strauss* híres «Jézus élete» című munkájának ismertetése, szerzőjének méltatása volt a tanulmány tárgya, melyet a társulat további munkásságra való buzdításképen, dicséretre méltatott.

Előszóval foglalkoztak az agenda irással, de e téren a siker elmaradt. Valamennyi munka, mely e nem-ből felszínre került, elvetetett, részint azért, mert az alkalomszerűség, a gondos kidolgozás hiányzott belőlük; részint azért, mert a műfaj természetével meg nem férő dolgokkal foglalkoztak azokban szerzőik, a mi lerontotta a társulat ítélete szerint a különben esetleges jó oldalakat is.

Egyházi beszédet nem nagyon írogattak a tagok, csupán egy adatott be s került bírálat alá, de az is elvetetett, mint gyenge kidolgozású munka.

Annál nagyobb volt az érdeklődés a vita kérdések iránt. E téren a szakelnök foglalkoztatta a tagokat fogós tételek kitézése által, melyre mindjárt az első gyűlésen adott példát, a mikor ezt vétette vitatás alá: «vajjon megsemmisítendő-e az a keresztelés és felbontandó-e az a házasság, melyet egy római kath. lelkész végezett úgy, hogy a gyermeket helv. hitvallásra keresztelte, a házaspárokat pedig református agenda szerint eskette meg, s az érdekelt ref. pap, azért, mert távol volt akkor, a midőn ezt történt, megbüntető-e?» Majd egy másik alkalommal pedig ezt tűzte ki vitatásra Mitrovics úr: «Hogyan egyeztethető ki azon egyházi cselekvény, miszerint a gyermekek confirmálása, mely pedig a népiskola bevégeztéül tekintetik, azon állami törvénnyel, mely az iskoláztatást a 15 évig rendeli?» melyek közül különösen az első egész érdemleges megfajlással fejeztetett be, míg az utóbbit nem vették tárgyalás alá. Amarról a társulat véleménye az volt, hogy a keresztelés nem semmisítendő meg, mivel a keresztelés a Jézusnak egyetemes, nem felekezetre osztott egyházába való bevétel levén, az minden keresztyén lelkész által egyenlő érvénnyel hajtható végre; a házasság sem bontandó fel, mivel az nem szoros liturgiai actus, hanem csak a polgári társadalomnak egyházi áldással összekötött szövetsége levén, korunk felvilágosodott nézete szerint az egyházi áldás egyenlő érvénnyel adható a felekre bármely felekezetű lelkész által; a távol levő ref. pap sem büntető meg, ha a házasság előzetes bejelentése nélkül távozott el hazulról.

Kiváló tevékenységet fejtettek ki az egyházi szónoklat terén, s a rövid idő alatt 8 tag próbálta meg tehetségét, kik közül legnagyobb sikert Bálint Dezső, jelenleg sárospataki lelkész, ért el, kinek előadásáról a jegyzőkönyv így emlékezik: «imázása érzelmes, de nem

érzelgős; komoly, de nem rideg; minden tekintetben megfelel az imázás kellékeinek. Szónoklata, miután a kifogástalan hanglejtéssel jól alkalmazott taglejtést párosított, szintén semmi kívánni valót nem hagy fönn.»

A féléves működési idő alatt a társulat talált módot arra is, hogy pályakérdéseket tűzzön ki, s így is fokozza a munkakedvet. Három kérdés volt kitűzve, u. m.: I. «Miben egyezik meg s tér el a négy evangyélita Jézus életét illetőleg?» II. egyházi beszéd. Pál. Ephes. levele IV. 14., 15.; s III. confirmatioi agenda. Sikeres csak az utóbbi volt, melynél négy versenyző közül az első díjat *Kovácsi Sándor*, akkor II. éves theologus, most főgimnáziumi tanár; a másodikat *Osváth István* nyerte el. Az értekezés más évre lett áttéve; a predikatoria beérkezett egy munka pedig nem díjaztatott.

Ime, az adatok az egy évig fennállott theologiai önképző-társulat történetéből. Kezdetnek a kis társulat eleget adott, s a következő évek bizonyára jobban kiszélesítették volna a munkakört, ha a tagok el nem hanyagolják a szervezkedést. De ezt elmulasztották, s ennek eredménye az, hogy ma sincs önképző-társulatuk a pataki theologusoknak, pedig milyen célszerűen egyesülhetett volna vele a mai segély-egylet, s létesült volna egy sikeres munkálkodással járó kis kör, mely a virágzó jogász-egylettel a versenyt fölvehette volna, míg így a versenyzés csak titkos vágyuk lehet. No de lehet, hogy még Patakon is lesz theologiai önképző-társulat, legalább olyan, a minőt e cikk első sorai óhajtanak. Bárcsak már jövőre megérhetnők.

Tüdös István.

A március 15-iki jogász-mulatság.

Nemzeti szín lobogó az ablakon, nemzeti szín díszítés a tömör falakon, nemzeti szín szalag a büszkélkedő rendezői vállakon, ez volt a március 15-iki bál signaturája. Szabad legyen azonban hinnem, hogy sokak kebelét — az enyémet nem — inkább *jogász*-fiúi rózsaszínű érzelmek, mint *haza*-fiúi lelkesedés foglalták el. Elég is volt a szent szikrának egy egész délutánon át pattogni hevülő lelkünkben, s most igazán jól esett, világért sem a 25 ellen, hanem a huszonöt mellett tüntetni. Le ne verjék a cilinderem, tisztelt kalpagos urak! nem azt a hirhadt paragrafust — rúgja meg a cica — értem én, hanem a 25 szép táncosnét, a kikkel reggelig tüntetőleges hévvel raktuk a csárdást és keringőztek azok, a kiknek meg nem fájt a fejök a délutáni primistaság dicsőségében.

Meglepetés ért bennünket, s mondhatjuk nem kellemetlen: a sok lőtás-futásnak, rendezői kellemes küzdelmeknek, a melyek alól az elnöki ukáz dacára is sikerült bibüvnom, meg volt a maga eredménye. Oly jól esett gyönyörködnünk a csinos rendezésben, ügyes díszítésben, s látva a nagy elégtiséget, elgondolám, hogy mégis okos dolgot cselekvém, midőn semmit sem cselekvém. Bálunk — méltóztassanak elhinni! — sikerült s a széles terem, melynek kongó ürrét keserű melancholiával kiabáltuk be előlegezett jó kedvünkkel, megtelült azzal a kedves hadsereggel, a melyről azt mondja az írás — de nem a biblia — «férfi nem existál, mely ennek ellenáll.»

Kegecs megjelenésökkel szíveskedtek szerencsésítetni: Meczner Gyuláné, Lázár Frigyesné, Emödy Dánielné, Nemes Ferencné, Szinyei Gerzsonné, Szivos Mihályné, Maklári Pap Miklósné, Buza Jánosné, Finkey Józsefné, Szunyogh Sándorné, Mester Istvánné ő nagyságaik.

És azután a bájos huszonötök, a kik ellen még a jogász-szív is képtelen a tüntetésre, sem feledték el a multak emlékét; mert hisz' jól mulatni lehet másutt is,

de igen jól csak Patakon. Nálunk a petrezselyem ismeretlen virágszál s nem tud meggyökösödni, s a táncos urak sem igen fűtörészhetik azt a nótát:

«Találók én táncosnőt,
Minden ujjamra kettőt!»

Nagy öröm, ha egy is akad!

Ott voltak a lánykoszorúban: Meczner Margit, Emődy Etelka, Szinyei Mariska, Benedek Ilona, Németh Ilma, Eperjesy Ilona, Szivos Irma, Steinfeld Irén, Finkey Erzsike, Pekáry Berta, Nagy Vilma, Marasca Vilma, Szunyogh Vilma, Mester Ilona, Szabó Piroska, Cziganyi Etelka.

«Hó! hó! tisztelt reporter úr!» — fogja fületem a szerkesztő — «ugyan kérem, hogyan bliccelhet ennyire szemmelláthatólag; kérem, feltételezi rólam, hogy huszonötig tudok számolni: ez pedig csak 16!»

«Bocsánat!» — hebegem én e kellemetlen beavatkozásra — tévedni méltóztatik, most az egyszer természetem ellenére igazat szóltam. Mert ámbátor ebbe a koszorúba csak 16 virág nyílik, de hát a kedves mamák voltak kegyesek a mi nagy örömünkre póttartalékosokká jelentkezni, s így tüntettünk mi nem a 16, hanem 25 mellett!»

Engedje Isten és az iskolaszék, hogy ily irányzatú tüntetéseket mentül többet rendezhessünk!

Abelino.

EGYLETI ÉLET.

a) A „Magyar irodalmi önképző-társulat”-ban a lefolyt egy hónap alatt a következő említésre méltó dolgok történtek: a Zoványi Jenő úr által kitűzött pályakérdésre, mely március 15-én járt le, egy pályamunka érkezett s a társulat a művet nem találva jutalomra érdemesnek, a kegyes adományozó kívánsága szerint a kérdést újlag kitűzte, május 1-sőjére megállapított határidővel. Ápril 10-ikén az első aesthetikai kérdésre beérkezett három mű felett döntött a társulat s a 15 frtnyi jutalmat megosztotta a versenyzők között. A szerzők: Szikszay András, Szilva Béla és Finkey Ferenc. Ugyancsak ekkor járt le a *Kazinczyt dicsőítő óda* határideje is, s érkezett rá 2 pályamű. Megemlítendő még az is hogy a társulat a jövő évre is kitűzött már egy pályakérdést, mely természeténél fogva kívánta, hogy minél sikeresebb eredmény elérése végett most legyen megállapítva. Díja 10 forint, mely két részre osztva, annak adandó, ki egy *eredeti népballadát* vagy *elbeszélő költeményt* s egy *eredeti népmesét* fog bemutatni a társulatnak. Beadási határidő a jövő iskolai év szünet utáni első önképzőkori ülése.

c) Az „Ifjúsági énekkar” köréből a következőket tartjuk ez alkalommal közlendőknek: a február 17-én tartott közgyűlés azt az indítványt, mely azt kívánta, hogy a kar lépjen ki az országos dalárszövetségből, nagy szótöbbséggel — négyen szavaztak az indítvány mellett — elvetette s kimondta, hogy az egylet ezután is tagja leendő a nevezett szövetségnek s azt céljai elérésében minden módon támogatni fogja. — A március 31-ikén tartott közgyűlés azt az igen dicsérendő határozatot hozta, melylyel lapunk más helyén foglalkozunk érdemlegesen. Itt csak annyit említünk meg, hogy azzal a határozattal az énekkar egy olyan régen várt lépést tett, melynek elmulasztása már eddig is botránkozttatta az ifjúságot. A mostani határozat sem kecségtet ugyan valami nagy reményekkel arra nézve, hogy az ügy, mely

végett hozatott, az ifjúság előnyére intéztetik el, de az énekkar ezzel kinyilvánította azt, hogy maga, mint testület, hivatalnokainak az egész ifjúság rovására való díjazását nem tartja méltányosnak.

d) A „Gyorstörökör”-nek két versenyírásáról kell most megemlékeznünk. Az egyik március hó 2-án tartatott, s a győztes *Kállay Miklós* II. éves joghallgató lett, 230 szótagot írván egy perc alatt; ellenfele *Finkey Ferenc*, szintén II. é. joghallgató, 224 szótagot írt ugyanannyi idő alatt. — A másik verseny e hó 6-án tartatott, *Ballagi Géza* akadémiai igazgató úr jelenlétében, ki a kör által kitűzött egyetlen, egy forintos díjat még egy forinttal emelte s második díjül egy forintot tűzött ki. A két forint első díjat ismét, a páratlan sikereiről már eddig is ismert, *Kállay Miklós* nyerte el 256 szótaggal; a másodikikat pedig a szintén érdemes ellenfél, *Finkey Ferenc* 227 szótaggal. Rajtuk kívül még két tag versenyzett, de messze elmaradtak a győztesektől.

APRÓ HIREK.

— Kik szívesek voltak lapunkat elfogadni, kérjük, hogy az előfizetési pénzt küldjék be, hogy kötelezettségeinknek mi is eleget tehessünk!

— Mult számunkat már szétküldtük akkor, mikor hírül vettük, hogy a főiskola egy szorgalmas növendéke otthon elhunyt. Most emlékezünk azért meg a korán elhalt ifjúról, ki főiskolánk becsületes törekvésű, jó magaviseletű tanulói közé tartozott. *Petus Józsefet*, az elhunyt ifjút, tanárai, tanulótársai egyaránt szerették s valamennyien őszinte érzellemmel osztoztak a nagy csapással sújtott szülők bánatában. Osztálytársai közül többen megjelentek a végtisztességtételén is, hogy elkísérjék a jó barátot örök nyugalma helyére. Legyen áldás az elhunyt emléken.

— *Március 15-ét*, mint mult számunkban már jeleztük, főiskolánk egész ifjúsága lelkesedéssel ünnepelte meg. Más főiskolák növendékei sem mulasztották el a kegyeletes ünnepély megülését, így pl. Debrecenben, Pápan az ifjúsági önképző-körök egész megszabásúvá tették az emléknep lefolyását, a mint az ott megjelenő Ifjúsági Lapokból olvassuk. De nemcsak a magyar vidéken volt e nap ünnep, hanem egy oly vidék tanuló ifjúsága is megünnepelte azt, ahol talán nem is gondolnók. A losonci állami tanító-képezde ifjúsága, a hozzánk beküldött tudósítás szerint, olyan nemzeti ünnepélyt rendezett, mely dicséretére vált volna a legnagyobb vidék lakosainak is. Mi csak örülni tudunk azon, ha az ifjúság mindenütt élénk figyelemmel viseltetik a multak emlékei iránt, s érzelmeinek láthatólag is kifejezést ad.

— A *Károli Gáspár* emlékére ifjúságunk egyetemlegesen 30 frtot szavazott meg. Más főiskolák növendékei is követhetnék példáját.

— A *húsvéti ünnepváltás* e hó 12-én délután volt, összesen 150 ifjú vállalkozott ünnepi követségre.

— Az ifjúság „*márciusi alap*” teremtése céljából, saját költségén kinyomatta *Kun Béla* jogtanár úrnak március 15-én felolvasott beszédjét. Ára 20 kr. Vidéki megrendeléseket szívesen közvetít a szerkesztőség.

Tartalom: «Az ifjúság köréből.» s.—n. — «A természettudomány befolyása a teológiára.» (Vége). Zoványi Jenő. — «A Tátra alatt.» Szabó József. — «Üti képek.» Emil. — «A sárospataki theologiai önképző-társulat története.» Tüdős István. — «A március 15-iki jogász-mulatság.» Abelino. «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt. 60 kr., vidékre 1 frt. 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

Schopenhauer, mint theologus.

A híres pessimista bölcész, ki azt tartá, hogy a vallás csak olyan alapon állhat elő, mint a tudatlanság, a vallásos dolgokkal, a theológiával nem foglalkozik különösebben, de munkáiban elszórva igen sok, e tárgyra tartozó eszmét, gondolatot ejt el, melyeknek megismerése kétségkívül elég érdekes leend mindenkire nézve. Érdekes azért, mert megtudjuk azt, hogy az atheista bölcész mivel igazolja álláspontját; mert előre is ki kell jelentenünk, hogy Schopenhauer tagadja az isten lételet; tagadja azt, hogy volna egy világ-lelek, a minőt az első bölcészek gondoltak. Nincs, szerinte, még csak világ-lelek sem; hanem van: *akarat*, mely *küls* mindenhez, s egyetlen szűk kapu az igazsághoz.

Theologiai gondolatainak alapját az képezi, hogy tiltakozik a „*Weltseele*” ellen, melylyel némelyek — szerinte — a világ belső lényegét akarják megjelölni. Ez nem helyes szerinte, mert ez a szó: „*Seele*” az öntudatnak individualis egységét fejezi ki, a mely nem tulajdonítható egyetlen egy lénynek olyan sajátosságul, a melynél fogva az a világot, a mindenséget áthatná s e mellett az állati organismustól függetlenné tenné, megszabadítaná. A *«Seele»* szót nem volna szabad, szerinte, más értelemben használni soha, mint tisztán tropikus jelenésében, mert nem olyan megfoghatatlan az, mint a „*ψυχη*,” vagy az *«anima»*, melyek tulajdonképen csak lehelletet jelentenek.

Hát az „*isten*” elnevezést helyesnek tartja e? Nem, s eként támadja meg a pantheistákat: *«egész bölcészetük abban áll, hogy a világnak benső, általuk egyáltalán nem ismert lényegét «isten»-nek nevezik, a mivel igen sokat akarnak mondani, mert szerintük a világ tulajdonképen csak egy theophania.»* A világ nem isteni megjelenés, nem pedig azért, mert megmondta Aristoteles: *«ἢ φυσικὴ δαίμωνια, ἀλλ' οὐ θεία ἐστὶ.»* azaz: a világ ördögi mű s nem isteni, mert csak az ördög kiülődhathott ennek a világnak a megalkotásával, s nem egy isten. S ez már egy kis elismerés az iránt az isten iránt, kinek lételet megtagadja, s a kiről Büchner azt állítja, hogy csak az ördög kizozhatta őt akkor, mikor hat millió néger rabszolgává változott át s naponkint hatvanmillió ostorcsapást szenvedett. Elismerés az iránt a lény iránt, kit mi az *«isteni»* szóval a legnagyobb, legmagasabb eszme tulajdonosának tekintünk, a kitől száll alá minden jó adomány és tökéletes ajándék. Az az ember, ki e szót: *«isten»* föltalálta, s az e szóval jelzett lényt a *«mi atyánk»*-nak nevezte: a legmagasabb eszményi álláspontot foglalta el, melyet valaha ember elfoglalhatott. Mintegy tiszta edénye volt e magasztos eszmének és másnak nem volt mellette helye.

Dehát, ha nincs isten Schopenhauer szerint, mi az, a mit ő legfőbbnek gondol, mely a mindenséget áthatja; mi az, a mit ő felruház azokkal a tulajdonokkal, melye-

ket mások az istennek tulajdonítanak? Az *akarat*. Tiltakozik ugyan az ellen, hogy az ő akaratját bárki is *világ-lelek*-nek, vagy *«isten»*-nek nevezze; de ha bölcészeti alapon állunk, akkor a szigorú következtetést le kell vonnunk, s ha mindazt a jellemző vonást összeállítjuk, melyeket az akaratról elmond: előáll az ő akarat-isten elve. S ha Schopenhauer megtámadja Büchner Lajost azért, mert az isten szó ellenében az *«anyag»*-ot teszi Hartmannt azért, mert az *«öntudatlan»*-t: mért fogadnók el az ő akarat-istenét, a melynek csak olyan ingatag alapja van, mint az amazokénak? Aminő alapon lehet az *anyag*, az *öntudatlan*, az *akarat* istene valakinek, épügy lehet nekünk *isten* a mi istenünk! És mikor Schopenhauer az *akaratot* tekinti mindennek, csak úgy jár el, csak úgy téved, mint azok a bölcészek, kiknek ellene nyilatkozik akkor, midőn azok egy istent, vagy egy világ-lelket tartanak istenüknek! Sajátságos dolog, hogy az isten lételet tagadó bölcész, talán mintegy gúnyosan ezt mondja: a religio szükséges, sőt megbecsülhetetlen jótétemény a népre nézve! Ha a vallás ilyen szerinte akkor a vallás fő tárgya az isten, akármilyen legyen az, akármint nevezessék, szintén szükséges s jótékony dolog a népre nézve! De nem, mert az a tudatlanság gyermeke, mely anyját nem sokkal éli túl, s kinő belőle az ember, mint a gyermekruhából!... Hogy ez miként egyeztethető össze, nem tudjuk. A bölcészeti szörszálhasogatás meglehet, hogy össze tudja kötni a kettőt; de, hogy elfogadjuk, a következetesség tiltja nekünk.

De hogyan vélekedik Schopenhauer a vallásokról? A zsidó vallás szerinte a realizmus és optimismus vegyülete, melyekre szüksége volt a népnek, mint a theismus feltételeire, hogy az anyagi világot absolute realisnak s az életet érette adottnak s kedves ajándéknak tekinthesse. A mohamedanizmus szintén ilyen jellegű. . . És a keresztyén? . . . ez nem *tiszta tan*, hanem lényegileg és főképen történet, tények sorozata, események gyűjteménye, egyének tetteiből, szenvedéseiből álló valami. Hibás vallás, mert az állatvilágtól teljesen különválasztja az embert, holott ez ahhoz tartozik lényegileg, s ennek a hibának az oka az, hogy elvül ezt állítja fel: az isten a világot semmiből teremtette s vallja a Genesis tételeit. A ker. vallás tulajdonképen nem egyéb, mint *compilatio*. Nem eredeti, mert mindaz, a mi igaz a keresztyén vallásban, feltalálható a brahmanizmusban és buddhizmusban. A mi nem fogadható el a keresztyén vallásból, az mind a zsidó vallásból van átvéve, mint a mely tanít egy élő semmiről, egy időszzerű csinálmányról, mely önmagát ephemér lételetért, teljes kinért, aggodalom- és szükségért nem alazza meg, s ezt megköszöni s Jehovát jutalmazni is képes. Ebből is van a keresztyén vallásban, s a mi az új-testamentomban más szellemű, az az indus bölcészlet hatása, mely mintegy távoli enyhe vidékről hegyeken és virágillatos folyamokon át éreztető. Aztán meg a keresztyén vallásnak a központját az esettan képezi,

ez pedig a brahmanizmusnak, a buddhizmusnak a jellemző vonása, melyek az életet a bűn következményének tekintik.

Azonban ezt az okoskodást keresztyén ember nem fogadhatja el. Ez az okoskodás egy keresztyén embert nem elégítheti ki. Hiszen a keresztyén vallás egy örök világ! A keresztyén hit az ember lelkében, mint eszme támadt fel, s ez alapot semmi sem döntheti meg. E hit igen alkalmas volt arra, hogy, mint eszme, az ember érzelmi világában támadjon fel. E hit sok nagy munkásnak adott ihletet, mit bizonyítanak a keresztyénség viruló korából eredő művészi tárgyak is. A keresztyén vallás eszméjével egy Rafael, Holbein, Caraccio, Carlo Dolce, Correggio, Leonardo de Vinci, mind el voltak telve. Az emberiség legmagasabb eszméi keresztyén alakban töltötték el a művészeket. Egy Algieri, Palestrina, Pergolese, Händel, Bach a zenében is a keresztyén érületet, a hívő komoly gondolatait fejezték ki. A ker. vallásnak is vannak ugyan hibái, de, hogy azokért azt el kellene vetni, ez merész követelés. Mert ha kétségtelenül áll is az, hogy a keresztyén vallásnak egy bizonyos irányzata olykor-olykor a haladó kor kívánalmái elé gátakat emel, s hitet kíván a belátás, a gondolkodás helyett s kárhóztatja a szellemet, mely meg meri támadni a hitet: ez csak a keresztyénség egy részére vonatkozik, s hogy egy rész romlottsága s hibája miatt elveszük az egészet, az egy kissé túlságos racionalizmus. S van valami igaza Schopenhauernek, mikor ezt mondja: a vallást és tudományt az emberiség nem hordhatja fejében együtt, mert olyan e kettő, mint a farkas és bárány, melyek egy akolban nem lehetnek, mivel a tudomány — a farkas — folytonosan felfalással fenyegeti szomszédját, a vallást — a bárányt. — Csakhogy szerintünk a hit és tudás nagyon szépen kiegyenlíthető egymással, amint a protestantizmus mutatja, melyet Schopenhauer már csak azért sem ítélhet el, mert a haladás, a szellemi fejlődés, a szabad vizsgálódás útját sohasem zárja el.

A vallások különbsége Schopenhauer szerint abban áll, hogy az egyik optimista, a másik meg pessimista, tehát nem az választja el egymástól az egyes vallásokat, hogy azok monotheista, polytheista, trimurti pantheista vagy atheista elveket hirdetnek, hanem az, hogy a világról minő eszméket tárnak követőik elé. A keresztyén vallást e tekintetben is hibáztatja, mivel szent könyve, a biblia, mely «csodálatos centaurt köt együvé» optimista s pessimista elveket tartalmaz, s így a keresztyének nem egy határozott vallásos nézet vallói hanem most optimisták, majd pessimisták. Az ó testamentum optimizmus, az új pessimizmus. Amaz az Ormuzd-tanból ered szerinte egész kétségbevonhatlanul; emennek belső szelleme pedig tökéletes rokonságban áll a buddhizmussal és brahmanizmussal. Amaz zene-dúrban, ez mollban.

A jövő élet hitét, melyről a keresztyén vallás épen úgy tanít, mint minden más vallás, mely szükségét látja annak, hogy követői a világ szenvedéseitől való megszabadulás és az isteni élet közösségében való teljes üdv elnyerése után reménykedjenek, Schopenhauer elítéli. Elítéli különösen az új-kori racionalistákat azért, hogy ezt a hitet föllevenítik s a Pelagius álláspontjára lépve, erejük szerint igyekeznek összevegyíteni és kimutatni azt, hogy a keresztyén vallás visszavezethető egy éretlen, önző, optimista zsidó vallásra, hozzá lüdvén egy jobb erkölcsi élet szabályrendeleteit, egy leendő jövő életéről alkotott hitet, mely a következetesen keresztyélvitt optimizmus nézete szerint, a jövő életet csakugyan megvalósulva fogja láttatni követőivel, s tanítván azt, hogy a halál — mely hangosan tiltakozik az optimizmus ellen és mint törzsökös vendég, elvégre is vidám Don-Juan gyanánt lép

fel, nem létezik. Pedig e racionalisták szerinte tisztességes emberek, sőt értelmesek is, de a kiknek az új-testamentumi mythos mély jelentőségéről nincs sejtelmük, s nem tudnak felülemelkedni a zsidós optimizmuson, mint a melyet megérthetnek, s mely egyenesen nekik van adva megfejtés végett, s szigorú, száraz igazságot keresnek a történelemben is épügy, mint a dogmákban. A racionalisták és supranaturalisták Schopenhauer szerint közös hibában szenvednek, abban t. i., hogy a vallásban leplezetlen, száraz, betű szerinti igazságot kutatnak, s hiszik, hogy találnak is, pedig ezt a bölcsészeknek kellene engedniük, s a hittudósoknak, a theologusoknak tudniok kellene azt, hogy a vallásokban csak egy allegorizált igazságot találhatnak legfőlebb úgy, hogy maga a keresztyén vallás is, melyet pedig világvallásnak szeretnek tartani, nem egyéb, mint egy allegoria, mely igaz gondolatokat ábrázol ugyan, de maga a keret, az allegoria nem igaz s ennek az allegoriának, a külső keretnek értelmezésében térnek el egymástól a közös hibában leledző rationalis és supranaturalis hittudósok, amennyiben ez utóbbiak az allegoriát tartják önmagában igaznak; amazok pedig azt mondják: az allegoria magában véve nem igaz, de azzá lesz a mi tanaink által. Hogy Schopenhauer sem egyiket, sem másikat nem fogadja el, ez természetes. Egyik irány hívei nem vallják azt a mit ő, tehát nem is csatlakozik hozzájuk, hanem egy más irányt választ, nem azért ugyan, mintha a vallást, mint hívő, követni akarná, hanem, hogy álláspontján mégis melyikhez csatlakoznék leginkább. Ezt fejezi ki a vallásokról adott resultatuma. (Vége köv.) **Tüdős István.**

Az egész biblia első magyar fordítójáról és fordításáról.

Nincs új dolog a nap alatt, — mondja a példaszó — és mégis van. Van új dolog, új igazság, új felfedezés. Egy ily felfedezéssel lepte meg olvasóit a «Szabad Egyház» című «független (!) magyar református lap» szerkesztője, amikor lapja ez évi 4-ik számában «Az egész Biblia magyar fordítójáról» ír, s arra az eredményre jut, hogy „nem Károli Gáspár a teljes Bibliának magyar fordítója.”

Hogyan? Hát 3 század tévhitben volt a könyvek-könyvének első magyar tolmácsa felől? hát annak a könyvnek, mely a legfelségesebb igazságok tárháza, melyben Isten lelke beszél a hívő lélekhez, ennek a könyvnek már címlapja hazug?! . . . Ilyen kérdések merültek fel aggodó lelkemben az említett új igazság olvasásakor, de kételyeim fellege nemsokára eloszlott lelki szemeim elől, mert az a zaklató igazság csak hypothesis, sőt még, mint ilyen is, ártatlan, a gyöngébb fajtájúak közül való. Ne tűnjék fel azért vakmerőségnek, ha vele foglalkozni bátorkodom.

A nevezett hypothesis alapját — ha nem csalódom — ez az állítás képezi: «Deus ex machina senki sem lehet tudományos ember, következésképpen bibliafordító se. Minden pályának meg vannak előkészületei, előtanulmányai.» Ez állítás teljesen igaz, de már a consequentia, melyet levezetett a cikk írója, nem consequens. Ugyanis ezen az alapon ő azt kérdi: «ismer-e egyháztörténelmünk vagy magyar könyvészetünk valami, bibliafordításhoz előkészítő tanulmányt, munkalapot Károli Gáspártól?» s miután nem ismer, «ő nem is lehetett a teljes bibliának magyarra fordítója.» Ez még nincs az előző állítással kellően megokolva, mert hát ha valaki elég szerencsétlen olyan korban élni, mely «kísérleteit» kellő reverentiában résziesíteni s halála után azokat kinyomatni elmulasztja; ha

valaki elég szerény arra, hogy kísérleteket nem dob az irodalom pártolói elé azoknak jogos boszankodására, sőt kísérleteit tán épen maga megsemmisíti: hát az ilyentől egy neve alatt levő nagy művet el kellene vitatni? Hát az írói bölcsesség abban áll, hogy feltárja a maga költői rendetlenségével s szétszórtságával íróasztalának titkait? Azt hiszem, ez nem bölcsesség, legalább is nem okvetlenül szükséges előjáték egy országos hírvű munkához. Nem a XIX. század a Károli kora; nem hirdették akkor hírlapokban hetekkel előre, hogy ez s ez a jeles író ilyen meg ilyen regényen dolgozik; mégcsak mutatványokat sem közölhetett az az «istenes vén ember», melyek jelezzék a bekövetkező nagy örömet, a teljes magyar bibliát.

Azon, hogy Károlinak kísérletei, előtanulmányai nem maradtak fel a mi időnkig, kinek lenne oka csodálkozni? Hiszen oly kevés az, a mit arról a «becsületes» vén emberről, egyházunk egyik oszlopférfiáról tudunk! Annyi bizonyos, hogy 1529. körül született Nagy-Károlyban. Tanult Wittenbergben, honnan 1556-ban hazajövén, csakhamar a népes gönci egyház lekipásztoránál hivatott meg. Mint ilyen, elnökölt a gönci zsinaton 1566-ban, hol a genli confessio megerősítése, a Kálvin kátéjának behozatala s a szentháromságtagadó Egri Lukácsnak 5 évi börtönre ítéltése voltak a főhatározatok. Talán ez a gyűlés választotta meg őt kassavölgyi seniornak (esperes) is. 1586-ban egyházáért buzgó lelke a bibliafordítás terére üzte s a seniorságához tartozó tanító atyafiaknak egybegyűjtése felől gondoskodva (hogy könyörögjenek az ő előmeneteléért), megkezdett a nagy és nehéz munkát. A fordítás 1589. február 1-sőjére készült el és 1590. június 20-ikán látott napvilágot. Nagy művének édes gyümölcseiben azonban nem sokáig gyönyörködhetett a nemes lélek. 2 év múlva «elköltözött az szentek lelkeinek főpásztorához»¹⁾. Földi maradványait az akkor prot., ma római kath. temetőbe temették el, s hamvai felett ma római kath. templom emelkedik. A hagyomány sirjának meggyalázásáról is beszél a két egyház elkeseredett küzdelmeinek napjaiban. Ennyi az, a mit Károlinkra vonatkozólag tud a mai kor²⁾, s hogy egész életéről el legyen szólatva a sűrű homály, az bizony nem kis fáradságába fog kerülni a «Károli élet- és jellemrajza» megírójának.

Mindössze is ennyi tudomásunk van arról a férfiről, ki 3 századon át vezette nemzetünket annak a felségnek ismeretére, a ki mindnyájunknak szerető édes atyja; a ki maga az élet, az út és az igazság. Óriási csekélység ahhoz a nagytevékenységű férfiúhoz, ki egy Bibliával lepte meg nemzetünket, amiben nem kis része lehet a felekezeti elfogultság egész dühével folytatott vallásos küzdelmeknek, melyek kegyeletet nem ismerve, pusztítottak a XVII. században mindent, a mi csak az ellenléle volt. Miként lehetne azért várni azt, hogy kézirati emlékeink is lehetnének az első teljes bibliafordításból!

Igen! de hát Rácz Károly úr szerint a főmunkálatok hiánya gyanússá teszi a fordítás igaz eredetiségét. Szerinte a *Benczédi Székely István* fordítását adta ki Károli, «lehet itt-ott javítva», a saját neve alatt. Ennek az állításnak csak egy baja van s ez az, hogy be nem bizonyítható. Mert az, hogy Benczédi 2 művet írt s a Zsoltárok fordítását is kiadta, még nem bizonyít semmit; valamint az az ígéret is, melyet zsoltárfordítása elé írt s (árvai Lukácsnak szóló ajánló levelében tesz,

hogy t. i. «rövid napon mind az egész Bibliát Istennek segítségéből» kibocsátja — még csak ígéret, a mi a biblia jó részének lefordítására enged ugyan következtetni. de még nem arra is egyúttal, hogy Károli ezt a kéziratot ismerte volna. Azt pedig már csak megütközéssel lehet olvasni, amikor képtelen hypothesise érdekében így sem áll a cikkíró úr beszélni, hogy mivel Károli, Benczédinek hivatali utóda, csak 32 év múlva (1548-tól számítva) nyomatta ki a bibliát: «talán az elévülési idő bevárása is okként szerepel ez eljárásnál, nehogy valaki a Benczédi kartársai közül még netalán *megreklamálja*». Ily becstelenítő gyanút végképen nem érdemelt meg Károli, a ki maga mondja a vizsolyi *biblia* Előljáró Beszédében (tehát hazugság, csalás szándéka nélkül!), hogy «közel 3 esztendeig» munkált a fordításon, «nagy fáradsággal, testtöredelemmel», s őszintén megmondja, hogy «néhány jámbor tudós atyafiak segítségével». Miért a nagy fáradság, mire való a 3 évi munka, mit csináltak a bizonyára szép számú munkatársak, ha a fordítás már készen volt régen még 32 évvel azelőtt? . . .

De hogy ez az új igazság mennyire el nem fogadható, arról kiki minden hosszabb cáfolgatás nélkül is meggyőződhetik. Vegye elő bárki Benczédi zsoltárait s hasonlítsa össze a Károli fordításával, be kell látnia, hogy a Károlié egészen más, s a kettő között oly lényeges különbségek vannak, a melyek feleslegessé teszik minden további bizonyítgatását a Károli-biblia igaz eredetiségének.

Csak hadd álljon azért bátran ott a Károli neve bibliánk címlapján, az a hely őt joggal megilleti, mint az egész biblia első magyar fordítóját!

A mi közelebből magát, a Károli-bibliát illeti: az magán viseli a hirtelenkedés bélyegét. Ezt mutatja először is a forrás, melyből Károli merített; inkább nézi a különböző latin fordításokat, mint az eredeti héber szöveget s ezért van az nem egyszer, hogy fordítása elüt a héber mazoretikus szövegtől (pl. II. Móz. I. 12., 13., 14.; Nahum I. 3., 8., 10. stb) és egészen mást mond, mint kellene. Bö mértékben találunk fordításában olyan helyekre, melyek kétségbevonhatlanul elárulják, hogy a héber nyelvet megérteni, annak sajátos fordulatait szerencsésen visszaadni nem tudta, s ily esetekben, természetesen, a latin fordításokból, főleg a Tremelliuséból vette ki az értelmet, lett légyen az helyes vagy helytelen. A latin fordítások túlságos használásáról tesz tanúbizonyságot maga a nyelvezet is, az a sajátos latinismus, mely bibliájából népünk közé is befészkelte magát, bizony — valljuk meg — nem egyszer az igazi magyarság rovására. Az is megtörténik nála, hogyha nem érti a szöveget, elferdíti azt és egészen önkényesen értelmezi. Maga támadja meg a Vulgatát, hogy «sokat adtak ahhoz és abban sok toldalék vagyon», s ő maga még jobban beleesik a toldozás hibájába, olyanokat beszéltetvén a bibliátróval, melyekben az sehogysem ismerne rá a maga gondolataira. Ez a kritika azonban csak az ő-szöveget illeti; az új-szöveg fordításának hűségét kétségbevonni nem lehet, mivel e tekintetben még ma, 300 év múlva is, bátran megállja helyét s hasonlítottatlanul felette áll az ő-szövegnek.

A világosság, érthetőség sokkal nagyobb elismerésre indít a Károli fordítása iránt. Hiszen éppen a világosság érdekében történnek azok a bőven magyarázó körülírások, melyek másfelől ellaposítják, terjengővé teszik még a költői szárnyalású prófétai műveket s zsoltárokat is. Károli nem törekszik kevés szóval sokat mondani, inkább értelmes, félre nem magyarázható és könnyen fel fogható akar lenni, mint szabatos; a «vagdalt rövidség» nem az ő fordításának jelleme. És éppen ez a világosság

¹⁾ J. Szenczi Molnár Albertnek a Hanauban 1608-ban kibocsátott biblia ajánló-levelét; a vizsolyi biblia Előljáró Beszédét.

²⁾ Ennél többet eddig legalaposabb életrajz-írója, *Károly Gy. Húgó* sem tud («Abaujmegye XVI. századbeli műveltség-történelméről», Pest, 1876.).

ság tette fordítását a hit forrásává, a csüggedő vigasztaló balzsamává, a kétségbeesett lélek reménységévé 3 hosszú századon keresztül.

A nyelvcsin az, a mely legkevesebb méltánylást érdemel az egész biblia első magyar fordításában. Károli küzd a nyelvvel, nem tud felemelkedni magasabb álláspontra és közszerű, nagyon is közönséges marad. Kifejezéseiben nemcsak a mai művelt ízlés tud gáncsolni magát találni, hanem már a XVI. század utolsó tizede is sok kifogást emelt azok ellen, s azt a sok javítást (nem egyszer — az igaz — rontást), mely bibliájának sorsa lett, éppen a nyelvezeti hibák tették szükségessé s kívánatossá. Károli irányja nem tanulmányozott, parlagiasan magyar, de azért mégsem természetes; nem feszesen az idegen szöveghez alkalmazható, de azért mégsem szép, mert hangarány és kifejezési szabatoság nélkül áradozik — ezt a kritikát mondja *Ballagi Mór* a Károli nyelvezetéről¹⁾, egy kissé túlszigorúan. Túlszigorúan — mondom — mert kit-kit a maga kora mértékével kell mérlegelnünk, s ha így teszünk, irodalmi nyelvet Károlitól, ki még tulajdonképpen irodalmilag művelt nyelvet nem is ismerhetett, várunk nem lehet. Az a kezdetlegesség, mely nyelvünk fejletlen korában még érdeknél is jó volt, az a latinus műveltség, melynek falait jóformán csak a reformáció kezdte — úgy ahogy — bontogatni s isten ígéjének hirdetése által egyszersmind a magyar nyelv jogait is érvényesíteni: ezek mind kimentik a Károli nyelvezetének kezdetlegességét és latinosságát. Mai szempontból természetesen gáncsolni lehet az ilyen kifejezést: «há-zasságban való tisztaság megromlásának gyanúságának áldozatja» (IV. Móz. V. 15.), vagy egy költői műben roszúl esik ilyet olvasnunk: «Mikor az én dekrétomom szerint ő érte a földet megszakasztanám és ő reá rekeszt és ajtókat veték» (Jób. XXXVIII., 10.); de mindezek csak arról győznek meg bennünket, hogy ma már Károli nyelve elavult s hogy sok tekintetben igazat kell adnunk Káldi «Oktató Intés»-ének (melyet bibliafordításához csatolt), midőn ezeket mondja: «A mi a fordítást (Károliét!) és a margón tett magyarázatokat illeti, azokban annyi fogyatkozás vagy, hogy azoknak csak imilyen-amolyan megrázogatására is, sőt csak előszámlálására is nem kicsiny könyv kívántatnék.» De akkor még akarni is elég volt!

A fentebbiek nyomán — azt hiszem — nem sértem meg a Károli iránt napjainkban nyilvánuló kegyeletet, ha ki merem mondani, hogy benne több volt a buzgalom, mint a képesség egy jó bibliafordítás készítésére, mivel sem alapos nyelvismerete, sem nyelvélzése nem volt meg oly mértékben, mennyit a könyvek-könyve megkívánna. Csak a bibliának adjuk meg tehát a köteles tiszteletet, ha Károliat restauráljuk, s hogy 300 év alatt megmaradt a biblia magyar tolmácsának, abban nagyobb szerepe van a kedvező viszonyoknak, a megszokás hatalmának (s talán a tudósok restségének is!), mint a fordítási érdemnek.

Rácz Kálmán.

TÁRCZA.

Levél...

Levél... Ugyan honnan, kitől jöhet?...

Ki háboríthat mostan engemet?...

Bocsásatok meg, jó barátaim:

Már azt hírem, hogy elfeledtetek.

¹⁾ A biblia. Tholuck után. 172. 1.

Száz napja lesz csaknem, hogy írtatok,

S ez, istenemre, nem csekély dolog!

Ki és mit ír? ... Hadd látom e levélt!...

— *Nézd e bohó szívet, hogyan dobog! —*

De nem csoda. Légy szép baráti szót

Hogy hallottam, az oly régóta volt.

Kicsiny szobámban senki sem zavar,

Élek, magamra hagyva, mint a holt.

— *De nézzük a levélt: „Kedves fiam!”*

Mily drága szó! Ez jó anyám szava.

Ő írt tehát nekem! Minő öröm!

Óh, nincs a földön édesebb anya!

Ugyan mit írhat, drága jó anyám?...

„A szegénységgel küzködünk, fiam!

Mai napság megélni oly nehéz

Az élet súlyos fáradalmiban.

Légy takarékos, drága gyermekem,

Ne légy könnyelmű, és ne játszd urat.

Verejtékkel gyűjtjük mi össze azt,

A mit könnyelműséged elmulat.

Szegény és árva vagy te, gyermekem!

Atyád nem él, s én már fáradt vagyok:

A szenvedés, a küzdelem levert:

Talán nem soká összeroshalok.

Pedig a célhoz még te messze vagy,

S még el nem éred, nekem élni kell;

Addig érted meg kell harcolni még

Az élet minden szenvedésivel!...”

— *Óh jó anyám! ha sejténéd te azt,*

Hogy, mint a lőr, úgy szűrnak e szavak,

Ha látnád ez őszinte könyvedet,

Mik e vádló levélre hullanak:

Nem búsitánád úgy szegény fiad,

A ki, igaz, hogy néha gondtalan,

De bent, borus lelkében szüntelen

Az életnek tengernyi gondja van.

Szikszay András.

A Z ÍR N O K.

— Rajz. —

A negyedik emeleten lakott... Hogy miért, annak a megfektése távolról sem jár olyan nagy nehézségekkel, mint pl., hogy tovább ne menjek, a «lenni vagy nem lenni»-é. Sőt nagyon is könnyű. Zsebében csak néha-néha, s akkor is csak mihamar tova menő vendégképen fordult meg egy-egy hatos, vagy plane egy-egy forint; az illető háznak nem volt ötödik emelete: ilyen jogcímen sétált ő fel a negyedik emeletre.

Pedig csak rá kellett nézni meghajlott természetére, sovány arcára, beesett mellére, s boldog-holdogtalan leolvashatta azokról a néma tiltakozást e rendkívül nagy séta ellen. És valóban, ha csak egy szót szól is, ha csak annyit mond is ez a negyedik emeleten lakó úri ember, hogy neki terhére van a folytonos lépcsőmászás, kétségkívül megesett volna rajta a házi úr szíve. Dehát ő neki nem jutott eszébe panaszkodni és — tegyük hozzá —

nem is fog eszébe jutni soha. Mert hiszen ő már ott van, ahol csendesek, nagyon csendesek az emberek!

De mit beszélek?! Hiszen ő még él, sőt nemcsak hogy él, hanem mozog, hóna alatt egy csomó aktával ott hallag a kerepesi út széles aszfaltján. A «hivatalba» megy, az irodába, ahol nagy szükség van rá, mert szép, gömbölyű betűi vannak; olyan szépek, mintha csak valami művész vetette volna őket arra a papírosra.

Pedig ő csak írnok, az is marad mindörökre. Dehát tehet-e a főlebbvaló arról, ha az «alantas»-ban szeretetreméltó tulajdonságot minél kevesebbet; ferdeséget, félszeg szokást ellenben annál többet fedezhet fel; ha egy olyan emberrel áll szemben, a ki mindössze is csak négy osztályt járt ki, s még csak fogalmazni sem képes?!

Ime, így gondolkoznak az «intéző körök» arról az emberről, a ki épen most nyit be az irodába s üdvözlő collegáit.

«Későn jött, Bätki úr,» mondják azok. «Bätki úr, ön roppant rendetlen ember, ön az oka annak és senki más, hogy annyi sok restanciánk van,» jegyzi meg fontoskodó arccal az irodaigazgató.

Bätki mentegetődni próbált.

«Kérem szépen... én nem vagyok oka semminek... azaz hát hogy izé... csak azóta vagyok én ilyen, hogy a lábamat tönkretette a köszvény.»

«No ugyan szépen védekezik, kedélyeskedett az irodaigazgató, de hát hiába! Csak a választottaknak ad az úristen szónoki képességet! De se baj, magát úgy sem azért alkalmazzuk, hogy declamáljon, hanem, hogy másolgasson. Épenazért csak lásson hozzá a munkához; ne féljen, lesz elég írni valója.»

A szegény írnoknak kétszer sem kellett ezt mondani: ezután csak írt, egyre rajzolgatta azokat a cifra betűket. Egészen tizenkét óráig dolgozott, akkor felkelt, kezébe vette botját, fejébe nyomta kalapját s búcsút mondott az irodának és actáinak; úgy hitte, igen rövid időre, két, legfeljebb három órára. Délután majd ismét fel fog jönni, majd akkor is másol annyit, ha nem többet, mint most; mert hiszen «másolni, minél többet másolni!» ez az írnok jelszava...

Ékes szitkozódás riasztotta fel Bätkit merengéséből. «Szörnyűség, alávaló gazság,» rikácsolá, egész formszerű támadást intézve ellene, az István-téri piac óriási arányú testükkel imponáló kofáinak egyike. «Ez az istentől elrugaszkodott ember ráhagott a tyúkszememre. Még fiatal s már is oly gonosz.»

Ez utóbbi szavakat hallva, önkénytelenül elmosolyodott Bätki. Ez a kofa fiatalnak mond egy testben, lélekben megtört embert. «Éz csak bóknek jó — mormogá — a valóságnak nem felel meg. De már az, hogy gonosznak mond, nem bók, de nem is egyezik meg. . . .»

Mintha villámcsapás érte volna e percben a boldogtalan írnokot, elsápadt; egész testében megrázkódott, szava elakadt.

«Hát valót mondott ez az asszony» — kérdezé ma-

gától újra meg újra — s e kérdésre nem mert nemmel felelni.

Igen, most már mindenre emlékszik! Voltak ő neki valamikor szebb napjai is, nem ily unalmas lefolyásúak mint a mostaniak: jól emlékszik arra az időre, midőn még nem volt ilyen pusztá, kietlen az a kis lakás, a mikor egy hü nő boldogította őt szerelmével! Óh milyen szép napok voltak azok! Óh bár sohase ragadta volna őt végzete abba a társaságba, melytől rosznál egyebet nem tanult, s a melybe keveredve, megfélekedett arról, a ki legközelebb állott hozzá, nejéről. Igen, e kéteshírű existenciákkal való ismeretsége képezi alapját az ő boldogtalanságának. Ezeknek a «jó cimboráknak» köszönheti, hogy örökre bezárult előtte a boldogság kapuja. Kártyázni kezdett, könnyelműbbnél könnyelműbb dolgokat vitt véghez; örömet minél kevesebbet szerzett családjának; szóval süllyedt mind alább-alább. A társadalom pálcát tört felette, úgy kezdte őt tekinteni, mint a ki rá nézve teljesen elveszett ember, mint a ki egy fokkal sem áll felebb az oktalan állatoknál.

Mitevő legyen most már ő, a hajdan annyira irigylett, gazdag és boldog, most pedig mindenki által megvetett, szegény és szerencsétlen Bätki?! Dolgoznia kell, igen, dolgozni fog s ezen az úton előbb-utóbb visszaszerzi jó hírnevét: így gondolkozott eleinte s újra hitt és remélt; hitte, hogy még lesz idő, midőn megint boldognak, megint vagyonosnak fogja magát nevezhetni.

Mindössze is csak egy napig beszélt így. Hiába! nem tudott megbarátkozni azzal a gondolatattal, hogy ő, a ki eddigelé csak hírből ismerte a szellemi erőfeszítést, ezután iratai fölé hajólva dolgozzék, hogy alá legyen vetve a főlebbvalók szeszélyének. Nem! Elhatározásában nem ingatta meg még nejének kérő szava sem. Nemcsak, hanem — midőn már erősebben ostromolta kérésével ez az áldott lelkű nő — akkor, óh akkor ő a dacos, konok férfi, eltaszította magától, elűzte jó szellemét, a ki azóta ki tudja merre van fiával, a most már tiz éves Bélával együtt?!

És — óh mily satyrája a sorsnak — ennek a senkitől függni nem szerető, dacos embernek utóljára is meg kellett magát aláznia, foglalkozást keresnie. Így lett belőle írnok, a kit senkisémm szeret, a kiből csúfot üz még az útcagyerek is.

«Szegény asszony» — sóhajt fel az írnok s egészen megfélekedve arról, hogy, még mindig ott van az István-téren, sírva fakad, mint valami gyermek, s keservesen zokog. Egynéhány percig valóságos aléltóság vesz rajta erőt, kábultság, a melyből csak akkor ocsúdik fel, mikor valamelyik fővárosi templom tornyában az óra egyet üt. «Már egy óra és én még nem vagyok otthon» — mormogja s igyekszik lábait gyorsan szedni, úgy, hogy alig tiz perc múlva már annak a háznak udvarán találjuk őt, melynek negyedik emeletén van az ő szobáskája.

Ütött kopott rezidencia biz az, épen Bätkinak való. De kényelmesnek elég kényelmes. Úgy látszik, maga az írnok is így vélekedik lakása felől, mert a még megle-

hetős karban levő pamlagra heveredve, szemellátható meglepedéssel jártatja tekintetét a szobában levő minden egyes bútordarabon. És nézte volna azokat — ki tudja meddig — ha kopogás nem hallatszik az ajtón s egy alacsony termetű férfi nem lép a szobába.

«Hiszen ez az én levélhordó barátom» — kiálta Bátki, felugorva a pamlagról. Mi jó hirt hoz öreg? Adja csak ide azt a levelet!»

A levélhordó átnyújtotta neki, azzal távozott. Bátki pedig egy pár pillanat alatt felbontván a levelet, mohó sietséggel kezdé azt olvasni. Mikor átfutott rajta, homlokához kapott, majd újra kezébe vevén az írást, újra átolvasta, hogy vajjon nem káprázott-e az ő szeme az ímént? S amikor arról kellett meggyőződnie, hogy a levélnek minden sora úgy hangzik, ahogy olvasta: egy nagyot sikoltott s eszméletlenül rogyott a pamlagra.

A nap már leáldozóban volt akkor, mikor Bátki felnyitotta szemeit. Az első dolog, a mi meglepte, az volt, hogy ágyban fekszik: jó, puha ágyban. Talán órákig is eltűnődhetett és el is tűnődött volna ezen, ha öreg gazdasszonyát, Sára asszonyt meg nem pillantja sűrögni-forogni ágya körül, s ha a pamlag közvetlen közelében egy levelet nem lát heverni. Ez az a bizonyos levél. Fölvette s elolvasta — most már harmadszor — úgy, amint következik:

«Tisztelt uram!

Legtávolabbról sem tréfa; sőtinkább nagyon is komoly valóság az, a miről a tekintetes urat értesíteni bátorkodom.

Az ön felesége egynehány nap óta beteg, igen beteg; elannyira, hogy életben való maradását csak az esetben lehetne reményleni, ha orvosi segélyben részesülhetne.

Úgyde, tisztelt uram, képes-e bármely orvost is illő honoráriumban részesíteni az a nő, a ki nem szokott ily rendkívüli költségekre számítani? Azt hiszem, e kérdésre nemcsak én fogok nemmel felelni, hanem ön is.

Épen ezért, tisztelt uram, ha csak lehet, küldjön egy kis pénzt e nőnek; de hamar, mert minden perc drága!

Tisztelettel

N. N.»

«Feleségem beteg» — mormogá Bátki — «s én, a ki szerencsétlenné, boldogtalanná tettem, nem vagyok képes rajta segíteni. Már pedig, fuldoklá, így ki tudja, nem hal-e meg s ha meghal, annak én leszek az oka . . . én vagyok oka mindennek. Ha neje meghal . . . ez a gondolat oly borzasztónak tűnt fel az írnok előtt, hogy kiugrott ágyából s pár pillanat alatt felöltözött. Egy darabig szemellátható izgatottsággal járt-kelt szobájában; az foglalkoztatta elméjét, hogy vajjon nem lehetne-e valami módon nején segíteni. És úgy találta, hogy nem. Fizetését már régen fölvette s legnagyobb részét már el is költötte; hogy pedig kölcsönözzön valakitől: ez ellenkezett az ő nagyúri hajlamaival.

«Nincs hát más mód, mint meghalni, öngyilkossá lenni» — suttopta az írnok. «Igen, meg kell hallnom» — ismétlé s hideg borzongás futott át testén. Ebben a percben úgy rémlett neki, mintha egy gyászruhás nő

látna maga előtt, s mintha ezt a máskor szelid, szőke, most pedig haragos és sötét színű Dunára mutatna s ezt mondaná: «Gyere velem!»

És az írnok hallgatott a hívó szóra. «Istenhozzádot» mondott szobácskájának. elbúcsúzott Sára asszonytól s aztán arra irányzá lépteit, amerre a lánchídat látta sötétleni. Egynehány perc múlva aztán már a hidon találjuk őt. S aztán . . . kell-e mondanom, hogy a Duna hullámai összecsaptak feje fölött. . . .

* * *

Két hét folyt le ezóta. A kis város tornyában zúgnak a harangok, templomba szólítják a hívőket. Egy feltűnően halvány nő halad az isten háza felé, imádkozni akar. És aztán imádkozik is egy öreg orvosért, a ki, nem kérve, nem várva anyagi jutalmazást, kigyógyította őt súlyos betegségéből; s imádkozik azért a férfiért is, a ki elűzte, eltaszította őt magától, kéri az istent, hogy ne mérjen csapást arra.

És ez a férfi tíz, húsz, vagy ki tudja, hány ölnyi mélységben pihen a Duna fenekén.

Emödy László.

EGYLETI ÉLET.

a) A „magyar irodalmi önképző-társulat” köréből a következőket említjük meg ez alkalommal: a még hátralevő pályakérdések e hó 4-ig mind lejártak s egy sem maradt meddő mennyiségileg; hogy szellemileg is ilyen-e a siker, az még nincs eldöntve. — *Humoros költemény* egy érkezett, mely már meg is bíraltatott, s mivel nem felelt meg a társulat igényeinek, nem lett díjazva, hanem a kérdés áldozócsütörtökön lejáráó határidővel ismét kítűzetett. A dalra kítűzött 2 aranyért hét pályamunkában 21 költemény pályázott, melyek fölött épen ma dönt a társulat. A 20 frankos arannyal jutalmazandó állat-életteni kérdésre két munka érkezett, melyeknek sorsa talán már 18-án eldől. Népköltészeti darabok is adattak be, mégpedig néphallada 3, népmese egy. Egyháztörténelmi beszély egyetlen versenyez a Zoványi Jenő úr által kítűzött 10 forintnyi díjért: ugyancsak egy munka a 20 forintos aesthetikai pályakérdés jutalmáért, melyre a legújabb magyar lyrikusok bírálatos ismeretése volt megfajtésül kítűzve. Meg kell említenünk azt is, hogy a Kazinczyt dicsőítő két ódát nem találták a bírálók jutalomra s a széphalmi ünnepélyen felolvasásra méltónak, hanem a pályázatot még egyszer kiírta a társulat, május 18-iki határidővel. Zárulását a társulat áldozócsütörtökön tartja.

b) A gyakorlati theológiával egybekötött *theologiai önképzőkörben* eddig megvitattott kérdések közül, a már felsoroltakon kívül említésre méltók a következők:

Lehet-é közistenitisztelek alkalmával hazafias dalokat, pl. a Szózatot énekelni? Az e kérdésre adott válasznál kiindulási pontul az az elv szolgált, hogy az istenitiszteleti éneknek szorososan és kizárólag vallás-erkölcsi eszmékkel, érzelmekkel kell foglalkoznia. Ilyen állásponton aztán, ha nem zárhatók is ki a hazafias érzelmek

egész ridegséggel, de ha előfordulnak is egyszer-másszor ilyenfajta érzelmek az énekekben, azok mellett mégis túlnyomóak legyenek a vallásos érzelem s gondolat kifejezései. Hazafias ünnepeket az egyházi év keretébe beilleszteni, mivel ez nem egyszer politikai pártáryalatoknak állhatna szolgálatában, nem lehetséges. Az pedig egészen helytelen s semmiképen sem indokolható eljárás, ha a Szózat éppen az újévi énekek közt áll, amint ez a *Begegy Lajos* énekes könyvében szerepel. Különben is közistenitiszteleet alkalmával csakis az egyházkerület által elfogadott énekes-könyvet szabad használni.

Engedhet-e a lelkész koszorúban esküdni az olyan mennyaszonyoknak, a kinek nem hajadon volta nyilván kitetszik: levétesse-e fejről hamis ékét, vagy pedig ezt nem téve, az üdvös lelképásztori szigor ellenére cselekedjek? Az ilyen esetek alkalmával óvatosság az, a mi a lelkészt célhoz segítheti. Az erkölcsökre felügyelni a presbyterium a legilletékesebb közeg, s ha ennek dorgáló és intó szava az ily szerencsétlen leánynak mítsem használna és csak azért se mondana le hamis ékéről: a lelkésznek rendőri szerepre vállalkozni megbotránkoztató dolog volna s így nem is üdvös. Van azonban a lelkész kezében igen hathatós fegyver, a mely meg nem botránkoztat, s ez az *esketési agenda*. Ebbe lehet a fenytést legalkalmasabban beszöve alkalmazni s ez a lelki fegyver nem megbotránkoztató és mégis hathatósabb, a lelket mélyebben érintő, mintha a lelkész tetlegességet engedne meg magának; mert «jaj a botránkoztatónak!»

Arra a kérdésre: múlthatatlanul meg kell-e minden egyes beteg mellett az úrvacsorai jegyeket áldani? — a felelet az lett, hogy a megáldásnak, mint sákramentomi jelentőségű részletnek, elmaradnia sohasem szabad; nem még akkor sem, ha a jegyek már a közös úrvacsora alkalmával megáldattak, mert a szerzetési ígék által való ez a megáldás nem oly babonás hatású, mint a a katli. egyház tartja s így annak másokra is kiterjedő varázsereje nincsen. Ha súlyos beteg körül sietni kellene az úrvacsora kiosztásával, ez az eset nem ok a megáldó ígék elhagyására, mert hiszen a haldoklónak egy pár szívből fakadó szó, biztató vigasztalás megnyugtatóbb, mint az úrvacsora, melyet, minthogy annak szerintünk a haláltól megszabadító varázsereje nincs, ilyenkor mellőzni kell. Ha azonban a beteg állapota nem ily súlyos, akkor az úrvacsorát kívánatára kötelessége a lelkésznek kiosztani, de sohasem szabad a sákramentomi jelentőségű részleteket — minő éppen a megáldás is — elhagyni.

R. K.

c) A „*Jogász-egylet*“ köréből azt az igen dicséretre méltó versenyt kell megemlítenünk, melyet a felolvasások terén fejtenek ki a tagok. Egymást érik a jelentkezők, kik komoly munkálkodásuk eredményét óhajtják tagtársaikkal megismertetni. Legközelebb is négy ifjú tartott felolvasást. t. i.: Batta Béla, Horváth Zoltán, Kusza Béla, Vékey Zoltán, kik mindannyian kiérdemelték a felolvasásokra kitűzött öt-öt frtnyi díjat. — Igen feltűnő közönyösség azonban az, a mely a pályakérdések megfejtése terén mutatkozott. Az egylet három pályakérdésére május hó első napjáig csupán két munka érkezett be, s egy kérdés, mely az alkotmány-történet köréből van véve, megfejtetlenül maradt, amin úgy akarnak segíteni a tagok, hogy áldozócsütörtökig meghosszabbítják a beadási határidőt, amikorára remélik, hogy legalább egy munka erre a kérdésre is elkészül. Mi őszintén óhajtjuk, hogy ifjúsági egyletük a pályázatokban is olyan szép sikert érjen el, aminőt a felolvasásokkal már eddig is kivivott.

d) Az „*ifjúsági torna-egylet*“ e hó 13-án tartott közgyűlésén elhatározta, hogy áldozócsütörtökön dél-

után, a tornacsarnok előtti téren nyílt versenyeket tart, melyekre a következő díjakat hirdeti: I. egy órai *verseny járás* az új iskolakerten körül, minimum 12 kör: *első díj*: egy darab 20 frankos arany; *második*: egy darab cs. kir. vert arany; *harmadik*: 3 ezüst forint. II. *távolugrás rúddal*, *első díj*: egy darab cs. kir. vert arany és két ezüst forint; *második*: négy ezüst forint; *harmadik*: két ezüst forint. III. *súlydobás magasra*, a 7 kilogrammos súlyzóval, *első díj*: egy darab cs. kir. vert arany, *második*: három ezüst forint. A versenybírótság tagjai: Dr. *Lengyel Endre* úr elnöke alatt Ballagi Géza, Bogay Zsigmond, Brozorád Rezső, Kiss Elek, Krüzselyi Bálint, Láczy László, Mitrovics Gyula, Molnár Lajos, Nagy Gusztáv, Rik Gusztáv, Eperjesy Ferenc. A versenyeket megelőzőleg szabad gyakorlatok, a verseny járás tartama alatt pedig szergyakorlatok fognak tartatni.

e) Az „*Erdélyi önképzőkör*“ -ben a múlt hónapban a történelmi pályakérdés felett döntöttek s a beérkezett egyetlen munkát a kitűzött díjból 5 forinttal jutalmazták. Szerzője: *Tatár Balázs* VIII. oszt. t. volt. Legközelebb pedig a megújított beszély-pályakérdésre beérkezett munkákat bírálta meg a kör, s a kitűzött 6 frtnyi díjat *Szabó István* VII. o. tanulónak ítélte oda. A kör újonnan készített alapszabályai jelenleg a gimnáziumi szek egy bizottságának van kiadva átnézés végett.

APRÓ HIREK.

— Kik szivesek voltak lapunkat elfogadni, kérjük, hogy az előfizetési pénzt küldjék be, hogy kötelezettségünknek mi is eleget tehesünk.

— Előre is szives elnézést kérünk lapunk t. olvasóitól abban az esetben, ha a júniusi számot nem a kellő időre bocsátanók ki, de hát a tanév hivatalos befejezése június 23-ikán leend s a zárünnepélyről mi is óhajtanánk tudósítást közölni, a mit, ha pontosak akarnánk lenni, nem tehetnénk.

— *Vizsgálatok a sárospataki főiskolában az 1888/9. iskolai év végeztével.* Főiskolánkban az évrő vizsgák következő rendben tartatnak: május hó 10—11. napjain osztályvizsga a VIII ik osztályban, melyre 29-en jelentkeztek, s amint értesültünk, pótvizsgára 1. osztályismétlésre egy tanuló sem utasítottott. Május 14—18. napjain írásbeli érettségi vizsgát: június 16-án a felgimnázium ének- és a magánzenetanulók zenevizsgája, ezután az egész gimnázium tornavizsgálata; június 17—18. napjain az V., VI. és VII. osztály, s az algimnázium mértani rajz- és énekvizsgája; június 19—21. napjain az algimnázium vizsganapjai s 19-én egyszersmind az előkészítő osztály vizsgálata is megtartatik; június 22-én a magántanulók vizsgáznak; míg a szóbeli érettségi vizsgák június 24—25. és 26. napjain tartatnak meg. Az akadémia theologiai szakán a colloquiumok már május 20-ikán kezdetüket veszik s tartanak június utolsó napjáig; a jogi szakon pedig csak június 15-én kezdődnek s 30-án bevégeződnek. A theologiai alapvizsga ideje június 21—22; míg a jogi alapvizsgák június 20-tól 30-ig tartatnak meg. A lelkészképesítő-vizsgák június 24-én kezdődnek, először a kápláni, aztán a papi vizsgálatok. A zárünnepély június 23-án tartatik meg, melynek hivatalos részét délelőtt az akadémiai igazgató évi jelentése s az akadémiai pályázatok végeredményének kihirdetése fogja képezni; a délutáni nem hivatalos részt pedig az ifjúság ének- és szavalati előadásai töltik be, melynek végeztével az

ifjúsági torna-egylet tart diszgyakorlatot a tornacsarnok előtti téren.

— Az *akadémiai pályakérdések* határideje a húsvét-előtti szorgalomszak utolsó napján járt le. A kitűzött hét kérdés mindenikére érkezett munka. mégpedig: a *Vay-féle kettős díjra* (25 frt 20 kr és 16 frt 80 kr), melyre egyházi beszéd kívántatott Róma II. 4. felett: hét predikáció; a *Vay-féle nagyobb díjra* (33 frt 60 kr), mely egyházi kérdés megfejtését kívánta: két munka; a *Péczei-díjra* (42 frt), mely a jezsuita-rendnek ismertetését tüzte ki tárgyalásra: három dolgozat; a *Tóth-Fischer* (30 frt) exegetikai; *Kövy-Okolicsányi* (24 frt) magánjogi; ugyancsak *Kövy-Okolicsányi* (24 frt) magyar közjogi s a *Kazinczy* (10 arany) irodalomtörténeti kérdésekre egy-egy munka. Ez a számbeli eredmény is elég bizonyosága ifjúságunk tevékenységének, s ha a szellemi siker is ilyen lesz, akkor e tanév a jól fölhasználtak közé fog tartozni.

— *Mult számunkban* közölt vezércikkünk három tárgya közül egy sem lett húsvéti ajándék gyanánt megadva ifjúságunknak. Az énekkarra vonatkozó, de az egész ifjúságot érdeklő ügyben intézett folyamodvány, illetve felterjesztés, formahiba miatt visszautasított s így érdemleges elintézését nem nyert. A másik ügyben az egyházkerülethez intézett kérvényt a tanári kar csak azután engedi meg fölterjeszteni, ha első sorban hozzá fordul e tekintetben az ifjúság: a harmadik, supplikációs kérdést pedig a köziskolai szék egy háromtagú bizottságnak adta ki véleményezésre, hogy a kérvényben foglalt okok alapján rendszeresítse a supplikációs beosztást s a fizetési ötödnek harmadra leszállítására adjon véleményt.

— *Ifjúsági választások.* A tanév vége felé közeledvén, az ifjúsági hivatalok betöltése felett megindultak a mozgalmak. Legnagyobb hullámokat eddig a könyvtárnok-választás vert fel. Három-négy jelölt is van szóban, kik körül az ifjak csoportosulnak, mindenki ajánlgatván saját jelöltjét, mint a kérdéses állásra legérdemesebbet, legalkalmasabbat. Mi e helyen csak arra intjük társainkat, hogy túlságba ne menjenek. A választásoknál vagy arra legyenek tekintettel, hogy érdemet jutalmazzanak, vagy pedig, hogy egyik-másik szegényebb sorsút gyámolítsanak a hivatallal járó fizetéssel, de a barátságot s a pártiságot ne tekintsék ürügynek arra, hogy egyeseket hivatalba ültessenek.

— A *Kazinczy-ünnepély*, mely a magyar tud. akadémia kívánsága szerint, Széphalmon fog tartatni, határ-ideje június hó 2-ika. Az ünnepély műsorozata a következő: 1. elnöki megnyitó *Dr. Ballagi Géza*, sárospataki közigazgatótól; 2. a sárospataki ifjúsági énekkar szereplése. 3. Emlékbeszéd Kazinczy felett, tartja *Dr. Friml Aladár*, s.-a. ujhelyi gimnáziumi tanár 4. Alkalmi költemény. Előadja egy sárospataki ifjú. 5. A sátoralja ujhelyi gimnáziumi ifjúság énekkarának szereplése. 8. Esetleg felolvasás a sárospataki főiskola akadémiai pályázatán jutalmat nyert műből. 9. A sárospataki ifjúsági énekkar szereplése. 10. Elnöki bezáró a sátoralja-ujhelyi gimnázium igazgatójától. Ünnepély után közebed a Széphalomtól csekély távolságra eső Torzsáson. A sárospataki gimnáziumban a tud. akadémia által kitűzött öt arany nyertese *Mitrovics Gyula*, VIII. oszt. tanuló, ki e hó 10-én tartott osztályvizsgálatot mindenből jeles eredménnyel tette le.

— *Tiltakozás.* A „*Szabad Egyház*“ című független magyar református lap, jelen évi 8. számában *Nagy Elek*, kispaládi ev. ref. lelkipásztor úr «Öszinte szavak a «Károli-

emlék»-hez című vezércikkében több olyan dolgot emleget, melyek ellen nekünk, sárospatakiaknak, ha nem akarjuk a «qui tacet, consentire videtur» elvet magunkra alkalmaztatni, kötelességünk tiltakozni. Nem tudjuk, hogy mi. patakiak, azért, mert a Károli fordításától eltérőket hallottunk s hallunk, mennyiben vagyunk elítélésreméltók? Ki szentesítette a Károli fordítását úgy, hogy rá lehetne mondani arra az apokalypsis szerzőjének eme sorait: «*Εάν τις επιτιθή προς ταυτα, επιθήσει ο Θεός επ αυτον τας πληγας τας γεγραμμενας . . . και εάν τις αφαιρησιν απο των λογων . . . αφαιρησει ο Θεός το μέρος αυτου απο βιβλου της ζωης και εκ της πολεις της αιωνιας . . .*»? Azt hisszük, *Nagy Elek* úr sem tartja a Károli fordítását szentnek és sértetlennek, mert akkor független református nem lenne, mivel épen azt tagadná meg, a mi a reform szóban benne van. Dehát micsoda tévtanokat hallottunk s hallunk mi Patakon, melyek megvesztegetik a gondolkozást, megrontják az érzelmet, a miről a «rationalismus sivár mezejére félrevezetett nép fent és lent Sárospatakától tanulva,» már is tanuskodik? Hát a protestantismus főelvét, a szabad gondolkodást és vizsgálódást békóba szeretné cikkirő szorítani, hogy érvényben álljon ma is az a híres elv: «*credo, quia absurdum!*»? Ez nem egy független reformpárthoz tartozó egyén álláspontja! . . . Mikor tanítottak s tanítanak minket arra, hogy a bibliai tan a józan észszel ellenkező s a megbolondulással vagy megrészegeedett észszel egyező tanok vannak a bibliában? A „*Húsvéti igazságok*“ szerzője minket nem tanít erre, hanem igenis arra, a mit *Nagy Elek* Radácsi úrról oly dicsérőleg emel ki, hogy t. i. a bibliát a szabadvizsgálódás által nem hogy lenézzük, hanem azt a tudomány világánál becsüljük és tiszteljük. A bibliát mi soha nem hallottuk, s nem halljuk ócsárolni, hanem igenis tanítottunk kritikával tanulni azt, s hogy ez a 19-dik század utolsó negyedében bűn volna: azt épen egy független református lelkipásztornak nem szabad állítania. . . . Nem nekünk szólnak egyenesen ez érintett vádak, de tudunk a sorok között olvasni s a «*liamnak mondom, menyem értsen róla*» példabeszédet megértjük, mely ellen tiltakozni kötelességünk, ha nem akarjuk hallgatólagosan elismerni a támadás jogosultságát. Higyje el *Nagy Elek*, hogy a sárospatakiak a bibliát épen úgy becsülik, mint mások, kiknek «makulátlan meggyőződéséről bizonyosságot tesz a Károli-emlék. A pataki theologusok, kiktől talán legkevésbé várták a független reformátusok az egész biblia első magyar fordítója iránti tiszteletet, egy percig sem késlekedtek az emlék érdekében megindított mozgalomhoz csatlakozni s szerény viszonyaikhoz mérten adakoztak annyit, amennyi tőlük telhetett. Mi tiszteljük, nem ócsároljuk a bibliát!

— A másod éves hittanhallgatók alapvizsgája nem június 21. és 22 ik napjain lesz, mint a fennebb közölt hivatalos jelentésben olvasható, hanem *szeptemberben*, az évnyitói ünnepély utáni következő napokon. Saját kérelmükre történt ez az elhalasztás, pedig meglehet épen hátrányunkra.

— A pünkösztől szünidő június 3-án kezdődik s tart 13-ig, 16-án pedig már a vizsgák kezdődnek.

Tartalom: «Schopenhauer, mint theologus.» Tüdös István. — «Az egész biblia első magyar fordítójáról és fordításáról.» Rác Kálmán. — «Levél.» (Költemény.) Szikszay András. — «Az írrok.» (Rajz.) Ernődy László. — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt. 60 kr., vidékre 1 frt. 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

Titkári jelentés a „Magyar irodalmi önképző-társulat” 1888—89. évi működéséről.*)

Tisztelt társulat!

Még egynehány rövid perc s az irodalmi önképző-kör 57-ik esztendejének utolsó napja is lealkonyodik! Még egy néhány rövid perc s ismét lepecsételjük a könyvet, melyet — hála a Gondviselőnek — 57-szer nyitott már ki a sors a munkás lelkek előtt! (Őszinte fájdalommal nézem a nyugodni, a pihenni térő napot, szeretném még legalább egy kis időre visszatolni pályáján, gyönyörködni a jótékony sugarakban, melyeket kilövel.

Úgy tetszik nekem, mintha csak tegnap süttött volna reánk ez az áldó nap, mintha csak tegnap törtük volna fel az 57-ik pecsétet s pillantottunk bele önképző-körünk sorskönyvébe, mert hiszen oly boldogító volt e sugárözön, annyi sok szépet, jót és igazat olvastunk ez 57-ik lapon, hogy a boldogság, az öröm, valóban elfeledtette velünk az idők folyását.

Látjuk itt a buvárkodó ifjút, ki a száraz tudományok végtelenében emelgeti szárnyait. Gyengék ezek, de a kitartás, a vasszorgalom, a gyakorlat megedzi, erőssé teszi azokat annyira, hogy felemelkedik rajtok a magasba s megmutatja a példát minden utána törekvőnek. Látjuk a szabadság szent eszméjét hirdető ifjú ajkat, a mely kimondja a kebel érzelmeit, az igazságot, még ha vérrel kell is azért fizetnie! Látjuk a gyöngéd, szerelmes ifjú szívet, a mint búslakodik, majd meg csapong s minket is magával ragad! Látjuk a kedves ifjút, a mint felkeresi az egyszerű, de boldog népet s ennek hájos idylljét, tiszta erkölceit, egyszerű nyelvét idehozza előnkbe, hogy tanítson minket azokat becsülni, tiszteletben tartani. Látjuk a komoly és vigkedélyű iljakat. Amazokat, midőn az örök szépségű művekkel fájdalomba ringatnak, emezeket pedig, midőn örökös vig kedélyükkel felvidítanak bennünket. — S látunk még egyet ez 57-ik lapon! . . . Itt látjuk azon nagy elődeink neveit, a kik önképző-körünk bölcsőjét talán még ringatták is; látjuk ezeknek nemes szívet, a fenebb említett eszméknek még most is hű pártfogóit, a kik a legnagyobb örömmel és szeretettel gondolnak e nemes egyletre, a melynek — mint mondják — «sokat köszönhetnek.» E nagy s derék férfiak „tiszteletbeli tagjaink”, a kiket a hála s az elismerés választott ilyenekké.

Ezeket s ennyi sokat látván, mielőtt eltávoznánk egymástól e kedves körből, tekintsük át röviden immár elmúlt esztendőnk történetét; lássuk az általánosságban érintett működéseket részletesen is, ismerjük meg sorsunkat szívökön viselő pártfogóinkat névszerint is.

Bár az év közepén néhány rövid szóban megemlékeztem a társulat működéséről; az összefüggés kedvéért,

*) Felolvastattam a «Magyar irodalmi önképző-társulat» 1889. május 30-án tartott ülésén.

azt hiszem, nem lesz felesleges a szorosan ide tartozókat még egyszer felemlíteni.

1888. szeptember 11-én alakult meg újból «önképző-társulatunk», 33 tagot fogadva magába. Örömmel, érdekeltséggel jött fel az irodalomnak és művészetnek e 33 bajnoka az alakuló gyűlésre; azonban az örömet csakhamar fájdalom váltotta fel, mert értesült arról, hogy eddigi, 20 éven át buzgó, derék elnöke, kiszakította gondjaiból társulatunk ügyeinek további vezetését! Hálás köszönetet mondva tehát volt elnökének önzetlen fáradozásaiért, tudomásul vette a megmásíthatlan lemondást s új elnök-választásra gondolt. A bizalom, a ragaszkodás V. Krüszelyi Bálint jogtanár úrban öszpontosult, a ki egyhangúlag elnökké választatván, szívesen enged a társulat kérésének s megjelenvén körünkben, megnyitja az új évet. Ezután megválasztott: alelnöknek Tüdös István III-ad éves theol., titkárnak Kovács István IV-ed éves theol., főjegyzőnek: Vass József II-od éves theol., pénztárnoknak: Rácz Kálmán III-ad éves theol., ellenőrnek Emödy László II-od éves jogh., aljegyzőnek Gaskó Gyula I-ső éves theol.

53 ülést tartott ez év folyamán a társulat, a melyen elemzéssel szavalt 2, elemzéssel összekötött szavalt helyett tanulmányt olvasott 2, eredeti munkát 7. Ezek közül 7 megdicsértetett, 3 tudomásul vétetett s egy tanulmány elveszett. Elemzés nélkül szavalt 21, szavalt helyett munkát olvasott 4; a szavaltok közül megdicsértetett 9, tudomásul vétetett 12; a művek közül megdicsértetett 2, tudomásul vétetett 2. A bírálatok közül 5 megdicsértetett, a többit tudomásul vette a társulat.

A titkári hivatalhoz érkezett 17 munka, melyek közül 2 több költeményt magában foglaló kötet volt; egy próza és egy műfordítás. A költemények közül 4, és az egyik verskötet, a mely 44 költeményt foglalt magában, megdicsértetett, sőt e verskötetből kettőt emlékkönyvbe is vett a társulat; 8 mű tudomásul vétetett, egyet meg a bíráló elveszített. A prózát és műfordítást tudomásul vette a társulat.

Önként ajánkozás útján olvastattam 3 költemény, melyek közül egyet megdicsért. kettőt tudomásul vett a társulat. A 44 verset magában foglaló kötet szerzője Szikszay András IV. éves hittanhallgató. Minthogy a titkári hivatalhoz beadott versek közül ez éven csak ez a kettő vétetett emlékkönyvbe, társulat a legjobb versre évenként kifizetni szokott 5 frt díjat Szikszay Andrásnak ítélte oda.

Nem hagyhatom említés nélkül, hogy úgy a titkári hivatalhoz, valamint egyéb művekre a bírálatok, illetőleg előterjesztések, oly lelkiismeretesek s igazságosak voltak, hogy teljesen kinyerték a társulat megalégedését. E téren kiemelkedik különösen Gulyás István hittanhallgatónak a 44 költeményről írt előterjesztése, melyet nagy gonddal s fáradozással elkészítvén, a társulat köztetszése mellett felolvasott s érte 5 frt jutalmat nyert.

Pályakérdéseinek száma s azoknak eredménye is jóval felülmúlja a más években felmutatott eredményeket,

melyeknek egy részét néhány nagyérdemű, tiszteletbeli tagnak köszönhetünk. A társulat maga részéről a következőket tüzte ki:

I. «Román vagy ballada», melynek első határnapjára, november 10-ikére, 3 pályamű érkezett; azonban ezek közül egy sem ütötte meg a kívánt mértéket s e tétel január 5-ikére ismét kitűzetett. Ekkor már 4 munka készült, melyek közül a II. számú tudomásul vétetett, a III. számú, mint legkiválóbb, 5 frttal, az I. 3 frttal s a IV. 4 forinttal jutalmaztatott. Az elsőnek szerzője *Mezőssy Béla* II od éves joghallgató, a két utóbbi *Szathmáry József* III-ad éves hittanhallgató.

II. A nov. 28-ikára kitűzött «Német műfordítás»-ra érkezett 3 pályamű, melyek közül a II. és III. számú munkák érdemelték meg a jutalmat. A II. számú munkának szerzője, mely 5 frttal díjaztatott, *Rácz Kálmán* III-ad éves hittanh.; a II-iké a mely 7 frttal lett díjazva, *Tüdös István* III ad éves hittanh.

III. Tek. *Orbán József* tanár úr, mint megválasztott tiszteletbeli tag, 6 frt díjat tűz ki egy pályamunkára, a melynek címe a következő: «Adassék elő Tompa Mihály gyermek- és ifjúkora azon időig, a midőn a sárospataki iskolát elhagyta, s fejtsék ki ezen korra eső irodalmi működése.» E pályakérdés azonban, mint a mely nagy fáradsággal merithető ki, a jövő évre tüzetik ki.

IV. «Beszély», díja 12 frt. Két pályamű érkezett e fételre, melyek közül a jutalmat a II. számú szerzője, *Mezőssy Béla* II-od éves jogh. nyerte el. — E művet a társulat emlékkönyvbe is vette.

V. «Egyházi történeti beszély.» E szép pályakérdésre, a melyet Zoványi Jenő 10 frttal tűzött ki, március 20-án egy mű érkezett, a mely azonban nem felelvén meg a kívánalmaknak, nem nyerte el a díjat s a tárgy még egyszer kitűzetett. Május 4-én ismét egy mű érkezett be a titkári hivatalhoz, a mely az előbbit már jóval felülmúlta s jutalomra érdemesített. Szerzője *Mezőssy Béla* II-od éves jogh.

VI. «Petőfi Sándor «Apostolának» tartalmi és szép-tani méltatása», díja 15 frt. Három munka érkezett e szép kérdésre, melyek méltó versenytársak voltak s szerzőik úgy jutalmaztattak, hogy Szikszay Andrásnak 6 frtot, Szilva Bélának 5 frtot és Finkey Ferencnek 4 frtot ítelt oda a társulat.

VII. «Kazinczy Ferencet dicsőítő óda», díja 12 frt. Két pályamű érkezett a kitűzött határidőre, melyek közül a kívánalmaknak egy sem felelvén meg, a kérdés újra kitűzetett. Másodszor is beadatván a kijavított két óda, az I. számú, melynek szerzője *Szathmáry József* III-ad éves hittanh., 6 frttal; a II-iké, melynek szerzője *Szikszay András* IV-ed éves theol., 8 frttal díjaztatott s a június 2-án tartandó «Széphalmi ünnepélyen» felolvasni méltónak találtatott.

VIII. «Dalok»: *Varga Sándor* megválasztott tiszteletbeli tag tüzte ki e pályakérdést, a mely az összes pályakérdések között a legtermékenyebb vala ugyan, de fájdalom, eredménytelen, mert a május 1-sején bejött 7 pályamű közül egy sem nyerhette el a kitűzött két aranyat.

IX. Ugyancsak május 1-én járt le a *Benda Kálmán* tiszteletbeli tag által kitűzött s 25 frttal díjazandó «Humoros költemény» című pályakérdés. Egy mű érkezett be a határidőre, de ez sem volt jutalomra érdemes. Áldozó-csütörtökre tüzetett ki a tétel még egyszer, a mikor 3 mű érkezett a pályakérdésre, a melyek közül 2 megdicsértetett, de a jutalmat egyik sem érdemelte ki. Ezeknek szerzői: Szilva Béla és Szathmáry József.

X. *Király Pál* tiszteletbeli tag 10 frtot küldött azzal a meghatározással, hogy abból 5 frt egy *népballadára*, 5 frt meg egy *népmesére* tüzessék ki. A balladára 3 pályamű

érkezett, melyek közül a II. számút 5 frttal díjazta és emlékkönyvbe vette a társulat. Szerzője *Mezőssy Béla* II-od éves jogh. A népmese díja visszamaradt a társulat pénztárában.

XI. Ugyancsak *Király Pál* úr 10 frtot küldött hozzánk legközelebb egy olyan munkára, melyben «le legyenek írva Abauj-Torna- és Zemplénvármegyék nevezetesebb ref. templomai, a rajzok, illetőleg bennök talált építési minták ismertetésével.» Minthogy ezen tárgy ki-merítése is nagy fáradságot igényel, a társulat köszönetet szavazva a nagylelkű adományozónak, a kérdést a jövő évre tűzi ki.

XII. «Fejtsék ki az idegrendszer szerepe az emberi életben». *Buzs János* tiszteletbeli tag egy 20 frankos aranyat tűzött ki e kérdés kidolgozására, a melyre május 4-én két pályamű érkezett; de minthogy egyik sem volt olyan, hogy a díjat kiérdemelte volna, az adomány a tőkéhez csatoltatott.

XIII. Következik XIII-szor a társulat által kitűzött «Legújabb lyrikusaink ismertetése» című nagy pályakérdés, melynek díja 20 frt. Május 4-én érkezett be a nagy gondnal s fáradsággal készült terjedelmes munka, a melynek a legnagyobb örömmel adta meg társulat a jutalmat s a dicséretet. Szerzője *Tüdös István* III-ad éves hittanh.

XIV. *Maklár Pap Miklós* tiszteletbeli tag egy aranyat adott a társulatnak, azon óhajással, hogy ez annak adassék, a ki a titkári hivatalhoz érkezett s az üléseken felolvasott 3 munkára és bírálatára a legalaposabb és legkimerítőbb kritikát mond. Nevezett tanár úr jelenvolt ülésünkön mind a háromszor s tanár-elnök úrral akkép döntött a díjra vonatkozólag, hogy ez az öt pályázó közül *Rácz Kálmán* III-ad éves hittanhallgatónak adatott oda. Köszönet a nemes adományozónak.

XV-ik pályázat a «verseny-szavalat.» A komoly szavalatra versenydarabnak Csiky Gergely «Spartacus» című tragédiájából egy részlet tüzetett ki, a melyet a 3 pályázó közül *Vass József* II-od éves hittanh. adván elő legsikerültebben, az 5 frt díj neki adatott ki. — A vig szavalat terén, melynek versenydarabja Arany «Jóka Ördögé»-nek egy részlete volt, ketten próbálták meg erejüket. A verseny eredménye az lett, hogy a kitűzött 5 frt *Bodolay Miklós* IV-ed éves hittanh. és *Sovánny Dezső* I-ső éves jogh., társulati tagok közt egyenlően osztatott meg.

XVI. A jövő évre: «Költői beszély». Díja 1 arany. Adja: *Sárkány Imre* gálszécsi ev. ref. lelkész.

XVII. Jövő évre: «Történeti ballada.» Díja 1 arany. Kitűzi: *Tóth Pál* miskolci főleányneveldei igazgató.

XVIII. Jövő évre: «Népköltészeti termékek gyűjtése.» Díja 10 frt. Adja: *Dr. Kiss Áron* budapesti paedagogiumi igazgató.

Ime, t. társulat! itt van az ez évi pályázatok eredménye! Én azt hiszem, hogy bár közülök némelyek nem sikerültek is, de az igyekezet, a munkásság elég megnyugtató mindnyájunkra nézve: csak örülni tartozunk az egész működésnek, mert hiszen a munkának mindig megvan a maga jutalma. Azt hiszem, t. társulat! örömmel s a legnagyobb hálával mondhatunk köszönetet nagylelkű adományozóinknak; ezek között azoknak is, a kik adományukat nem kötötték pályázathoz, hanem azokkal alaptökénket gyarapították. Álljon itt első helyen báró Vay Miklós ő excellentiája, a ki 100 frttal, Ragályi György úr 50 frttal gazdagították pénztárunkat; azután Csider Károly úr 25 frttal, Makai Dániel úr 5 frttal, Futó Mihály úr 5 frttal, Felméri Lajos és Görömbei Péter urak egy-egy drb arannyal, Gonda Balázs úr 10 frttal, Szabó Endre úr 5 frttal, Kónya András úr 10 frttal, Dóczy Imre úr 5- és Szováti Lajos úr 20 frttal járultak alaptökénk-

hez. Végre nt. Fejes István úr kisebb költeményeiből 10-, egyházi beszédeiből 2 kötetet küldött számunkra, azzal a meghagyással, hogy ezek a hivatalnokoknak és a legjobb szavalóknak adassanak. — Az egyházi beszédeket Tüdös István és Kovács István hittanhallgatók kapták, mint az egylet első hivatalnokai; a költemények részben kiosztattak az egylet többi hivatalnokai, részben pedig a jobb szavalók közt.

Különben talán felesleges is volt ennyire részletezni a történeteket! Itt van a mi „Ifjúsági Közlöny“-ünk, méltó kifejezője az a mi szellemünknek, minden mozzanatunknak; elvitte az a mi munkásságunkat a szélrózsa minden irányába, megismertette az a mi igazság- és szabadság-szeretetünket mindenütt. Azért mondjunk köszönetet, t. társulat, itt is e lap vezetőinek, különösen pedig felelős szerkesztőjének, Tüdös Istvánnak, a ki lankadatlan kitarással és szorgalommal, mindenkinek meglegedésére, a legnagyobb pontossággal és tapintatossággal igyekezett kifejezést adni a társulat és az ifjúság érzelmeinek, szellemének, a melyet, fájdalom, újabb időben befolyásolni akarnak, de a mit, azt hiszem, a független ifjú szellem nem fog megengedni soha! — Társulatunk, felelős szerkesztőjét, fáradhatlan, igaz munkásságáért, emlékül 2 drb arannyal lepte meg.

Még egy nevezetes mozzanata van évi működésünknek, a mely ezelőtt nem igen fordult elő. Társulatunk óhajtván kilépni munkássága helyének négy fala közül, óhajtván magát megismertetni minden érdeklődővel: február 23-án egy *felolvasó-estélyt* rendezett, melyre meghíván szerepelni az ifjúsági énekkart is, egy minden ízében, minden pontjában sikerült műsorozattal lepi meg a közönséget. Azonban, sajnálattal kell megemlítenem, hogy ez az igazán meglepett közönség — talán a szokatlanság miatt — oly kicsiny volt, hogy a bevételek nem fedezvén a kiadásokat, a társulat tagjai vagy 40—50 frt hiányt fedeztek saját zsebjökből. — Az énekkar és a szereplő személyek fogadják e helyen is köszönetünket.

A legnagyobb örömmel jelenthetem, t. társulat, azt is, hogy vagyoni állapotunk teljesen megfelel a szellemnek: sokkal növekedett ez is, annyira, hogy a társulat fennállása e tekintetben teljesen biztosítva van minden veszélytől.

Ám lássuk részletesen:

Betéti könyvön van forgó tőke gyanánt	825 frt 22 kr.
Profét alapítvány	200 frt — kr.
Katinszky alap	117 frt 21 kr.
Ragályi-alap	164 frt 28 kr.
Fáy-alap	22 frt 87 kr.
Vay-alap	204 frt 61 kr.
Kötelezvényen	80 frt — kr.
Két banki részvény	100 frt — kr.
4 darab arany értéke	25 frt — k.
Pénztári maradvány	29 frt 15 kr.

Összesen: 1768 frt 34 kr.

Ezek után, t. társulat, nincsen egyéb hátra, mint az, hogy ilyen formán számot adván röviden a társulat működéséről, átadjam e lepecsételt titkári könyvet, melyet hitem szerint pontosan s lelkiismeretesen vezettem, nyugodt lélekkel s örömmel zártam azt le; nyugodtan, mert tudom, hogy sohasem ér vád munkásságomért; örömmel, mert sok széppel gazdagítottam annak titkos tartalmát.

Mielőtt még leszállanék e helyről — a melyre mindig oly örömmel s boldogsággal léptem fel, ha a szükség úgy kívánta — teljes szívből kívánom, hogy legyen örök a társulatnak mindnyájunk által imádott szelleme; legyen örök az a lelkesedés, a melyet, mint drága ereklyét vetünk át nagy őseinktől; legyen örök ez a kitartás, ez a

szorgalom, hogy az idők, a tudományok tökéletesedésével, minden évben szebb és ragyogóbb lappal gazdagítsuk figyelemmel kísért, drága könyvünket!

Kovács István,
titkár.

Schopenhauer, mint theologus.

(Vége.)

A következtetést eként vonja ki: «Ha philosophiam resultatumaikat az igazság mérvesszejének akar-nám venni, úgy a buddhismuskak kellene a többi vallások felett előnyt adnom.» Igen, mert ugyanaz, a mit ő tanított az életről, megvan a buddhismusban. A buddhismus elve ez: öld meg magad, mert a világ csak gyötrelmek s kínok tanyája; Schopenhauer erre buzdít: tagadd meg az élet-akaratot s mondj le a világról, ha mindjárt életed árán is. A buddhismus ezt tanítja: az embernek tisztán szellemivé kell lennie, olyanná, mint a minőt a brahmanismus követelt: a paránynál finomabbá, az aranynál fényesebbé, hogy ezt a siralomvölgyet elhagyja s az önfentartás ösztönének, a küzdés szellemének ne igyekezzék hódolni. Schopenhauer meg ezt súgja fülünkbe: az élet nem érdemes arra, hogy éljük; mondjunk le róla, legyünk aske-ták, quietisták. Schopenhauer más vallást nem is választ-hatott az életről alkotott fogalmai s közrehocsátott fejte-getései alapján, melyek mind azt hangoztatják: lemondani, lemondani!

Mi azonban e vallásos meggyőződést, ha tiszteljük is, nem tartjuk elfogadhatónak. A ker. vallást, csak azért, mert hibái vannak s az optimismust és pessimismust egyesíti, nem indokolt elhagyni. Hiszen épen az, hogy a keresztyén vallás a két elemet összeköti, mutatja azt, hogy az életből van megalkotva, mely öröm és bánat, boldogság és fájdalom vegyüléke. Mert az csakugyan túlzó irány, melynek hívei az életben csak bánatot, fájdalmat, boldogtalanságot s gyötrelmeket látnak; ezek behűnyják szemüket, mikor az öröm napjai derülnek rájuk s nem akarják látni azt, a mit valósággal élveznek. Aztán meg, hát lássuk csak, a keresztyén vallás alapítóját miben szárnyalja túl a buddhismus királyi családból származott s a szent fügefá alatt megváltó-gondolatra jutott profétája?

Buddha hirdette a testvériséget, a szelidséget, alázatosságot, megszabadította a népet a pap uralom által egész a romlásig fokozott újjászületésektől s a lemondás ösvényére vezérlé. Jézus hirdette a testvériséget, a szelidséget, alázatosságot, felszabadította a népet a pap-uralom alól s elvezette az újjászületésre! Hol itt az előny? Lemondjunk-e, vagy újjászülessünk? A pessimista lemond, a keresztyén hívő újja akar születni: amaz lemond azért, mert fél az újjászületéstől, mely testi meg-új-hodást hozna számára Buddha tana szerint, már pedig a test a lélek bilincse, melytől szabadulni kell: emez esd az újjászületésért, mert az lelki, szellemi. — Nirvánába, semmiségbe jussunk-e, vagy szeressünk? Amazt a pessimista követi, ezt a Jézus hívője, s az előny melyik részben van?

Buddhát, követői embernek tartották, de idővel istenítették: Jézust követői istennek tartották mindig, mert tudták, hogy benne az isten könyörületessége szállott le az emberiséghez. S ha a végeredmény egy, hol az előny?

Buddha a vallás központjává a hideg, számitó ész, — Jézus a szívet tette. Miért van Buddha részén az előny? Semmiért. Mert ha a hideg észről kérdezzük, hogy melyik vallás vígasztalóbb s megnyugtatóbb: az talán a buddhismusra utal; de ha a kedélyt hívjuk fel a választásra,

az egyenesen a keresztyénségre mutat. Hol hát az előny, a miért Schopenhauer a buddhismushoz csatlakozik? Sehol. Az a hite, hogy e vallás, csak azért, mert a keresztyénséget megelőzte s áldó eszméit jóval előbb terjesztette, mint a keresztyénség: ezt le fogja győzni, nem fog soha teljesülni. Valamint a keresztyénség szentkönyvének predikátorát, ki a világot csak hiábavalóságnak tartotta, nem fogadták el a Jézus követői vezérül vallásos dologban, úgy Buddha sem lesz soha a keresztyén világban Jézusnak ellenlábasa. Annyi áll, hogy a pessimismus, mely valóságos történeti problémává vált korunkban, napról-napra terjed, de hogy ez az irányzat a Buddha vallását állítsa a Jézusé helyébe, az még nem mutatkozik sehol sem s nem is fog. Az ember mindig jobban hallgat szívére, mint értelmére. A legtöbbször a kettőt összeköti s a szerint intézi dolgait, a mint az ész és szív együtt diktálja. A ker. vallás épen Schopenhauer szerint ilyen vegyülék, optimista és pessimista, ennek tehát nagyobb jövője van, mint annak a vallásnak, mely egyoldalú. Ha a keresztyén vallás olyan volna, mint volt a zsidó, t. i. optimista, mely mindent magáért létezőnek tekintett; melynek istene, a hadak és seregek istene, ki a kérébokon ült s onnan nézte nemcsak a földet, hanem az egeket is: mindent népe, a választott Izrael javára intézett: — ha a keresztyénség ilyen volna, akkor mi is állitanók, hogy lejárná magát épúgy, mint a zsidó vallás. Ha olyan volna a ker. vallás, aminő a buddhismus, t. i. csakis pessimista, mely mindent úgy tekint, mint kiáltó bizonyosságát a földi kinnak és gyötrelemnek, mely mindig arra sarkalná az embert, hogy mondjon le s ne élvezze azt, a mi az életben élvezetre, testi-lelki gyönyörösiégre van teremtve: akkor mi is állitanók, mint Schopenhauer, hogy a ker. vallás lejárja magát. Azonban, szerencsére nem így van. Az olyan vallás, mely az élethől van megteremtve, melynek minden egyes alkatrésze az élethől igazolható s az életnek kettős oldalát leplezetlenül tárja fel a hívő előtt; mely nem tanít arra: lemondani, s nem buzdít arra: csak élvezni: — nem járhatja le magát; nem, mert épen az a jellemvonása, hogy az életet úgy mutatja követőinek, a mint van, biztosítja számára a lenmaradást. S a keresztyén vallás ilyen. A krisztianismuskak nehéz küzdelmeket kellett kiállania mindjárt bölcsőjétől kezdve. Birkozniya kellett már gyermekkorában a pogánysággal, harcunia ifjú korában a mohamedanizmussal s élet-halál-harcra kiállania saját híveivel akkor, mikor már férfi-korát élte. Mi a keresztyénséget nem úgy tekintjük, a mint azt a katolikusok vagy a protestánsok sok húza-vona által létesített dogmáikkal körvonalozzák, hanem úgy, a mint azt maga Jézus az ő tanításaiban megalkotta. Az a keresztyén vallás, mely a Jézus tiszta, igaz, hamisítatlan tanításaiban van letéve, melyet nem magyaráznak sem jobbra, sem balra, hanem hagynak úgy, a mint van: az a keresztyén vallás nem fogja magát lejární soha s nem félhet a buddhismus támadásaitól. Hogy az a keresztyén vallás, melyet Schopenhauer gondolt s tartott keresztyén vallásnak az ő álláspontján: lejárhatja magát, ezt nem vonjuk kétségbe, de hogy Jézus vallása fölött a Buddháé győzedelmeskedjék, ezt nem hisszük. Jézus mindenkor győzni fog Buddha felett!

Schopenhauer, mint theologus, nem tagadja meg a bölcsészt. A mit a philosophus tanít, azt tanítja a theologus is. Ez következetességre mutat, a mi dicséretére válik. Az azonban már nem következetesség, hogy a mikor elveti a «Weltseele»- és «isten»-fogalmakat, mint olyanokat, melyeket egy némelyek világteremtő tulajdonságokkal ruháznak fel: felállítja a maga istenét, az *akaratot*, mint olyat, mely minden mindenben. Ez az atheista bölcsésznek megtagadása, mert theista theologussá válik, kin

beteljesült Voltaire mondása: «Si Dieu n' existait pas, il faudrait l' inventer»: vagyis ha nem volna isten, találni kellene, és Schopenhauer is talált az *akarásban*. — Ez jellemzi őt, mint theologust, ki elveti a vallásokat s istent állít fel vallás nélkül.*)

Tüdős István.

TÁRCZA.

Ború után derül az ég.

Nagyon kemény, röges útunk,
A min a sir felé futunk.
Ha nyúl a kéz virág után:
Szürös törést talál csupán.
Ha zeng bűvös szerelmi dal:
Fölváltja azt zúgó vihar.
Szívünk beteg . . . De vallja még:
Ború után, derül az ég

Im itt szalad gyerek-csoport,
Sorat, követ halomra hord.
Toronyot csinál, de csakhamar
A porba hull a drága fal.
Siratja mind; s ha újra kész,
Ledönti azt megint a vész.
Szívök szorúl. . . De vallja még:
Ború után derül az ég!

Az ifjú szív, ha lángra gyúl,
Szeret, lobog olthatlanúl.
Mindent, mi szép, elérni vágy,
Kicsiny neki egész világ!
De csalja lány, hűtlen remény:
Könyűt fakaszt mosoly helyén . .
A szív üres. . . De vallja még:
Ború után, derül az ég!

Ledőlve ott öreg pihen,
Megtörte őt a bú igen.
Sokat remélt, mitsem kapott,
De várva-vár örömnapot.
S habár kínos, sötét a mult,
Lemondani soh' sem tanult.
A szív szakad . . . De vallja még:
Ború után, derül az ég!

Nagyon kemény röges útunk,
A min a sir felé futunk.
Ha nyúl kezünk virág után,
Szürös tövist talál csupán.
Ha zeng bűvös szerelmi dal,
Fölváltja azt zúgó vihar.
Strunkra is fölbrva még:
Ború után, derül az ég!

Szuhay Benedek.

*) Források: Schopenhauer: «Die Welt als Wille und Vorstellung», — «Parenga und Paralipomena». — Alexander Bernát: «Schopenhauer és Hartmann bölcsészete». — Wurga Lajos: «Összehasonlító vallástan». Kézirat.

Víg történet.

Gyermekek voltak . . . a kicsinyek pedig nem ismerik még a rideg válaszfalakat, melyek az embert az embertől oly igen elkülönzik, az ő szivecskéiket még nem nyugózi le az illem békója.

A nagyságos kis kisasszony — Elvira volt neve — épügy meg-meghentergett a tarka-barka virágokkal telült rét selymes bársonyán, épügy kergette kipirosult arccal, bodorodó hajjal, vágyakozó hévvel a gyorsan tovaröppenő lepét; épügy felriasztá vig kacajával a lombok sűrűjében turbékoló gilice-párt, sávós vadgalambot, mint az a fehér vászonba öltözött, nyírott hajú, fekete szemű, buksi fiúcska: a tanítóék Gyuszija. Boldog idők: játszótársak voltak.

Ha a kényeztetett baba kék csillagos, nehéz szőnyeggel borított fészkecskéjéből reggelre — mely délnek is ugyanam beillett — végre-valahára kikerült s megmenekülhetett a sikitó dajkák és bonnek becézgető karkjai közül: odasietett az öreg hársfás park porondjára és — mintha találkájuk lett volna — pajtásával, a kis Gyuszival, futostak együtt messze-messzire. Ölszámra tépték a sárga mezei pimpót, szélylyel szórták a fehér zsálya libegő leveleit, s oly édesdeden kacagtak, ha arcukba visszavágtá a fujdogáló szellő. Jó kedvvel cicáztak a puha pázsiton, s mint megbokrosodott csikócskák — lovasdit játszva — taposták üde zöldjét: csurron víz lett könnyű ruhácskájok, de az nekik oly igen tetszett; hisz' — a mint Virike mondta — «esző szinc, mégisz vizesz.» Neki szaladtak a nyúlgátaknak, futó árkoknak, oda-oda tévedtek a méltóságteljesen hullámozó halastó vizéhez s zsebecskéiket kikutatva, megétegeték madárláttá kenyérmorzszával a vickándozó aranyhalakat, lapos kövel «kacsázták» hullámozó tükörét, s aztán kifáradva, elizzadva ledőltek a puha gyepágyra s elszenderültek édesen, boldogan. Kedves gyermekálmok, legédesebb pillanatai e rövid életnek, de hamar tova tűntök!

Bizony, az idő eljár. A kis kisasszonyból nagyvilági elegáns hölgy, a tanító-gyerekből meglett férfi lett. Az egykori együttlét, magános órák boldogsága, mint rózsás báránnyel a tiszta ég tükörén, terült el lelkükön és édes reménnyel tölté el aggódó keblöket. Ismerték már, a korlátokat, de nem feledhették a múltat.

Hiszen a romlatlan ifjú szív olyan, mint a lágy viasz, a melyen a legkisebb érintés is nyomot hagy; de míg egyiknél az első felírt név után kemény kővé válik s acéllal sem lehet egy másikat bevakarni: addig a másiknál még jobban elpuhul s betürendben következnek a többi megszámlálhatlan nevek.

A két gyermek szívére egymás neve volt kölesnősen felírva. Első szerelmök szűzies emlékét boldogan őrizék, az emlékezés hevével éleszgeték a lankadó tüzet. Úgy volt, hogy egyszer, midőn már ráborult a parkra az esti félhomály, szíve sugallatát követve futott a 14-éves lányka a hallgató bükk szárnya alá és itt e megszentelt helyen fogadta remegő kedvesének, hogy hű lesz hozzá és sohsem felejtí el. . . Édes álm, tova tűnő ábránd: első szerelem!

Aztán . . . hát az idő rendje és módja szerint a «backfisch»-ból nagy leány lett; már pedig tudnivaló, hogy nincs kevésbé tartós dolog a föld kerekén, mint a mit ők megfogadnak. Meg hát különben is a szív az csak egy bolondos húsdarab, melynek parancsolni tud az erős, szavának csak a gyáva engedelmeskedik. Józanul gondolkozva, így van ez.

Nevetséges idealismus! nem is kívánhatjuk, hogy egy fiatal leány — kit elkap a nagyvilági zaj s mámorba ringat az anyyi, még előtte ismeretlenül hevert élv. gyönyör — megtartsa egy önfelede pillanathan, lázas szenvedélytől gyötörtetve adott szavát. A szerelem manapság más alakot öltött magára: Ámor istenke nagyot változott. Rózsás nyilait ritkán lövi ki himzett tarsolyából; az ész, a hideg számítás éles fegyvere uralja a legtöbb szívet. Törhetlen ragaszkodás az imádott eszményhez; önzetlen, a szív mélyében önként felfakadó, hevülő érzélem annak lényé iránt, hódoló tisztelet párosulva végnélküli szerelemmel: nevetséges mese, költők frázisa; a házasság hideg kereskedői üzlet, melyben döntő tényezők a nemesi korona ágai, a családja messzeágazó gyökei, hatalmas összeköttetés, pénz, vagyon, de legkevesebbet határoz: a szerelem.

Ily elvek mellett, hogyne felede volna a múltat a szép Elvira. Rövid idő alatt kezét nyújtá a dúsgazdag, általánosan ismert ruénak, gr. Méreinek. Tetszett neki az őt körülövező hideg pompa, hiú csillogás, örült a 9-es korona ragyogásának; de azért női hűsége nem rettent vissza azt még kettővel megtoldani férje árva fejének rovására. Mert hát tetszik tudni, a fiatal asszonynak mégsem elegendő a kopasz tarkó, fénytelen szemek, vattaderék és zsinóros monocli. — Vigasztaló elég akad: a jó barátok nem hiányzanak!

* *
*

Gyulának szívét érzékenyen sebzette meg a keserű való. Olyan a mai világba nem való naiv baba volt, a ki még bizott a nőben s elhívé, hogy nem csaláságot ejt ki ajaka. Hanem a megcsalatott modern szerelmesek példáját nem követé. Nem irt rőf-hosszúságú bücsütőlevelet az imádott «Ő»-höz, nem lötte magát olyformán mellbe — mint a regényes hősök — kik két hét alatt kigyógyúlnak s aztán sápadt arccal a holdra merengve, koptatják a kövezetet az elütasító hölgy ablaka előtt; nem ivott két krajcár ára gyufa-oldatot, a melynek veszélyes hatását ellensúlyozzák egy pohár édes tejjel a gyorslábú mentők; nem is korhelykedett mérhetlen bújában estétől reggelig, hanem épen ellenkezőleg, nagyon szorgalmas, visszavonult férfi lön belőle.

Ismert, jó neve volt irodalmunkban; az olvasó közönségnek tetszett a sajátos hang, mely minden alkotásán átvonult s a köznapias felfogástól oly annyira elütött. Sötét gondolatai, erős színezése, a legfinomabb árnyalat megrázta a kedélyt s bámulatra készte. Minden sorából egy nagy csalódást átélt szív fájdalma volt kiérezhető, hideg világnézet keverve a realis élet ezer és ezer porzemével. Alapeszméje volt — melyét bizarr alkotásaiban

bámulatraméltó ügyességgel testesített meg — ne higyj a nőnek s fájjon bár, de tépd ki mégis szivedből a csalfa ideált.

Hirneve eljutott a szép asszony szobáiba is, hisz' azok a művelt körök örömet karolják fel a fiatal írókat — főleg, ha csinosak. S a mint egy zimankós, unalmas délutánon a pattogó kandalló tüze előtt lapozgatá a bús történeteket, képzelete annyi-annyi édes emléket eleve-níte meg előtte. Maga előtt látta azt a halvány arcú, szép férfit, ki a sötét éjszakában, a lámpa rezgő fénye mellett, önlelkét lehelli a papírlapra s azért van a sorokban annyi fájdalom és kétségbeesés.

Furcsa érzélem dobogtatta meg szívet: szemei tűzben égtek, ajaka hájos mosolyra vonult. Férj nem, de... Izgatottan ült le íróasztalához s névjegyére néhány sort vetett:

«Kedves Lévy! Irodalmi dolgok megbeszélése végett ma este theára szívesen várom. Gr. Mérei Elvira.»

* *
*

Este 8 óra van. A szép asszony öltözködik: ma, főleg nagy gondot fordít ezen, a nőknél legfontosabb s leglényegesebb tevékenységi körre. Könnyű, testhez simuló ruha feszül meg szabályos tagjain, hajfürtei költőies rendtelenségben omlanak a kivágott derékből kicsillámló fehér vállakra, szemei égő fényben ragyognak, orcáján tűz-rózsák pirosanak. Ilyen lehetett a pusztá csásos kísértete. Könnyed eleganciával dől hanyat az ingó-bingó ottomanon, száját hájosan csucsorítja össze, a mint egyet-egy lehel a finom cigaretta terjengő füstjéből. Az inas halk hangon ismert nevet jelent: fejével igenlőleg bólint. Pár másodperc s belép Lévy Gyula. Arca kissé sápadt, járása sem eléggé biztos, tekintete ide-oda tévedez s izgatottságát alig képes elrejtteni. A szép asszony fel se kél kényelmes helyzetéből, s vendégét mintegy kényszeríti, hogy őt ily csak bizalmas barátoknak megengedett állapotban láthassa s üdvözölhesse. Kellemes esengésű hangjával mosolyogva szól a megzavarodott férfihez:

«Kedves Gyula! Ön — úgy látszik — mióta híres emberré lett, feledi régi ismerőseit. Talán bizony haragszik és gyűlöl?»

«Nincs jogom egyikre sem, méltóságos asszonyom!» felel kimért hidegséggel.

«Ah! ön oly fád; de hisz ezt előre tudtam s ép ezért hívtam. Érdeklődöm sorsa iránt!»

«Kegyes lesz talán előfizetőket gyűjteni!»

«Günyölnék? ez jó jel, egy régi megszokás a mult emlékeiből!»

A férfi e gyöngédtelen emlékeztetésre hirtelen elkomolyodott: Elvira észrevette.

«Ügy?» — csacsogott tovább — talán fáj önnek, ha a régieket háborgatom: látja akkor mindketten gyermekek voltunk s az akkori bohóságot nem kell ám komolyan venni. Én akkor is, most is nagyra becsültem — mit titkolozzam — szeretem önt, dehát ha az ember felett oly sok dolog zsarnokoskodik és áthághatlan az akadály, ki tehet arról. Higyjé el, egy perere sem feledtem el!»

A szárnyas ajtó hirtelen kinyílt s a gyors léghúzámmegrezgetté a pálmák s az azaléak sűrű lombjait. Az inas a theát hozta be.

«Magam készítem el, ki mehet!»

Hirtelen felült s rózsás újjacskaival önté az apró edénykébe a párolgó folyadékot, naívu kérdezve, hogy megédesítse-e a theát? Egyre beszélt.

«Olyan komoly, olyan bús, mint regényei, beszélei. Elolvastam mindent, a mit csak irt valaha, seholsem volt vig, bohó; mindig rideg s törhetlenül hideg. Ez egyoldalúság! nem is hiszem, hogy tudna valami nevetséges dolgot mesélni.»

«Nem hiszi?!» — vág közbe komolyan Gyula — «pedig csalódik, s hogy meggyőzzem, elmesélek egy rövid, vig históriát.»

«Óh tegye!» kéréle mosolygó ajakkal, kacérokodó biztatással a szép asszony s úgy örül, hogy végre szét-pattant a jégburok.

«Hol volt, hol nem volt» — kezdi bánatosan Gyula — valahol a szöke Tiszapartján volt egy kis falu, a nevére nem is emlékszem már. Itt lakott két gyermek, úgy szerették egymást, mintha testvérek lettek volna s még icinke-picinke korukban megfogadták, hogy ők egymáséi lesznek s »tuba« lesz a nevük. Majd nagyobbakká nőttek, de azért ekkor is élt szívében a régi érzélem, szerették egymást, vagy legalább is azt mondta mindkettő. A lány meg is tartá sokáig a szavát... két évig, aztán férjhez ment egy nagy úrhoz, a kit nem szeretett, de cifra palotája, szép lovai, gyémántjai, aranyai voltak. Szóval eladta magát. Úgy fájt ez a fiúnak, mintha éles kést döftek volna szívébe s azzai ölték volna meg, de kétszeresen jobban sajogtatta s gyötörte keblét az a hír, hogy az ártatlan kis leányból egy rossz asszony vált, kit még titkon sem lehet tisztelni, hanem csak nyiltan szeretni. Nem hitte a világ mocskos nyelvének, megőrizte ideáljának szűzies képét. Ekkor hívták fel a cifra kastélyba s ez volt néki a kegyelemdőfés: nem kellett férjnek, de megjárja a szeretők egyikének. S képzelje méltóságos asszony, ez a fajnő elég buta volt az alkalmat ki nem használni! Nos! nem nevetséges történet ez?»

«Valóban!» — kacagott a szép asszony s ajaka a benső izgalomtól úgy remegett — »valóban érdekes história! Nem is hinném el, ha nem maga mondaná!»

Mezőssy Béla.

Ü n n e p é l y e k.

Emlékezzünk régiokról! Még a torna- és Kazinczy-ünnepélyről sem emlékeztünk meg t. olvasóink előtt, pedig mindkettő megérdemli, hogy felemlégesük. Hogy miért? az mindjárt kitűnik, csak egy pár percnyi türelmet kérek.

«A torna-egylet virágzása mindenkor dicsére és javára fog válni az akadémiai ifjúságnak!» — e szavak jellemzik a «Sárospataki Lapok» 22-ik száma szerint a torna-egylet ez évi versenyét, és méltán! Mintha a tavaszi virágpompát akarták volna még egyszer halottaiból életre hívni, Patak hölgyei oly szép számmal özönlötték el május

30-án a főiskolai kert tornacsarnok előtti részét, hevesebb dobogásba hozva a piros ingű athletáknak különben minden más támadásra megedzett szívét. A győzedelmi porond körül nagyszámú közönség tarkállik, egy csoportban a komoly versenybírák impozáns, barna tömege látszik, bent a küzdőterén a torna-egylet piroslik. Igazán festői kép, akár csak egy olimpiai játék. Itt van az épség és az erő! De hallga! «vigyázz»-t kiált egy stentori hang (nyilván az elnöké) s kezdődik a hadd-el-hadd, a tornajáték, a miből minket különben csak a verseny érdekel. — Hasztalan is bravouroznak piros-ingű athletáink különben nagyon ügyes szergyakorlataikkal, a közönség figyelme a körültra van irányozva. Igen! mert ott lobognak s robognak egymás után a kék övek és fürgelábú versenyző gazdáik; megkezdődött az egy órai versenyjárás. A 4 versenyző közül legfürgébbnek bizonyult *Demjén István* III. éves hh., ki ezért a supplicationalis tulajdonságaért egy 20 frankos aranyat nyert; a második *Benedek Pál* IV. éves hh., egy koszorút s egy császári aranyat; a harmadik *Kónya József* IV. éves hh. pedig 3 ezüst forintot kapott. A ürge láb mellett kitüntetés érte az izmos és könnyen ugró lábat is, mely tulajdonságra nézve a rúdugrásnál elsőnek *Szabó Pál* III. éves hh. bizonyult s kapott is érte egy császári aranyat és 2 ezüst forintot; a második díj (4 ezüst lrt) *Hörsik Lajos* IV., a harmadik (2 ezüst lrt) *Miskolczi Endre* II. éves hh.-ké lett. Izmaira. karjának erejére nézve legelső volt *Tüdös István* III. éves hh., a ki a 7 kilogrammos súlyzót 4 méter távolságból 4 méter magasra dobta, kiérdemelve az első díjat (egy császári aranyat és egy koszorút); a második díjat (3 lrt) *Lánczi Béla* II. éves hh. nyerte el. A versenybírótság szokott áldozatkészségének újabb jelét adta, 26 lrtot ajánlván fel s osztván ki; a néző közönség pedig becses megjelenésével méltán szerencsételte e szép törekvésű együletet Viszontlátásra a jövő évben is!

Egészen más természetű volt a másik ünnepély, melyet *Kazinczy Ferenc* emlékének június 2-án szentelt a kegyéletes érzés. Amott a test-erő, emitt a szellemi erő, a lankadatlan buzgalom, a fáradni nem tudó, kitartó munkásság ülte diadalünnepét s szentelte meg újból a «szent öreg» emlékét. Az ünnepély helye most is a nagy nyelvújító kedves tartózkodási és nyugvó helye, *Széphalom* volt, a hova szép számmal gyülekeztek a mindenféle rendű és rangú nők és férfiak vegyesen, tarka csoportokban. Öröm volt látni, hogy Patak közönsége nagy érdeklődést tanúsított. nagyobbát, mint tavaly; de annál feltűnőbb volt azoknak távolléte, a kik a múlt évben oly sietve siettek a kegyelet adójával. Node ez legkevésbé sem zavarta meg a megjelentek lelkét abban, a miért jöttek, szívből fakadó hálaérzelmük és elismerésük őszinte kifejezésében.

Az ünnepély 10 órakor kezdődött s következő mozzanatokon át folyt le. Megnyitotta az ünnepélyt *Chyzer Kornél* főorvos úr, mint a Magyar Tudományos Akadémia képviselője s a mauzoleum lépcsőjéről néhány meleg szóval szívesen üdvözlőlvén az ünneplő közönséget, átadta a szót *Dr. Ballagi Géza* úrnak, a sárospataki főiskola ez idő szerinti közigazgatójának (ki az Akadémia levelező-tagja

is). Az ő szavai képezték a tulajdonképeni megnyitó-beszédet, melyben a Kazinczy-névnek az elnyomott viszonyok közt varázshatásáról, mai viszonyaink közt is jelentőségéről, nemzeti kulturánkra gyakorolt figyelmeztető hatásáról, «mementó»-járól szólt. igazi melegséggel s benső hazafiúi érzellemmel: s miután üdvözölte a Magyar Tudományos Akadémia képviselőjét, lelkesítő és hatásos beszéde után, arra mintegy visszhang gyanánt a sárospataki ifjúsági énekkar zengette el *Zimay L.* «Dalra magyar» című darabját, fokozva a hatást és felemelve a megérintett szíveket. Midőn már így emelkedett lett a hangulat s elkészült a lélek hálás talajnak a belévetett magok gyarapítására, felemelkedett a lépcsőre *Dr. Friml Aladár* ujhelyi tanár, s mint ünnepi szónok, alaposan fejtegette a nyelvújítás szükségességét, a Kazinczy írói munkásságát, nyelvújítási elveit, azt, hogy félszázadon át összetartó lelke, vezére volt kora íróinak, s jól esett az ünneplő közönségnek hallani, hogy félszázados küzdelmének, önmagát megtagadó áldozatkészségének jutalma lett, hogy megérte a szabadság hajnalát; megérte, hogy az 1825-iki nevezetes országgyűlés az ő nyelvén szólalt meg először magyarul. A gondos és jórészt írás nélkül mondott tanulmány osztatlan elismerést vívott ki a közönség részéről. Erre a kitüntetett ifjak megaranyozása következett. Itt adtak ugyanis át a pálya- és szorgalomdíjak, úgy, a mint a díjakat felajánló Akadémia kívánta. A sárospataki főiskolában kitűzött a «Kazinczy költészetének bírálatos ismertetése» című pályakérdés díját (10 arany) nyerte *Szathmáry József* III. éves hh.: a magyar irodalom ismeretében leginkább kitűnt ifjak: *Mitrovics Gyula* VIII., *Spielenberg Barna* IV-ik gimn. tanulók 5—5 aranyat kaptak; amaz a sárospataki, emez az ujhelyi gimnázium növendéke; valamint a sárospataki állami tanító-képezde kitüntetett ifjainak: *Dobos Géza* és *Szabó Dezső* III. éveseknek is itt adatott át a megosztott díj (3 és 2 arany). Mindenik ifjút saját igazgatója mutatta be az éljenző közönségnek. Ezek után az ujhelyi ifjak éneke, *Szikszay András* IV. éves theol. Kazinczy-ódájának elszavalása, a pályanyertes mű parányi részének felolvasása következett s bezárta az ünnepélyt a pataki énekkar «A haza» című kardala és *Ormándy* ujhelyi igazgató zárszava. Bezárta az ünnepélyt — mondom — mert a mi programm szerint rájött, a «torzsási ebéd», az csak rendtelenség volt, a mi bizony nem igen emelte volna még a tornászok láb- és karerejét sem, s csak szerencse, hogy nem ezután volt a torna-ünnepély.

Még egy pár szót az *évváró-ünnepélyről!* Ez szokás szerint két részből áll, a délelőtti komolyabb és a délutáni változatosabb és mulattatóbból. E hó 23-án is ilyen 2-részi ünnepélylyel fejeztük be az iskolai évet. Délelőtt a városi templomban nagy, *Mitrovics Gyula* úr tartott nagyhatású egyházi szónoklatot, azután a főiskola imatermében a tulajdonképeni évváró-ünnepély tartatott meg. Csak sajnálni lehet, hogy a komoly ünnepély iránt, — melynek különben a közigazgató évi jelentése s az akadémiai pályaművek díjainak kiosztása a tárgya — a közönség nagyon gyéren érdeklődik. Az akadémiai pályázatra beadott művek sorsa a következő lett:

Az egyházi beszéd első díját (25 frt 20 krt) 7 pályázó közül *Rácz Kálmán* III. éves hh., a másodikat (16 frt 80 krt) *Szilva Béla* I. éves jh.; a Vay-féle nagyobb díjat, melyre egyházi pályamű kivántatott, *Finkegy Ferenc* II. é. jh. (18 frt 20 kr) és *Pataki Pál* IV. hh. (15 frt 40 kr); a Péczely díjat *Tüdős István* III. éves hh. (21 frt) és *Jánossy Béla* IV. é. *Siposs József* III. é. hh. (21 frt) nyerték (utóbbi kettő együtt dolgozott); a Tóth-Fischer díj (30 frt) nyertese ismét *Rácz Kálmán* III. éves hh. az Okolicsányi díjé (24 frt) *Mezőssy Béla* II. jh. lettek. Ezenkívül Szikszay András, Tüdős István, Benke István, Szathmáry József és Rácz Kálmán id. Péterffy Károly egy-egy kötet egyházi beszédét és «egyezség állam- és egyházban» című művét kapták, melyeket Koncz József marosvásárhelyi tanár ajánlott fel s küldött oly célból, hogy azok a gyakorlati theol. tanárának véleménye szerint oszttassanak ki.

A délutáni ünnepély következőleg folyt le:

Az énekkar zongorakiséret mellett Huber K. »Harmónia dicsénete« című művét adta elő. Majd *Szikszay András* olvasta fel általános tetszéssel fogadott 2 költeményét, mire Kovács István IV. é. th. szavalata következett. Ezután Farkas Lajos III. th. és Gasko Gyula I. th. duettiroztak, amaz hegedűn, ez zongorán játszva, igazi precisitással és hivatottságuk kétségtelen tanujelét adták. Erre ismét az énekkar zengedezett népdalokat, s hogy megnyerte a közönség tetszését, mutatta az ismételt kihívás s az ekkor zengett népdalokra fölhangzó szünni nem akaró tapsvihar. Bodolay Miklós IV. é. th. vígszavalatára is frenetikus tetszés nyilvántult, s még kétszer kellett a szószéken megjelennie egy-egy darabbal. A közönség nehezen tudott megválni a távozó ifjútól... A műsort az énekkar zárta be, zongorakiséret mellett Huber »Magyar királyinduló«-jával aratván újabb babérokat. Az ünnepély rendezői (az önképző-társulat és énekkar) meg lehetnek elégedve a közönség elismerő nyilatkozatával s ez az elismerés buzdítsa továbbra is a szép és jó eszméért való lelkesedésében. Isten áldása velünk!

Rácz Kálmán.

EGYLETI ÉLET.

a) A »magyar irodalmi önképző-társulat« köréből, a lapunk elején közölt titkári jelentés után, legfőlebb annyi jelezni valónk lehet, hogy a június 19-én tartott ülésen a társulat elhatározta, hogy az »Ifjúsági Közlöny«-t a jövő évben is kiadja. Felelős szerkesztővé újból *Tüdős István*t választá. Főmunkatársakká *Finkegy Ferenc* II. éves jh., *Rácz Kálmán* III. éves th. választattak meg. *Mezőssy Béla* úr elhagyja jövőre főiskolánkat s így kénytelen volt a társulat az ő helyére más ifjút választani.

b) A »hitthanhallgatók segély-egylete« e hó 22-én tartott zárközgyűlést, melyen *Tüdős István* elnök a következő jelentést olvasta fel:

Tiszteletes segély-egyleti közgyűlés!

Ime, egy éves már nagy célokért létesült segély-

egyletünk. A kezdő év elröpült az egylet fölött s a bizottságnak, melyre az egylet t. tagjai önkéntes bizalomból ruházták a jogot, hogy a társulat ügyeit az alapszabályok értelmében intézze, most, mikor lehanyatlóban van az év s ott állunk, hogy tagtársaink egy része, talán örök időre elvál tőlünk: hivatalos, de egyszersmind lelkiismereti kötelessége is beszámolni, jelentést tenni évi munkálkodásáról. Az időhöz kepest, melyet a körülmények a tiszteletes közgyűlésnek megengednek arra nézve, hogy összegyűljön, a jelentést röviden ugyan, de mindenre kiterjedőleg, a következőkben van szerencsénk bemutatni:

Megalakult egyletünk 1888. szeptember hó 15-ikén. Nagytiszteletű Radácsi György theologiai szakelnök úr volt az, ki a megalakuló, a létesülő egylet főfelügyeleti jogát gyakorolta egyletünk felett. Szerencsés előjel gyanánt üdvözöltük e körülményt; hogy miért: mindnyájan tudjuk, kik az általánosan tisztelt férfit közlebebről ismerjük. A megalakult egylet ügyeit a 12-tagú bizottság intézte aztán mindvégig az év folyamán. Közgyűlés tartására, a bizottság működése ellen irányuló szempontból, nem volt szükség, a mi azt igazolja, hogy a bizottság igyekezett törvényadta jogát, az egylet ügyeit illetőleg, úgy gyakorolni, hogy abban a méltányosság is kifejezést nyerjen.

Pedig a bizottság működése, ebben az első évben, nem volt könnyű dolog. Megkezdeni egy egylet ügyeinek intézését úgy, hogy az kifogástalan legyen, vezetni úgy, hogy a felügyelő közgyűlés, szakelnök ne találjanak alkalmat a közbeavatkozásra s mindenek felett a tagok jó véleményét kinyerni: ez nem közönséges munka volt. Megállapítani az eljárási módokat a kölcsönök, segélyek kiosztásánál; kimondani azt: ki milyen indoklásra kapjon kölcsönt, segélyt; hogy történjék az indoklás, a bizottság hogy határozzon a fölött: mikor gyűlésezzék a bizottság az alapszabályok által nem jelzett esetekben? Ezek mind olyan kérdések voltak, melyeket el kellett jöelőre intéznünk, hogy aztán az év folyamán fennakadás ne álljon be. Meglehet, hogy rosszult fejtettük meg ama kérdéseket s talán, különösen a kölcsönkérés okadatlása, visszatetszést is szült egyesekben: de legyen meggyőződve a t. közgyűlés arról, hogy a bizottság e tekintetben is egyedül arra törekedett, hogy az egylet ügyeit előmozdítsa. Első alkalommal nem tudott más módszert alkalmaztatni a kölcsönökre nézve: lehet, hogy jövőre jobb eszközt talál ki az egylet, mely nem fog visszatetszést szülni az egyesekben.

Hogy a bizottságnak a dolga nem volt csekély, mutatja az, hogy az egylet ügyeit 23 gyűlésen kellett elintéznie. Azonban a bizottsági gyűléseknek ez a nagy száma más dolgot is jelent. Legnagyobb részük azért volt tartva, hogy a kölcsönkérők folyamodványait elintézzék a bizottsági tagok. S mily sokszor kellett kölcsönöket szavazni! Valóban szinte gondolkozni kell az embernek, egész magába mélyednie a fölött: vajjon csakugyan mindnyájan olyan szorult helyzetben vannak a sárospataki theologusok? A bizottsági jegyzőkönyvek bárkit is meggyőzhetnek arról, hogy a theologiai segélyegyletre multhatatlanul szükség van. Én e helyen, a köz-

gyűlés előtt is bátran kimondom azonban azt, hogy dacára mindenkiről alkotott jóvéleményemnek, dacára annak, hogy hajlandó vagyok elhinni mindenkinek azt, hogy csakugyan van széksége kölcsönre: tapasztaltam s velem együtt a bizottság több tagja tapasztalta, hogy a t. tagtársak nem mindig komolyan fordultak a bizottsághoz kölcsönkérési szándékkal. — Fel kellett ezt említenem azért, mert ebben találok az alapját annak a sok oldalról, még a hittanhallgatók részéről is jövő megjegyzésnek: olyan az a segély-egylet csak, mint a kölcsön-pénztár. Tiltakoznunk kell ez ellen a felfogás ellen már csak azért is, mert ez saját magunkra vet árnyat s ha mi magunk igyekszünk árnyékban járni folytonosan: ne vádoljuk azokat, kik jóhiszeműleg követik az árnyékok szeretők útait; hiszen a gyöngeség emberi dolog. Nincs rá szükség, hogy a bizottságot e helyen védelmezsem, csak fölhívom a t. közgyűlés figyelmét a valóságra, melynek megváltoztatására épen a t. tagtársaknak kell törekedniök.

Hogy a theologiai segély-egyletre a sárospataki hittanhallgatóknak nagy szükségük van, mutatja az a körülmény, hogy az egész lakultáshól két egyén nem fordult kölcsönkéréssel az egyleti bizottsághoz. S hogy a kölcsönkérők által kívánt, illetve a bizottság által kiutalt összegek mily tekintélyes mennyiséget képviselnek egész éven át: bizonyítja az egylet pénztári naplója, melyben az évi forgalmat a következő számadat mutatja:

Bevétel: 1921 frt 86 kr.

Kiadás: 1726 frt 12 kr.

Pedig az egyletnek, illetve a bizottságnak nem lehetett valami rendkívüli nagy összegek fölött rendelkeznie, hanem a forgalom igen nagy volt azért, mert alig lett befizetve a kiadott összeg: azonnal újból ki lett kölcsönözve. Forgatni a pénzt! ez elv egyletünkben megvalósult, azzal a különbséggel, hogy, míg az életben a sokszorozódás gondolatával van keresztülvive, addig mi csak a jótékonyt, a segély gondolata mellett valósítjuk meg. Hogy melyik szebb s tisztelteméltóbb: maga a gondolat elárulja. Csakhogy mégis nekünk is arra kellene törekednünk, hogy egy krajcárt se hevertessünk ingyen s haszontalanul, hanem növeljük a tőkét, hogy minél előbb megkezdhesük a segélyezést is. Mert bizony, ha a kamatokat elvonjuk: a tőke nem növekszik s jó időre csak fehér holló lesz a segélyezés, már pedig egyletünk főcélja épen ez.

Hogy világos legyen a t. közgyűlés előtt az egylet pénzügyi állapota, a következő jelentést terjesztjük be az anyagiakról: Vagyon állapotunk áll részint biztos helyen elhelyezett tőkékből, részint követelésekből. Tényleges vagyonunk ez:

Jelen évi pénztári maradvány 185 frt 74 kr.

Vay-alap 200 frt — kr.

Nagy Gusztáv alapító tagsági díja 15 frt — kr.

³⁴⁶¹/₁₈₈₈ n. sz. és 77^{VI} f. sz. a. a bankban 196 frt 77 kr.

¹⁰⁴⁰¹/₁₈₈₈ n. sz. és 208^{VI} f. sz. a. a bankban 355 frt 43 kr.

Összes tényleges vagyon: 952 frt 94 kr.

Követelésünk legnagyobb részben az alapító tagokkal szemben áll fenn, s fájdalommal kell jeleznem azt, hogy a mily készséggel történt ez előtt két évvel az aláírás: ép oly vonakodva történik most az ígért összegek befizetése. 55 ifjú tett ajánlatot a theologusok segély-egyletének megalapítására s az ajánlott összegből, mely közel 500 forintot rúgott,* még ma is fizetetlen a legnagyobb rész. — A múlt évi s a jelen évi IV. éves theologus urakkal az egylet tisztázta a dolgot s velük szemben nincsen követelésünk; a jövő évi IV-ed évesekkel, azt hiszem, szintén el lesz intézve minden nagyobb rend-

*) Tehát nem 150—200 forintra, mint a Közlöny 2-ik számában írva volt.

szabályozás nélkül; hanem, hogy az 188^{6/87}-ben végzett hittanhallgatókkal miként jövőnk tisztába: ez a kérdések kérdése? . . . 14-en tettek közülök ajánlatot s eddigelő csak öten fizettek annyit, a mennyit a megígért összegből. Tartozását egyedül *Csiszár István* ír törleszté le egészen; fizettek pedig: Zoványi Jenő, Szakál Károly, Kádár János, Nagy Lajos, Wurga Dezső. Fellepnünk ellenök nem lehet, csak a kéréshez felyamodhatunk, a mit meg is tettünk részint magán-, részint hírlapi úton. Hogy az eredmény mi lett: mutatja a fentebbi jelentés.

Így vagyunk ma, tiszteletes közgyűlés! Bármennyire óhajtottuk volna elérni azt, hogy már az első évben oda-jussunk, hogy a segélyezést is megkezdhesük: ez nem sikerült. Tőke-szaporulat egyedül a mi saját befizetéseink által éretett el s ha a kölcsön-pénztárból 500 forintot nem kapunk, a segélyezés egy évtizedig lett volna várva-várt dolog, míg így talán már a jövő évben is tehetünk, eszközölhetünk ilyet, a mire bizony nagy szükségünk lesz Sárospatakon mindenkor. — Csak egyre kell majd ügyelnünk: kölcsönt akkor kérjünk, mikor arra valóban szükségünk van. Ha bármikor is, mintegy csak azért, hogy legyen pénzünk, kölcsönt veszünk fel: ezzel kettős hibát követünk el. Magunkat adósokká tesszük, az egyletet pedig megesonkítjuk azzal a kamattal, mely a kölcsönvett összeg után járult volna.

Ezeknek előterjesztése után hálás köszönetet mondván a tiszteletes közgyűlésnek részéről azért a bizalomért, melylyel megtisztelt, mikor az első évben elnökké választott, azzal az őszinte s szívből jövő kívánsággal zárom be évi jelentésemet: legyen a sárospataki hittanhallgatók segély-egylete a jótékonyt testülete, mely a szegényeket akkor, mikor legnagyobb a veszély, gyámolítsa s segítse céljaik elérésében. Mi magunkra vagyunk utalva, magunkra kell alapot szereznünk, hogy társainkat gyámolítsuk, hiszen két év alatt az egy báró Vay Miklós ő nagyméltósága s nagytiszteletű Nagy Gusztáv úron kívül nem akadt pártfogónk. Fejezzük ki irántuk e helyen is hálás köszönetünket.

Arra kérve még a t. közgyűlést, hogy a bizottság által a hivatalnoki karnak megadott felmentvényt méltóztassék megerősíteni: magamat a t. közgyűlés további jóindulatába ajánlom.

Ennek meghallgatása után a közgyűlés a hivatalnoki karnak a felmentvényt megadta s egyszersmind jegyzőkönyvi köszönetet szavazott a bizottságnak lelkiismeretes munkálkodásaért. . . . Ez az első év, azt hisszük: a kezdeményezők megelégedését is kivívja, tudván azt, hogy minden kezdet nehéz, nehéz különösen fiatal embereknek, kik gazdag tapasztalatokkal nem rendelkeznek. A célt, melyet az egylet maga elé tűzött, a hittanhallgatók saját érdekükben mindig törekedni fognak megvalósítani. Kívánjuk, hogy minél előbb teljes siker koronázza nemes törekvésüket.

c) A „*Gyórsíró-kör*“ e hó 22-én tartotta az egész igazgató-tanács jelenlétében zárgyűlését, melynek főtárgya a versenyírás volt. Győztes ismét *Kállay Miklós* lett, ki valóban páratlan sikereket ért el ez évben e téren. Egy perc alatt 273 szótagot irt le s az öt forintnyi első díjat teljes dicsérettel megérdemlé. *Finkegy Ferenc* 258 szótaggal a II-ik díjat — 3 forintot — nyerte el. *Sipos József* 216 szótaggal 1 forintot nyert. — Nagy sikerrel működött az egylet ez évben is s őszintén kívánjuk, hogy jövőre a tagok nagyobb számmal legyenek!

d) A „*sákkör*“ versenyének eredménye, mely egész csendben történt meg, a következő: az I-ső díjat a kör alelnöke: *Hörtsik Lajos* IV-ed éves hh. nyerte el; a II-ik *Sáfrány Lajos* VIII. gimn., a III-ik és IV-ik *Ólvey Béla* és *Bertók Béla* között osztatott meg.

APRÓ HIREK.

Azokat, kik lapunk előfizetési árával hátralékban vannak, kérjük, hogy a díjat V. Krüzselyi Bálint tanár úrhoz küldjék, mint a ki a szünidő alatt az egylet hivatalos képviselője. A hátralékosok az önképző-kör határozatából erre külön is felszólíttatnak.

— *Sírvirágok.* Későn lehet kifejezést adnunk bánatunknak azok fölött a halálesetek fölött, melyek egy hónap alatt részint a tanári kar, részint az ifjúság s részint az ifjúság pártfogói körében történtek, de ily későn sem szabad elmulasztanunk az emlékezet fölidézését, hiszen a bánat, a keserv, megosztva féltőlyan teherrel nyomakodik az emberi kebelre, s virágot tenni a sirra mindenkor felebaráti kötelesség. Így osztottunk a bánatban, mely *Dr. Kun Zoltán* főiskolai orvos urat érte szeretett nője elhunytával. Lehetetlen volt a súlyos csapással megpróbált férjet és apát a bánatban nem vigasztalni. Elveszteni a szeretett hitvest, örökre elválni gyermekei édesanyjától: ez leverő fájdalom volt. — Érezük ezt mi is s kik a néma kínnak szemlélői voltunk s imádkoztunk az élet és halál urához: adjon vigasztalást a megszorodott szíveknek, balzsamot a vérző kebleknek. Olyan nőt elveszteni mint *Dr. Kun Zoltán* né szül. *Bónis Borbála* asszony volt, sokáig kipótolhatatlan veszteség. Ifjúságunk kegyeletes emlékekkel fogja nevét emlegetni mindenkor, mert páratlan jóságát, szeretetét nem egyszer érezte. Legyen áldott az elhunyt emléke! — Még fel sem ocsúdtunk egészen a mély veszteség érzetéből, mely keblünkre nehezedett az előbbi haláleset alkalmából, mikor egy olyan férfiú halálhírére hallottuk, ki iránt az ifjúság örök hálára van kötelezve. *Ragályi György* sokszorosan halhatatlanná tette nevét a magyar ev. ref. egyház történetében, de a sárospataki ifjúság is mindig hálával fog róla emlékezni, mint a ki valódi patriárchális szívességgel, atyai szeretettel ölelte az ifjúságot keblére. A sárospataki főiskola ifjúsági egyletei majdnem kivétel nélkül fő-fő pártfogójukat veszítették el benne, ki a szellemiek mellé jónak látta időről-időre az anyagiakat is hozzájuttatni s nevét aranybetűkkel feljegyeztetni örök intésül az ifjúságra nézve, hogy annak olvasásakor jusson eszébe az az ember, ki a jó szív példányképe volt. Nagy veszteség *Ragályi György* mindazokra, a kik ismerték őt s ki ne ismerte volna az áldozatkész öreg urat? Kitől szinte megszokta a nagy közönség azt, hogy minden jótékony intézetnek alapítójaként szerepeljen. A gazdagság, melylyel az ég megáldá, áldás volt rá nézve, s boldog lehetett, mert sokakat tett boldoggá. Mi sárospataki ifjak sohasem fogjuk elfeledni egyik legnagyobb jöltevőnket, ki előhaladásunk érdekében mindent elkövetett. Sirját kegyeletes érzések között fogjuk mindig meglátogatni, valahányszor utunk ott vezet el, hol porai nyugosznak, s nem fogja sirján ingatni vándor fuvalom a feledésnek tüske bokrait! — *Rudácsi Dezső* s *Buday László* gimnáziumi tanulók voltak még azok, kik halálukkal szomorúságot okoztak az ifjúságnak. Mélyen megdöbbentő volt egész ifjúságunkra az a grász-hír, hogy mindnyájunk által egyaránt szeretett tanárunk, *Rudácsi György* úr szépreményű egyetlen fia, legidősebb gyermeke, *Dezső*, IV. osztálybeli növendék megkeserítette szüleinek szívét korai halálával. Csupa elevenség, őszinte gyermeki kedély, igazi jó szívvvel, minden szép és jó iránt melegen érdeklődő lélekkel s égő tudvágygyal egyesült a mindenkitől szeretett gyermekben, a kihez

méltán fűzőgethették a legszebb reményeket. Annál kesőbb a halál, annál sajnóbb utána a kebel. A részvét, az őszinte együttérzés enyhítse a szülei szív sajnó sebeit, az idő, eme legjobb orvos csillapítsa a fájdalmat az itt hagyott szerető lelkekben: az elköltözöttnek emlékezte pedig legyen áldott, nyugalma a 14 évi rövid életpálya után csendes! — *Buday László* édes anyja karjai között imádsággal ajakán halt meg. Édes anyám imádkozzunk — mondá a rettenetes kinokat kiállott gyermek a vég-perceken — hogy meghaljak! S az inát meghallgatta az élet és halál ura, megszabadította a kinoktól, melyek oly soká gyötörték. Legyen nyugalom csendes az elköltözötteknek!

— *Választások.* Főiskolánkban a tanév végén részint a tanári kar, részint az ifjúság körében a következő választások történtek: közgazdátóvá újból *Ballagi Géza*, jogtanár választott meg: jogi dékán: *Krüzselyi Bálint*; theologiai: *Rudácsi György* tanár urak. Theologiai segéd-tanár s főiskolai alkönyvtárnok a jövő évben is: *Csonotos József* lesz. Széniorra *Pataky Pál*, IV. éves theologus választott. Ifjúsági könyvtárnokká, 4 jelölttel szemben, *Rácz Kálmán*, III. é. th.: olvasó-köri elnökké: *Márczy Gyula*, III. é. joghallgatót választá az ifjúság.

— *Lelkészképesítő-vizsgák.* A papi vizsgák június 20—21. napjain tartattak *Kun Bertalan* püspök s *Kovács Károly*, ungmegyei gondnok urak elnöklété alatt. Jelentkezett 12, jelesen vizsgázott 6, jól 3, elégségesen 2, egy visszautasított — A képláni vizsga június 24—25-én volt. Jelentkezett 9 ifjú. Az eredmény ez: 4 jeles, 2 jó, 3 elégséges.

— *Érettségi vizsgák.* *Frölich Izor* és *Fejes István* urak elnöklété alatt, főiskolánkban az érettségi vizsgák e hó 24—25. és 26. napjain tartattak meg, s a mint értesülünk, elég jó eredménnyel.

— *Jótétemény.* *Jánosi Béla*, IV. éves hittanhallgató a marosvásárhelyi főiskolától az u. n. marburgi stipendium egyik helyére kijelöltetett s a jövő iskolai évet Marburghban fogja tölteni. Tanulmányait a vallásbölcsész-terén igyekszik gyarapítani.

— *A II-od éves hittanhallgatók* alapvizsgálója, melynek elhalasztását maguk kérték a püspöki hivataltól, a jövő iskolai év elején szeptember hó 6. és 7. napjain fog megtartatni.

— *Köszönet.* Közlönyünk mindazon t. pártfogóinak, kik úgy szellemileg, mint anyagilag szívesek voltak a szerkesztőséget a reá váró dolgokban gyámolítani, hálás köszönetet mondunk ez alkalommal. Becses pártfogásukat kérjük a jövőre is. Fogadják köszönetünket azok is, kik lapunk előfizetési árát felülfizetéssel toldották meg s elősegítették ilyen formán azt, hogy az önképző-társulat az eddig szokásos deficit helyett jövedelmet kapott ez évben. E köszönetünk szól: nagytiszteletű *Szentpétery Sámuel*, nagys. *Felméry Lajos*, nagyt. *Kiss Aron*, tek. *Fejér Barna*, főtiszt. *Révész Bálint*, nagyt. *Révész Kálmán*, tek. *Szabó Barna* uraknak. Támogassák továbbra is a nemes célú versenyt, mely az ifjúság szellemi erejének hű ki-nyomata akar lenni.

Tartalom: «Titkári jelentés.» *Kovács István*. — «Schopenhauer, mint theologus.» *Tüdös István*. — «Ború után derül az az ég.» *Szuhay Benedek*. — «Vigtörténet.» *Mezőssy Béla*. — «Ünnepélyek.» *Rácz Kálmán*. — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»